

190. Keskiviikkona 18 päivänä joulukuuta 1996

kello 10

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ainoa käsittely

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi
vuodelle 1997 6054

Hallituksen esitys 103/1996 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 46/1996
vp
Talousarvioaloitteet 1—441/1996 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi
edustajat Hämäläinen, Järvilahti, Kanerva I.,
Kankaanniemi, Karhunen, Karjula, Kiljunen,
Knaapi, Kokkonen, Laitinen, Liikkanen, Mark-
kula-Kivisilta, Pekkarinen, Perho, Rauramo,
Tahvanainen, Tulonen, Vanhanen, Viljamaa ja
Virtanen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edusta-
jat Vanhanen, Knaapi, Järvilahti, Virtanen, Kar-
hunen, Kanerva I., Perho, Rauramo, Hämäläi-
nen, Liikkanen, Laitinen, Tulonen ja Karjula.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat
tämästä päivästä yksityisasioiden vuoksi edusta-
jat Hämäläinen, Kankaanniemi, Karjula, Tulo-
nen, Viljamaa ja Virtanen sekä

tämän kuun 20 päivään sairauden vuoksi ed.
Kokkonen.

Ed. Siimeksen edustajantoimen hoitamisen kes- keytyminen

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että ed. Siimes on
toimittanut puhemiehelle Tykistörikaatin 11
päivänä joulukuuta 1996 antaman todistuksen
varusmiespalveluksen lykkäyksen keskeytymi-
sestä 2.1.—1.2.1997 jatkaakseen naisten vapaa-
ehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa tar-
koitetun asepalveluksen suorittamista.

Eduskunta todennee, että valtiopäiväjärjes-
tyksen 10 §:n 2 momentin perusteella ed. Siimek-
sen edustajantoimen hoitaminen keskeytyy mai-
nituksi ajaksi.

Hyväksytään.

Kertomus niistä toimenpiteistä, joihin eduskunnan tekemät muistutukset valtiovarain hoidosta ja ti- linpidosta vuonna 1994 ovat antaneet aihetta

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että hallituksen
kirjelmän ohella kuluvan joulukuun 12 päivästä
on eduskunnalle saapunut kertomus niistä toi-
menpiteistä, joihin eduskunnan tekemät muistu-
tukset valtiovarain hoidosta ja tilinpidosta vuon-
na 1994 ovat antaneet aihetta (K 15/1996 vp).
Tämä kertomus on nyt saatettu eduskunnan tie-
toon jakamalla se edustajille.

Hallituksen kehitysyhteistyökertomus vuodelta 1995

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että tasavallan
presidentin kirjelmän ohella 1 päivästä marras-
kuuta 1996 on eduskunnalle saapunut kehitysyh-

teistyötä koskevan kertomuksen antamisesta eduskunnalle joulukuun 13 päivänä 1985 annetun lain 1 §:n nojalla annettu hallituksen kehitysyhteistyökertomus vuodelta 1995 (K 11/1996 vp). Tämä kertomus on nyt saatettu eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 801, 803, 806, 809, 818 ja 856. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Päiväjärjestyksessä oleva asia:

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 1997

Ainoa käsittely

Hallituksen esitys 103/1996 vp

Valtiovarainvaliokunnan mietintö 46/1996 vp

Talousarvioaloitteet 1—441/1996 vp

Puhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 46.

Pääluokka 24

Puhemies: Eilen pidetyssä kolmannessa istunnossa julistettiin yleiskeskustelu pääluokasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy pääluokan yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Pääluokkaa koskevat ehdotukset:

Seuraavat pääluokkaa koskevat, hyväksytyn menettelytavan mukaisesti keskuskansliaan kirjallisina jätetyt, edustajille monistettuina ja numeroituina jaetut ehdotukset tehdään keskustelun kuluessa:

1. Ed. Jääskeläinen: momentille 24.30.66 lisäyksenä 200 000 000 mk varsinaiseen kehitysyhteistyöhön, josta maa- ja aluekohtaiseen yhteistyöhön 100 000 000 mk, humanitäärisen apuun 70 000 000 mk ja kansalaisjärjestöille 30 000 000 mk. (I vastalause)

2. Ed. Kempainen: luvun 24.30 perusteluissa

sa lausuttavaksi: ”Eduskunta edellyttää, että jatkossa pakolaismenojen laskemisessa kehitysyhteistyömenoiksi ODA-kriteereitä noudatetaan jo budjetoituvaiheessa ja mitoitetaan pakolaiskustannusten kehitysyhteistyöksi laskettava osuus todellisten kulujen mukaiseksi.” (III vastalause)

3. Ed. Pykäläinen: luvun 24.30 perusteluissa lausuttavaksi: ”Eduskunta edellyttää, että ODA-kriteereitä noudatetaan suoraan talousarviota laadittaessa niin, että pakolaiskustannusten kehitysyhteistyöksi laskettava osuus mitoitetaan todellisten kulujen mukaan.”

Keskustelu:

Ed. Jääskeläinen: Teen I vastalauseen mukaisen ehdotuksen n:o 1.

Ed. Pekonen: Kannatan.

Ed. Kemppainen: Ehdotan perusteluihin pöydille nimissäni jaettua lausumaa, ehdotus n:o 2, joka tarkoittaa sitä, että kehitysyhteistyörahoja laskettaessa pakolaismenot lasketaan sekä budjetin tekovaiheessa että tilinpäätösvaiheessa oikein niin, että Suomi ei käytä hyväkseen laskumenettelyä kaunistaaakseen hieman kehitysyhteistyömaksuprosenttia.

Ed. Jättönmäki: Kannatan edellistä ehdotusta.

Ed. Pykäläinen: Teen saman sisältöisen ehdotuksen, ehdotuksen n:o 3, ja toivon, että ne pistetään yhteen, koska tämä on erittäin tärkeä asia ja tämä oli jossain vaiheessa jaostossa yksimielisenä. Tässä on ilmeisesti tapahtunut joku sekaannus. Toivon, että me voimme kaikki hyväksyä tämän esityksen.

Ed. Nikula: Kannatan ed. Pykäläisen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on tehty ehdotukset n:ot 1—3 ja niitä on kannatettu.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Päätökset:

Luku 01 Ulkoasiainhallinto hyväksytään.

Luku 30 Kansainvälinen kehitysyhteistyö

Äänestys ed. Jääskeläisen ehdotuksesta n:o 1.

Mietintö ”jaa”, ehdotus n:o 1 ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 128 jaa- ja 44 ei-ääntä; poissa 27. (Ään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Puhemies: Ed. Kemppaisen ehdotus n:o 2 ja ed. Pykäläisen ehdotus n:o 3 ovat asiasisällöltään samanlaiset, mutta sanamuodoltaan erilaiset, joten ensin on äänestettävä niiden välillä ja sitten voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

1) Äänestys ed. Pykäläisen ehdotuksen n:o 3 ja ed. Kemppaisen ehdotuksen n:o 2 välillä.

Ehdotus n:o 3 ”jaa”, ehdotus n:o 2 ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 79 jaa- ja 76 ei-ääntä, 21 tyhjää; poissa 23. (Ään. 2)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ehdotuksen n:o 3.

2) Äänestys ed. Pykäläisen ehdotuksesta n:o 3 mietintöä vastaan.

Mietintö ”jaa”, ehdotus n:o 3 ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 114 jaa- ja 61 ei-ääntä, 2 tyhjää; poissa 22. (Ään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 40 Kaupallis-teollinen yhteistyö, luku 50 Yhteistyö Keski- ja Itä-Euroopan maiden kanssa ja luku 99 Ulkoasiainministeriön hallinnonalan muut menot hyväksytään.

Pääluokka 25

Yleiskeskustelua ei synny.

Päätökset:

Luku 01 Oikeusministeriö, luku 10 Tuomioistuintenlaitos, luku 40 Syyttäjä- ja ulosottolaitos, luku 45 Eräät oikeudenhoitomenot ja avustuk-

set, luku 50 Vankeinhoitolaitos, luku 60 Eräät virastot ja luku 70 Vaalit hyväksytään.

Pääluokka 26**Yleiskeskustelu:**

Ed. Aula: Arvoisa puhemies! Kiinnitän puheenvuorossani huomiota poliisin ja rajavartiolaitoksen määrärahoihin. Molemmat kuuluvat valtion perustehtäviin, sisäisen turvallisuuden hoitoon, joiden asemaa valtion tehtävinä ei ilmeisesti innokkainkaan valtion menojen leikkaaja tai valtion toimintojen yksityistäjä ole kyseenalaistanut. Poliisin osalta valiokunta kiinnittää mietinnössään perusteltua huomiota poliisille asetettujen tulostavoitteiden sekä määrärahojen väliseen ristiriitaan. Budjetissa esitetty määrärahataso tarkoittaa sitä, että noin 400 poliisin virkaa joudutaan pitämään ensi vuonna auki.

Lisäksi poliisimiehiä on siirretty yhä enemmän työskentelemään virka-aikaan määrärahasäästöjen saavuttamiseksi. Tunnetusti rikolliset eivät keskitä omia aktiviteettejaan virka-aikaan. Kuitenkin budjetissa määritellyt poliisin tulostavoitteet on pidetty suurin piirtein ennallaan. Esimerkiksi ns. turvallisuusindeksin osalta tavoitteena on ollut pysyä vuoden 1993 tasolla, mutta tosiasiallisesti toteutunut kehitys on ollut koko ajan aleneva. Tällainen kaunistelu on muutoinkin tyypillistä valtionhallinnon toiminnalle ja meille poliitikoille ylipäättäänkin.

Samalla tavoin esimerkiksi koulutuksen puolella asetetaan budjettiin uusia yleviä tavoitteita ja samalla kuitenkin määrärahoja vähennetään. Sen sijaan pitäisi tunnustaa realiteetit. Jos rahoja vähennetään jatkuvasti, on tulostavoitteet tarkistettava myös alaspäin. Nyt budjettikirjaa lukemalla voi tuudittautua kuvittelemaan, että menoleikkauksilla ei ole mitään vaikutuksia.

Valtiovarainvaliokunta siis edellyttää poliisin osalta, että hallitus selvittää mahdollisuudet lisätä poliisitoimeen ehdotettua toimintamäärärahaa jo ensi vuoden aikana niin, että poliisin virat voitaisiin pitää täytettyinä läpi vuoden. Tämä on tärkeä vaatimus. Kuitenkin parempi olisi jo budjetissa osoittaa tarvittavat määrärahat poliisille. Määrärahojen puute vaikeuttaa erityisesti paikallispoliisin toimintaa. Usea meistä on varmasti lukenut kokeiluista, joissa esimerkiksi valvotaan pidätettyjä kymmenien kilometrien päästä monitorin kautta tai että poliisin saapuminen rikos- tai ongelmapaikalle

kestää harvaan asutuilla alueilla jopa tunteja päivystysten vähyys takia. Niinpä keskustan eduskuntaryhmä ehdottaa 50 miljoonan markan lisäystä jo nyt poliisin toimintamäärärahaan.

Sekä sisä- että myös jatkossa puolustusministeriön pääluokissa on monessa kohtaa todettu, että niiden määrärahoja voidaan jatkossa käyttää myös palvelussuhdeasuntojen vuokrien kompensointiin. Tämä on pieni mutta käytännössä hyvin tärkeä asia. Nimittäin jatkossa valtion palvelussuhdeasuntojen vuokrien määritys tapahtuu liikelatoudellisin perustein, kun tähän asti niissä on ollut mukana huojennusta. Kohutuokrat ovat olleet tarpeellisia siksi, että työntekijät rajavartiostossa ja puolustusvoimissa ovat joutuneet liikkumaan eri puolilla maata ja koska palkkataso on ollut varsin alhainen. On hyvä, että tältä osin budjettiin on saatu aikaan muutoksia.

Tarvetta edullisiin palvelussuhdeasuntoihin lisää se, että rajavartiolaitoksen sisällä on menossa suurimittainen työntekijöiden siirtäminen maan sisällä. Suomen—Ruotsin sekä Suomen—Norjan rajalla Schengen-jäsenyys vähentää raja-
valvonnan tarvetta. Samalla tehtävät ovat lisääntyneet Helsinki-Vantaan lentoasemalla sekä Suomen ja Viron rajavalvonnassa. Rajavartiosto on arvioinut, että tämä merkitsee noin 110 viran siirtotarvetta Pohjois- ja Itä-Suomesta Suomenlahden merivartiostoon.

Tilanne on monien rajavartioiden henkilökohtaisen elämäntilanteen kannalta hankala ja heikentää myös monen Pohjois- ja Itä-Suomen kunnan väestökehitystä. Vapaaehtoisia siirtyjiä ei ole löytynyt tarpeeksi, koska vuokrataso täällä etelässä on korkea ja palkat alenevat rajavartioiden siirtyessä niin sanotusti sisätyöhön. Aina ei ole myöskään henkisesti helppoa siirtyä vaikkapa Käsivarren tunturimaastoista Helsinki-Vantaan lentoaseman koppiin passeja tarkastamaan.

Toivon, että rajavartiolaitos kykenee välttämään henkilöstön pakkosiirtoja ja että mahdollisimman moni Pohjois-Suomen rajavartija kykenisi säilyttämään tehtävänsä kotiseudullaan. Rajavartijat ovat nimittäin olleet omien varsinaisten tehtäviensä ohessa myös pelastuspalvelutoiminnan selkäranka. Matkailun lisääntyminen ei tätä pelastuspalvelutoiminnan tarvetta lainkaan vähennä vaan päinvastoin lisää.

Arvoisa puhemies! Jos länsirajan rajavartiosto kokonaan tyhjenetään, ei silloin voida enää myöskään pelastuspalvelun toimivuutta turvata.

Ed. V i s t b a c k a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aula oli aivan oikeassa siinä, että virkoja ei ole pystytty edes tänä vuonna täyttämään ja, niin kuin valtiovarainvaliokunnan mietinnöstä käy ilmi, ongelmia tulee olemaan myös ensi vuonna.

Arvoisa puhemies! Kun poliisiasioista vastaa ministeri istuu salissa, niin olisin toivonut, että arvoisa ministeri olisi kommentoinut hieman sitä, että tällä hetkellä ei vakansseja ole pystytty täyttämään. Kun niitä on auki ja nyt kun kihlakuntaudistus on tullut, jolloin matkat ovat poliisilla hälytysajossa pidentyneet, niin miten on pääteltävissä, että turvallisuuspalvelut säilyisivät myös tulevana vuonna, jos edes vakansseja ei pystytä täyttämään?

Sisäasiainministeri E n e s t a m : Arvoisa puhemies! On totta, että poliisin toimintamäärärahat ovat liian niukat. Tällä hetkellä käydään neuvotteluja lääninpoliisijohtojen kanssa ja tilanne näyttää sellaiselta, että vajeusta olisi noin 70—90 miljoonaa markkaa. Selvittämättä on vielä, paljonko säästöjä tältä vuodelta jää, mutta kuitenkin loppusumma on se, että ellei lisää rahaa saada, joudutaan ensi vuonna jättämään joitakin virkoja auki, arviolta 300—400. Hallitus on tästä tietoinen, ja tarkoituksena on yrittää ensi vuoden aikana parantaa tilannetta.

Ed. V i s t b a c k a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta tuntuu aika omituiselta, kun ministeri sanoo, että odotetaan nyt, paljonko vuodelta 1996 on kertynyt säästöjä sillä, että vakansseja ei ole täytetty, ja sen jälkeen katsotaan tulevan vuoden tilanne. Arvoisa puhemies! Minusta tuntuu aika omituiselta tällainen sanonta vastaavan ministerin suusta.

Ed. K e m p p a i n e n : Rouva puhemies! Puutun lyhyesti sisäasiainministeriön pääluokassa kahteen asiaan, ensiksi kuntien yleisen valtionosuuden leikkaukseen. Tämän asian yhteydessä on ryhmämme taholta käytetty ja itsekin olen käyttänyt monta puheenvuoroa, eikä varmasti yksityiskohtiin tarvitse mennä. Yleisesti voi todeta, että valtionosuusleikkaus, Kosken malli, sellaisena kuin se on nyt säädetty voimaan astuvaksi, kohtelee kyllä kuntia eriarvoisesti ja tulee myös tiettyjen kuntien osalta voimaan niin nopeasti, että varsinainen painajainen kuntataloudessa monissa kunnissa on odotettavissa. Näitä kuntatalousleikkauksiahan on budjetoitu myös sosiaalitoimen ja opetustoimen alueille, joten

keskustan eduskuntaryhmä tulee yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittämään tässä kohden 41 miljoonan markan lisäystä.

Lisäksi ei pelkästään valtionosuusleikkaus, Kosken mallin mukainen valtionosuuksien vähentäminen, kasaannu tiettyihin kuntiin, vaan myös se, minkä eduskunta päätti kuntien työllisyysrahojen osalta. Kuntien työllistäessä yli 2 prosenttia ammatissa toimivasta väestöstä valtionavustus tähän työllistämistoimeen dramaattisesti laskee. Tämä tulee olemaan kyllä kohtalokasta kuntataloudelle ja erittäin epäoikeudenmukaista tiettyjä kuntia kohtaan, suorastaan käsittämätöntä. Se on tämän määrärahalisäyksen perusteluna.

Toinen asia, jonka haluan ottaa esille tässä, on maakuntien kehittämisraha. Tämähän on aluepolitiikan yksi väline, joka on ollut hyvin kätevä käyttää. Se alkoi läänien kehittämisrahana ja sitä mukaa, kun aluekehitysvastuu on saatu siirrettyä maakuntien liitoille, tätä käytetään nyt maakunnissa. Hallitus on käsittämättömällä tavalla tätä määrärahaa nyt leikannut. Muistamme hyvin, kuinka viime vuonna budjetin käsittelyssä tätä rahaa pystyttiin lisäämään, ja sellaista tahtoa olisi kyllä nytkin eduskunnassa runsaasti ollut, mutta hallituspuolueet ryhmäkurillaan estivät lisäämäärärahan saamisen.

Maakuntien kehittämisrahan tarve korostuu sitä mukaa, kun EU-ohjelmia ryhdytään alueilla toteuttamaan. Nimenomaan pienissä hankkeissa omarahoitusosuuden saamiseksi olisi välttämätöntä, että meillä olisi joustavasti käytettävissä tällaista pienempimuotoista rahoitusta. Tämä on myös erittäin tärkeää rajaseutumaaikunnissa ja miksei kaikissa maakunnissa, jotka osallistuvat lähialueyhteistyöhön Interreg-ohjelmien toteuttamisessa, joten tämä leikkaus tältä kannalta tuntuu huonolta.

Lisäksi on kyllä erikoista, että kun ns. kaupunkipolitiikkaa on tarkoitus ohjelmaperusteisesti käynnistää, tämä olisi myös se määräraha, jolla kaupunkipolitiikkaan voitaisiin tuoretta rahaa ohjata.

Näillä perusteilla tulemme yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittämään, että maakuntien kehittämisrahaan lisätään 50 miljoonaa markkaa, joka edustaisi aikaisempaa hyvää tasoa ja jossa olisi myös hieman lisäystä.

Ed. A i t t o n i e m i: Rouva puhemies! Kun tulin kymmenen vuotta sitten tähän taloon, ei täällä juuri poliisin puolesta kukaan mitään lausunut, sen paremmin resursseista kuin muista-

kaan asioista. Mutta ehkä aikakin oli silloin toinen, kaikki vakanssit täytettyinä, ja poliisiin lisähenkilöstöä otettiin myös niin sanotusti pystymetsästä.

On erinomaisen hyvä asia, että poliisi on tänään näin suosittu eikä aiheetta. Onhan poliisi tällä hetkellä suomalaisen yhteiskunnan luotetuin instituutio erityisesti nuorten, mutta myös aikuisväestön mielestä. Tämä on tilanne, joka on aika erikoinen sikäli, että vastaavaa ei muissa yhteiskunnissa, sivistyneissä länsivaltioissa tietämani mukaan ole.

Rouva puhemies! Resurssien puute poliisilla aiheuttaa huolta myös siitä, mistä lyhyesti puhun, eli keskusrikospoliisin ja liikkuvan poliisin lakkauttamisesta. Ilmiselvä tarkoitus on siirtää sekä liikkuva poliisi että keskusrikospoliisi normaalin kenttäpoliisin yhteyteen, siis lääninpoliisin alaisiksi, ja käyttää heitä normaaliin poliisitoimintaan, järjestyksenpitoon ja valvontaan sekä rikostutkintaan paikallisilla alueilla jne.

Liikkuva poliisi tekee tällä hetkellä hyvin arvokasta työtä liikenteen parissa, joka jatkuvasti kasvaa. Se on erikoistunut tähän, ja pääpaino sen toiminnassa on liikenteen valvonnassa. Jos liikkuvan poliisin organisaatioista tehdään paikallispoliisin, toisin sanoen lääninpoliisin alaisia, liikennettä ei valvota kuin sattumalta. Jos nähdään jonkun hoipertelevan autonsa kanssa, se ehkä pysäytetään, muuten liikkuvaa poliisia käytetään normaaliin poliisityöhön ja liikenne jää kokonaan valvonnan ulkopuolelle.

Samanlainen on tilanne keskusrikospoliisin osalta. Pääosasto jää Helsinkiin, oikeastaan Vantaalle. Muualla tutkijat siirretään lääninpoliisin alaisiksi ja paikalliseen rikostutkintaan. Kansallisia tutkintaryhmiä, jotka nykyisin nopeasti polkaistaan pystyyn tarvittaessa sellaisista henkilöistä, jotka ovat todella rikostutkinnan parasta väkeä, ei ole enää saatavissa, ja sellaisia valtakunnan laajuisia tutkimuksia, mitä tehokkaasti on tänä päivänä suoritettu, ei enää suoriteta.

Rouva puhemies! Näin ollen halusin lyhyesti kiinnittää huomiota siihen, että kun aikanaan fuusiota paikallispoliisin ja toisaalta liikkuvan poliisin ja keskusrikospoliisin välillä ajetaan kuin käärmettä pyssyyn, tämä on hyvin vaarallinen tie. Sillä ehkä paikataan yleistä resurssitarvetta, mutta erikoispoliisin palvelut loppuvat, ja se huomataan yhteiskunnassa hyvin nopeasti.

Rouva puhemies! Ed. Kemppaisen tapaan puhun hiukan valtionosuuksista. Olen käyttänyt Ikaalisten kuntaa Pirkanmaalta eräänä esimerk-

kinä. Tässä 8 000 asukkaan kunnassa vähenevät valtionosuudet 18 miljoonaa markkaa, ja harkinnanvaraista tukea sen mukaan, mitä sisäasiainministeriö on laskenut, tulee 1,3 miljoonaa markkaa. Mistä otetaan loput rahat, se on aikamoinen ongelma. Ikaalisten kaupungin budjettivajaus syntyy suurelta osalta siitä syystä, että eräät oppilaitokset, Kauppaoppilaitos ja Kotiteollisuuskoulu, siirtyvät kuntayhtymälle ja myös valtionosuudet menevät sinne. Tällä hetkellä näyttää siltä, että oppilaitosten ylläpito kunnan taholta on ollut tietyllä tavalla ylijäämäistä. Näistä on jäänyt pientä ekstraakin, ja näinhän ei tietysti olisi pitänyt tapahtua. Näin vain on. Oli miten hyvänsä, joka tapauksessa ainakin toistakymmentä miljoonaa tulee sellaista puhdasta tappiota, joka täytyy jostakin täyttää. Laskennallisista rahastoista tai mistä se tehdään, en tiedä.

Joka tapauksessa tämän kunnan, samoin kuin monen muunkin, puolelta tullaan kääntymään valtiovaltan taholle monin lähetystöin siinä vaiheessa, kun ensi vuotta aletaan taloudellisesti elää. On syytä toivoa, että valtiolta myös sitten, kun 100 miljoonaa markkaa on harkinnanvaraiseen tukeen varattu, hiukan katsoo, löytyisikö pussin pohjalta lisää, koska sitä tullaan varmasti pyytämään ja tarvitsemaan.

Ed. Vanhanen merkitään läsnä olevaksi.

Sisäasiainministeri E n e s t a m : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Aittoniemen puheenvuoron johdosta, jossa hän käsitteli ajateltua hallinnonuudistusta liikkuvan ja keskusrikospoliisin alueyksiköiden osalta, haluan ensinnäkin todeta, että ei tietenkään ole kysymys siitä, että se erityisosaaminen, mitä näissä yksiköissä on, häviäisi minnekään. Keskusrikospoliisi säilyy valtakunnallisena yksikkönä vastuullaan vakavien rikosten tutkinta ja toisaalta kansainväliset asiat. Ei voi olla niin, että tieteen tahtoen hävitettäisiin erityisosaamista.

Tämä on osa prosessia, joka lähti liikkeelle siitä, kun paikallishallintouudistus nyt on toteutunut, ja se heijastuu tietenkin koko ketjuun. Kun lisää rahaa ei tule, kustannustehokkuutta ja toiminnallista tehokkuutta on haettava organisaation sisältä.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Suuresti arvostamani sisäministeri Enestam ei ehkä näe asiaa sillä tavalla

pitkässä juoksussa kuin minä. Keskusrikospoliisista jää valtakunnallisena yksikkönä vain Vantaan osasto eli pääosasto eli tynkä. Muut eli läänien aluetoimistot siirtyvät lääninpoliisin käyttöön. Erikoisosaaminen on heillä mukana, mutta se siirretään siellä polkupyörävarkauksien tutkimiseen, ja hetken kuluttua erikoisosaamista ei enää ole. Keskusrikospoliisi valtakunnallisena osastona on vain Vantaalla, komea talo, mutta vähän väkeä. Nämä kaikissa lääneissä olevat aluetoimistot ovat poistuneet, niistä väki siirtyy normaaliin rikostutkintaan, joka sekin on arvostettavaa, mutta ei tällaisia erikoisyksiköitä polkaista enää sillä tavalla ja sillä asiantuntemuksella ja tutkintavoimalla liikkeelle kuin tähän saakka. Suuri asiantuntemus maatuu pikkuhiljaa lääneissä paikallispoliisin apuna tutkittaessa.

Sisäasiainministeri E n e s t a m : Arvoisa rouva puhemies! Olen vähän hämmästellyt sitä, että paikallispoliisin osaamista vähätellään. Tällä hetkellä tilanne on se, että paikallispoliisi jo suorittaa erittäin vakavien rikosten tutkintaa, ja osaamista on koko ajan kasvatettu. Edelleenkin jää se mahdollisuus, että jos KRP:n Vantaan yksiköltä tarvitaan sellaista erityisosaamista, mitä lääneissä ei ole, se on sieltä tarjolla nimenomaan vakavien rikosten tutkintaa varten.

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! Sisäasiainministeriön hallinnonalalla on viime vuosina tapahtunut ja parhaillaan tapahtuu suuria hallinnollisia uudistuksia. Osaa näistä voi toki pitää vain muutoksina. Joka tapauksessa ne koskevat monin tavoin kansalaisia, ja siitä syystä on ehkä liiankin nopeasti toteutettu muutoksia erityisesti säästöjen nimissä.

Me saimme äskettäin päätökseen aluehallintohankkeeseen liittyvät ratkaisut. Nämä muutokset erityisesti ovat ihmisiä monin tavoin koskettaneet. Salissa on todettu, että mukana on ollut tunnetta, kun pitäisi käyttää vain järkeä. Minusta kumpaakin tarvitaan, ja silloin on hyvä, jos hallinto ja hallinnon asiat koetaan läheisinä ja jopa, niin kuin ed. Aittoniemi on tuonut esiin, yleisen turvallisuuden kannalta tärkeitä toimintoja ja henkilöitä kuten poliisia arvostetaan.

Arvoisa puhemies! Kuntien taloudesta on kannettu salissa aiheellisesti huolta. Erot kuntien välillä ovat lisääntymässä. Hallintovaliokuntakin totesi mietinnössään uudesta valtionosuuslainsäädännöstä, että se tulee lisäämään eroja, ja korosti sitä, että pitää riittävä määräraha olla harkinnanvaraisiin avustuksiin kunnille, jotta

pahimmasta selvittää. Samalla valiokunta korosti, että uudistusta tulee hyvin tarkoin seurata ja ryhtyä tarvittaviin korjaustoimenpiteisiin.

Me kaikki tiedämme, että kuntataloudet ovat kokonaisuudessaan nyt ensi vuonna ja erityisesti vuonna 98 ja 99 joutumassa näillä näkymin varsin lujille. Tämä koskettaa palveluja tarvitsevia kuntalaisia hyvin läheisesti ja on vaarana, että kunnissa joudutaan karsimaan myös sellaisia palveluja, jotka ovat erityisesti joillekin erityisryhmille hyvin tärkeitä. Tästä syystä pitäisi hyvin tarkkaan seurata ongelmien kasautumista ja taloudellisten kysymysten ratkaisua niin, että voimavarojen niukkuus ei johtaisi sellaisiin välttämättömien palvelujen karsintoihin, jotka hyvin kipeästi koskettavat kansalaisten perusoikeuksia. Minusta valtion tulee huolehtia siitä, että kansalaiset ovat tasavertaisessa asemassa, saavat tasa-arvoisen kohtelun asuinkunnasta riippumatta.

Keskusta on arvostellut voimakkaasti ylisuurta valtionosuusleikkausta, jota Lipposen hallitus on jatkamassa. Se johtaa monenlaisiin ongelmiin. Toisaalta se johtaa, niin kuin totesin, kuntien talouden kannalta vaikeaan tilanteeseen, palvelujen järjestämisen kannalta ongelmiin, mutta se johtaa myös kuntien palveluksessa olevan henkilöstön kannalta lisääntyvään uupumiseen.

Arvoisa puhemies! Edellä ed. Aula otti esiin rajavartiolaitoksen tilanteen. Vahinko, että ministeri Enestam ehti lähteä jo pois salista. Rajavartiolaitoshan on joutunut myös säästöjen kohteeksi ja nyt tällä hetkellä, kun Helsinki-Vantaan lentoaseman palvelut ovat siirtymässä rajavartiolaitoksen vastuulle, niin myös vakanssiirtoja ollaan tekemässä.

Ed. Aula totesi, että hänen alueeltaan vapaaehtoisia siirtyjiä ei ole ollut riittävästi. Pohjois-Karjalassa sen sijaan tietoni mukaan vapaaehtoisia lähtijöitä on ollut jopa enemmän kuin siirtyviä vakansseja. Toisaalta me kaikki tiedämme, että rajavartiolaitos on rajamaakunnissa ollut monin tavoin ei vain rajan palveluista, tehtävistä ja turvallisuudesta huolehtiva laitos, vaan myös hyvin läheisesti paikallisen väestön kanssa yhteistyössä toimiva ja myös sitä kautta turvallisuutta ylläpitävä, voi sanoa turvaverkko monille rajaseudun ihmisille.

Tuntuu siltä, että me olemme nyt karsimassa liiankin rajusti edelleen rajavartiolaitoksen voimavaroja, niin kuin on käynyt poliisinkin osalta. Se ei voi olla kansakunnan kannalta sellainen säästökohde, jossa olisi loputtomiin varaa. Nyt

pitäisi hyvin tarkkaan miettiä, ollaanko jo meidän näiden säästöjen osalta liian pitkälle. Keskustahan esittää vastalauseessaan poliisin toimintamenojen lisäämistä niin, että turvallisuuden kannalta välttämättömistä tehtävistä voitaisiin selviytyä.

Hyvin tärkeälle sijalle, kuten valtiovarainvaliokunta näyttää myös mietinnössään toteavan, tulisi nostaa eri tyyppinen ennalta ehkäisevä turvallisuustyö erityisesti rikollisuuden kasvun ja huumeongelman osalta. Tällöin kysymykseen tulee ennen muuta sosiaali-, terveys-, koulu- ja nuorisotyön osalta yhteistyö muun muassa poliisin kanssa. Tällainen ennalta ehkäisevä työ on osoittautunut monin tavoin tuloksekkaimmaksi ja sitä pitäisi mielestäni kyetä lisäämään.

Arvoisa puhemies! Sisäasiainministeriön hallinnonalalle kuuluu vastuu maan tasapainoisesta kehittämisestä, aluepolitiikka kaikkienensa. Tähänkin asiaan muun muassa hallintovaliokunta on kiinnittänyt huomiota sekä budjettilausunnossaan että useissa muissa yhteyksissä. Ennen muuta olemme kantaneet huolta, niin kuin valtiovarainvaliokuntakin näyttää tekevän, maakunnan kehittämisrahan lisäämisestä. Se on hyvin tärkeä erityisesti nyt monien hankkeiden omarahoitusosuuden kannalta myös ja siitä syystä mielestäni sitä pitäisi nyt tässä tilanteessa kyetä lisäämään. Alun perinhan eduskunta asetti aluepoliittista lainsäädäntöä uudistaessaan tavoitteeksi, että lähivuosina määräraha tulisi nostaa vähintään 200 miljoonaan markkaan. Lipposen hallitus alensi päinvastoin maakunnan kehittämisrahaa työnsä aloitettuaan, eikä sitä ole kyetty valitettavasti lisäämään.

Arvoisa puhemies! Niin kuin totesin, sisäasiainministeriön hallinnonala on monin tavoin lähellä ihmistä ja ihmisten arkipäivää. Sille kuuluu suuri vastuu Suomen kokonaisuudesta. Sen takia toivoisi, että hallitus niin kuntien taloutta kuin muuta alueellista kehitystä seuraisi hyvin tarkoin ja ryhtyisi tarvittaviin toimenpiteisiin niin, että sekä turvallisuuden kannalta että ihmisten arkipäivän elämän edellytysten kannalta voitaisiin Suomea viedä eteenpäin niin, että eriarvoisuus ei kasvaisi ja ihmisten elinoloista voitaisiin huolehtia.

Ed. Knaapi merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Myllyniemi: Arvoisa puhemies! Puuttuisin ensiksi poliisin palkkamenoihin. Nyt

kun sieltä todellakin rahaa puuttuu 400 viran verran, niin ensiksi puututaan sunnuntai-, ilta- ja yötoihin. Taas toisaalta tiedetään, että poliisin palkkamenoista noin 30 prosenttia kuluu näihin ilta-, yö- ja sunnuntaitoihin, ja kun sieltä vähennetään rahaa pois, esimerkiksi järjestyspoliisi siirretään päivätehtäviin. Ei ole mitään järkeä siinä, että poliisi on töissä eri aikaan kuin heidän työnantajansa elikkä häiriön aiheuttajat. Olisi välttämätöntä saada se 50 miljoonaa sinne kuitenkin lisää.

Kun ensi vuonna vielä astuu voimaan rikosprosessin uudistus, todennäköisesti se tulee aiheuttamaan kymmenien tuntien, ehkä viikon koulutusjakson jokaiselle poliisimiehelle. On erittäin vaikea toteuttaa tällaista koulutusta, jos virat eivät ole täynnä. Se todennäköisesti tulee olemaan vajavaista. Kun tulee kerta kaikkiaan meidän historiassamme merkittävin muutos rikosprosessin uudistuksen kautta, niin ei sitäkään saisi riskeerata, ettei se toteutuisi kunnolla.

Kolmanneksi vielä esimerkiksi rikospoliisi ei voi arvioida, kuinka töissä ollaan. Pääasiassa he tekevät tietenkin virka-aikaa, mutta rikoksia sattuu tietenkin ympäri vuorokauden ja se aiheuttaa ylityötarvetta. Jos rahaa on liian vähän, niin ylityöt joudutaan jättämään tekemättä. Joitakin asioita voi sen vuoksi jäädä sitten selviämättä. Se rahasta.

En olisi ottanut KRP:tä ja liikkuvaa poliisia esille tässä vaiheessa ollenkaan, mutta ed. Aittomien toiseen kertaan tämän saman momentin kohdalla palasi tähän asiaan. En voi olla siihen kyllä puuttumatta. Nythän on tosiasia se, että liikkuvan poliisin osuus kaikesta liikenteen valvonnasta on noin 45 prosenttia. Se 55 prosenttia suoritetaan paikallispoliisin toimesta, ja paikallispoliisi on saanut siihen juuri samanlaisen koulutuksen kuin liikkuva poliisikin. Esimerkiksi Oulun kaupungin ja kihlakunnan alueella liikkuva poliisi valvoo liikennettä vain 10 prosenttia siitä, mitä paikallispoliisi. Liikkuva poliisi antaa noin 700 sakkoa vuosittain sillä alueella, jos se katsotaan valvonnaksi, ja paikallispoliisi 7 000. Liikkuva poliisi on tietysti tärkeä maaseudun oloissa, mutta isojen kaupunkien osalta tämä suhde on varmasti aivan samanlainen joka paikassa. Elikkä tässä kohtaa luulo ei ole tiedon väärti. Uskotaan sillä tavalla, että kun virkapukuinen poliisi pysäyttää liikenteessä kansalaisen, se on aina liikkuvan poliisin mies. Näinhän tämä asia ei ole lainkaan, vaan suurimmaksi osaksi se on järjestyspoliisi, paikallispoliisin henkilökuntaa.

Liikkuva poliisi ei katoaisi mihinkään, vaikka se yhdistettäisiin lääninhallituksen alaisuuteen. Eiväthän ne henkilöt sieltä mihinkään katoa. Tietysti lääninuudistus nyt vähän häiritsee tässä. Aikaisemmin varsinkin työnjohto olisi ollut lähempänä, kun olisi ollut pienemmät läänit. Nyt kun mennään viiteen läänin, tulee vähän ongelmia työnjohdon kannalta.

Liikkuvassa poliisissa on lääninosastojen johtajat, jotka ovat nousseet omista riveistä, mikä on aivan hyvä sinänsä. Heidän seuraava esimiehensä on Helsingissä esimerkiksi Oulun läänistä ja Kuopion läänistä katsoen. On tietenkin mukavaa sen paikallisen liikkuvan poliisin kannalta se, että heidän esimiehensä on mahdollisimman kaukana. Niinhän me itse kukin haluaisimme, ettei esimies olisi aivan siinä norkoilemassa kulman takana.

Liikkuva poliisi on valitettavasti ajanut itsensä tähän tilanteeseen, että sitä ollaan siirtämässä lääninhallituksen yhteyteen. Liikkuva poliisi on nimenomaan perustettu ja vieläkin laissa lukee, että se on paikallispoliisin apuna ja reservinä, samalla tavalla KRP:kin. Ei ole tarkoitettukaan, että se toimisi vallan itsenäisesti, tekisi vain pelkästään liikennevalvontaa. Liikennevalvonta on kyllä erittäin tärkeää työtä, mutta kyllä meillä on muutakin poliisityötä nimenomaan esimerkiksi järjestyspoliisipuolella, joka on varmasti hyvin tärkeää työtä. Ajatelkaamme esimerkiksi kotihälytyksiä ja erilaisen häiriöitten hoitamista.

Useassa läänissä, jopa täällä etelässäkin, liikkuva poliisi on vetänyt työaikansa pääsääntöisesti päiväsaikaan. Se on saattanut johtua myöskin siitä, että heidän määrärahojansa on vähennetty, mutta pääsääntöisesti he kuitenkin työskentelevät päiväsaikaan. Taustalla on kuitenkin se, että jos he olisivat töissä perjantai ja myöskin lauantai-iltaisin, niin heitä voitaisiin käyttää paikallispoliisin apuna, kun tulee kriittisiä tilanteita kuten ampumatilanteita sun mui- ta, joita ei voi missään tapauksessa ennakoida. Heistä olisi apua myös niissä tehtävissä. Mutta he ovat halunneet erikoistua nimenomaan vain liikenteen valvontaan ja katsovat, että poliisin varsinainen perustoiminta on jollakin tapaa en sanoisi vähempiarvoista, mutta kuitenkin sellaista, että he eivät halua siihen sekaantua. Tietenkään veneen alta vedetyn märän juopon kantaminen putkaan ei tietenkään ole niin hauskaa kuin katsoa tutkasta, kuka ajaa ylinopeutta ja kuka ei. Tietenkin liikenteen valvontaan kuuluu paljon muutakin kuin nopeusvalvonta, mutta nopeusvalvontahan on kuitenkin

pääasiallinen tehtävä esimerkiksi liikkuvalla poliisilla.

Ed. Aittoniemi liikkuvan poliisin, totta kai, kun on poliisina pitkän aikaa ollut, on oppinut tuntemaan. Erikoisen hyvin hän on oppinut tuntemaan keskusrikospoliisin, mutta aika on nyt valitettavasti ajanut myöskin sen ohitse. Vielä 10 vuotta sitten keskusrikospoliisi tutki myös ympäri maata esimerkiksi murhajuttuja, tappoja ja erilaisia väkivaltarikoksia, suurimpia murtotapauksia, pankkiryöstöjä jne. Keskusrikospoliisissa oli taitoa ja kykyä tehdä rikospaikkatutkintaa. Heillä oli ympäri lääninä tutkimuskeskuksia ja he tekivät tosiaan rikospaikkatutkintaa. Toistakymmentä vuotta sitten tämä kaikki rikospaikkatutkinta on siirretty paikallispoliisille. Ainoastaan täällä Helsingin suunnassa on vielä taitoa keskusrikospoliisin pääosastolla rikospaikkatutkintaan, mutta ei missään muualla enää. Kun menee 3—4 vuotta tästä eteenpäin, keskusrikospoliisin aluetoimistoissa ei ole enää montakaan henkilöä, jotka olisivat olleet esimerkiksi henkrikosta tutkimassa. Se vaatii nimenomaan kokemusta. Kysymys ei ole siitä, etteivät kaikki opi tekemään mitä tahansa, mutta se vaatii nimenomaan kokemusta.

Tällä erää keskusrikospoliisi tutkii todella pääsääntöisesti suuria taloudellisia rikoksia, juuri niitä samoja suuria taloudellisia rikoksia, mitä paikallispoliisi tutkii ainakin yhtä paljon, jollei enemmän. Esimerkiksi Oulun kaupungissa, jos olisin siellä töissä tällä hetkellä, on 11 poliisimiehen talousrikostutkintayksikkö, joka on suurempi kuin keskusrikospoliisin yksikkö Oulussa. Siinä yksikössä on kaksi varatuomaria ja kaksi taloustieteiden maisteria. Heidän kykynsä ja taitonsa on varmasti samaa luokkaa kuin keskusrikospoliisin.

Eikö olisi järkevää, että kun keskusrikospoliisilla esimerkiksi Oulun läänissä on kymmenen henkilöä taloustutkinnassa, nämä voitaisiin laittaa yhteen ja olisimme yhteisen työnjohdon alaisina ja työ olisi lääninhallituksesta johdettua? Nyt saattaa käydä sillä tavalla, että kummatkin yksiköt tutkivat samaa asiaa, kutsuvat samoja henkilöitä kuulusteluun ja tulee päällekkäistä työtä. Olisi paljon parempi, että tämä asia olisi lääninhallituksesta johdettua.

On tosiasia, että meillä pitää olla vahva pääosasto täällä. Sitä mieltä olen, että esimerkiksi Helsingissä olevaa pääosastoa pitäisi tietenkin tuntuvasti vahvistaa, jotta kun tulee todella selaisia hankalia asioita, sitä voitaisiin käyttää tässä hyväksi, ei ehkä välttämättä hankaluuden

vuoksi, mutta ehkä jääviyskysymykset voivat joissakin tapauksissa tulla kysymykseen.

On aika erikoista, että sanotaan, että keskusrikospoliisin täytyy olla sen vuoksi olemassa, jotta he olisivat puolueettomia. Samalla kertoo kun tällä tavalla sanotaan, että heidän täytyy olla puolueettomia, sanotaan, että paikallispoliisi on puolueellinen. Minä en ole koskaan kuullut sitä, että olisi syytetty paikallispoliisia, että se olisi jotakin asiaa jättänyt sen vuoksi tutkimatta, että olisi puolueellinen. Tällaista suurta harhaa voidaan esimerkiksi lehdistöjen kautta nähdä. Esimerkiksi Ilta-Sanomien rikostoimittaja kertoo, että jos keskusrikospoliisi lakkautetaan, kuka sen jälkeen etsii etsintäkuulutettuja? Ei niitä ole tähänkään saakka keskusrikospoliisi etsinyt ainakaan läheskään siinä määrin kuin paikallispoliisi. Tämä on täysin suurta harhaa kokonaisuudessaan. Eikö tätä asiaa voitaisi muuttaa?

Vielä 5—6 vuotta sitten oli määräykset olemassa, että keskusrikospoliisin paikallisosastot saivat määräyksensä ja työtehtävänsä lääninhallituksien kautta, mutta tämä purettiin. Se ei ole enää tällä erää mahdollista. (Ed. Aittoniemi: Miksei?) — Se ei ole mahdollista. On ministeriön määräys, että sitä ei voi näin tehdä. Lääninhallituksen poliisitarkastaja ei voi antaa keskusrikospoliisin paikallisosastoille mitään ohjeita, mitä heidän pitäisi tutkia. Sen vuoksi edelleenkin on mahdollista, että nämä osastot voitaisiin yhdistää.

Mistä tulevat keskusrikospoliisin miehet? He tulevat paikallispoliisista. Keskusrikospoliisi ei kouluta mitään uusia poliisimiehiä, tietenkin antaa koulutusta niin paikallispoliisille kuin itselleenkin. Esimerkiksi minun edeltäjäni on Oulun läänissä, jossa minä olen rikososaston päällikkönä, tulin hänen jälkeensä tähän tehtävään. Oulun keskusrikospoliisissa niin kuin ympäri maatakin on paikallispoliisista tulleita rikospoliisin miehiä, jotka ovat olleet siellä. Eivät he ole mistään ilmasta, eivät he ole tulleet jostakin tuntemattomuudesta yhtäkkiä siihen. He ovat paikallispoliisin henkilöitä, kokeneita poliisimiehiä ja varmasti ihan hyviä tutkijoita.

Haluan vain tällä todistaa sitä, että rikostutkinnassa ei ole mitään eroa, onko se paikallispoliisista vai onko se keskusrikospoliisista. Ainoa suuri merkittävä ero on siinä, että keskusrikospoliisi saa valita itse tehtävänsä suurin piirtein, mitä se tutkii. Saadaan jotakin talousrikostutkintaa ryhtyä hoitamaan ja tarvitsee ottaa vain se yksi asia, saa sitä veivata vuoden, kaksi taikka kolme vuotta. Paikallispoliisi joutuu tämän kai-

ken tekemään muun työn ohella. On tosiasia, että keskusrikospoliisi saattaa saada jonkin asiakirjan silloin parempaan asuun kuin paikallispoliisi, mutta se johtuu vain resursseista. Jos annettaisiin samat resurssit paikallispoliisille, ei tulisi olemaan mitään eroa.

Arvoisa puhemies! Minä väitänkin, että keskusrikospoliisin ja liikkuvan poliisin kaikista paras osa on se, että kansalaiset uskovat siihen, että liikkuva poliisi valvoo paremmin liikennettä, ja kansalaiset uskovat sen, että keskusrikospoliisi tutkii paremmin rikoksia. Jos nämä yhdistettäisiin sillä tavalla, että kansalaiset eivät tätä asiaa tietäisi, jos näitä ei lakkautettaisi vaan siirrettäisiin lääninhallituksen alaisiksi, asia olisi aivan samanlaisessa kunnossa. Kysymys kuuluukin vain, onko meillä varaa silloin kansalaisten uskoa poistaa, jos kerran ihmiset uskovat, että näin on: Liikkuva poliisi valvoo paremmin liikennettä, keskusrikospoliisi tutkii paremmin rikoksia. Ehkä se on sellainen seikka, minkä vuoksi nämä yksiköt voidaan säilyttää, mutta mitään muuta siinä ei ole perusteena.

Sisäasiainministeri Enes-t-a-m: Arvoisa rouva puhemies! Oli ilo kuunnella, kun asiantuntija puhui. Juuri näin on asian laita. Julkinen keskustelu pitkälti perustuu siihen, että yksiköt käyvät reviiiritaistelua ja siinä käyttävät kyllä hyväkseen sellaisia keinoja, joita ei oikein olisi kuvitellut. On syötetty tahallisesti, ellei vääränlaista informaatiota niin ainakin sellaista informaatiota, joka ei kokonaisuutta käsittele.

Ed. K u i s m a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Myllyniemi tietysti siviilivirkansa kautta tietää asian hyvin. Tietysti samasta syystä, kun hän edustaa paikallispoliisia, hänen näkökulmansa on aika yksipuolinen. Kyllä hän paljon puhuu asiaa ja varmasti tässä kysymys myös on oletuksista ja luuloista, niin kuin hän lopussa sanoi. Mutta kyllä siinä perusteitakin on ja ennen kaikkea ehkä niissä oletuksissa on se, että ihmiset ajattelevat, että tällainen erillinen poliisiorganisaatio, keskusrikospoliisi tai liikkuva poliisi, on riippumaton paikallisista seikoista. Tietysti käytännössä näin ei välttämättä ole, mutta se on se arvo. Minusta poliisitoiminnassa erityisesti pitäisi pyrkiä siihen, että poliisit olisivat riippumattomia paikallispolitiikasta.

Esimerkiksi tällaiset, mitä Kuusamossa sattui, nyt viimeksi tuli julkisuuteen tapaus, jossa nimismies, poliisipäällikkö, oli mukana, kyllähän nämä romuttavat käsitystä siitä, että poliisi voi

toimia riippumatta ja pystyy samalla tavalla suhtautumaan paikkakunnan poliittisiin ja talouselämän vallanpitäjiin kuin tavallisiin kansalaisiin. Tämä oletamus ja tämä kaipuu riippumattomaan poliisiin on varmasti takana siinä, että kansalaiset ja monet kansanedustajatkin haluavat riippumattoman poliisin.

Ed. S. K a n e r v a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun nyt ed. Myllyniemi vakuutti, että paikallispoliisi ja liikkuva poliisi käyttäytyvät eri lailla, niin kerrottakoon nyt toisapäivältä esimerkki Lauttasaaresta, jossa yksi tie on suljettu ja paikallispoliisia, Lauttasaaren omaa poliisia pyydettiin sakottamaan niitä autoja, jotka olivat lainvastaisesti tiesulun edessä, koska se tiesulku on aukaistavissa ambulanssia ja paloautoa varten. Paikallispoliisi esitti taloyhtiölle, ettekö te voisi sopia taloyhtiön asukkaiden kanssa, että he eivät pitäisi autoja tässä näin. Jos siellä olisi ollut liikkuva poliisi, niin se olisi sakoituksella hoidettu.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kun olen käyttänyt tästä asiasta puheenvuoroja, en ole koskaan halventanut paikallispoliisia, vaan arvostan heitä suuresti. Koko poliisikunnalle olen antanut kunniotuksen siitä, mitä he ovat saaneet aikaan, mutta ed. Myllyniemi on tyypillinen lääninhallitusten äänitorvi ja hän käytti tämän törkeän puheenvuoron miellyttääkseen ministeri Enestamia. Tämä on aivan selvä asia. Siitä ei päästä mihinkään.

Minä en tällaisia törkeitä puheenvuoroja ammattikunnan sisäisesti hyväksy enkä jatka sitä sen enempää kuin totean sen, että jos keskusrikospoliisi ja liikkuva poliisi lakkautetaan, niiden henkilökunta sulautetaan normaalin paikallispoliisin tehtäviin, jotka ovat kuitenkin erilaisia tehtäviä kuin näiden kahden erikoisyksikön. Minä ihmettelen, että esimerkiksi keskusrikospoliisin arvoa rikostutkijana tässä maassa halvennetaan tällä tavalla kuin ed. Myllyniemi teki. Myös liikkuvan poliisin tehtävät ja liikenteenvalvonta ovat tällä hetkellä erikoistyötä, johon liikkuva poliisi on valtaosin paneutunut. Kun tapahtuu näin kuin on suunniteltu, liikenteen valvonta jää toisarvoiseksi resurssien puutteessa, koska resursseja täytetään liikkuvan poliisin henkilökunnalla ja myös keskusrikospoliisin puolelta. He yhtyvät paikallispoliisin tehtäviin, jotka toimivat sillä kapealla alueella, mihin heidät on määrätty, ja valtakunnallinen ja yleinen

näkemyksistä suuressa taloudellisesta ynnä muusta rikollisuudesta katoaa. Siitä ei päästä mihinkään.

Ehkä olin minäkin vähän kovasanainen, rouva puhemies, mutta kyllä minä katson, että ed. Myllyniemen puheenvuoro oli sellainen, että se löi kyllä yli laidan pahasti, kun katsotaan poliisin sisäisiä näkemyseroja.

Ed. Järvilahti merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Väistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Myllyniemi kiinnitti huomiota suurlääniä muodostamiseen. Hän totesi, että se häiritsee hallinnon hoitoa. Sama asia meille tehtiin selväksi myös hallintovaliokunnassa, kun aluehallintoa käsiteltiin. Siellä poliisin taholta todettiin selvästi, että suurlääneissä hallinnon hoito siihen tapaan, kuin tähän asti lääneissä se on toteutettu, vaikeutuu suuresti.

Muun muassa Uudenmaan läänin poliisijohto totesi, että Etelä-Suomen suurlääneissä joudutaan perustamaan väliportaan johto läänin alueelle uusina yksikköinä. Toinen vaihtoehto, joka tuli esiin, oli, että poliisin hallinto erotetaan kokonaan omaksi organisaatiokseen lääninhallinnosta. Minusta se on todella huono vaihtoehto.

En tiedä, missä määrin ministeriössä näistä asioista on ylipäättänsä aluehallintohanketta valmisteltaessa keskusteltu. Jäi jotenkin sellainen kuva, että ministeriössä oltiin aika lailla yliolkaisia tämän tyyppisten käytännön asioiden hoidolle, kun tätä suurlääniäsiä runnottiin läpi.

Sisäasiainministeri Enestam: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin korostaisin vieläkin, että ei voi olla kysymys siitä, että vain keskusrikospoliisi toimii riippumattomana yksikkönä. Kaikki poliisimiehet ovat puolueettomia työssään. Siihen perustuukin se arvostus, jonka Suomen kansa antaa poliisille.

Pyyisin oikeastaan tämän puheenvuoron vain siitä syystä, että nyt ed. Aittoniemi edelleenkin väittää, että on tarkoitus lakkauttaa keskusrikospoliisin valtakunnallinen yksikkö. Tästä ei ole koskaan ollut kysymys. KRP säilyy valtakunnallisena yksikkönä ja sen itsenäisyyteen ei puututa. Puhutaan pelkästään poliisin aluehallinnosta ja sen uudistuksesta. Siinä, ed. Väistö, ministeriön ja poliisiosaston käsitys on se, että päinvastoin läänien lukumäärän vähentäminen edesauttaa tämän uudistuksen läpivientä.

Ed. Myllyniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En oikein ymmärtänyt ed. Aittoniemen sanoessa, että keskusrikospoliisia loukattiin. Vuosikausia on saatu lukea lehdistä ja kuulla, miten paikallispoliisia on nimenomaan loukattu ja perusteettomilla väitteillä tosiaan alaspainettu. Jos minä nyt kerroin, että paikallispoliisi on saman tasoinen kuin keskusrikospoliisi, niin ei kai se voi keskusrikospoliisia niin paljon loukata, että siitä pitää valtavasti suuttua. Näillä ei ole mitään eroa.

Mitä tulee esimerkiksi Kuusamon juttuun, minä en voi ymmärtää sitä, että siltä samalta käytävältä viiden metrin päästä lähtivät minun entiset mieheni tutkimaan Kuusamon asiaa. Miksi se siitä muuttuu? He olivat muutama kuukausi tai vuosi aikaisemmin minun alaisiani. Oulun rikospoliisi olisi voinut tutkia tämän aivan yhtä hyvin kuin keskusrikospoliisi. Riippumattomuudesta on aivan turhanaikaista puhua.

Tämä on hyvä esimerkki Oulun poliisilaitoksesta. Meillä on 47 poliisiautoa tallissa. Perjantai-iltana saattaa olla töissä 30 poliisimiestä ja samanaikaisesti he tulevat sanomaan, että meillä ei ole tarpeeksi autoja. Kun siellä on suojelupoliisin autoja ja keskusrikospoliisin autoja ja liikkuvan poliisin autoja ja meidän autoja, niin ei tahdo saada millään oikeaa autoa ulos, mutta meillä ei kuitenkaan ole riittävästi autoja. Ei voi olla tällainen systeemi. Monessa muussa asiassa on samanlainen käytäntö.

Ed. Kallio: Arvoisa rouva puhemies! Entisellä huumesyyttäjällä Ritva Santavuorella oli tapana sanoa, että rikoksia ei saa sietää. Kun katsoo poliisitoimesta budjetin selvitysosassa olevaa tilastoa, joka osoittaa muun muassa sen, että rikoslakirikosten selvitysaste on selvästi alle puolen, 44,8 prosenttia, törkeiden yksilöön kohdistuneiden rikosten selvitysaste 76,5 prosenttia, ja tiedämme, että pienempien rikosten selvitysaste on alle 10 prosenttia, väittäisin, että maan ylin päättävä elin on alkanut sietää rikoksia.

Ministeri Enestamin puheenvuorosta sai sellaisen käsityksen, että hän on sitä mieltä, että määräraha ei ole riittävä. Jos hän on sitä mieltä ja todennäköisesti hän on sitä mieltä, kun hän näin sanoi, eduskunta ei saisi hyväksyä budjettia, jossa on liian vähän määrärahaa. Ottaen huomioon, että kansalaisten kannalta turvallisuusnäkökohdat ovat kaikkein tärkeimmät, valtion tärkeimpiä tehtäviä on yleisen järjestyksen ylläpitäminen, minä hieman ihmettelen, minkä takia emme voisi määrärahaa nostaa.

Kristillisen liiton eduskuntaryhmä on varsin tietoinen siitä, että pitäisi nostaa 200 miljoonalla markalla, mutta kun taloudellinen tilanne nyt on se, mikä se on, 50 miljoonan markan korotus ei ole kohtuuton. Se merkitsee 10 markkaa asukasta kohti, ja asiantuntijoiden mukaan turvallisuus lisääntyisi huomattavasti. Minä toivon, että ministeri Enestam taistelee puuttuvien määrärahojen puolesta ja myös painaa oikeaa nappia.

Ed. Bremer: Arvoisa rouva puhemies! Kaksi vuotta kansanedustajana toimineena ja kaiken aikaa toisella jalalla omassa liikeyrityksessä mukana olevana huomaa näin lyhyen ajan perusteella, kuinka maailma ulkopuolella eduskunnan uhkaa alkaa valua ohi sillä tavalla, että ei enää ole kovin tietoinen kaikista yksityiskohdista. Täällä on taipumus uppoutua kansanedustajan työhön ja työhuoneeseen sillä tavalla, että enää ei erota ympäröivää maailmaa ja sen todellisia ongelmia.

Ed. Aittoniemi kehui kymmenen vuoden eduskuntakokemuksellaan, ja kun hän käytti sanaa "törkeä", vastaan, että hänpä todella osoitti törkeää tietämättömyyttä maailmasta eduskunnan ulkopuolella ja erityisesti poliisin asioista tänä päivänä. Haluan oikaista ed. Aittoniemen lausumia virheitä.

Keskusrikospoliisin lakkauttamisesta ei suinkaan ole kysymys, kuten ministeri Enestam korjasi ed. Aittoniemen päätöksellistä puhetulvaa. Vastaavasti ed. Aittoniemen käsitys liikkuvan poliisin ylivermaisesta suorituskyvystä liikenteen valvojana on täysin virheellinen. Tämä kävi ja on käynyt useana vuonna erityisen selvästi esille silloin, kun kesänopeudet ovat vaihtuneet talvinopeuksiksi. Valitettavasti ei ole ed. Takkula salissa, mutta hän voisi kertoa elävästä elämästä mitä huimimpia tarinoita siitä, millä tavalla liikkuva poliisi käyttäytyy tällaisessa tilanteessa liikenteen valvonnassa.

Ammattiautoilijat ovat aikaa sitten menettäneet luottamuksensa liikkuvan poliisin toimintaan. Tämä luottamuksen menetys on lähtenyt muun muassa ristiinkytentäohjeista ja -säännöistä, kuorman sidonnasta, punnitusasioista, joissa kaikissa on tullut esille ihan selvää osamattomuutta liikkuvan poliisin taholta sen toimissa tien päällä.

Paljon vakavampi asia ammattiliikenteemme osalta on nykyinen häiriintynyt tilanne rekkaliikenteessä itärajan yli. Suomi hakee gateway-asmaa kaupankäynnissä avautuville Venäjän markkinoille, ja tieliikenne on Suomelle aivan

elintärkeä. Tällä hetkellä tieliikennettä vaivaa laitton menettelytapa itärajan toisella puolella, laittomat maksut. Rekka-autoilijalla pitää olla Moskovaan päästäkseen jopa 5 000 markan varakassa peittääkseen odottamattomia ja laittomia maksusuorituksia tai veloituksia itärajan toisella puolella.

Sama ongelma oli myös tietysti Keski-Euroopan ja Venäjän välisessä liikenteessä, mutta Saksa osoitti hyvin yksinkertaisella tavalla, että puntit menevät tasan. Jos toisella puolella suoritetaan laittomia maksuunpanoja, voidaan myös tällä puolella täysin laillisesti kuitata samanlaisilla maksuilla ja laillisilla maksuilla. Saksan poliisi yksinkertaisesti ilmoitti Venäjän liikenteelle, että itärajan itäpuolelta tulevilta autoilta vaaditaan aivan samanlaista teknistä pätevyyttä, teknisiä ominaisuuksia kuin vaaditaan Saksassa omilta autoilta. Näitä tarkistettiin tien päällä, ja niistähän syntyi sen verran ylimääräisiä maksuja idästä tuleville autoilijoille, että itäliikenteen laittomien maksujen toimeenpanija totesi, että puntit menevätkin tasan, voimme lopettaa laittomat maksuunpanot itäpuolella.

Saksassa näitä ongelmia ei ole enää sillä tavalla kuin Suomessa edelleen. Saksan esimerkkiin vedoten voidaan todeta, että liikkuva poliisi voisi toteuttaa, jos sillä olisi ammattitaitoa, aivan samalla tavalla katsastustoimia tien päällä ja siitä seuraavaa sakotusta, mutta liikkuva poliisipa ei sitä tee, teki vain sen lyhyen ratsiaviikon aikana, kun ensimmäisen kerran nousi puheeksi se, että liikkuva poliisi kenties ei enää vastaa toimenkuvaansa ja tehtäviään. Sen jälkeen toiminta jälkeen on hiljentynyt.

Arvoisa rouva puhemies! Me todella tarvitsemme maahamme osaavan, ammattitaitoisen poliisin valvomaan liikennettä, jossa 450 ihmistä kuolee ja paljon pahempi on loukkaantuneiden määrä, joka jää yhteiskunnan kannettavaksi pitkiksi ajoiksi.

Tilastot osoittavat aivan selvästi, että liikenneonnettomuuksien suurimpia syitä ovat pahenevat talviliukkaat kelit. Yli 40 prosenttia onnettomuuksistamme tapahtuu sellaisissa olosuhteissa, joissa keli yhtäkkiä talviliukkaalla menee huonommaksi. Sellaisissa olosuhteissa ei yleensä koskaan nähdä poliisia tien päällä.

Risteysonnettomuudet ovat toiseksi suurin onnettomuustekijä. Rattijuopumus ja siihen liittyvä kasvava huumeongelma ovat kolmas, joka vaatii kovasti liikenteeseen erikoistuneen poliisin toimenpiteitä. Valottoman ajan liikenneonnettomuudet muodostavat oman erittäin suuren ryh-

män. 18—24-vuotiaiden ja yli 60-vuotiaiden onnettomuudet muodostavat erittäin suuren ryhmän. Autovarkaudet ja mielettömät tilannepuheet muodostavat oman uhkatekijänsä.

Mutta mitä tekeekään liikkuva poliisi? Liikkuva poliisi keskittyy mitättömän pieniin ylinopeuksiin voidakseen sakottaa.

Arvoisa rouva puhemies! Paikallispoliisi suorittaa jo nyt yli 60 prosenttia tieliikenteen valvonnasta. Asia ei tunnu olevan erityisesti ed. Aittoniemelle selvä, kun hän on uppoutunut eduskunnan elämään ja elämä ulkopuolella eduskuntatalon kiittää ohi kohta valovuoden päässä ed. Aittoniemen tietoisuudesta. Liikkuvan poliisin viime vuoden toimintatilaston mukaan sen kaikista rangaistusvaatimuksista peräti kahdeksan sakorangaistusta kymmenestä on nopeusrajoituksen ylityksestä. Kymmenestä ylinopeusrangaistuksesta vain 0,8 on rikesakkoja. Luulisi normaaliskaalan mukaan, että kaavan mukaisissa nopeusrangaistuksissa ihminen ensin ylittää nopeuksissa rikesakkoskaalan ja vasta sen jälkeen tullaan sakotuksen puolelle. Kuitenkin liikkuvan poliisin viime vuoden toimintasaldo tämän mukaisesti osoittaa, että se kiinnittää huomionsa kaikkeen muuhun paitsi todella vakaviin asioihin liikenteessä. (Ed. Aittoniemi: Mitä ne vakavat asiat ovat?) — Arvoisa ed. Aittoniemi, olen juuri lukenut ne tästä paperista ja pyydän teitä hakemaan tämän puheen jälkeenpäin, että minun ei tarvitse sitä toistaa.

Liikkuvan poliisin työ on jämähtänyt yksipuolisesti ylinopeussakkojen kalastamiseksi. Kun veronmaksajien ja yhteiskuntamme suurimmat uhkatekijät tällä hetkellä johtuvat kansainvälisestä järjestäytyneestä rikollisuudesta, joka hyökkää maahamme raskailla huumeilla, tyttökaupalla, autovarkauksilla, omaisuusrikoksilla, henkirikoksilla, laittomilla rajanylityksillä ja säälimättömällä ihmiskaupalla, on itsestäänselvää, että jotakin on tehtävä liikkuvan poliisin toiminnan uudelleenjärjestämiseksi. (Ed. Aittoniemi: Ne kuuluvat keskusrikospoliisille!) Ainoa ratkaisu tässä on — ed. Aittoniemi, minä puhun liikkuvasta poliisista nyt — että liikkuva poliisi on hajotettava. Se ei tarkoita sitä, että sen ammattitaito mihinkään katoaa, se pieni ammattitaito, joka sillä on, vaan se siirtyy paikallispoliisin käyttöön ja tulee sillä tavalla yhteiskunnan kannalta huomattavasti järkevämpään käyttöön kuin missä se on tänä päivänä.

Ed. Myllyniemi totesi, että kansa uskoo liikkuvan poliisin valvovan parhaiten liikennettä. Se on väärä käsitys. Tänä päivänä ei ole enää mi-

tään väärä käsityksiä eduskunnan ulkopuolella liikenteen ammattilaisten joukossa siitä, mikä liikkuvan poliisin todellinen ammattitaito on. Se on ”tukankuivaajan” heiluttaminen, tukankuivaajan näköisen aparaatin, joka ei riitä todistusvoimaan muualla Euroopassa.

Ed. Myllyniemi omalta osaltaan käsitteli rikospoliisin työn uudistamistarvetta perusteellisesti ja kattavalla selvityksellä, siihen minun ei tarvitse palata. Olen aivan samaa mieltä kuin hänen kokemuksen perusteella, joka minulla on ympäröivästä maailmasta. Ed. Aittoniemi, minä olen ollut täällä vain kaksi vuotta ja toisella jalalla ulkopuolella. Te olette ollut liian kauan täällä.

Ed. Virtanen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En käytä vastauspuheenvuoroa miellyttääkseni vierustoveriani ed. Aittoniemeä, mutta haluan tuoda myös hänen puheelleen nimenomaan oikeutta ja tasapuolisuutta keskusteluun.

Minulla on hyvin pitkän matkan päästä, 30 vuoden takaa, kokemusta kaksi vuotta poliisitarkastajana ja apulaispoliisitarkastajana Kymen lääninhallituksessa. Siellä tärkeimmät ja läheisimmät yhteistyökumppanit olivat KRP, LP ja lisäksi vielä Supo, jotka olivat tärkeitä iskujoukkoja sekä erityisosaamista omaavia yksiköitä jne. Mutta toisaalta ymmärrän tietysti paikallispoliisinkin tuntemuksia. Muistan niiltä ajoilta, että kun KRP:n mies saapui pieneen poliisilaitokseen tai nimismiespiiriin, se oli vähän niin kuin isovelji olisi tullut, niin kuin jenkkisarjoissakin, että sielläkään ei tykätä, jos parempi tutkija saapuu Washingtonista johonkin osavaltioon jne.

Edelleen olisin ihmetellyt ed. Bremeriä, että hän on kahdessa vuodessa jo menettänyt kontaktin tämän talon ulkopuoliseen elämään. Minä olen ollut täällä, kuten ed. Aittoniemikin, kymmenen vuotta ja olen käyttänyt viikonlopun ja meidän niin kadehditut loma-aikamme hyvin tarkkaan tutustumalla vaalipiirini ihmisiin ja tapaamalla ennestään tuttuja. Suosittelisin sitä, ettei noin pääse harhautumaan.

Mitä tulee LP:iin kohdistettuun vastustukseen, niin autoilijat ovat, totta kai, olkoon yksityisautoilija tai ammattiautoilija, vastapuoli, jota aina närästyttää, jos LP sakottaa. Tuskin LP on pahuuttaan keksinyt sen, ettei venäläisiä au-

toja tutkitakaan, vaan kyllä se on korkeammissa käsissä, kun ei vaan menisi ministeriöön asti, mistä tällaiset suositukset ovat tulleet.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Olen vilpittömän iloinen siitä, että ed. Bremer ei asettunut tukemaan näkemyksiäni. Hän on tunnetusti niin äkkiväärä kansanedustaja, että tiedetään todellisuuden olevan päinvastoin kuin hän puhuu ja näin ollen oli hyvä, että olitte eri mieltä asiasta ja silloin tietyllä tavalla peilikuvana olitte samaa mieltä kuin minä. Minä uskon, ed. Bremer, muutenkin, että näkemyksenne poliisiin ja liikennevalvontaan ratkeaa monista muista syistä kuin älyllisen hengen järkevistä ajattelusta.

Totean vielä edelleen sen, että en lähde nytkään sanomaan, vaikka minua yritetään ärsyttää sanomaan, että keskusrikospoliisin ja liikuvan poliisin miehet tylsistyvät paikallispoliisin oloissa, ei! Eikä näillä ole mitään eroa. Paikallisesta poliisista tulee miehet liikkuvaan poliisiin ja keskusrikospoliisiin, siinä ei ole mitään, eikä keskinäisissä toiminnoissa ole ristiriitaa. On vain erityisalueita, kuten suuret, merkittävät lahus-, virka- ja talousrikokset ja toisaalta juuri kansainvälinenkin liikenne ja nykyisin teknisesti monimutkaistuva liikenne, jota varten täytyy olla erillisyyksikkö tässä yhteiskunnassa, joka auttaa tietysti paikallista poliisia, niin kuin liikkuva poliisi tekee hyvin paljon sikäli, kun välttämättömältä liikenteen valvonnanalta ehtii. Mutta lukemat ja tilastot, mitä on esitetty tänään, eivät pidä paikkaansa. Ne ovat vain ilmasta tempaistuja.

Paikallispoliisi valvoo liikennettä sattumanvaraisesti, liikkuva poliisi taas sattumanvaraisesti avustaa paikallispoliisia ja pitää liikenteen valvonnan erikoisalanaan, niin kuin keskusrikospoliisi vastaavasti suuret ja merkittävät rikokset. Tämä jako pitää säilyttää. Se on yhteiskunnan etu ja nähdään, miten käy, kun taas jatkuu tämä hulluus, joka ratkaistiin viime eduskunnan aikaan kertaheittolla.

Ed. Karhunen merkitään läsnä olevaksi.

Sisäasiainministeri E n e s t a m : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Vähänäkin puheenvuoron johdosta, totta kai 30 vuodessa on tapahtunut aika lailla kehitystä. Silloinen paikallispoliisi ei ole ihan saman kaltainen kuin tämän päivän paik-

lispoliisi. Mutta minusta pääkysymys keskustelussa on se, että edellyttääkö erityisosaamisen ylläpitäminen erillisiä yksiköitä. Vastaus siihen on tietenkin ei.

Ed. Saarnio (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ottamatta kantaa poliisin organisaation lopulliseen muotoon näen kuitenkin ed. Bremerin puheenvuorossa erään ikävän ristiriidan. Puheenvuoronsa alkuosassa hän maalasi kovin ikäviä lukuja liikenneonnettomuuksista ja erityisesti liikenteessä loukkaantuneista ja kuolleista. Sitten hän kuitenkin totesi, että liikkuvan poliisin työstä suuri osa menee ikään kuin hukkaan ylinopeuksia valvoessa.

Minulla kuitenkin on se käytännön tuntemus, että juuri ylinopeudet ja nimenomaan suuret ylinopeudet ovat suurin syy vakaviin onnettomuuksiin ja tässä mielessä en vähättelisi tippaakaan liikkuvan poliisin työtä. On tietenkin niin, että taitavat autoilijat, kuten ed. Bremer, pystyvät ajamaan suurillakin nopeuksilla, mutta uskoisin, että tavallisen autoilijan kannalta on aika tärkeää, että noudatetaan niitä ohjenopeuksia, joita liikenteeseen on laitettu. Tässä mielessä pidän liikkuvan poliisin työtä hyvin arvokkaana olkoonkin tietysti, että paljon muita rikollisuuden ongelmia on olemassa kuin liikennerikollisuus.

Ed. Vistbacka (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielenkiinnolla olen kuunnellut erilaisia näkemyksiä erilaisista organisaatioista.

Arvoisa puhemies! Voisin sanoa tässä yhteydessä, että olen itse 15 vuotta palvellut sekä suurella yksikössä että pienemmissä yksiköissä. En voi yhtyä miltään osin ed. Bremerin näkökantaa.

Tänä päivänä myös liikkuvan poliisin osalta vaaditaan erikoisasiantuntemusta. Esimerkiksi niissä nimismiespiireissä, joissa itse olen ollut päällikkönä, nykyinen poliisikoulutus ei vastaa sitä tasoa, että paikallispoliisit pystyisivät hoitamaan sen liikennevalvonnan, joka kuuluu tehdä nimenomaan raskaan liikenteen osalta. Asia erikseen on se, mitä ed. Bremer totesi tukankuivaajasta vertaillen tutkaan, se on asia erikseen, mutta liikenteen valvonnassa on paljon muitakin seikkoja. Ed. Bremer, voimme kahden kesken keskustella ja minulla on esimerkkejä siitä, että esimerkiksi siinä nimismiespiirissä, jossa itse palvelin, ilman KRP:tä eräskään juttu ei olisi ikinä selvinnyt.

Ed. Ranta-Muotio (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Bremerin puheenvuorosta, kun hän syytti aika lailla liikkuvaa poliisia, heijastui vahvasti sakotettujen autoilijoiden mielipide. Kaikkihan me, kun saamme liikennesakon, syytämme ensin poliisia.

Kun hän totesi, että liikkuva poliisi ei pysty mittaamaan ja punnitsemaan raskaita kuormia, niin omalta alueeltani — tulen samalta alueelta kuin ed. Vistbacka — paikallispoliisin näkemys on kyllä se, että liikkuvaa poliisia tarvitaan nimenomaan raskaan liikenteen valvontaan. Heillä ei ole resursseja laitteisiin, joita tarvitaan raskaitten kuormien mittaamiseen.

Muuten on erittäin hyvä, että käydään poliisin resurssikeskustelua. Mielestäni täällä on oltu hyvin yksimielisiä siitä, että määrärahoja olisi tähän lisättävä. Se on kansalaisten selkeä mielipide tänä päivänä.

Ed. Bremer (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Ranta-Muotiolle. Jos liikkuva poliisi osaisi käyttää työkalujaan oikealla tavalla, epäilemättä mitään tällaisia ongelmia ei syntyisi. Mutta kun niitä käytetään lelujen tavoin, niin siitä syntyy tämä syvä juopa ammattiliikenteen ja poliisin välille, epäluottamusjuopa.

Ed. Vistbackalle. Häntä kehoitan tutkimaan liikkuvan poliisin vuoden 95 toimintatilastoa ja vertaamaan sitä siihen tilastoon, joka kertoo, missä Suomessa liikenneonnettomuudet tapahtuvat. Niissä ei ole minkäänlaista yhtäläisyyttä.

Ed. Saarniolle. Ed. Saarnio puhuu todella samaan hengenvetoon pienistä ylinopeuksista ja suurista ylinopeuksista ja toivoisin, että ed. Saarnio voidakseen omassa siviililyössään hyödyntää tätä tietämystään todella tutustuisi siihen suureen eroon, mikä on täysin väärällä tilannopeudella ja mikä on pienellä ylinopeudella hyvässä olosuhteissa. Se ongelma syntyykin poliisin kohdalla siitä, että liikkuva poliisi toimintatilastonsa perusteella kokonaan keskittyy näihin pieniin mitättömiin ylinopeuksiin, koska se kerää 330 miljoonan markan sakoista valtion tulo- ja menoarviossa noin 90 prosenttia eli 300 miljoonaa sen pitää kerätä.

Ed. Aittoniemelle samoin kuin ed. Vähänäkil-le on pakko sanoa, että todella kymmenen vuotta näyttää olevan aivan liikaa täällä eduskunnassa kummankin kohdalla.

Ed. Tiilikainen: Arvoisa puhemies! Edustajat Aula ja Väistö kiinnittivät rajavartio-

laitoksessa erääseen epäkohtaan huomiota. Voin hyvin yhtyä heihin. Se, että Helsingissä tarvitaan passintarkastajia entistä enemmän jo aloitetussa sataman passintarkastuksessa, itäliikenteen ja Baltian liikenteen laivaliikenteen passintarkastuksessa, ja nyttemmin toteutumassa olevassa lentokenttien passintarkastuksessa, on aivan ymmärrettävää.

Se väki, joka siihen tulee, joudutaan vähentämään, niin kuin ed. Aula totesi, länsirajalta Lapista. Nämä ovat varsin matalapalkkaisia rajavartijoita, joiden palkka edelleenkin alenee, kun he tänne tulevat ja heidän asunto-olosuhteensa muuttuvat radikaalisti, kun heidät tänne pakko-siirretään, jolloin he eivät kyllä ilman toimeentulotukea pysty täältä asuntoa perheilleen hankkimaan. Epäkohtaan liittyy myös perheen muu toimeentulo. Usein vaimolla saattaa olla työpaikka Lapissa ja täältä sitä ei kovin helposti myöskään tule. Eli se on kaksinkertainen tappio. Eli tämä asia tulisi hoitaa kyllä siten, että näiden pakkosiirrettyjen ihmisten asunto-olosuhteita tuetaan myös työnantajan taholta.

Suunnitelmissa on ollut passintarkastuksen siirtäminen kokonaisuudessaan Suomessa rajavartiolaitokselle. Se merkitsee myös, että rannikolla Saaristomeren merivartiostossa ja Pohjanlahdella sekä lentokenttien että satamien passintarkastus siirtyisi merivartiostolle.

Mielestäni tässä ei kuitenkaan ole mitään järkeä. Ollessani Saaristomeren merivartioston komentajana Turun sataman passintarkastus samoin kuin Maarianhaminan ja Eckerön passintarkastus siirtyivät merivartiostolle. Tämä aiheutti sen, että suuri osa väestä tuli siirtää töihin Turkuun. Sinne tulee kaksi kertaa päivässä kaksi lautta, joiden passintarkastuksesta on kysymys. Kun varmasti jokainen tiedätte, että tällaisen lautan purkaminen kestää parhaimmillaan puolesta tunnista tuntiin, se työaika on siinä sen jälkeen ohi. Kuitenkin sinne toiminta-alueelle, jossa tämä merivartijan muu työ on, on matkaa lähes sata kilometriä. Loppuaika työpäivästä kuluu pelkkään työmatkaan. Edestakainen matka ei enää riitä tukikohtaan, josta varsinainen merivartijan työ tapahtuu, vaan se menee jo yli-töiksi. Sama koskee myös lentokenttien passintarkastusta, joka näillä alueilla tulee merivartiostolle.

Aiemmin näitä tehtäviä hoiti poliisi. Poliisi pystyi lähtemään yleistä järjestystä ja turvallisuutta valvomaan heti tämän lautan passintarkastusruljanssin jälkeen. Näin ei kuitenkaan merivartija tee, vaan hän joutuu lähtemään Nau-

voon joko autolla, mikä kestää kaksi kolme tuntia, taikka veneellä, mikä kestää yhtä pitkään. Hän ei voi myöskään tehokkaasti pitää yllä valmiutta pelastuspalvelun ja muun suhteen lähellä Turun kaupunkia. Siellä on vapaaehtoisvoimaa. Siellä on poliisin ja tullin veneitä, jotka osallistuvat tähän työhön, mutta eivät voi osallistua siellä kauempana saaristossa. Silloin vapaaehtoisten toimintaa ei pystytä hyödyntämään.

Kyllä mielestäni tarkkaan tulisi harkita, missä raja- ja merivartijat suorittavat sitä passintarkastusta, ei ainakaan niissä pisteissä, joissa liikenne on hyvin harvaa, ehkä kerran kaksi päivässä, kerran kaksi viikossa. Mitä he tekevät sen loppuajan työajastaan muuta kuin pyörittävät peukaloaan tai matkustavat omaan muuhun työhönsä, jota he voivat suorittaa?

Tässä yhteydessä on myös huoli pelastuspalvelusta, joka vastikään on vasta tullut maapuolelle. Meripelastuspalvelun tehtävä on ollut vuodesta 80 merivartiostoilla. Jos passintarkastus kaikkialla siirretään merivartiostojen ja rajavartiostojen hoidettavaksi, se aivan varmasti rokotaa pelastuspalvelua maissa, rajoilla, mutta ennen kaikkea se rokottaa sitä merellä veneilijöiden pahimpaan aikaan, jolloin tapauksia on kymmeniä kunkin merivartioston kohdalla. Pieniä vaaratilanteita on noin tuhat vuodessa merialueella, ja jos näitä yksiköitä vedetään pois keski- ja ulkosaaristosta, johon vapaaehtoinen pelastuspalvelu ei yllä kuin viikonloppuna eivätkä muutkaan yhteistoimintaviranomaiset, niin silloin veneilijät ovat oman onnensa nojassa.

Ed. V i s t b a c k a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tiilikainen on aivan oikeassa siinä, mitä hän puheenvuorossaan totesi. Itse kun olen jonkin verran tutustunut asioihin myös käytännön tasolla ja seurannut viimeaikaista kehitystä, valitettavasti ainakin minun mielestäni ministeriössä virkamiehillä, jotka tekevät pöydän takana näitä päätöksiä, ei ole enää käytännön tuntemusta kenttätöystä. Valitettavasti meillä myös ministerit luottavat liikaa tällaisten virkamiesten esityksiin. Toivoisinkin viitaten ed. Tiilikaisen puheenvuoroon, että jossakin vaiheessa nämä asiat valmistelevat virkamiehet kierrätettäisiin kentälle, että he tietäisivät ne käytännön olosuhteet, ennen kuin näitä määräyksiä tavallaan syöttävät ministereille, jotka tuovat niitä eteenpäin taikka asetuksilla antavat.

Ed. S a a p u n k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tähän rajavartiolaitosasiaan

muutama pieni kommentti. Tietysti on tosi, että niiden, jotka asuvat tuolla maaseudulla ja joilla siellä on perhe ja asunto, on vaikeaa tänne muuttaa, mutta keskustellessani kenraali Aution kanssa asiasta hän sanoi, että he pyrkivät kaikin keinoin tämän problematiikan huomioimaan tässä tilanteessa. Sitten puhuttiin tästä pienestä palkasta.

Minulla on omakohtainen kokemus perheen sisällä, kun poika joutui myymään talonsa Kuusamosta ja siirtymään tänne Helsinkiin. Minä olen katsonut, että kun vaimo sai hyvän työpaikan, he ovat hyvin onnellisia ja tyytyväisiä elämänsä täällä ja motivoituneempia oikeastaan kuin siellä polkuja pitkin kierrellessä rajan pinnassa. Kyllä tässä on monia positiivisia asioita. Rajavartijan ja varmaan merivartijankin toimenkuva muuttuu moni-ilmeisemmäksi, eikä ole yksitoikkoista. Mutta minä ymmärrän, että jollakin tavalla täytyy tämä meripelastustoiminta varmistaa. Ei tässä ole kaikki negatiivista, mitä nyt ehkä pelätään tämän asian ympärillä.

Ed. T i i l i k a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vistbackalle toteaisin, että kyllä siellä kierrätystä tapahtuu, mutta tietysti vaiheessa jokainenhan meistä päätyy pätemättömyyden asteelle ja silloin ei enää se kierrätys kentälle onnistu. Ed. Saapungille toteaisin, että palkkaus, minkä raja- ja merivartija saa työssään rajalla, koostuu peruspalkasta ja lisistä, jotka lisät muodostavat aika ison osan tästä palkkauksesta. Tullessaan tänne hän on tuntityöläinen, joskin saa myös jonkinlaisia lisä, mutta ainakin merivartijat tässä häviävät, kun he tulevat passintarkastukseen.

Ed. S a a p u n k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä tuolla rajalla ne lisät ovat voimassa, mutta säästötoimien mukana on jouduttu rakentamaan työvuorolistat niin, että niitä lisä ei enää siellä pystytä hyödyntämään. Minulle on sanottu, että tilipussi on ollut paksumpi, kun on tänne Helsinkiin tullut, niin että ei tämäkään ihan yksi yhteen käy siihen, mitä ed. Tiilikainen toi esille.

Ed. K o r t e n i e m i : Rouva puhemies! Keskustelussa ovat edustajat Aula ja Väistö sekä äsken ed. Tiilikainen kiinnittäneet huomiota rajavartiostolaitoksen jo tekemiin ja suunnitteilla oleviin henkilöstömäärien supistuksiin ja vakanssien siirtämiseen pääkaupunkiseudulle. Tämä on tosiaan asia, josta tunnetaan huolta

kaikkialla rajaseuduilla. Raja- ja merivartijat tekevät arvokasta työtä paitsi varsinaisessa rajanvalvonnassa myös monissa laillisuusvalvontaan liittyvissä tehtävissä. Rajavartiolaituksen henkilöstön supistukset Ruotsin ja Norjan rajoilla johtuvat EU-sopimuksesta ja Schengenin sopimuksesta. Tältä osin asia on perusteltu. Kuitenkaan esimerkiksi Länsi-Lapissa, Tornionlaaksossa ja Pohjois-Lapissa ei pitäisi kokonaan lopettaa rajavartioasemia ja siirtää kaikkia rajavartioiden vakansseja muualle.

Kun alueella on vähennetty myös tullin ja poliisin henkilöstöä, alueelle uhkaa muodostua tilanne, ettei sinne jää juuri lainkaan laillisuusvalvontaa suorittavia viranomaisia. Poliiseja toki jää, mutta heiltä jäävät toisarvoisiksi esimerkiksi kalastuksen ja metsästyksen valvonta. Myös pelastuspalvelusta ollaan menettämässä osaavaa ja taitavaa henkilöstöä. Pidänkin tärkeänä, että rajavartiosto säilyttää myös vastaisuudessa tietyn määrän rajavartioita ja rajavartioasemia myös Ruotsin ja Norjan vastaisilla rajoilla.

Ed. D r o m b e r g : Arvoisa puhemies! Täällä on käyty hyvin mielenkiintoinen keskustelu tämän hetken tilanteesta rajavartioiden ja myöskin poliisien osalta. Haluan sitä taustaa vasten vastata muutama kysymykseen tai heittoon.

Ed. Aittoniemi sanoi, ettei täällä eduskunnassa olisi puhuttu poliisin asemasta ja siitä tilanteesta, mikä poliiseilla on ollut, ja niistä resursseista. Kymmenen vuotta hän on istunut täällä, joten minä ihmettelen, mitä puheita hän on kuunnellut, jos hän ei ole kuunnellut näitä poliisista käytyjä keskusteluja täällä ja selvityksiä resurssivajauksista, mitä todellisuudessa on ollut, tai resurssien kohdentamista oikein.

Mutta sanoisin, että viime vuosina kuitenkin on ymmärretty se, että myöskin on kohdennettu näitä virkoja sinne, missä ihmiset ovat. Elikkä kasvukeskukset ovat pitkään olleet vajavaisia poliisien virkojen osalta, mutta täytyy sanoa, että viime vuosien aikana on ymmärretty, että myöskin poliisien täytyy olla siellä, missä ihmiset ovat. Mutta toivon, että tulevaisuudessa poliisien jalkautuminen tapahtuisi paljon paremmin kuin tänä päivänä. Tuntuu siltä, että poliisit istuvat mieluummin niissä autoissaan, kuin ovat niiden keskuudessa, jotka tätä turvallisuutta vaativat. Elikkä uusajattelua myöskin tältä osin tarvitaan tässä työssä. Uskon, että siihen tullaan tulevaisuudessa varmasti kiinnittämään huomiota myöskin näissä toimipisteissä ja koulutuksessa.

Kun ajatellaan rajavartiolaitosta ja niitä uusia

vaateita, mitkä ovat tulleet EU:n ja Schengenin sopimuksen kautta, katson, että on erittäin tärkeää, että resurssit ja toimintaedellytykset turvataan niin, että maamme turvallisuus tältäkin osin voidaan taata, sillä kaikki me tiedämme, että huumarikollisuus on lisääntynyt, järjestäytynyt rikollisuus on tullut tänne ja myöskin ihmiskauppa, niin kuin olemme useassa puheenvuorossa kuulleet.

Sitä taustaa vasten pidän kyllä KRP:n roolia myöskin tulevaisuudessa hyvin merkittävänä, mutta katson myös, että paikallispoliisi on erittäin hyvä ja kokenut näissä asioissa nimenomaan siellä, missä on suuret poliisipiirit ja missä näihin asioihin on jouduttu paneutumaan, niin kuin esimerkiksi pääkaupunkiseudulla, missä pystytään hyvin laajasti hoitamaan erilaisia rikollisuuteen liittyviä tutkimustehtäviä. Sitä varten on erittäin tärkeää, että yhteistoiminta pelaa KRP:n ja paikallispoliisin välillä.

Haluaisin vielä kiinnittää toiseen asiaan huomiota sisäasiainministeriön pääluokassa, valtionosuuksiin, joista me olemme tehneet juuri päätökset täällä talossa. Toki tilanne on se, että kuntien maksuvalmius on eri kunnilla hyvin erilainen. Pienet kunnat ovat joutuneet entistä enemmän ajattelemaan tehokkuutta ja yhteistoimintamalleja. Mielestäni on erittäin hyvä asia, että kunnat oppivat työskentelemään yhdessä ja tehokkuutta lisäämään, ja myös kuntakohtaista tehokkuutta saadaan varmasti aikaan sillä, että valtionosuudet tulevat oikean suuntaisiksi. Kun hallintovaliokunnassa kuunneltiin asiantuntijoita, kyllä suurin osa totesi, että valtionosuusudistus on oikean suuntainen.

Mihin ed. Aittoniemi kiinnitti jälleen huomiot, oli ammatillisen koulutuksen rahoitus ja se, mitä kautta se tulee. Mielestäni tässä uudistuksessa on ollut erittäin hyvä se, että ammatillisen koulutuksen valtionosuudet tulevat ylläpitäjäyhteisölle. Silloin ne todella kohdistuvat oikein koulutukseen. Täällä käytiin hyvin laaja ja perusteellinen keskustelu siitä, että edelleenkin kunnat ohjailisivat näitä rahavirtoja. Mielestäni on aivan oikean suuntainen asia, että nimenomaan ne, jotka järjestävät ja kehittävät koulutusta, saavat myöskin ne määrärahat.

Yksi asia, mihin haluaisin vielä kiinnittää huomiota, on valtion antamat subjektiiviset velvoitteet kunnille elikkä se palvelutaso, mikä kuuluu kuntalaisille. Kun rahoitus koko ajan leikkauksien kautta pienenee, mielestäni pitäisi myöskin uudelleen miettiä, mitkä toimenpiteet valtio osoittaa kunnille ja mistä kuntien pitää kantaa

vastuu ja ovatko valtionosuudet oikeassa suhteessa subjektiivisiin oikeuksiin.

Ed. I. Kanerva merkitään läsnä olevaksi.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Haluan todeta ed. Drombergille, että hän on aina sen aikaa, mitä eduskunnassa olen ollut — hän on ollut pidempään — puhunut poliisin puolesta ja ajanut niitä asioita ihan asiallisella tavalla ole-matta mikään poliisifani, vaan ihan asialliselta pohjalta. Se on sanottava. On täällä eräitä muitakin tuki ollut, mutta se on ollut vähäisempää silloin 80-luvun puolella, kun resurssit olivat vielä jotensakin kunnossa.

Mitä tulee paikallispoliisin kykyihin, esimerkiksi Helsingissä on poliisi, joka pystyy tekemään kaikki, mihin poliisi pystyy. Ei ole siitä ollenkaan kysymys, että keskusrikospoliisi sellaisenaan taidollisesti pystyisi tuomaan siihen enempää muuta kuin sen, että se pystyy pidemmäksi aikaa paneutumaan asiaan. Suomessa on tuki paljon muita paikkakuntia kuin Helsinki. En minä arvostele tätä puolta.

Rouva puhemies! Puheenvuoroni pyysin oikeastaan liikkuvan poliisin vuoksi. — Onneksi ed. Bremer on poissa täältä, ettei hän riivaudu taas väittelemään. — Hän sanoi, että liikkuva poliisi, jos oikein kuulin, tuottaa valtiolle sakkoina 330 miljoonaa, 90 prosenttia liikennevalvonnan sakoista. Miten se on yhteenvedettävissä siihen, kun täällä sanotaan, ettei liikkuva poliisi valvo juuri ollenkaan enää liikennettä, vaan sen valvoo paikallispoliisi? Miten se paikallispoliisi valvoo, kun ei se sakotakaan? Tämähän on aivan selvä asia ja osoittaa sen painopisteen, joka liikennettä tänä päivänä tehollisesti valvoo. Se on liikkuva poliisi, joka sakoistakin antaa 90 prosenttia. Se on eräs osa, ei välttämätön osa, liikenteen valvontaa, mutta kun ed. Bremer tämän tässä lausui, niin samalla hän kompastui omiin kenkiinsä näin väitteessään ja kompastutti eräät muutkin nimeltä mainitsemattomat tässä salissa, jotka väittävät, että paikallispoliisi valvoo liikennettä ja liikkuva poliisi tekee jotakin muuta.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Ed. Dromberg puhui kauniisti poliisin jalkautumisesta. Se onnistuu kyllä varmasti pääkaupunkiseudulla, mutta ei aina valitettavasti tuolla maaseudulla nyt, kun tulivat nämä uudet kihlakunta-alueet, jotka ovat erittäin laajoja. On virkoja,

joita ei ole pystytty täyttämään, ei ole koulutettu ja poliisimiehiä hakemassa.

Jo tämän vajaan kuukauden aikana on käynyt ilmi, että kun yhden kihlakunnan alueella on vain yksi partio niin omalla alueellani eli Lapuan kihlakunnan alueella kuin ainakin Pohjanmaalla yleisestikin, yhden yövuoron aikana se partio ei ehdi edes jokaiseen hälytykseen. Nyt on jo tullut muutamia ikäviä tapauksia, joita ei tietysti julkisesti pitäisi kertoa: Kun suunnitellaan rikosta, soitetaan poliisiasemalle. Sanotaan, että sinne ja sinne on murtauduttu, kihlakunta-alueen toiselle reunalle. Silloin ne rosvot menevät toiseen suuntaan sinne, minne ovat suunnitelleet.

Valitettavasti, ed. Dromberg, käytäntö maaseudulla kihlakunnissa on tämä. Ei siellä voida keskustella edes mistään jalkautumisesta, kun siellä toivotaan, että yöpartioon tulisi edes kaksi autoa eli neljä poliisimiestä, jotka voisivat olla eri puolilla kihlakunta-aluetta. Arvoisa puhemies! Niin kuin alussa sanoin, ed. Drombergin ajatukset ovat kauniita ja toteutuvat varmasti pääkaupunkiseudulla opetuksen ja koulutuksen kautta, mutta laaja maaseutu on vaikeuksissa.

Ed. S. K a n e r v a : Arvoisa puhemies! Vielä vähän rajavartiostoinnista. Olen toiminut siellä 16 vuotta sekä koulun johtajana että vartiostojen komentajana Saaristomerellä ja Suomenlahdella.

80-luvun alussa totesin rajavartiolaitoksen päällikölle, että kaikki ne tehtävät, jotka rajavartiolaitokselle sotien jälkeen ovat tulleet, ovat tulleet merivartiostolle ja että väki on väärin jaettu. Jos pantaisiin uusjako tehtävien mukaan, niin kuva näyttäisi aivan toisen näköiseltä. Hän myönsi, että kyllähän se näin olisi. Kaikki oli sotien jälkeen jämähtänyt rajoille. Laitoksen vahvuudesta rajavartioston osuus on suunnilleen 75 prosenttia, merivartiomiesten 25 prosenttia, mutta tehtävät ovat melkein oikeastaan toisin päin.

Silloinen Lapin rajavartioston komentaja sanoi, että länsirajan vartiostoinnin voisi tarpeettomana oikeastaan lopettaa, mutta tämä on hankala asia siinä mielessä, kun uudet kasarmit on rakennettu, että mitäs valtiovarainministeriö siitä sanoisi. Länsirajallahan ei edes ole Ruotsin puolella rajavartiostoa vastassa, siellä ovat tulli ja poliisi. Olen edelleenkin sitä mieltä, että se on nykyisin vielä entistä tarpeettomampi.

Itärajallakin oli ongelmia. Kainuun vartioston komentaja pahoitteli sitä, kun raja-asema on tarpeeton, mutta eihän sitä voi lopettaa, kun

rajamiehillä on niin paljon lapsia, että siinä menee samalla koulu, kauppa ja paljon muutakin. Rajavartiointi ei ollut ollenkaan ensisijainen, vaan kaikki muut aluepoliittiset syyt.

Tällä hetkellä tilanne rajavartiolaitoksessa on, kuulkaa, sillä lailla, että Suomen rajavartiointin painopiste on Kaakkois-Suomessa ja Suomenlahdella ja sinne on vyörytettävä vartiointivoimaa.

Ed. R ä s ä n e n : Arvoisa rouva puhemies! Oma päällimmäinen huolenaiheeni tämän pääluokan kohdalla liittyy kuntien harkinnanvaraiseen avustukseen, joka tulee olemaan liian pieni, jotta voitaisiin taata kansalaisten kesken heidän asuinkunnastaan riippumatta tasa-arvoisuus kunnallisten palvelujen laadun ja saatavuuden suhteen. Kuntien valtionosuuksiin sekä jo tehtyjen että tekeillä olevien leikkausten myötä kuntien taloudelliset erot edelleen kasvavat ja tämä tulee näkymään erityisesti eriarvoistumisessa kaikkein heikoimpien kansalaisryhmien, vanhusten, vammaisten, sairaiden tai vaikkapa koululaisten välillä asuinkunnasta riippuen. Haluan lyhyesti ottaa vain pari esimerkkiä kunnallisista palveluista.

Esimerkiksi vanhusten julkisissa hoivapalveluissa henkilöstöä on monin paikoin vähennetty niin paljon, että hoidon laatu ja henkilöstön sielotkyky ovat alkaneet kärsiä. Henkilökunnan vähyiden vuoksi jopa vanhusten ruokailun ja hygienian tasoa on heikennetty. Sairaaloissa ja vanhainkodeissa esimerkiksi virkistysmahdollisuuksista, vanhusten ulkoilusta on jouduttu tinkimään.

Sitten toinen, kaikkein kärjistetyin esimerkki: Haavoittuvimmassa elämäntilanteessa olevat, lastensuojelutoimenpiteitä tarvitsevat lapset ovat nykyisin varsin eriarvoisessa asemassa asuinkuntansa varakkuudesta riippuen. Joissakin kunnissa ei tarpeellisia huostaanottoja tehdä enää lainkaan, vaan kunnat kiertävät kustannuksia avun tarpeessa olevan lapsen edun vastaisesti suosimalla huokeita tilapäisiä ratkaisuja.

Sen vuoksi mielestäni kuntiin tulisi suunnata riittävästi harkinnanvaraista rahoitusavustusta, jotta tämä kansalaisten yhdenmukainen kohteellinen keskeisten peruspalvelujen osalta voitaisiin turvata. Tulen tekemään yksityiskohtaisessa käsittelyssä tähän liittyvän esityksen.

Ed. M y l l y n i e m i : Rouva puhemies! Ehkä maltan nyt puhua vähän rauhallisemmin tästä asiasta. Ei tietenkään saisi niin kovasti lämmetä,

mutta tuntuu olevan niin kovin lähellä sydäntä tämä asia.

Toistan sen, etten toki ole moittinut liikkuvaa poliisia tai KRP:tä, vaan olen vain todennut, että paikallispoliisi on heidän tasollaan. Näistä luvuista, mitä täällä sanottiin, että liikkuva poliisi valvoo, tosiasiassa on se, että hyvin tarkkojen tilastojen mukaan, joita joutuvat päivittäin tekemään niin liikkuva poliisi kuin paikallispoliisikin, 45 prosenttia liikenteen valvontaan käytetystä ajasta käyttää liikkuva poliisi ja 55 prosenttia paikallispoliisi.

Se, että sakkoja antaa liikkuva poliisi enemmän suhteessa kuin paikallispoliisi, todistaa ehkä sitä, että heillä on ehkä erilainen toimintalinja. Liikenteen valvonta voi olla muutakin kuin sitä, että pyritään aina antamaan sakko. Näkyvillä olo ja neuvonta sekä ohjaus voivat olla monessa tapauksessa parempi kuin se, että aina pyritään sakottamiseen. Tosiasia on kuitenkin myös, että esimerkiksi Oulun kaupungin alueella 10 prosenttia sakoista antaa liikkuva poliisi.

Kun otetaan huomioon vielä se, että liikkuvan poliisin ja keskusrikospoliisin yhteinen miesvahvuus on 10 prosenttia koko poliisimiesvahvuudesta, niin meidän pitäisi asettaa oikeaan suhteeseen, mikä merkitys tällä keskusrikospoliisilla ja liikkuvalla poliisilla on koko poliisitoimintaan Suomenmaassa. Jos heitä on vajaa tuhat ja paikallispoliiseja 7 000, niin ei voi olla sillä tavalla, että Suomi elää vain erillisyyksikköjen varassa.

Ei ole olemassa myöskään erikseen esimerkiksi KRP:n, paikallispoliisin tai liikkuvan poliisin peruskoulua, ei ole neljänlaista erilaista koulua, vaan on yksi peruskoulu. Mitä varten meillä pitää olla neljä erilaista poliisiorganisaatiota suurin piirtein samanlaisia asioita toimittamaan?

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Täällä kun poliisit ja nimismiehet ovat äänessä, pitää kansankin puhua sen verran tässä.

Se vanha kyläpoliisijärjestelmä oli ihan hyvä. Hehän olivat kansainvälisiä poliiseja ja he käänisivät selkäänsä, kun nuorempana poikana kolttoa tuli tehtyä. He vähän siilasivat, miten suhtautuivat asioihin.

Itse asiassa rajavartiolaitoksen asiasta sen verran otan kantaa. Siirrot, joita on aiottu tehdä, eivät yksin koske länsirajaa ja Lappia. Kaakkois-Suomen osalta itärajan henkilöstöä ja lähinnä vain vanhempaa henkilöstöä on tarkoitus siirtää aika huomattava määrä passintarkastustehtäviin Helsinkiin. Siinä mielessä, niin kuin tässä jo aikaisemmin on tullut esille monista puheista,

pakkosiirtoajattelu pitäisi unohtaa tässä ja pyrkiä sillä tavalla hoitamaan se, että vain vapaaehtoisuuden perusteella ne, joilla on halukkuutta, voisivat siirtyä tänne.

Toisekseen tässä on itärajan osalta kysymys siitä, että siellähän on ollut avoimia virkoja, ja kuulemani tiedon mukaan, jonka sain rajavartiolaitokselta, ne on tarkoitus täyttää nuoremmilla, ei ihan kaikkia, sillä kokonaismäärä vähenee. Tämä tuntuu aika huonolta henkilöstöpolitiikalta sinällään. Miksi ei niitä avoimia virkoja siirretä tänne Helsinkiin ja täytetä täällä niitä nuorilla ihmisillä, jolloin pitkään toimineet rajavartijat pysyisivät omilla kotiseuduillaan, johon he ovat juurtuneet ja jossa heidän perheensä ja lapsensa ovat tällä hetkellä?

Ed. Perho merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Uotila: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Dromberg puuttui opetustoimen valtionosuusien kohdentamiseen suoraan koulutuksen ylläpitäjille. Jos sitä asiaa ajatellaan pelkästään koulutuksen ja sivistyksen kannalta, niin minusta on aivan oikein, että valtionavut menevät niille, jotka koulutusta ja opetusta järjestävät. Mutta kun sivistysvaliokunta kuunteli asiantuntijoita tämän asian osalta, niin oli aivan selvää, että oppilaitosten ylläpitäjien edustajat suhtautuivat hyvin lämpimästi tähän asiaan, mutta kun kuulimme kuntien edustajia varsinkin niistä kunnista, joilla taloudellinen ahdinko on suuri, paistoi selvästi se huoli, että mitä selkeämmin rahavirtoja korvamerkitään ja kohdennetaan ylhäältä päin, sitä vähemmän jää liikkumavaraa. Silloin tulee kysymykseen se, kuinka paljon jää mahdollisuutta tasa-arvoisuutta kunnissa kuntien omilla päätoimilla toteuttaa. Tämä sama asetelma näkyy varmasti myös siinä, että sosiaali- ja terveysvaliokunta tätä asiaa tarkastellessaan näki asian vähän toisin kuin sivistysvaliokunta. Silti, jos ajatellaan, niin kuin totesin, koulutuksen ja sivistyksen lähtökohdista, niin ylläpitäjälle tuleva osuus on ihan oikea. Mutta asia ei ole aivan yksiselitteinen tässä tilanteessa, jossa kuntien taloudellinen ahdinko on kuitenkin suurelta osin edelleen täyt-tä totta.

Ed. Tiusaenen: Arvoisa puhemies! Uskaltaudun käyttämään vielä puheenvuoron nimenomaan sen vuoksi, että ed. S. Kanerva viittasi Kaakkois-Suomeen. Painottaisin sitä, että se

alue, myös maaraja, on ehdottomasti kaikkein tärkein Suomen raja tällä hetkellä. Myös poliisitoimen näkökulmasta nimenomaan resurssien puute siellä vaarantaa muun muassa liikenneturvallisuutta ja myös yleensä turvallisuutta. Myös Schengen-sopimuksen voimaantulo tulee omalta osaltaan tässä lisäämään paineita.

Ed. Dromberg: Arvoisa puhemies! Minä haluaisin vielä ed. Uotilalle sanoa, että ymmärrän hyvin, että hän ottaa koko kuntakentän esiin, ja sitä taustaa vasten tietenkin ymmärrän, että varmasti olisi haluttu sormeilla myös koulutuksen määrärahoja. Mutta kun se raha on tarkoitettu ammatilliseen koulutukseen, niin minun mielestäni on oikeudenmukaista, että se menee myös ylläpitäjäyhteisöille. Kun niissä elimissä ovat kuitenkin kunnalliset päättäjät mukana, niin heidän tehtävänä on sitten katsoa, mikä on kunnan ja oppilaitosten edun mukais-ta. Minun mielestäni tässä satsataan nimenomaan tulevaisuuteen, nuoriin ja ammatilliseen koulutukseen ja sitä kautta myös työllisyyteen. Pidän erittäin tärkeänä sitä, että se on tullut tänne ja toivon, että se pysyy. Nimittäin tämähän oli semmoinen kriittinen kohta, johon valiokunnassakin kiinnitettiin huomiota, koska monet olisivat halunneet sen siirtää takaisin kunnan kautta kierrätettäväksi. Siinä ei ole mitään mieltä, että raha kiertää sieltä kunnan kautta, vaan sen tulee mennä suoraan sinne, minne se kuuluu.

Ed. Tiilikainen: Arvoisa puhemies! Ed. Lahtelalle haluaisin todeta, että kyllä painopiste rajavartioinnissa ja passintarkastuksessa on nimenomaan siirtynyt itärajan rajanylityspaikoille ja Suomenlahdelle rajanylityspaikoille. Näitä paikkoja on kyllä Kaakkois-Suomessa tihe-mässä kuin pohjoisessa, eli toisin sanoen ne virat, joita joudutaan siirtämään, joudutaan pääosin ottamaan myös Pohjois-Suomesta.

Mitä tulee siihen, että avoimia virkoja siirret-täisiin tänne, niin silloinhan me löisimme kyllä korville rajavartiolaitoksen budjettia, joka jou-tuu myös säästämään viroissa. Ei se voi kaksinkertaista väkeä palkata töihin. Kun jossain on liikaa väkeä, on jopa 30—50 miehen rajavartio-asemia ja kaikille ei riitä töitä, niin sieltä on pakko siirtää pois. Pienimmät merivartioasemat ovat noin 8 hengen suuruisia, ja siellä riittää kyllä kaikille töitä, mutta pienimmät rajavartioasemat ovat noin 30 hengen suuruisia.

Ed. Rauramo merkitään läsnä olevaksi.

Ed. S. K a n e r v a : Arvoisa puhemies! Jos haluttaisiin sisäasiainministeriössä säästöjä, niin minun mielestäni pitäisi vastaisuudessa mietiskellä sitä, kun nyt huomattiin, että tässä menivät ristiin poliisitoiminta, rajavartiolaitos ja merivartiointi jne., pitäisikö valtakunnassa olla merivartiosto-, raja- ja poliisijohtaja erikseen ja muuta hallintoa ja esikuntaa yhdistellä. Samoja satamarkkasia he käsittelevät ja pitävät jonkinlaista yhteistoimintaa mutta tätä kautta voitaisiin saada säästöihin tiettyä mielekkyyttä. Ei tunnu oikein mielekkäältä, että merenkulkuun täysin kouluttamaton rajapäällikkö johtaa valtakunnan meripelastusta ym. Tällaisia asioita toivon sisäasiainministeriön vähän mietiskelevän.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Vielä palaan ed. Myllyniemen esittämiin ajatuksiin. Hän ei valitettavasti ole täällä paikalla. Minä en valitettavasti voi ymmärtää, että nykyaikana erikoistumisella ei ole mitään arvoa. Koulutuksessa yleisesti erikoistutaan jollekin alueelle, näin myös poliisin osalta. Vaikka henkilöt ovat kuinka päteviä ja tulevat vaikean karsinnan kautta poliisikoulutukseen, niin siitä huolimatta, vaikka kuinka peruskoulutus on hyvä, elämässä on tilanne nykyaikana se, että pitää olla erikoisasiantuntemusta ja sitä myös käytännössä toteuttaa. Tätä nimenomaan liikkuvan ja keskusrikospoliisin osalta on ollut ja myös tulevaisuudessa vaaditaan.

Ed. R a u r a m o : Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti haluaisin jaoston puolesta todeta, että jaosto kiinnitti erittäin voimakkaasti huomiota nimenomaan itärajaan ja sen valvontaan, mihin täällä on tunnut kiinnitetävän kovin paljon huomiota. Vaikka kaikki rahat eivät ole rajavartiostosta menneet, niin poliisitoimen rahat menivät nimenomaan itärikollisuuden kasvun ja sen ehkäisyn tukemiseen.

Ed. S a v e l a : Arvoisa puhemies! Kuunnelllessani tätä poliisitoimintaa koskevaa keskustelua päätin, että kysytään kentältä, ja kävin soittamassa puolikymmentä puhelua oman läänini kenttäpoliisille, en laitospoliisille. Kaikki olivat yksimielisiä siitä, että kyllä erillinen LP ja KRP tarvitaan. Se on kentän kannalta aivan välttämätöntä. Tämä on myös minun kantani asiaan.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy pääluokan yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Pääluokkaa koskevat ehdotukset:

Seuraavat pääluokkaa koskevat, hyväksytyn menettelytavan mukaisesti keskuskansliaan kirjallisina jätetyt, edustajille monistettuina ja numeroituina jaetut ehdotukset tehdään keskustelun kuluessa:

1. Ed. Smeds: momentille 26.75.21 lisäyksenä 50 000 000 mk poliisin toimintamenoihin virkojen pitämiseksi täytettyinä. (I vastalause)

2. Ed. Vihriälä: momentille 26.75.21 lisäyksenä 50 000 000 mk poliisin toimintamenoihin erityisesti paikallispoliisin voimavarojen vahvistamiseen ja kansalaisten turvallisuuden parantamiseksi. (III vastalause)

3. Ed. Vihriälä: momentille 26.97.31 ylimääräisenä lisäyksenä 41 000 000 mk kuntien yleisen valtionosuuden verotuloihin perustuviin tasauksiin ja siirtymätasauksiin, jotta kunnissa voidaan välttää kohtuuttomilta tulomenetyksiltä ja turvata välttämättömät peruspalvelut. (III vastalause)

4. Ed. Räsänen: momentille 26.97.34 lisäyksenä 200 000 000 mk kuntien harkinnanvaraiseen avustukseen. (I vastalause)

5. Ed. Hyssälä: momentin 26.98.43 määrärahasta osoitettaisiin 800 000 mk bioteknisen osaamisen vauhdittamiseen Turussa ja tuotekehittelyyn Varsinais-Suomen osaamiskeskuksessa. (TAA 116)

6. Ed. Vihriälä: momentille 26.98.43 lisäyksenä 50 000 000 mk maakuntien kehittämisrahan korottamiseen alueellisen eriarvoisuuden pysäyttämiseksi. (III vastalause)

Keskustelu:

Ed. S m e d s : Teen I vastalauseen mukaisesti ehdotuksen n:o 1.

Ed. R ä s ä n e n : Kannatan.

Ed. V i h r i ä l ä : Teen ehdotuksen n:o 2.

Ed. A u l a : Kannatan.

Ed. V i h r i ä l ä : Teen ehdotuksen n:o 3.

Ed. V ä i s t ö : Kannatan.

Ed. R ä s ä n e n : Teen ehdotuksen n:o 4.

Ed. S m e d s : Kannatan.

Ed. H y s s ä l ä : Teen ehdotuksen n:o 5.

Ed. V e t e l ä i n e n : Kannatan ed. Hyssälän ehdotusta.

Ed. V i h r i ä l ä : Teen ehdotuksen n:o 6.

Ed. A u l a : Kannatan ed. Vihriälän ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on tehty ehdotukset n:ot 1—6 ja niitä on kannatettu.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Hämäläinen merkitään läsnä olevaksi.

Päätökset:

Luku 01 Sisäasiainministeriö, luku 02 Ulko-
maalaisvirasto, luku 05 Lääninhallitukset, luku
06 Rekisterihallinto ja luku 07 Kihlakunnat hy-
väksytään.

Luku 75 Poliisitoimi

P u h e m i e s : Ed. Smedsin ehdotus n:o 1 ja
ed. Vihriälän ehdotus n:o 2 ovat perusteluiltaan
erilaiset. Ensin äänestetään niiden välillä ja sitten
voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

1) Äänestys ed. Smedsin ehdotuksen n:o 1 ja
ed. Vihriälän ehdotuksen n:o 2 välillä.

Ehdotus n:o 1 ”jaa”, ehdotus n:o 2 ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 57
jaa- ja 79 ei-ääntä, 34 tyhjää; poissa 29. (Ään. 4)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt
ehdotuksen n:o 2.

2) Äänestys ed. Vihriälän ehdotuksesta n:o 2
mietintöä vastaan.

Mietintö ”jaa”, ehdotus n:o 2 ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 125
jaa- ja 50 ei-ääntä; poissa 24. (Ään. 5)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 80 Pelastushallinto ja luku 90 Rajavar-
tiolaitos hyväksytään.

Luku 97 Avustukset kunnille

Äänestys ed. Vihriälän ehdotuksesta n:o 3.

Mietintö ”jaa”, ehdotus n:o 3 ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 125
jaa- ja 49 ei-ääntä; poissa 25. (Ään. 6)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Räsäsen ehdotuksesta n:o 4.

Mietintö ”jaa”, ehdotus n:o 4 ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 122
jaa- ja 44 ei-ääntä, 7 tyhjää; poissa 26. (Ään. 7)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 98 Alueiden kehittäminen

Äänestys ed. Hyssälän ehdotuksesta n:o 5.

Mietintö ”jaa”, ehdotus n:o 5 ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 124
jaa- ja 48 ei-ääntä, 1 tyhjää; poissa 26. (Ään. 8)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Vihriälän ehdotuksesta n:o 6.

Mietintö ”jaa”, ehdotus n:o 6 ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 127
jaa- ja 48 ei-ääntä; poissa 24. (Ään. 9)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Puhetta ryhtyy johtamaan ensimmäinen vara-
puhemies Pesälä.

Pääluokka 27

Yleiskeskustelu:

Ed. Puhjo: Herra puhemies! Talousarvioesityksessä maanpuolustuksen menot ovat ennätyselliset 9,6 miljardia markkaa. Menotaso on jo pitkin 90-lukua ollut melkoisen korkea verrattuna viime vuosikymmeniin. Ensi vuoden asehankintamäärärahat esitetään ennätyselliseksi 4,2 miljardin markan suuruiseksi, missä nousua tähän vuoteen on 640 miljoonaa markkaa. Hornetien hankintaan on varattu 2,7 miljardia markkaa.

Vuosille 1990—2000 on tähän mennessä budjetoitu monivuotisia asetilauksia yhteensä noin 29 miljardin markan edestä. Tämän lisäksi on otettava huomioon erilaiset kertahankinnat sekä valtuutetuissa käytettyjen indeksien ja valuuttakurssimuutosten aiheuttamat suurehkokin lisämaksut.

Ensi vuodelle on tarkoitettu uusi 2,7 miljardin markan tilausvaltuus kotimaisen teollisuuden tuotekehittelyä, tuotannon monipuolistamista ja turvaamista, tutkimustoiminnan kehittämistä sekä vuosikymmenen lopulla alkavien hankintojen aloittamisen edellytysten luomista varten. Sanamuodosta päätellen valtio ei tällä rahalla saa vielä todellista vastinetta rautaisina aseina, vaan luo vasta edellytyksiä uusille hankinnoille.

Talousarvioesityksestä ilmenee, että maanpuolustusmäärärahat nousisivat tästä vuodesta 8 prosenttia. Tämä ei kuitenkaan anna todenmukaista kuvaa viimeaikaisesta kehityksestä. Kun tarkastelemme koko 90-lukua, asia valottuu paljon paremmin. Herääkin vahva epäily, onko meidän turvallisuutemme täällä koti-Suomessa niin paljon huonontunut kuin 90-luvun menokehityksestä saattaisi päätellä.

Kun vertaamme 90-luvun menoja esimerkiksi vuoden 1970 menoihin, niin näemme, kuinka suuresta hyppäyksestä on kyse. Vuosina 1990—1992 hankintamenot olivat kuluttajahintaindeksillä suhteutettuna nelinkertaiset, vuonna 1993 4,5-kertaiset, vuosina 1994—1996 viisinkertaiset ja ensi vuonna peräti lähes kuusinkertaiset. Mielestäni turvallisuutemme ei ole tässä mitassa huonontunut, vai onko viime hallituksillamme ollut parempaa tietoa, kun näin varustaudutaan?

Varovaisen havaintoni mukaan Suomi on tällä vuosikymmenellä muuttanut ratkaisevasti ulko- ja turvallisuuspoliittista toimintalinjaansa ja näyttää luopuneen vanhasta ja viisaasta periaatteestaan. Vaikka kansainvälinen tilanne on

kulkenut huonompaan suuntaan, näyttää Suomi uutena periaatteenaan hakevan nyt ystävänsä kaukaa eikä läheltä. Kaiken järjen mukaan epävakaisissa oloissa luulisi olevan hyödyllisempää hakea ystävät läheltä.

Hallitusohjelmassa tämä vielä tunnustettiin, kun painopisteeksi mainittiin lähialueyhteistyö ja vakaat olot Pohjolassa. Näin siis paperilla. Mutta käytännössä ollaan valmiita uhraamaan Suomen edut yhä kiinteämmän Nato-yhteistyön takia. On aivan selvää, että tämän yhteistyön lisääntyessä, jäsenyydestä puhumattakaan, ei ole pois suljettua, että jotakin vastakkainasettelua syntyisi itänaapurimme kanssa. Tähänkö nyt kuitenkin valmistaudutaan? Eikö olisi jo syytä painaa jarrua ja miettiä uudelleen hyötyä painokkaamman lähialueyhteistyön tuomasta uudenlaisesta turvallisuudesta, puhumattakaan sen poikimasta työtilaisuuksien lisääntymisestä tuotannollisessa toiminnassa?

Herra puhemies! Talousarvioesityksestä huomaan, että hallituksella on paljon korjattavaa arvostuksissaan. Se on itse omalla toiminnallaan luomassa turvattomuutta niin sotilaspoliittisessa mielessä kuin yleensäkin normaalissa elämänmenossa täällä koti-Suomessamme.

Täällä on aiemmin viitattu kuntatalouden uhkakuviin ja siten mahdollisuuksiin järjestää kansalaisillemme tarpeellisia palveluita. Kuntatalouden kehityksellä on suora yhteys työllisyyden kehittymiseen. Siksi en voi olla vertaamatta huonosti työllistäviä asevarastoja esimerkiksi sosiaali- ja terveystalouden vahvasti työllistävään tasoon sijoitettuun rahamäärään suhteutettuna.

Kun vertaamme valtion talousarvion tilinpäätöstä vuodelta 1994 nykyiseen talousarvioesitykseen, on helppo huomata, missä mennään. Puolustusbudjetti on kasvanut 9,1 miljardista markasta 9,6 miljardiin markkaan eli 5,8 prosenttia. Samaan aikaan sosiaaliturvan ja terveydenhuollon budjetti on laskenut roimasti 53,6 miljardista markasta 46 miljardiin markkaan eli 14 prosenttia. Hallitus on siten valmistautumassa ihmiselämästä hävittävään toimintaan, mutta katsomassa vain sivusta ihmiselämää säilyttävän toiminnan huononemista.

Me kaikki tiedämme esimerkiksi erikoissairaanhoidon nykyiset kustannusongelmat, kun kunnat pelätessään valtion uusia supistuksia vain rahastoivat tai lyhentävät velkojaan, eivätkä terveen itsesuojeluvaiston varassa työllistä hallituksen käskyistä huolimatta. Supistamalla ministeri Niinistönkin kesällä mainitsemalla ta-

valla Hornet-hankintoja saatisiin suora työllistävää vaikutus siirtämällä näistä rahoista 600 miljoonaa markkaa esimerkiksi rakennuslalle tai terveyslalle, missä palkkojen osuus sosiaalikuuluineen on 80 prosenttia käyttömenoista ja työllistävää vaikutus siten suuri käytettyyn rahamäärään verrattuna.

Tällä määrärahamuutoksella, mitä tulen esittämään, voitaisiin todeta ensi vuoden talousarvion sisältävän edes jotakin konkreettista pysyvää työllistämistä, kun hallituksen esitys nyt nojautuu vain toiveille kansalaisten työllistymisestä.

Lopuksi ihmettelen vain sitä, että mahtavista puolustusbudjeteista huolimatta varusmiesten päivärahoja ei ole korotettu sitten heinäkuun 1991 eikä kantahenkilökunnankaan asemassa ole hurraamista.

Puolustusministeri T a i n a : Arvoisa puhemies! Ed. Puhjo esittää työllisyyden nimissä vähennettäväksi puolustusmateriaalihankinnoista määrärahoja, samoin Hornetien tilauksesta luopumista työllisyyden vuoksi. Haluan muistuttaa ed. Puhjolle, että puolustusvälineiteollisuus työllistää myös Suomessa ihmisiä. Näiden yritysten työntekijät ovat erittäin huolissaan siitä, jos puolustusvoimille ei pystytä tilauksia kotimaisessa teollisuudessa tulevaisuudessa tekemään. Samoin Hornetien kokoaminen Suomessa työllistää ihmisiä, ja uskon, että tulevaisuudessa tästä saattaa avautua myös yhteistyömahdollisuuksia muiden maiden kanssa ja lisää työllisyyttä Suomelle. Se myös kertoo suomalaisten osaamisesta, kun koneet pystytään kokoamaan Suomessa. Mielestäni ed. Puhjon esitykset työllisyyden nimissä ovat siinä mielessä kyllä erittäin ristiriitaisia. Todella työllisyydestä on kyse näissä puolustusvälineiteollisuuden hankinnoissa Suomesta ja nimenomaan suomalaisesta työllisyydestä.

Ed. Puhjo myös totesi, että Suomen edut unohtetaan hallituksessa ja ettei tehtäisi yhteistyötä esimerkiksi lähialueilla. Asia on aivan päinvastoin. Lähialueyhteistyötä on tiivistetty ja teemme monentasoista yhteistyötä. Esimerkkinä voisi mainita puolustusministeriön yhteistyön Viron kanssa. Samoin se yhteistyö, mitä Naton puitteissa tehdään, esimerkiksi pfp-yhteistyötä, on omiaan vakauttamaan ja edistämään rauhaa Euroopassa ja myös Suomen lähialueilla, joten ei voida puhua siitä, että Suomen edut olisi unohtettu silloin, kun tehdään yhteistyötä eri foorumeilla.

Ed. L a m m i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aamulla olisin odottanut, että ed. Puhjo olisi ollut myös vastaanottamassa lähetystöä, joka täällä kävi eri eduskuntaryhmien pakeilla. He kertoivat niistä ongelmista, mitä esimerkiksi Sakolla on tällä hetkellä. En muistanut sanoa, että vasemmistoryhmän edustaja ehdottaa juuri teiltä otettavaksi 600 miljoonaa pois. Se tietää tasan tarkalleen sitä, jos summa otettaisiin tästä kohtaa pois, että koko puolustusteollisuutemme kuolisi siihen, koska se tällä hetkellä lepattaa aivan pienellä liekillä ja sen täytyisi tietysti jostakin saada lisäpotkua.

Ed. Puhjolle vielä se vanha sanonta, että kaikki kuluu mikä hemppaa ja lopuksi kuluu se hemppakin. Nimittäin tarvikkeita ja materiaalia ei varastoon osteta, vaan ne ostetaan käyttöön ja tarkoitukseen. Niillä koulutetaan ja totta kai ne ovat kovassa työssä aamusta iltaan ja illasta aamuun. Niitten tilallehan uusia hankintoja tehdään, niin kuin esimerkiksi Hornetitkin.

Ed. S a a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Puhjoon ei nyt oikein voi yhtyä, kun hän puhuu puolustusvoimain jättibudjetista. Kansainvälisen vertailun mukaanhan Suomessa puolustusmäärärahat ovat bruttokansantuotteen verrattuna poikkeuksellisen alaiset. Siitä huolimatta meidän puolustuskykymme on verrattain korkea. Se johtuu yleiseen asevelvollisuuteen perustuvasta reserviläisarmeijasta.

Voidaankin sanoa, että huolestuttavinta puolustuspääluokan budjetissa on se, että toimintamäärärahat ovat niin rajoitettuja, että hallituksen hyväksymän raamin mukaisesti vuonna 98 ei kertausharjoituksia pystytä järjestämään enää lainkaan. Se on hyvin huolestuttavaa puolustuskykymme kannalta, puolustuskyvyn, jonka toimivuus ja toimintakyky materiaalin ohella perustuu nimenomaisesti koulutettuun, tehtävänsä taitavaan reserviin.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Saatan nyt puhua vähän oraitten päälle, mutta muistelen, että materiaalien hankintojen määräraha olisi vuodesta 90 vuoteen 97 noussut 2,4:stä 4,2 miljardiin markkaan. Joka tapauksessa tilanne on se, että tästä ovat kiihtyvällä vauhdilla Hornet-hankinnat, jotka eduskunnassa olemme päättäneet, vieneet hallin osan, ja muistelen, että 97, vai oliko se 96, vain 0,8 miljardia markkaa olisi enää ollut käytettävissä esimerkiksi kotimaasta tehtäviin materiaalihankintoihin. Nyt kun ed. Puhjo ehdottaa

senkin poistettavaksi, niin kyllä se aikamoista työllisyyden edistämistä on.

Toiminnallisella puolella olivat kai 4,7 miljardista vähän päälle 5 miljardiin toimintamenot nousseet runsaan puolen vuosikymmenen aikana. Se merkitsee toiminnallisesti sitä, että yhä vähemmän pystytään antamaan koulutusta, yhä enemmän sotilaita ajetaan lomalle armeijasta. Kyllä tämä tilanne on aika huolestuttava siinä mielessä. Vähentämiseen ei ole mitään mahdollisuuksia.

Kun ed. Puhjo hakee yhteistyökumppania, niin hän tarkoitti ilmeisesti Venäjän suunnasta. En nyt rupea politiikkaa puhumaan, mutta kyllä se voi olla aika heikkoa historiallisen kokemuksen perusteella hakea puolustuskumppania Venäjän suunnasta. Tuskin se pystyy oikein edes itseään puolustamaan tällä hetkellä, niin eipä siitä paljon apua ole, kaikella kunnioituksella Venäjää ja Neuvostoliittoa kohtaan; ei tässä mitään porvarillista hapatusta ole, pois se minusta.

Ed. Puhjo (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Vastauspuheenvuoroissa aika laajalti puututtiin asioihin, mistä en puhunut ollenkaan. Esimerkiksi kotimaisen puolustusvälineellisuuden kohdalta en puhunut mitään, toimintamäärärahoista en puhunut mitään, mistään uudesta puolustuskumppanuudesta en puhunut mitään, joten siinä mielessä kommentit eivät ollenkaan osuneet kohdalleen. Puhuin vain hankinnoista ja kohdensin niitä aika lailla Horneteihin.

Kyllä tosiasia on niin, että muualla käytettynä, olkoon se rakennus-, terveys- tai sosiaaliala, on toiminta ainakin paljon työllistävämpää.

Yleensä on sanottava, että kyllä viime vuosina harjoitettu EU- ja länteen suuntautunut Nato-yhteistyö on siinä määrin varmaankin kiristämässä sotilaallista tunnelmaa, että eräänlaista ristiriitaa voi itänaapurin kanssa syntyä myöhemmin.

Ed. Aul a : Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunnan turvallisuus- ja puolustusjaoston asiantuntijakuulemisessa on kuultu varsin kauraa sanomaa puolustusvoimien tulevien vuosien määrärahatilanteesta. Yhteensä Lipposen hallituksen aikana tullaan vähentämään puolustusvoimien menoja 600 miljoonaa markkaa. Asiantuntijoiden yleinen näkemys oli, että vuoden 1997 tilanteesta vielä jotenkin selvittää, kun kaikki mahdolliset liikenevät varat höylätään muualta pois ja keskitetään varusmieskou-

lutukseen ja torjuntahävittäjien käyttöön ottamiseen.

Pidemmän päälle tällaisilla väliaikaisratkaisuilla ja jonkinlaisella hätäaputoiminnalla ei kuitenkaan pärjätä. Vuosia 1998 ja 1999 pidettiin vaikeimpina vuosina. Eräät asiantuntijat puhuivat jopa toiminnallisesta romahduksesta. Esimerkiksi Lapin sotilasläännistä arvioitiin, että nyt tiedossa olevilla määrärahoilla kertausharjoitukset on lopetettava miltei kokonaan vuonna 1998. Näin ollen valiokunnalle kävi kyllä selväksi, että viimeistään vuonna 1998 on ryhdyttävä tekemään rakenteellisia päätöksiä puolustusvoimien sisällä, jotta sen toiminta voidaan sopeuttaa hallituksen päättämiin määrärahaehyksiin.

Pysyvien säästöjen aikaansaaminen on mahdollista varuskuntien määrää supistamalla ja siihen liittyen irtisanomisilla. Jäljellä olevien säästöjen esitettiin vaativan arviojasta riippuen noin 1 000—1 500 hengen irtisanomista puolustusvoimien palveluksesta. Tämä on aikamoisessa ristiriidassa hallituksen työttömyyden puolittamista-voitteen kanssa.

Oma erityispiirteensä on sekin, että puolustusvoimissa on valiokunnalle annettujen tietojen mukaan 1 200 henkeä palkattuna työllisyysvaroin. Nämä henkilöt eivät näy puolustusvoimien budjetissa. Yksikköjen omia talousarvioita rakennetaan käytännössä koko ajan sen varaan, että vakituisia tehtäviä hoidetaan puolustusvoimissa työllisyysvaroilla. Tälle ei ole perusteita ja tämä on tavallaan itsensä pettämistä. Varsinaisten toimintamäärärahojen leikkaukset vuotavat koko ajan työllisyysmäärärahoihin, koska puolustusvoimien tehtäviä ei kuitenkaan ole rohjettu sopeuttaa käytettävissä oleviin todellisiin vakituisiin määrärahoihin. Tulevien vuosien leikkausten jälkeen tämä ongelma edelleen vain kärjistyy, jos mitään ei tehdä. Valtiovarainvaliokunta on mietinnön yleisperusteluissa kiinnittänyt tähän rahan kierrätykseen jo huomiota.

Samaan aikaan, kun määrärahoja on vähennetty, ovat esimerkiksi puolustusvoimien kansainväliset tehtävät nopeasti lisääntyneet. Jo sata upseeria on valiokunnalle annettujen tietojen mukaan kansainvälisissä tehtävissä, ja myös maanantaina hyväksymämme Ifor-operaation jatkotoimien kulut eli noin 100 miljoonaa markkaa rasittavat tietysti puolustusministeriön määrärahoja.

Asiantuntijoita kuultuani tulini vakuuttuneeksi siitä, että puolustusvoimien esittämä huoli määrärahojen tasosta tulevina vuosina on erittäin perusteltu. (Ed. Laakso: Toimintamäärära-

hojen!) — Kyllä, toimintamäärärahojen tasosta nimenomaan. — Torjuntahävittäjien hankinta on aivan selvästi kärjistävässä puolustusvoimien vuosikymmenen lopun määrärahatilannetta, vaikka toisin aikanaan väitettiin.

Valiokunta onkin yksimielisesti todennut, että vuosien 1998—1999 tilanteesta ei ole mahdollista selvittää ilman toimintamäärärahojen kohottamista suunnitelluista menokehyksistä. Mikäli näin ei tehdä, on puolustusvoimien tehtäviä Suomessa muutettava ja rajattava ne nykyistä huomattavasti suppeammiksi. Puolustusmenojen osuus Suomen bruttokansantuotteesta ei ole kuitenkaan niin korkea, että siinä olisi suurempaa pienentämistarvetta. Nykytaso on mielestäni itsenäisen Suomen puolustukselle sopiva. Jo sopeuttaminen uusiin kansainvälisiin tehtäviin ja rauhanturvatoiminnan laajentumiseen johtaa siihen, että määrärahojen nykytasollakin puolustusvoimat joutuvat muuta toimintaa karsimaan.

Ensi vuoden budjettiin keskustan ryhmä ei esitä lisäystä toimintamäärärahoihin. Tyydyimme hallituksen ehdottamaan tasoon, mutta odotamme, että hallitus ottaa eduskunnan yksimielisesti esittämät huomiot vakavasti ja ehdottaa tuleville vuosille toimenpiteet, joilla tästä näkyvässä olevasta palkähästä päästään.

Varsinkin toimintamäärärahojen taso tietäen eduskunnalle on ensi keväänä tiedossa mielenkiintoinen puolustuspoliittinen keskustelu, kun valtioneuvosto saa valmiiksi ns. puolustusvelvoitteen ja tuo toivon mukaan sen johtopäätökset eduskunnan arvioitavaksi.

Rahatilannekin tietäen on syytä lopettaa lyhyeen kaikenlaiset Nato-jäsenyysspekulaatiot. Paitsi että siinä ei ole turvallisuuspoliittisesti järkeä, ei siihen tule riittämään kyllä Suomen rahatkan.

Valtiovarainministeriö paheksui puolustusministeriön pääluokassa valiokuntamietinnössä olevia huomioita puolustusmateriaalihankintojen tilausvaltuuksien alimitoituksesta. Valiokuntahan toteaa, että uuden puolustustarviketeollisuuden yhtiön tilauskantaan tarvittaisiin vuosittain 150—300 miljoonaa markkaa lisää, jotta vasta perustetun yhtiön toiminta olisi taloudellisesti turvattu. Tässä on valiokunta vain todennut tosiasian. Suomen puolustusvoimat ei kaikkien tehtyjen ulkomaanhankintojen jälkeen kykene ylläpitämään niin laajaa puolustustarviketeollisuutta kuin meillä tällä hetkellä on. Puolustustarviketeollisuus potee jatkuvaa näivetystä, ja työpaikat tulevat myös sillä sektorilla väheneään.

Vientiä en pidä ratkaisuna tilanteeseen, koska sillä on taipumus kohdentua ihmisoikeuksien kannalta kyseenalaisiin maihin kuten Indonesiaan, Malesiaan ja Turkkiin. En pidä oikeana valtioneuvoston tapaa sallia puolustustarvikementiä näihin maihin. Niinpä hallituksen on hyväksyttävä se, että joko kotimaisia hankintoja lisätään tai sitten kotimaista puolustusteollisuutta lähdetään ajamaan alas niin, että se konvertoitaaan siviiliteollisuuteen. Tämäkään ei tapahdu, arvoisa puhemies, aivan käden käänteessä, vaan vaatii sopeutumisaikaa, ja näin ollen lisämäärärahat tästäkin näkökulmasta ovat perusteltuja.

Puolustusministeri T a i n a : Arvoisa puhemies! On erinomainen asia, että valtiovarainvaliokunta on yksimielisesti todennut ne ongelmat, joita hallitusohjelmassa olevat säästöpäätökset aiheuttavat puolustusvoimissa. Pidän tärkeänä sitä, että kevään kuluessa sekä puolustusvelvoitteen yhteydessä että kun tulevaisuuden talousarviosta keskustellaan pohditaan juuri siitä, mikä on valtion tahto ja mikä on valtion velvoite siinä, että maata on puolustettava, ja miten tästä velvoitteesta pystytään järkevästi huolehtimaan. Siinä mielessä puolustusvelvoitteen luotaamat tulevaisuuden näkökulmat täytyy ottaa huomioon, kun säästöpäätöksiä arvioidaan. Ei ole mitään järkeä säästää, jos todetaan, että muutama vuoden kuluessa uskottava puolustus vaatisi lisäsatsauksia. Nämä asiat on hyvin tarkkaan toisin sanoen pohdittava. Näille keskusteluille antaa tietysti tämä valtiovarainvaliokunnan yksimielinen näkökulma hyvän perustan tulevaisuudessa.

Ed. Aula puhui ongelmasta, mikä koskee työllisyysvaroin palkattavia henkilöitä. Ongelma on todellinen puolustushallinnossa, mutta se on myös koko valtionhallinnossa, samoin kuin voi todeta kunnissa ja joka puolella, kun ihmisiä palkataan vakituisiin tehtäviin työllisyysvaroilla. Se ei ole hyvä järjestelmä työttömien kannalta, eikä se ole hyvä järjestelmä työnantajien kannalta, koska väki koko ajan vaihtuu. Olen samaa mieltä siitä, että tätä ongelmaa pitää pohtia hallituksessa ja koko valtionhallinnon näkökulmasta, voitaisiinko todeta pysyvä tilanne ja luopua liiallisesta työllisyysvaroin palkattavasta henkilökunnasta.

Ed. L i n d q v i s t (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aula puuttui varsin tärkeään ongelmaan eli puolustusvoimien toimintamäärärahoihin. Meillä on jo vuosia tehty su-

pistuksia puolustusvoimien toimintamäärärahoissa, mikä on todella merkinnyt sitä, että meillä ovat kertausharjoitukset vähentyneet noin puolella, ja se on aika vaarallinen tekijä, jos me uskottavasta itsenäisestä puolustuksesta haluamme pitää kiinni. Haluan tässä yhteydessä muistuttaa, että Suomessa on erittäin korkea maanpuolustustahto tällä hetkellä, ja suomalaiset varmasti odottavat, että eduskunta ja hallitus huolehtivat siitä, ettei meillä rapaudu meidän itsenäinen puolustuksemme.

Samoin työllisyysvaroin toteutettava toiminta, jota valtio ja kunnat harjoittavat, on todella suurta itsepetosta. Kyllähän niihin virkoihin, jotka vakituisesti tarvitaan, pitää palkata vakituiset henkilöt. Kuten ministeri Taina totesi, niin tätä on tarkasteltava koko valtionhallinnon osalta. Eihän ole mitään mieltä, että samassa budjetissa, joka täällä lyödään lukkoon, lisätään työllisyysmäärärahoja ja poistetaan ja vähennetään ja säästetään vakituisilta momenteilta ja viroilta. Tämähän on kuin hölmöläisten hommaa.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Se julkisuus, jonka toimintamäärärahojen leikkaukset ovat saaneet osakseen, on synnyttänyt yhteiskunnassa sellaisen mielialan, että puolustusvoimien määrärahoja olisi leikattu. Näinhän ei ole tapahtunut. Myös tässä keskustelussa puurot ja vellit ovat tältä osin menneet sekaisin. Ed. Aula puheenvuoronsa loppupuolella johdonmukaisesti käytti sanaa "toimintamäärärahat", joita todellakin on leikattu.

Sen sijaan, aivan kuten ed. Puhjo puheenvuorossaan esitti, jota mielestäni väärin perustein arvosteltiin, puolustusvoimien määrärahat ovat tuntuvasti lisääntyneet ja lisääntyvät myös tässä budjetissa huomattavasti. Puolustusmäärärahojen lisäyshän on 766 miljoonaa markkaa. Sitä hallitus esittää nyt lisäykseksi, joka on peräti 9 prosenttia tästä vuodesta. Se on budjetin osalta kaikkein suurimpia lisäyksiä, mitä mikään budjetin pääluokka tuntee.

Mutta mitä tulee toimintamäärärahoihin, on aivan totta se, että toimintamäärärahoja on leikattu ja puolustusvaliokunta on miltei yksimielisesti kiinnittänyt vakavaa huomiota toimintamäärärahojen leikkaukseen. Pelkään vain sitä, että nyt hallitus tulevaisuudessa ryhtyy sellaisiin toimiin, joilla toimintamäärärahojen korotuksen varjolla korotetaan kokonaisuudessaan puolustusmäärärahoja. Se muuten ei ollut puolustusvaliokunnan päämäärä sen arvostellessa toimintamäärärahojen leikkausta.

Tässä yhteydessä on myös sanottava, että puolustusvaliokunta esitti väljempää budjettirajaa, sitä että tälle hallinnonalalle määrättävällä kokonaiskehityksellä voitaisiin luopua nykyisestä momenttikohtaisesta jaosta. Puolustusvoimien käsityksen mukaan tämä toisi myös helpotusta toimintamäärärahojen osalta tapahtuviin leikkauksiin. Tätä ei kuitenkaan ainakaan toistaiseksi ole ilmeisesti tarkoitus tehdä.

Ed. L a m m i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aulan puhe oli asiantunteva ja erittäin hyvä, kiitos siitä! Siinä oli lyhyeen tekstiin saatu koko tämä kurjuus supistettua.

Ilmeisesti on vuosien varrella käynyt niin, että kun puolustusvoimien pieniä määrärahoja on jatkuvasti pantattu ja jatkuvasti on puolustusvoimien ylimmältä johdolta kuulunut rutinaa, siihen on ikään kuin kyllästytty tai oikeastaan siihen ei ole kiinnitetty enää huomiota, kun se jatkuvasti toistuu. Nyt, kun hätä on todellinen, niin ei tälläkään hetkellä kiinnitetä siihen huomiota. Pääesikunnan päällikkö, kenraali Kopra on monta kertaa jo sanonut, että tämä koskee erikoisesti juuri varusmiehiä, ja kun se koskee varusmiehiä — ja tietysti meidän reserviämme — puolustusmotivaatio laskee, puolustushenki laskee. Varusmiehet eivät pidä siitä, että esimerkiksi kasarmeilla maataan, ollaan eikä tehdä mitään iltakaudet tai sitten lähdetään kotiin. Siitä taas eivät vanhemmat pidä, että jatkuvasti poika tai tyttö, jonka pitäisi olla puolustusvoimissa palveluksessa, onkin kotona pitkillä lomilla. Niinhän niitä lomia onkin; esimerkiksi 11 kuukautta palveleva voi saada armeijasta jopa 3 kuukautta erilaisia lomia, jos vain osaa niitä käyttä.

Kun aikoinani arvostelin valmiusjoukkoja, päätähtäin oli juuri siinä, että tämä syö puolustusvoimien rahoja 277 miljoonaa. Ei minulla ollut varsinaisesti koko asiaa vastaan mitään, mutta siis rahanmenoa vastaan minulla oli. Monta kertaa silloin sanoin, että ottakoon ulkoministeriö nämä velat maksaakseen.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Huomaan edustajille, että vastauspuheenvuoron tulee sisältää joko oikaisu tai kommentti edelliseen puheenvuoroon.

Puolustusministeri T a i n a : Arvoisa puhemies! Ed. Lammiselle haluaisin todeta, että valmiusjoukkokoulutus on puolustusvoimien sisällä tapahtuvaa koulutusta ja varusmiesten koulut-

tamista. Se ei kuulu ulkoministeriölle vaan puolustusministeriön hallinnonalaan.

Varusmiespalveluksen kehittäminen on ehdottoman välttämätöntä. Nyt täytyy muistaa, kun kevään aikana keskustellaan puolustusvoimien kehittämisestä, että kaikkia rationalisointiehdotuksia ja kehittämisehdotuksia ei suinkaan tehdä säästöjen näkökulmasta vaan siitä näkökulmasta, että myös puolustusvoimissa on kehittämisen varaa. Varusmiespalveluksen kehittäminen on varmasti yksi painopistealueita.

Ed. Laaksolle haluaisin todeta, että varmasti hallinnonalalla onkin mielenkiintoa siihen, että budjettia entisestään yksinkertaistettaisiin. Mielestäni ehkä on tarpeen mennä toiseen suuntaan, jotta voidaan poliittinen tahto tarkemmin osoittaa, jotta voidaan painotuksia tarkemmin tehdä, niin että esimerkiksi varusmiespalvelukseen satsattavia varoja voidaan ohjata jne. Jos kaikista näistä luovuttaisiin, ohjausmahdollisuus tietysti vähenisi. Uskoisin, ettei ed. Laaksokaan sitä toivo, että tällä tavoin toiseen suuntaan kehitettäisiin puolustusvoimien budjettia näin poliittisten päättäjien näkökulmasta.

Ed. R y h ä n e n : Arvoisa puhemies! Lipposen hallitus on asettanut puolustusvoimille lähes 2 miljardin markan säästötavoitteet lähivuosille. Tällaiset puolustusvoimien toimintamäärärahojen rajut supistukset horjuttavat vakavasti puolustusvoimien toimintavalmiutta. Leikkaukset merkitsevät muun muassa kertausharjoitusten ja varusmiesten maastoharjoitusten loppumista tai ainakin merkittävää vähenemistä. Määrärahojen leikkaukset merkitsevät myös puolustusvoimien alusten jäämistä laitureihin ja varuskuntien ja ylipäätään puolustuslaitoksen kiinteistöjen rapistumista.

Hallituksen leikkaustavoitteen mukaan puolustusvoimien toimintamenoista leikataan vuosina 1996—97 kaikkiaan 1,7 miljardia markkaa. Tämä merkitsisi sitä, ettei esimerkiksi kertausharjoituksia voitaisi järjestää enää lainkaan vuonna 1999. Lisäksi valtakunnallinen sotaharjoitus 1998 peruutettaisiin sekä vuodelle 2000 suunniteltu suuri sotaharjoitus peruutettaisiin.

Puolustusvoimien toimintamäärärahojen leikkaaminen merkitsisi myös sitä, että ajoneuvot pysähtyisivät varikoille, kun niitä ei olisi enää varaa korjata eikä hankkia uusia osia. Puolustusvoimien aluksista jouduttaisiin kaksi kolmasosaa jättämään toimintamäärärahojen puutteen vuoksi laitureihin. Tämä ei ole tarkoituksenmukaista.

Arvoisa puhemies! En mitenkään voi hyväksyä näitä toimintamenoikkauksia, jotka vaarantavat merkittäväällä tavalla riittävän maanpuolustuksen Suomessa. Sen vuoksi kannatan ehdotusta 150 miljoonan markan toimintamäärärahojen lisäämisestä.

Arvoisa puhemies! Tein hiljattain hallitukselle kysymyksen näistä leikkauksista ja sain siihen vastauksen, joka oli tavanmukainen liiromlaarumvastaus, jossa vähäteltiin ongelmaa ja yritettiin selitellä, että tällä toimeen tullaan.

Arvoisa puhemies! Haluan tältä paikalta puuttua nyt hallituksen vastauslinjaan. Tällä vaalikaudella ovat edustajat Aittoniemi ja Bremer ainakin tehneet hallitukselle kirjallisen kysymyksen, jossa he ovat kiinnittäneet huomiota hallituksen vastausten heikkoon laatuun, ylimalkaisuuteen ja ylimielisyyteen. Pääministeri Lipponen on itse luvannut vastauksissaan parannusta tähän. Parannusta ei ole kuulunut. Meidän kysymyksiimme suhtaudutaan hallituksen taholta hyvin leväperäisesti, vähättelevästi ja ylimielisesti jatkuvasti.

Olin hiljattain erään ministeriön virkamiehen kanssa keskustelussa. Hän sanoi, että tilannehan on se, että ministeriöissä kansanedustajien vastaukset annetaan taloon viimeksi tulleelle keltanokalle, jollekulle harjoittelijalle, joka sitten laatii näihin vastaukset. Ihmettelen vain, arvoisa puhemies, että ministeri tällaiset kuitenkin allekirjoittaa. Ehkä olisikin kiinnitettävä huomiota siihen, että myös kansliapäällikkö allekirjoittaisi nämä vastaukset. Tämä tästä.

Arvoisa puhemies! Maanpuolustuksen kannalta on ensiarvoisen tärkeätä, että maanpuolustustahto, joka nyt on gallupien ja kaikkien selvitusten mukaan ilahduttavan korkealla ja hyvä, säilyy vahvana eteenkinpäin. Yksituumainen kansa voi tehdä jatkossakin talvisodan ihmeitä, kun maanpuolustuksen tahto lepää laajalla kansalaisten harteilla, ja ennen kaikkea, kun se on kansalaisten sydämessä.

Maanpuolustustahdon säilyttämiseksi ovat kertausharjoitukset aivan välttämättömiä. Niistä ei saa tinkiä. Kyseessä on paitsi operatiivisten taitojen verestäminen myös vahvalla tavalla sosiaali- taikka puolustuspsykologinen intressi.

Arvoisa puhemies! Maailma ei ole vielä valmis, eikä Suomen turvallisuutta ole betonoitu pysyvästi. Siitä on jatkuvasti huolehdittava. Filosofin Spinoza määritteli hyveet mielestäni sattuvasti, kun hän sanoi, että yksilön hyve on ajatuksen suurpiirteisyys ja mielen rohkeus, valtion hyve on turvallisuus. Meiltä kansanedustajilta

nyt maanpuolustuksen osalta vaaditaan ajatuksen suurpiirteisyyttä ja mielen rohkeutta, että me otamme vastattavaksemme riittävällä tavalla maanpuolustuksen hoitamisen ja siten valtion turvallisuuden takaamisen.

Ed. Tiilikainen: Arvoisa puhemies! So-tilastaustani tietäen te varmaan arvaatte, että yhdyin samaan huolestuneisuuteen puolustusmäärärahojen suhteen kuin monet edelliset puhujat.

Hornet-hävittäjähankinta, Itä-Saksan asehankinnat ja myös Kiinasta ostetut rynnäkkökiväärit näyttävät ulospäin siltä, että meidän maanpuolustuksemme tilahan on varsin hyvässä materiaalisessa valmiudessa. Näin ei välttämättä kuitenkaan ole, sillä nämä nostavat meidän puolustusmäärärahojamme niin paljon, että me samalla lyömme korvalle ja unohdamme oman ase-teollisuutemme.

Itsenäiselle puolustukselle on ensiarvoisen tärkeää, että kansakunta pitää huolta myös omasta ase-teollisuudestaan ja puolustusteollisuudestaan ja kehittää omiin oloihinsa soveltuvaa puolustusmateriaalia. Tämä kuitenkin on täysin mahdollista, jos tällä teollisuudella ei ole tilauskantaa.

Tällainen ase- ja puolustusteollisuus vaatii ehdottomasti, että se saa tilauksia kotimaasta. Uuden järjestelmän, uuden välineen kehittäminen vaatii vuosia teknistä perehtymistä, know how'ta. Se vaatii myös taloudellisia resursseja. Vasta tämän kehittelyn tuloksena syntyy prototyyppi. Edellytyksenä, että tähän työhön yleensä ryhdytään, on jonkin näköinen tieto siitä, että sitä tullaan puolustusvoimissa myös tarvitsemaan ja pystytään tilaamaan sitä. Se edellyttää silloin kotimaan puolustusteollisuudelta tilauksia. Vientiin on ihan turha kehittää järjestelmiä, vaikka ne olisivat kuinka hyviä, jos niitä ei referenssinä edes kotimainen puolustus ole pystynyt tilaamaan. Tarjous kaatuu vääjäämättä siihen, että eivät edes omat puolustusvoimat näihin tuotteisiin luota. Tässä tilanteessa olemme tänään.

Tänään täällä kävi Sako osakeyhtiön työntekijät delegaationa tuolla alhaalla kertomassa omista vaikeuksistaan. On kehitetty uusi rynnäkkökivääri. Se on sarjatuotantovalmis, ja sitä on jo tuotettu joitakin tuhansia kappaleita. On olemassa lupaus, että sitä jopa tilataan kymmenin tuhansin. Nyt on kuitenkin tilauskanta seis ja ensi vuoden alusta alkaa mahdollisesti kilometritehdas näiden työntekijöiden osalta. Ja mahdollinen isompi Norjan rynnäkkökivääritilaus kaatuu siihen, kun kotimaisia tilauksia ei ole.

Puolustusvoimien määrärahoissa hälyttävää on myös toimintamenojen vähentäminen. Tänä vuonna 150 miljoonaa markkaa, joista joten kuten puolustusvoimat selviää edellyttäen, että valvonta keskitetään vain muutamaan paikkaan Suomen rajoilla ja kertausharjoitukset pudotetaan puoleen. Ne ovat ensi vuonna puolessa siitä tavoitteesta, jonka itsenäinen ja liittoutumaton puolustus on asiantuntijoiden mukaan määritellyt. Uhkana on 600 lisämiljoonan leikkaamiset vuosina 98—99, mikä merkitsisi kertausharjoitusten loppumista tyystin, ja sen jälkeen sama heijastuisi myös varusmieskoulutukseen aivan vastaavasti tyrehtyttäen maastoharjoitukset melkein kokonaan. Sen jälkeen ei enää ainakaan henkilöstön kohdalta voida puhua itsenäisestä, liittoutumattomasta ja ennen kaikkea uskottavasta puolustuksesta. Kyllä se kertausharjoitettu henkilöstö on se runko, jolla meidän maamme itsenäisyys turvataan silloin, kun tilanne tulee huonoksi.

Mitä varusmiesten harjoituksiin tulee, tänä vuonna tehdyt tutkimukset osoittavat, että varusmiesten motivaatio laskee palvelusajan loppulla. Tämä johtuu siitä, että maastoharjoituksia ei ole kyetty pitämään. Jos ne edelleenkin loppuvat, se heijastuu varusmiesten motivaatioon ja mikä hälyttävintä, se heijastuu sitä kautta ennen pitkää myös kansamme maanpuolustustahtoon.

Puolustusmenojen yksipuolinen suuntautuminen tällä hetkellä näihin jo tehtyihin hankintoihin, Hornet-hankintoihin, aiheuttaa myös yhdessä näiden toimintamenojen leikkausten ja suunnitteilla olevien leikkausten kanssa jopa 2 000—3 000 henkilön irtisanomisen. Samaan aikaan jo tällä hetkellä on 1 200 ammattitaidotonta ihmistä puolustusvoimien työssä puoli vuotta kerrallaan. Kun heidät saa opetettua, heidän on lähdettävä työttömiksi. Tulee uusi opetettava tilalle. Vakituaisesti he ovat kuitenkin hoitamassa jonkun työttömäksi jääneen tehtäviä.

Tässä ei kyllä ole mitään mieltä. Olen samaa mieltä ed. Aulan kanssa, että sitä kautta vuotaa valtion hallinnosta työttömyyden hoitoon rahaa, kun tehdään toisella puolella työttömiä ja sitten otetaan työttömiä työttömyyskorvauksella töihin. Tässä ei ole kyllä mitään järkeä. Olen itse joutunut pakkotyöllistämään myös jouduttuani irtisanomaan väkeä. Tästä aiheutuu näiden 2 000—3 000 lisätyöttömän osalta varovaisestikin laskien noin 200—300 miljoonan markan menetykset vuodessa työttömyyskorvauksina.

Nämä kaikki uhkaamassa olevat leikkaukset ovat vaarana koko meidän maanpuolustuksellemme, ei pelkästään materiaalisesti. Se materiaali, mitä on ostettu Itä-Saksasta ja paljon muuta, meillä varastoidaan tällä hetkellä taivasalle. Määrärahojen vuoksi niitä ei ole voitu varastoida asianmukaisesti. Ne käyttämättöminä ruostuvat, hapettuvat taivasalla. Nykyaikainen sotateknologia vaatii ehdottomasti joko ennakko- huoltoa määräajoin, joka merivoimissa on jouduttu jo osittain lopettamaan, taikka sitä, että jatkuvasti kalustoa käytetään. Käyttämättömänä nykyinen elektroninen kalusto muutamassa vuodessa on käyttökelvottomassa kunnossa ja vaatii pitkän, pitkän työn saada se jälleen kuntoon. Se ei ole missään valmiudessa. Tätä emme kai puolustusvalmiudellemme halua.

Kaikki nämä yhteen laskien tulee vääjäämättä eteen kysymys, onko maamme puolustus uskotavaa ollakseen samalla myös itsenäinen ja liittoutumaton, pärjäämmekö me näillä eväillä, jos meidän materiaalimme tahtoo hapettua ja ruostua kankaille, jos meidän väkemme ei ole riittävän koulutettua ja motivaatio uhkaa myös koko maanpuolustushenkeä pitkällä tähtäimellä.

Ed. Liikkanen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tiilikainen kantoi huolta siitä, onko maanpuolustusvalmius kunnossa ja siitä, että kertausharjoitusten määrä putoaa puoleen. Minä itse kolme vuotta sitten olin kertausharjoituksissa, ja kun ajatellaan sitä tehokkuutta, mitä kertausharjoituksissa silloin ainakin oli, niin minä opin katkaisemaan syytykslangan 15 senttimetrin pätkään, ja sen minä olisin varmasti oppinut kirjekurssinkin avulla ihan täydellisesti. Se tuntuu jotenkin turhautavalta, ja siksi tehokkuuteen pitäisi kertausharjoituksissa kiinnittää erityistä huomiota, miten saada tehokkaasti erityisaselajit toimimaan. Mutta sellainen yhdessä olo jossakin metsässä pakkasessa ja syytykslangan katkaisu ei kyllä edistänyt ainakaan minun puolustusvalmiuttani millään tavalla enkä usko, että muunkaan joukon.

Samoin koko varusmiespalveluajan osalta, kyllä senkin tehokkuudessa on varmasti uudelleen pohdintaa, miten saada se aika tehokkaasti käytettyä oppimiseen eikä joutavaan "patjojen kanteluun", mitä nyt tapahtuu hyvin paljon, noin lainausmerkeissä.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Tiilikainen viittasi ed. Lammisen tapaan tänään eduskunnassa käyneeseen Sakon lähetystöön, joka on huolissaan jo työllisyysystäkin kotimaisen rynnäkkökiväärituotannon jatkumisesta. Kun ed. Rauramo näyttää valmistautuvan puheenvuoroon, niin haluaisin sekä ed. Tiilikaiselle että ed. Rauramolle todeta, että syy siihen, että kotimainen rynnäkkökivääriteollisuus on tällä hetkellä vaikeuksissa, on edellisen hallituksen päätös ostaa 100 000 rynnäkkökivääriä Kiinasta ja toinen 100 000 rynnäkkökivääriä entisen Itä-Saksan armeijan varastoista. Tämä politiikka ajoi suomalaisen rynnäkkökivääriteollisuuden kriisiin eli tässä kysymyksessä me nitämme niitä siemeniä, joita muun muassa ed. Rauramo oli nappia painamalla eduskunnassa viime kerralla hyväksymässä. Eli kun te nyt puhutte kotimaisen puolustusvälineiteollisuuden toiminnan edistämisestä, niin kannattaisi katsoa peiliin tältä osin ja miettiä, mitä edellisen hallituksen aikana tässä suhteessa tuli tehdyksi.

Ed. K u o p p a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Laakso jo totesi tämän rynnäkkökivääriasian, mutta minä haluan ottaa esiin myös häisemmän asian. Kun rauhanturvajoukkoja varustettiin Bosnian entiseen Jugoslaviaan lähetettäväksi, niin rauhanturvajoukoille ostettiin kypärät Englannista sen sijaan, että ne olisi ostettu Nokialta eräästä yrityksestä, joka valmistaa vastaavia kypäriä. Kyllähän tällä tavalla, jos hankintoja tehdään niin, että ne ostetaan ulkomailta, vaikka kotimainen vastaava tuote olisi markkinoilla ja saatavissa, on selvää, että suomalainen puolustusvälineiteollisuus joutuu vaikeuksiin.

Ed. T i i l i k a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lahtelalle toteaisin, että varmaankaan ei jokaiselle miehelle kertausharjoituksista löydy tai ainakaan näytä löytyvän selaista tehtävää, jonka hän täysin mieltää. Kuitenkin isojen joukkojen liikuttaminen eri johtotavoilla on se tärkein elementti, että se joukko saadaan toimimaan sillä lailla kuin halutaan. Lyhyessä kertausharjoituksessa ei varmaankaan ehditä kaikkia niitä varusmiesajan perustaitoja kehittämään, vaan joukon kokoaminen ja sen johtaminen on kertausharjoituksissa myös tärkeä elementti.

Ed. Laaksolle toteaisin, että mainitsin rynnäkkökiväärikaupat puheenvuorossani ja totesin niiden rasittavan puolustusbudjettia. En kuiten-

kaan ollut itse tekemässä näitä päätöksiä näistä rynnäkkökivääreistä, eli sen mukaan katson, että se on kyllä edellisen eduskunnan asia.

Ed. Kuopalle englantilaisista kypäristä. Emme varmaankaan kumpikaan tiedä tarkkaan, mitkä ovat näiden kypärien todelliset ominaisuudet ja miten paljon Ifor-joukot pyrkivät samantyyppiseen varustukseen.

Ensimmäinen varapuhemies: Täysistunto keskeytetään ja sitä jatketaan kello 16.

Täysistunto keskeytetään kello 12.58.

Täysistuntoa jatketaan

kello 16

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Ed. Laitinen merkitään läsnä olevaksi.

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 1997

Pääluokka 27

Yleiskeskustelu jatkuu:

Ed. Rauramo: Arvoisa rouva puhemies! Tarkoitukseni ei ollut alun alkaen puhua kovinkaan pitkään, koska tätä keskustelua käytiin jo aamupäivällä, mutta en malta olla ottamatta muutamaan asiaan kantaa.

Toveri ed. Laakso salin toisella reunalla avasi keskustelun siitä, että puolustusvoimien toimintamäärärahat ovat heikoissa kantimissa. Olen siitä todella hyvin iloinen, että ed. Laakso on tätä mieltä. Tämä oli ensimmäinen kerta, kun kuulin, että hän on todella huolestunut puolustusvoimien toimintamäärärahoista. Mistä se johtuu, kuten ed. Laakso hyvin tietää, yksi suuri syy, mistä täällä muutenkin puhuttiin, on Hornet-hankinnat, mutta oli silloin hyvin tiedossa, kun Hornetit hankittiin, että niiden rahojen kanssa pelaaminen saattaa vaikuttaa toimintamäärärahoihin, mutta silloin lähdettiin kuitenkin siitä, että Hornetien hankinta ei saisi

hankaloittaa puolustusvoimien aktiivista joka-päiväistä toimintaa.

Hornet-hankinnoista voisi myös todeta sen, kun kauppa- ja teollisuusministerikin on paikalla, että vastaostot ovat sujuneet ennakkokaavailuja nopeammin eli Hornet-hankinnoissa on taas toisaalta onnistuttu erittäin hyvin ja asiat ovat niiltä osin edenneet erittäin suotuisaan suuntaan.

Mutta varsinainen asia, josta olin aikonut puhua ja josta muutaman sanan sanonkin, on puolustusmateriaalihankinnat ja se, mitä Suomen Puolustustarviketeollisuus Oy haluaisi ja minkä valiokunta jotakuinkin yksimielisesti toteaa: Tarvittaisiin 150—300 miljoonaa markkaa vuositain lisää rahaa, jotta yhtiön toiminta olisi turvattua.

Muutama sana taustasta, mikä puolustustarviketeollisuuden yhteenliittymällä on. Se on ollut pitkäaikainen prosessi, millä suomalainen puolustustarviketeollisuus on saatettu yhteen. Kun tämä prosessi aloitettiin edellisen valtiovarainministerin aikana, ministeri Viinanen, silloinen valtiovarainministeri, epäili kovasti, että näitä toimintoja saataisiin koskaan saman katon alle, mutta silloin oli lähtökohta se, että jos suomalainen puolustustarviketeollisuus saadaan saman katon alle, silloin sen toiminta turvataan.

Jos mietimme sitä, mitä suomalainen puolustustarviketeollisuus sinällään merkitsee koko Suomen puolustuksen kannalta ...

Puhemies (koputtaa): Ed. Rauramo, saanko kehottaa siirtymään puhujakorokkeelle!

Puhuja (korokkeelta): Arvoisa puhemies! Suomalaisen puolustustarviketeollisuuden yhteensaattaminen johtaa siihen, että jos sille annetaan kunnolliset toimintavaltuudet, meillä on huomattavasti paljon paremmat mahdollisuudet tulevaisuudessa tehdä puolustustarviketeollisuusyhteistyötä muun Euroopan kanssa. Tämä tarkoittaa kyllä lähinnä sitä, että meidän olisi joko päästävä eurooppalaisen asejärjestelmän ja asekaupan piiriin tai sitten liityttävä Länsi-Euroopan unioniin Weu:hun, minkä seurauksena pääsisimme näihin kauppoihin käsiksi.

Mutta jos ajamme koko kotimaisen puolustustarviketeollisuuden alas, silloin olemme täysin muiden armoilla. Siinä vain osittain yhtyä siihen, mitä ed. Laakso esimerkiksi totesi, että ehkä ei ollut kovin suurta viisautta ostaa niitä kaikkia rynnäkkökiväärejä, joita Kiinasta ja ed. Laakson suuresti ihaillemasta Itä-Saksasta aikoinaan ostettiin. (Ed. Joenpalo: Aikoinaan ihaillemasta!)

— Aikoinaan ihaleimasta, ajat muuttuvat. Hän on nykyään myös puolustusvoimien toimintamäärärahojen suurentamisen kannalla, niin että ajat muuttuvat niiltäkin osin. — Eli siinä olisi voitu käyttää jonkin verran harkintaa.

Yksi huoli vielä puolustustarviketeollisuudessa on, ja voidaan sanoa, että se on nimenomaan kotimaiset rynnäkkökiväärit ja niiden tulevaisuudessa saama kohtelu ja se, pystytäänkö suomalaisen sotilaan perusase, valmistus Suomessa tulevaisuudessakin turvaamaan. Tähän tulee varmasti valtiovarainvaliokunnan turvallisuus- ja puolustusjaosto tulevaisuudessakin kiinnittämään huomiota. Sitä ei tähän valiokunnan mietintöön kirjattu, koska siitä on käyty rakentavassa hengessä keskustelua puolustusministeriön kanssa. Uskomme, että tämäkin asia jatkossa saadaan kuntoon.

Muutoin en enää lähde toistamaan valiokunnan mietinnöstäkin jo päivällä aikaisemmin luetuja tekstejä.

Ed. P u h j o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rauramo mainitsi Hornet-vastaostoista, että ne ovat sujuneet oikein hyvin. Itse kyllä hieman epäilen, ovatko ne sujuneet hyvin. Silmiini ei nimittäin ole osunut minkäänlaista selvitystä, minkälaiset vastaostot ovat, luetaan-ko niihin kaikki muukin sellainen USA:n kanssa käyty kauppa, joka muutenkin ilman muuta tapahtuisi. Olisi mielenkiintoista tietää, onko Suomen ja USA:n välisessä kaupassa mitään muuta kuin vastaastoja vai luokitellaanko kaikki ostot näiksi.

Ed. T y k k y l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Totean ed. Rauramon puheenvuoron johdosta, että meillä oli vaikeuksia osittain jaostossa sen johdosta, että rynnäkkökiväärien osalta tosiaankin on vaikutuksia työllisyystilanteeseen. Jos jaosto ei olisi saanut tätä lausumaa liittyen tähän sektoriin, se merkitsi noin sadan työntekijän kohdalla ehkä irtisanomisia. Toteaisin myös, että tällaiset asiat, kuten eläkkeelle siirtyminen, eivät ole kaikkien kohdalla mahdollisia. Toivoisin, että asia voitaisiin saada järjestykseen ja nämäkin työpaikat turvata.

Ed. U. A n t t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Eilen pitämässäni vihreiden ryhmäpuheenvuorossa käsitteelin myös turvallisuus- ja puolustusjaoston laatimaa mietintöä ja sen

enemmistön kantaa siitä, että kotimaiset puolustustarviketehätkänsä pitäisi menolisäyksinä hyväksyä tulevien menokehysten lisäksi. Näin olen mietinnön tulkinut. Kritiikkini perustui siihen, että mielestäni, kun tiukoista kehyksistä on päätetty, kaikilla hallinnonaloilla, myös puolustusministeriössä, on pitänyt olla selvää, ettei tulevaisuudessakaan menokehys ratkaisevasti väljene.

Jos nyt esimerkiksi on huolta siitä, että kotimainen puolustustarviketeollisuus ei pysy pystyssä, ei pystytä takaamaan huoltovarmuutta esimerkiksi nykyisille puolustusvoimien laitteille, mielestäni puolustusministeriön suunnittelujärjestelmässä on jotakin hyvin pahasti vialla. Katson, että mikäli lisätilauksia tehdään, sen täytyy tapahtua nykyisten menokehysten sisällä. Saman tyyppisiä ylityksiä ei ole sallittu muille hallinnonaloille kuin erittäin poikkeuksellisissa tilanteissa, jos juuri silloinkaan. Tämänsykyinen budjettikeskustelu ja budjettilakien käsittely on myös ollut osoitus siitä, että raameista on pidetty tiukasti kiinni.

Ed. R a u r a m o (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ed. Puhjolle haluaisin todeta vain sen, että kaikki ne rahat, jotka Hornet-vastaostoissa liikkuvat, eivät välttämättä ole suoraan puolustusministeriön hallinnonalalta, vaan ne liittyvät moneen muuhunkin asiaan. Kiistaton tosiasia on, että vastaostokaupoissa ollaan huomattavasti etupainotteisessa aikataulussa. Olisi ollut todella mielenkiintoista, jos kauppa- ja teollisuusministeri Kalliomäki olisi jäänyt tänne, hän tuntee asian hyvin. Varmasti puolustusministerikin voi antaa yksityiskohtaisia lukuja.

Ed. U. Anttilalle toteaisin sen, että puolustustarviketeollisuuden yksi ongelma on myös se, että meillä on melko tarkat ja säännellyt vientirajoitukset ja varsinkin vihreät vastustavat aseiden ulkomaankauppaa lähes mihin maahan tahansa. Sellaisiinkaan maihin, mihin esimerkiksi Ruotsi vie aseita, Suomella ei ole mahdollisuutta viedä. Se on yksi pieni, joskaan ei ratkaiseva, askel kotimaaisessa puolustustarviketeollisuudessa.

Toimintamenot lukuisten asiantuntijoiden kuulemisen perusteella ovat pääasiallisesti palkkamenot. Suunnitteluvirheitä ei nähdäkseni kauheasti ole.

Puolustusministeri T a i n a : Arvoisa puhemies! Tietysti vastaostot ovat hyvin monipuolisia ja niiden toivotaan keskittyvän ennen kaikkea korkean teknologian tuotteisiin. Osa niistä on

myös Hornet-työtä. Kaiken kaikkiaan voi todeta sen, että kun vastaostoja seurataan, niin todella ollaan edellä vastaostoissa. Siinä mielessä voi todeta, että hyvin on projekti tältä osin sujunut. Se on myös asia, jota eri yhteyksissä koko ajan korostetaan amerikkalaiselle osapuolelle, että tämä puoli asiasta on Suomelle erittäin tärkeä. Mutta vastaostokauppa on todellakin KTM:n alaista asiaa, joten ministeri Kalliomäki voisi ehkä yksityiskohtia vielä kertoa lisää.

Mitä tulee ed. U. Anttilan toteamukseen, että suunnittelu olisi jotenkin pielessä, jos ei ole pystytty arvioimaan tulevaisuutta puolustushallinnon alalla, näin asia ei ole, vaan tilanne, mikä valtiontaloudessa on syntynyt, on ollut seikka, jota ei ole arvioitu puolustushallinnossa, niin kuin ei muuallakaan valtionhallinnossa aikoihin, kun suunnitelmia on tehty. Siltä osin tilanne on tullut yllätyksenä, ja koska näin on, Hornet-kauppa vie arvioitua suuremman osan materiaalihankinnoista, ja siitä syystä muu hankinta-puoli on vaikeuksissa. On tärkeää huomata, kuten jo aikaisemmin päivällä keskusteltiin, että puolustusvälineiteollisuus on työllistävää teollisuutta. Sillä on myös turvallisuusmerkitystä, että meillä on omaa teollisuutta tässä suhteessa, ja täytyy kaikki ponnistelut tehdä, että se teollisuudenala pärjää Suomessa. Tässä suhteessa myös vientikaupat ovat erittäin tärkeitä, ja niistä olemme monasti keskustelleet. Toivon, että eduskunta antaa tukensa myös vientiponnisteluille, joita tällä saralla tehdään.

Ed. U. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rauramo viittasi asevientikysymyksiin, ja asevientihän on eettisesti hyvin ongelmallinen ala. Muistan, että erään laatimani suullisen kysymyksen yhteydessä pääministerikin on viitannut siihen, että Ruotsi vie melkein minne hyvänsä. En tiedä, pitääkö meidän tässäkin asiassa ottaa Ruotsista mallia. En ainakaan itse kannata sitä.

Olen sitä mieltä, että aseviennissä täytyy noudattaa hyvin tiukkoja kriteerejä sen suhteen, mikä on sen maan, jonne aseita viedään, ihmisoikeustilanne. Esimerkiksi Turkki ja Indonesia ovat maita, joissa tehdään erittäin törkeitä ihmisoikeusloukkauksia, ja jollei Suomi ota tätä näkökulmaa huomioon, niin ei meillä mielestäni ole kansainvälisissä yhteyksissä kovinkaan korkean moraalien mukaista mahdollisuutta olla vaatimassa muita toteuttamaan tiukkaa ihmisoikeuspolitiikkaa.

Mitä tulee Hornet-hankintoihin, toteaisin mi-

nisteri Tainalle sen, että päätös tehtiin aikana, jolloin taloudellinen lama oli jo alkanut. Se, että lamasta ei ole noustu niin nopeasti kuin monet toivoivat, on tietenkin ikävä asia, mutta se, että valtiontaloudessa ei suurta liikkumavaraa ole ollut eikä ole lähitulevaisuudessa, ei ole yllätys. Mielestäni tässä tilanteessa priorisointi olisi ollut puolustusministeriönkin suunnittelukoneiston asia ja vastuuta pitää sysätä myös sille suunnalle.

Ed. K u i s m a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä kai nyt jälkikäteen voi sanoa, että Hornet-kauppa oli liian suuri näin pienelle kansantaloudelle ja varmasti jälkikäteen voidaan sanoa myös, että se oli liian suuri puolustusvoimien budjetille. Se vie kohtuuttoman suuren osan ja siinä mielessä se oli virhe. Mutta se perustui väärin oletuksiin ja kauppasummistakin oli väärä käsitys. Sinänsä koneet varmasti ovat hyviä ja tarpeellisia, se vain ylitti voimavaramme, se lienee totuus.

Vastaastoista ihmisillä ja kansalla on käsitys, että ne ovat enemmän ja vähemmän sumutusta eli ettei niillä ole tullut uutta työtä ja niitä uusia työpaikkoja, mitä haettiin, ja tähän perustuu siihen, mitä julkisuudessa on näistä kirjoitettu. Minusta on aika pöyristyttävää, että vastaostoiksi luetaan muun muassa jonkin orkesterin kiertue. Eihän se meille mitään rahaa tuo. Se on ihan hyvä asia, mutta jos amerikkalaiset maksavat siitä jotain ja me laitamme vielä jotain muuta rahaa ja tämä on se vastaosto, mikä tulee Suomen työllisyyteen, niin ei varmasti työmies Suomessa ajattele, että häntä tämä työllistää. Tämä on hyvä tarkoitus, mutta alun perinhän vastaostoja perusteltiin sillä, että Suomeen tulee vastaava määrä työtä ja uutta työtä tämän Hornet-kaupan ansiosta. Kyllä yleisesti epäillään, että juuri sitä uutta työtä ei ole tullut juuri lainkaan. Jos tämä on väärä käsitys, niin pitäisi tehdä jokin uskottava selvitys julkisesti, että kansalaisille tulisi oikeampi kuva asiasta.

Ed. K u o s m a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kuismalle toteaisin, että Hornetien vastaostokaupat ovat etuajassa. Se todella on antanut työtä suomalaisille yrittäjille, ennen kaikkea korkean teknologian yrittäjille. Mitä tulee Hornet-kauppoihin, niin sinäkin olen eri mieltä ed. Kuismen kanssa, ne ostettiin aivan oikeaan aikaan. Nyt lama-aikana me tarvitsemme työllisyyttä ja niitten hinta on nyt noussut jo 20 prosenttia siitä, millä kaupat tehtiin. Tänä päivänä, jos ajatellaan Suomen turval-

lisuutta ja puolustusturvallisuutta, niin ehdottomasti oikeaan aikaan hävittäjäkalustomme uusittiin.

Ed. Puhjo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hornet-kaupat ovat tietysti nyt todellisuutta ja on hyvä asia, että suomalainen osapuoli käy USA:laisten kanssa neuvotteluja vastaostoista.

Minun on aika vaikea ymmärtää, että USA:lainen osapuoli olisi kovin suopea tällaisille neuvotteluille. Sehän on vastoin vapaata kilpailua ja vapaata kaupankäyntiä ja muistuttaa kovasti valtioiden välistä kauppohen järjestelyä, niin kuin Suomen ja Neuvostoliiton välinen kauppa oli. Se oli Suomelle edullista. Mutta tässä epäilen USA:n puolen halukkuutta.

Puolustusministeri Taina: Arvoisa puhemies! Aina voidaan tietysti spekuloida sillä, olisi jokin kauppa syntynyt ilman vastaostosopimustakin. Sitä on vaikea arvioida, kuinka voimakas vaikutus sillä on. Mutta luonnollisesti, kun amerikkalaisella osapuolella on velvoite edistää näitä ostoja, niin aivan varmasti siitä on hyötyä näissä kaupoissa, että tämä yhteys on olemassa.

Mitä tulee johonkin esimerkkiin orkesterin kierteestä, jota on pidetty tavallaan kielteisenä asiana, niin kyllä senkin voidaan arvioida tuovan työtä Suomeen, jos me pystymme esittelemään korkean kulttuurimme tasoa USA:ssa.

Muutenkin näen Hornet-kaupan ja siihen liittyvän Hornetien kokoonpanon sellaisena tekijänä, joka on tavallaan edesauttamassa sitä, kun me esittelemme omaa osaamistamme muualle. Suomella on varmasti ollut aikaisemmin varsinakin vaikeuksia kertoa siitä, miten korkea osaamisen taso meillä on. Koska meitä ei ole ehkä kovin hyvin tunnettu tai Suomen osaamista ei ole tunnettu, niin tämä Hornet-kauppa sinänsä myös edesauttaa Suomen osaamisen tunnettavuutta maailmalla.

Kuten jo aikaisemmin totesin, Hornet-kaupan myötä tulevaisuudessa toivottavasti saadaan myös työtä Suomeen, kun muissa maissa ehkä tehdään Hornet-kauppoja. Osa Hornetien osista voitaisiin valmistaa tulevaisuudessa Suomessa myös muille maille.

Ed. Laakso: Arvoisa rouva puhemies! Monilla kansanedustajilla ja myös eräillä ministereillä, tosin ei läsnä olevilla ministereillä, on ollut Hornet-vastakaupoista se käsitys, että kos-

ka Yhdysvallat on sitoutunut sataprosenttisiin vastaostokauppoihin, niin tämä noin 15 miljardin markan kauppa merkitsee sitä, että Suomi saa tilauksia noin 15 miljardilla markalla Yhdysvalloista. Tätä ei vastaostokauppa tarkoita. Saattaa käydä niin, että jos me myymme pelkkää elektroniikkaa vastakauppoina, niin kaiken kaikkiaan tämä 15 miljardin kauppa tulee kuitatuksi noin 1,5 miljardilla markalla elektroniikka-kauppoja.

Harva kansanedustaja näyttää tietävän sen, että vastaostot on pisteytetty siten, että jos me myymme esimerkiksi puutaloja miljoonalla markalla Yhdysvaltoihin, niin Yhdysvallat on silloin sitoutunut tietyn pistemäärän mukaisiin vastakauppoihin. Tämä miljoona markkaa vähentää vastaostomäärää paljon vähemmän kuin elektroniikkakauppa vähentää. Elektroniikkakauppa on pisteytetty 10—12-kertaiseksi siitä summasta, millä vastaosto tehdään. Eli jos elektroniikkaa myydään 100 miljoonalla markalla, niin Suomen ja Yhdysvaltain tekemän sopimuksen mukaan tämä 100 miljoonan markan kauppa vähentääkin miljardilla markalla Yhdysvaltain vastaostovelvollisuutta. Tämä on suurin ongelma vastaostokaupoissa. Tämä usein jätetään kertomatta suomalaiselle yleisölle.

On totta se, mihin ed. Kuisma viittasi, että todennäköisesti vastaostoiksi on laskettu myös sellaisia kauppia Yhdysvaltain kanssa, jotka joka tapauksessa olisivat toteutuneet. Nämä ovat varmasti yksittäistapauksia. Niitä on erittäin vaikea todistaa. Mutta kaikkein suurin ongelma on se, että vastaostot eivät koskaan tule toteutumaan sataprosenttisesti siten, että Yhdysvallat ostaisi 15 miljardilla markalla Suomesta tavaraa. Silloin kun me todella myymme elektroniikkaa, niin tämä pisteytetään tavalla, jossa todellinen kaupan arvo saattaa jäädä huomattavan paljon pienemmäksi.

Ed. Kuosmanen ei enää ole paikalla, mutta hänenkin kauppamiehenä olisi syytä tietää, että vastaostosopimus on tämän kaltainen. Siksi on oltava hyvin varovainen puhuttaessa siitä, että vastaostokaupat ovat toteutuneet etuajassa ja että ne kompensoivat kokonaisuudessaan tämän noin 15 miljardin markan Hornet-kaupan. Näin ei tapahdu, näin ei tapahdu. (Ed. Kekkonen: Kuka näin on väittänyt?) — Varsin monet ovat väittäneet, muun muassa eräät ministerit, jotka eivät tunne asiaa.

Toinen asia Hornet-kaupoista on se, kuten monissa puheenvuoroissa on jo todettu, että Suomi päätyi ostamaan kolme laivuetta Hornet-

koneita. Tämä aikaansai tilanteen, jossa me nyt olemme ja jossa muun muassa toimintamäärärahojen osalta armeijan mahdollisuudet toimia ovat hyvin rajalliset. Ne leikkaukset, joita toimintamäärärahoihin vuoden 1997 budjetissa tehdään, 150 miljoonan markan leikkaukset, ovat tulosta siitä tilanteesta, jonka muun muassa puolustusvaliokunta arvioi syntyväksi kuulemiensa asiantuntijalausuntojen pohjalta jo vuosina 1991—1992. Jo silloin totesimme, että panemalla rahaa Hornet-hankintoihin näin suuren summan syntyy myöhemmin tilanne, että kun maksut alkavat, armeija ei kykene huolehtimaan normaaleista velvollisuuksistaan.

Tämä huoli tuotiin esille myös siinä keskustelussa, kun Hornet-päätös eduskunnassa tehtiin. Kun meille kerrottiin, että kyse on nykyisen hävittäjäkaluston uusimisesta, niin meistä monet pitivät ensiksi itsestään selvänä sitä, että kaksi hävittäjälaivuetta uusitaan ostamalla tilalle kaksi hävittäjälaivuetta, mutta kaksi hävittäjälaivuetta päätettiin uusia siten, että tilalle ostettiin kolme hävittäjälaivuetta. Meistä kukaan ei tällä hetkellä vielä pysty sanomaan, mikä on tämän kaupan lopullinen summa, koska muun muassa dollarin arvo vaikuttaa tähän kaupan summaan. Tällä hetkellä me voimme puhua tuollaisesta 15 miljardista markasta tämänhetkisten arvioiden mukaan. Joka tapauksessa kyse on Suomen historian suurimmasta asehankinnasta, ja tämä asehankinta nyt, kun me maksamme sitä näinä vuosina, aikaansaa sen, että puolustusvoimat ovat nimenomaan toimintamäärärahojen osalta suurissa ongelmissa.

Minun on aika vaikea ymmärtää sitä huolta, mitä eräät edustajat kantavat nyt suomalaisesta rynnäkkökivääriteollisuudesta, kun nämä samat edustajat olivat näyttämässä vihreää valoa viime hallituksen aikana sille, että Kiinasta hankittiin 100 000 rynnäkkökivääriä ja entisen DDR:n, itäisen Saksan asevarastoista toiset 100 000 rynnäkkökivääriä.

Kun puolustusvaliokunta käsitteli näitä kauppoja, yksiselitteisesti jo silloin muun muassa Sakon edustajat puolustusvaliokunnassa ja myös valiokunta kiinnittivät huomiota siihen, että nämä suuret rynnäkkökivääriostot aikaansaavat kriisin suomalaisessa rynnäkkökiväärituotannossa. Tällainen kriisi on nyt olemassa. Tämä kriisi aikaansaa sen, että todellakin tuotanto saattaa loppua ja sen seurauksena Suomessa menetetään varsin pitkälle kehittyneet teollisuudenhaara ja sata työpaikkaa. Täytyy sanoa, että kun nyt tähän asiaan kiinnitetään huomiota ja vielä

tavalla, jossa vaaditaan puolustusmäärärahojen kasvattamista näiden puolustusvälineellisuuden työpaikkojen turvaamiseksi, niin jos tämä ei yhdisty samalla itsekritiikkiin siitä, mitä asianomaiset kansanedustajat muutama vuosi sitten olivat päättämässä, tämä tuntuu politikoinnilta ja epäuskottavalta toiminnalta.

Kaiken kaikkiaan viimeaikainen keskustelu puolustusmäärärahoista on synnyttänyt yhteiskunnassa sen mielikuvan, että puolustusmäärärahoja olisi leikattu. (Ed. Kekkonen: Käyttömenoista on pudotettu pois!) — Jos ed. Kekkonen olisi viihtynyt tässä salissa vähän tiheämpään, niin hän olisi kuullut täälläkin käytettävän puheenvuoroja, joissa useat kansanedustajat ovat maininneet puolustusmäärärahojen leikkauksista. Vasta sen jälkeen, kun heille on huomautettu, että kysymys on toimintamäärärahojen leikkauksista, he ovat tarkentaneet kantaansa.

Puolustusmäärärahojen kasvu on ollut todella voimakasta. Ensi vuoden budjetissa, jota me nyt käsittelemme, esitetään peräti 766 miljoonan markan lisäystä puolustusmäärärahoihin. Tämä lisäys on 9 prosenttia, se on suurempi kuin useimmissa budjetin pääluokissa tapahtuva korotus. Kun niin usein viitataan Hornet-hankintaan, on aivan totta, että me maksamme nyt Hornet-hankintaa, mutta esimerkiksi puolustusmateriaalihankintoihin ensi vuonna käytettävistä noin 4 200 miljoonasta markasta noin 3 500 miljoonaa markkaa on aikaisemmin myönnettyjen tilausvaltuuksien maksua varten eli muun muassa Hornet-hankintaa varten.

Yleisesti ottaen ei voida siis valittaa, etteivät puolustusmäärärahat olisi voimakkaassa kasvussa, sitä ne ovat, mutta se, mitä voidaan valittaa ja mitä pitääkin mielestäni valittaa, on, että todellakin toimintamäärärahoja leikataan tavalla, joka omasta mielestäni on kyseenalainen.

Toimintamäärärahojen leikkaus aiheuttaa muun muassa sen, että esimerkiksi kiinteistöjen hoitoon käytetään ensi vuonna 40 miljoonaa markkaa vähemmän kuin tänä vuonna. Näin siitä huolimatta, että työllisyystilannekin vaatisi näiden määrärahojen lisäämistä. Saadun selviytyksen mukaan kiinteistöjen ylläpitorahoitus ei riitä omaisuuden arvon ylläpitoon, vaan omaisuuden arvo heikkenee ja kiinteistöt rappeutuvat.

Puolustusvaliokunta on selvittänyt myös hometilannetta. Useiden vuosien ajan me olemme joutuneet havaitsemaan sen, että puolustusvoimien rakennusten huono kunto on myös työsuojelullinen kysymys. Kosteusvauriokartoituk-

sessä muutama vuosi sitten havaittiin 130 rakennuksessa kosteusvaurioita ja homeongelmia. Kymmenen näistä rakennuksista on varusmiesten kasarmeja ja muissa rakennuksissa työskentelee yhteensä lähes 4 000 työntekijää. On selvästi ja suoraan todettava, että mikäli näitä tiloja ei välittömästi korjata, tiloissa työskentelemään ja asumaan joutuvat henkilöt altistuvat terveysriskeille ja ammattitaudeille. Tämän tuloksena myös yhteiskunnalliset kustannukset muodostuvat suuremmiksi.

Kaiken kaikkiaan kyse on tiloista, jotka joka tapauksessa tullaan korjaamaan. Nykyisessä tilanteessa näiden tilojen korjaaminen olisi huomattavasti edullisempaa kuin esimerkiksi todennäköisesti muutaman vuoden kuluttua on. Mutta näitäkin määrärahoja leikataan tästä vuodesta siksi, että puolustusmateriaalihankinnat vaativat niin suuren osan määrärahoista, että varsinaisia toimintamäärärahoja on leikattava.

Myöskään varusmiesten sosiaaliset etuudet eivät ole kehittyneet siten kuin vielä muutama vuosi yhteisesti hyväksyimme ja otaksuimme. Sanon suoraan, että tässäkään syynä ei ole ensi sijassa lama ja lamasta aiheutuva varojen puute vaan se, että Hornet-hankinnat ja muut materiaalihankinnat vievät niin paljon varoja, ettei myöskään varusmiesten sosiaalisia etuuksia ole voitu aikaisemmin hyväksytyllä ja esitetyllä tavalla parantaa.

En aio tässä yhteydessä puuttua laajemmin toimintamäärärahojen vaikutukseen itse maamme puolustukseen. Totean vain niistä puheista, mitä täällä on esitetty, että kertausharjoitukset loppuisivat kokonaan vuonna 98, että ainakaan tässä vaiheessa puolustusvaliokunnalle ei tällaista tietoa ole esitetty, joskin on sanottava, että vuosina 93–95 varusmieskoulutuksessa tuotetut joukot jäävät kertausharjoituksesta kokonaan.

Kertausharjoitusten määrä tulee laskemaan huomattavasti. On selvää, että niin kauan kuin Suomi pitää kiinni alueellisesta puolustusjärjestelmästä, joka nimenomaan perustuu hyvin koulutettuun reserviin, niin kauan myöskin kertausharjoituksissa on tuotettava riittävä määrä koulutettua väkeä.

Rouva puhemies! Kaiken kaikkiaan on sanottava se, että me nitämme nyt sitä, mitä edellisen hallituksen aikana kylvettiin. En pidä oikeana sitä, että nykyinen tila korjattaisiin siten, että puolustusmäärärahoja ylipäänsä korotettaisiin. On löydettävä puolustusmäärärahojen sisällä uusi jako. Tätä tavoitteli myöskin puolustusva-

liokunta suurin piirtein yksimielisessä kannanotossaan siten, että toimintamäärärahoihin voitaisiin panostaa enemmän ja materiaalihankintoihin vähemmän.

Ed. J u h a n t a l o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minun täytyy nyt ed. Laaksoa hivenen oikaista asehankinnoista. Toimiesani ministeriaikana puolustusneuvoston jäsenenä minulla oli tilaisuus hyvin tarkoin perehtyä sen materiaalin hintoihin ja tekniseen kykyyn, mitä me ostimme Kiinasta ja erityisesti vanhasta Itä-Saksasta. Suomalaisia ei pidetä erityisen säihkyvänä kauppakansana, mutta silloin kun vertasimme hintoja, olisimme olleet äärimmäisen typeriä, elleimme olisi hankkineet siinä vaiheessa todella hyvää materiaalia todella edulliseen hintaan.

Aseetollisuus Suomessa saattaa pitkällä tähtäimellä kärsiä siitä, että me ostamme kilpailijoidenkin aseita. Perimmäinen syy ei ole kuitenkaan se, että olemme hankkineet muualta, vaan se kummallinen suomalainen politiikka, jossa me lannistamme kaiken teknisen kehityksen, on kyse ydinvoiman tai asejärjestelmän kehittämisestä, kun emme voi myydä aseitamme ja luonnollista tietä kehittää laitoksiamme. Kun silloin Suomen asemyynti oli 50 miljoonaa markkaa, samaan aikaan Ruotsi myi 2,5 miljardilla markalla, kulki neilikka poikittain suupielessä, rauhanystävä, ympäri maailmaa. Miten Suomi ei voisi omalla tavallaan kehittyntä aseetollisuuttaan kohentaa ja ylläpitää tekemällä niitä itse ja myös myymällä luonnollisen määrän?

Ed. K e k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Itse asiassa ed. Juhantalo sanoi suurin piirtein sen, mitä itsekkin ajattelin, mutta vähän lisää siihen, mitä ed. Juhantalo sanoi.

Kun ed. Laakso antoi ymmärtää, että kiinalaista ja DDR:läisistä aseista olisi päätetty tässä salissa, niin näinhän ei varsinaisesti ollut. Totta kai sotaväen määrärahoista päätetään tässä salissa, mutta on aivan eri asia, käydäänkö täällä keskustelua niistä yksityiskohdista, mihin määrärahoja käytetään.

En tiedä kenelle ed. Laakso heitti, että hän ei ymmärrä, miksi ollaan huolissaan suomalaisesta rynnäkkökiväärituotannosta. Olisi ollut kovin mukavaa, jos ed. Laakso olisi ollut tänään siinä hyvin lohduttomassa tilanteessa, jossa meitä muutama oli tuolla vastaanottotiloissa, kun Siskon työntekijät, jotka ovat jo käynnistäneet yt-

neuvottelut sen takia, että bisnes siellä loppuu, kävivät vetoamassa eri eduskuntaryhmiin ja tähän taloon. Tuotteella selvästi on kysyntää, ei ihmisoikeuksien kannalta hankalissa maissa, ed. Laakso, vaan ihan näissä länsieurooppalaisissa korkean sivistystason maissa, mutta kysyntä jää täyttämättä mahdollisesti sen takia, että tuotanto tulee loppumaan. Siitä se huoli, ed. Laakso. Minusta se koskee sellaista määrää ihmisiä, että kun me työllisyyden puolesta yritämme täällä kamppailla, sekin pitäisi pitää mielessä.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Laakso oli ilmeisesti aika tavalla paljon oikeassa Hornettien ns. vastaostokaupoissa. Muistan oikein hyvin, kun Hornet-päätös oli tehty juuri siinä vaiheessa, kun menin maanpuolustuskurssille. Siellä yksi kurssilaisista oli vastaostopomo ja sitä käsiteltiin siellä hyvin monessa eri yhteydessä. Minulle siitä jäi erikoisesti mieleen, että ollakseen todella Suomen kannalta nettomääräisesti todellinen vastakauppa, josta Suomi vastavuoroisesti hyötyisi, menettelyn olisi täytynyt täyttää suosituimmuusperiaate hyvin selvästi, niin että Suomi ei millään muulla kuin tällä erityisellä menettelyllä olisi päässyt tekemään näitä kauppia. Silloinkin nettomääräisyyden laskentakaavaan olisi pitänyt kuulua se, että silloin kun elektroniikan puolella ostetaan komponentit Yhdysvalloista, ne vähennetään laskelmasta pois. Mutta näinhän ei asian laita ole, eli minusta olisi parempi, kun tällaisesta lapsellisesta aiheesta keskustelut päätettäisiin tähän. Ei mitään tällaisia kauppia todellisuudessa ole olemassakaan. Ne ovat vain pelkkää poliittista retoriikkaa ja siinä kaikki.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kiinan aseilla ja Saksan panssarikaupoilla ei ole mitään yhteyttä tämänhetkiseen tilanteeseen koskien omaa puolustusteollisuuttamme. Minulla on sellainen käsitys, että ed. Laakso näkee nyt niin herkullisen tilaisuuden purkaa vanhaa Hornet-vihaansa, että hän tekee sen siitä huolimatta, vaikka tietää, että hän saattaa joutua sotakiikhoilijaksi tässä, kun arvostele sitä, että meillä pitäisi vaikka vähän nostaa puolustusmäärärahoja, kun nyt on tällä tavalla näin.

Minun mielestäni on turha itkeä Hornet-hävittäjiä. Me olemme täysissä järjissämme aikaan tehneet kaupat. Me olisimme voineet ostaa venäläisiäkin vehkeitä, mutta sillä ei olisi ollut mitään merkitystä Suomen puolustusvoimien taholta, niin kehoja ja kelvottomia ne ovat.

Toisaalta taas, koska meillä eivät Drakenit ynnä muut pitkään pysy ilmassa, pakkohan meidän oli tämä hankinta tehdä. Eihän sitä, että me olemme nyt joutuneet laman kouriin, kukaan osannut aikanaan arvata. Minun mielestäni tästä asiasta on ihan turha itkeä.

Lisätään määrärahoja, jos niikseen on, taikka sitten tehdään kauppia ulkomaille niin paljon, Turkkiin ja joka puolelle, kuka vain ostaa. Turha se on tässä, ed. Laakso, kainostella!

Ed. Tiilikainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Laaksolle toteaisin, että hän ei joko ollut läsnä tai ei muista, kun ensimmäisen kerran saimme informaatiota puolustusvoimain korkeimman johdon taholta asiasta, josta hän mainitsi, että kertausharjoituksia ei kokonaan lopeteta. Siellä kuitenkin puolustusvoimien johto totesi nämä samat luvut, että toimintamienot pienenevät 150 miljoonaa markkaa ensi vuonna ja 600 miljoonaa markkaa kahtena seuraavana vuonna, ja kertoi hyvin tarkkaan, mitä se merkitsee. Kertausharjoitusten lopettaminen oli yksi monista seuraamuksista.

Ed. Mäheinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Laakso hyvin voimakkaasti korosti puheenvuorossaan sitä, että puolustusmäärärahat ovat nousemassa. Se varmasti pitää paikkansa. Samalla hän myös voimakkaasti kiinnitti siihen huomiota, että näitten toiminnallisten varojen kohtalo on hyvin ikävä tässä muutamien vuoden kuluttua, kun laitehankinnat vievät suuren leijonanosan irrotettavista rahoista.

Tämä asialahan oli hyvin paljon esillä meillä puolustusvaliokunnassa, ehkä ei riittävän paljon kuitenkaan. Siellä puolustusvoimain edustajien toimesta tuotiin useita kertoja esille se, että mikäli puolustusvoimat voisi sisäisesti päättää rahojen käytöstä pysyen kuitenkin budjettiraameissa, se voisi turvata kohtuulliset laitehankinnat, mutta samalla huomattavasti paremmin turvata toiminnallisuuden, johon kuuluvat myös välttämättömät investoinnit.

Arvoisa puhemies! Kovasti mielelläni kuulin, kun täällä on ministeri Taina paikalla, hänen kommenttinsa jossakin vaiheessa, mitkä olisivat ne keskeisimmät syyt, minkä vuoksi tällaisiin puolustusvoimien taholta tullessiin toiveisiin ei voitu suostua.

Ed. Laakso (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ensinnäkin ed. Tiilikaiselle: On totta se, että yksi pääesikunnan edustaja totesi, että

vuonna 98 kertausharjoitukset tulevat loppumaan kokonaan, mikäli säästötoimet jatkuvat. Puolustusvaliokunta kuitenkin selvitti tämän asian, ja jos ed. Tiilikainen lukee mietinnön, jossa on myös hänen nimensä, niin täällä todetaan, että vuosina 98—99 kertausharjoitusten määrä uhkaa romahtaa vielä vuodesta 1997, jolloin vuosina 93—95 varusmieskoulutuksessa tuotetut joukot jäävät kertausharjoittamatta kokonaan, niin kuin totesin. Muiden osalta kertausharjoitukset tulevat jatkumaan.

Toiseksi ed. Juhantalolle: Tiedän tietenkin sen, että nämä aseet, joita Kiinasta ja entisen DDR:n varastoista ostettiin, olivat tavattoman halpoja. Taidan tietää ihan kappalemääräisenkin hinnan, jota ei ole julkisesti sanottu, mutta samalla on todettava se, että jo silloin Sakon edustajat, aivan samoin kuin tänään, totesivat, että nämä kaksi kauppaa johtavat puolustusvälineiteollisuuden ja rynnäkkökivääriteollisuuden Suomessa kriisiin. Ettekö lukenut, ed. Kekkonen, esimerkiksi tänään sitä, mitä Sakon edustajat teille sanoivat? He sanoivat, että 200 000 asean tuonti Kiinasta ja entisestä Itä-Saksasta on nyt johtanut tilanteeseen, jossa kotimaisen rynnäkkökiväärin valmistus on todellisen lopettamishuonon edessä.

Todellakin budjetin yhteydessä me päätimme tästä rynnäkkökiväärikaupasta. Me käsitelimme sitä erikseen puolustusvaliokunnassa ja saimme informaation näistä molemmista kaupoista. Monet meistä esittivät myös eriävän mielipiteensä tässä asiassa.

Puolustusvälineiteollisuus on tällä hetkellä kriisissä monin paikoin eri puolilla maailmaa, koska kysyntää ei enää sillä tavalla ole kuin on tarjontaa. On vain muutama maa, jotka ovat vientikieltolistalla, aivan muutama maa. Luulen, että meistä kukaan esitä näihin maihin rynnäkkökiväärien vientiä. Ongelma on se, että emme saa myydyksi niitä myöskään muihin maihin.

Puolustusministeri T a i n a : Arvoisa puhemies! Ed. Laakso jo puhui painotuksesta, mitkä ovat toimintamenojen ja materiaalihankintojen painotukset. Juuri sillä tavoin budjettia pitää tulevaisuudessa tarkastella, onko painotus oikea. Itse haluan painottaa koulutuksen ja henkilöstön merkitystä. Sinä mielessä toimintamenojen oikeaa määrää on todella tulevaisuudessa tarkasteltava.

Ed. Mähönen esitti kysymyksen, eikö voitaisi antaa puolustusvoimille kaikki valta päättää budjetin sisällöstä. Totesin täällä jo aiemmin

päivällä, että en näe tällaista mahdolliseksi. Päinvastoin näen tarvetta jonkun verran ehkä muuttaa budjettia siltä osin, että poliittinen budjettiohjaus voisi olla tarkempaa. Tarkoitan tällä sitä, että kyllä poliittisten päätöksentekijöiden pitää asettaa painotukset silloin, kun painotuksia ja priorisointeja tarvitaan. Otan esimerkiksi juuri Hornet-hankinnan. Näen välttämättömäksi, että kun hankinta tehdään, niin huolehditaan siitä, että Hornet-ohjaajien koulutukseen varataan riittävät määrärahat. Tällainen priorisointi on niukkojen voimavarojen ollessa edessä tehtävä.

Kertausharjoitukset on myös asia, joka on esitetty esimerkkinä, että jos säästetään, kertausharjoitusten lopettamisella säästetään näin ja näin paljon. Se on sitten muun muassa poliittisen harkinnan kysymys, hyväksymmekö me tällaisen säästötoimenpiteen vai katsommeko me, että jotta puolustuskyky säilyy, kertausharjoituksista ei säästetä.

En siis kannata sitä, että puolustusvoimat saisivat itse päättää kaikesta budjetin sisällöstä. Toivon, että eduskunta myöskään poliittisena päätöksentekijänä ei tällaista ehdotusta lähde tukemaan.

Ed. J o e n p a l o : Rouva puhemies! Ensin hiukan tuosta hävittäjähankinnasta, koska siitä on käyty hyvin hyvää keskustelua. Muistan, että presidentti Koivisto muistelmissaan käsiteli tätä järjestelmää — kysehän on järjestelmästä. Hän voimakkaasti puhui eurooppalaisen ilmapuolustusjärjestelmän puolesta, kun valtioneuvosto syystä taikka toisesta puolustusvoimien johdon ohjauksella päätyi amerikkalaiseen järjestelmään, joka on osa natolaista ilmapuolustusjärjestelmää ja jonka seurauksena olemme päätyneet Hornet-hävittäjäkauppaan.

Olen samaa mieltä kuin ed. Kuisma, että tämä kauppa oli täysin väärin mitoitettu. Se ei vastannut silloinkaan eikä tällä hetkellä Suomen maksukykyä. Se olisi pitänyt voida vielä jälkeensä purkaa, koska se olisi ollut mahdollista.

Olen ottanut lähdeaineistokseni Suomen Kuvalehden numeron viime vuoden marraskuulta, n:o 44, ja lainaan tästä hieman kohtia: ”Yksi kiinnostavimmista ehdoista koskee hävittäjäkaupan peruuttamista tai supistamista. Johtavat suomalaiset poliitikot ja virkamiehet ovat useasti torjuneet kaupan muuttamisen vedoten milloin sopimusteknisiin seikkoihin, milloin muutoksesta koituihin kustannuksiin. Kuitenkin USA:n merivoimien ja Suomen puolustusministeriön

välisessä sopimuksessa todetaan, että ostaja eli tilaaja voi peruuttaa minkä tahansa puolustus-tarvikkeen tai palvelun ilman lisäkustannuksia. Sopimussakosta hankintasopimuksessa ei ole mainintaa. Eräs puolustusministeriön virkamies, nimeltään Takanen, vahvistaa tiedon. Hän sanoo näin: "Mitään ylimääräistä sopimussakkoa ei sopimuksessa ole. Riittää, että maksetaan kaikki, mikä on tilattu." Lehden lainausta edelleen: "Näin Suomi voisi halutessaan pienentää Hornetien määrää."

Tämä päätös olisi pitänyt ehdottomasti tehdä, koska kuten jostakin puolueesta todettiin, kun piti uusia kaksi laivueellista torjuntahävittäjiä, uusittiinkin ne kolmella laivueella. Tämä todellakaan ei mahdu tämän valtakunnan maksukykyyn nyt eikä myöhemminkään.

Mitä tulee vastaostoihin, niin kuin ed. Laakso on todennut, me emme tule vastaastoilla saamaan sitä määrää valuuttaa, jonka tämä kauppa tulee tästä maasta viemään pois. Syntyy valuuttavajetta, eli me maksamme tätä hävittäjäkauppaa velalla. Kun velalla suoritettavia hankintoja on voimakkaasti tässä salissa arvosteltu, niin yhtä hyvin voidaan arvostella sitä, miksi juuri hävittäjähankinnat voidaan hoitaa veloilla, niin kuin tässä ollaan hoitamassa.

No, enää tietenkään tätä kauppaa ei voida peruuttaa. Tässä on menty jo niin pitkälle sekä kotimaassa että kansainvälisesti, että kaikki kolme laivueellista hävittäjiä on vastaanotettava. Koko tämä jälkihoitoprojekti, joka on viritetty, kaatuisi pahanpäiväisesti, jos se nyt peruutettaisiin. Mutta vielä reilu vuosi sitten kaikki olisi ollut mahdollista.

Hävittäjäkauppaahan on valmisteltu pitkään. Muistan jo 80-luvun eduskuntakeskusteluista, kun ihmettelimme, kun puolustusmenot nousivat silloin yli 10 prosenttia, jopa 14 prosenttia 1987—88. Sen kaiken tarkoituksena oli se, että nostettiin puolustusvoimien menoja voimakkaasti, jotta siinä vaiheessa, kun tulee ensimmäiset Hornetit maksettavaksi, nousu ei näyttäisi niin suurelta. Tämän taktisen kuvion vahvistivat silloin puolustusvoimien edustajatkin. Näyttää hieman paremmalta, kun nousut eivät ole 25—30 prosenttia, niin kuin ne tosiasiaassa olisivat, jos verrattaisiin 80-luvun lopun tilanteeseen.

Kaiken kaikkiaan Suomi on varustautunut koko 90-luvun ajan oikeastaan enemmän kuin koskaan, sotavuodet tietysti ovat asia erikseen, mutta kuitenkin hyvin voimakkaasti. Lama ei ole miltään osin hidastanut puolustusvoimien varustautumistahtia. Ja se ei tule jäämään tä-

hän. Puolustusvoimissa on jo suunniteltu, mitä tehdään sen jälkeen, kun Hornetit ovat aikanaan tulleet maksetuiksi. Ohjelma on pitkä ja tarvikelista on pitkä, ja se edellyttää edelleen miljardien menoja per vuosi näiden hankintojen maksamiseksi.

Tietysti voitaisiin kysyä, mitä Suomessa tai Suomen rajojen ulkopuolella on nyt tapahtunut, kun me näin voimakkaasti eurooppalaisesta kehityksestä huolimatta edelleen varustaudumme. (Ed. Laakso: Sateenkaarihallituksella asia voidaan hoitaa!) Ei ole kerrottu tälle eduskunnalle ainakaan selonteoissa, onko olemassa sellaisia uhkakuvia, ilmeisesti lähinnä idässä, jotka edellyttäisivät näin voimakasta järjestelmän uudistamista ja varustautumisen vauhtia.

Tämänpäiväinen keskustelu on siinä mielessä ollut mielenkiintoista, että esimerkiksi edustajat Ryhänen ja Tiilikainen ja eräät muutkin ovat hyvin voimakasta huolta kantaneet siitä, että me menetämme tässä talvisodan hengen taikka jotakin muuta sellaista, kun ei päästä sillä tavalla harjoittelemaan kertauksissa kuin aikaisemmin. Samanaikaisesti Ranskassa, jossa sinänsä on hyvin voimakas aseistautumisen taso, on tehty päätökset siirtymisestä asevelvollisuusarmeijasta palkka-armeijaan. Ruotsissa on viime viikolla käynnistetty selvitystyöt siitä, miten voidaan vähentää puolustusmenoja, ja se pitää sisällään varuskuntien sulkemisia ja selviä muitakin sulkupäätöksiä. Mutta suomalaiset kansanedustajat itkevät sitä, että ei päästä kertausharjoituksiin, ei riitä rahat sotimisen harjoittamiseen. Onko meillä todella Suomessa niin erilainen arvio tästä Euroopasta kuin esimerkiksi Ranskalla ja Ruotsilla?

Tiedämme hyvin, että ranskalaisten ja ruotsalaisten pohdiskeluissa talous on hyvin keskeinen motiivi, ja niin tulisi olla Suomessakin. Kyllä pitäisi ottaa voimakkaammin huomioon se, että olemme suuressa valtionvelan tilanteessa, jossa kaikkia menoja on leikattava, ja myös puolustusmenoja pitäisi leikata. Kuten ensi vuoden budjetin osoittaa, niitä ei leikata vaan entisestään lisätään. Tosin se voidaan selittää tällä paljon puhutulla Hornet-hankinnalla.

Mitä tulee Suomen puolustustarviketeollisuuteen, sen tappotuoimionhan teki edellinen hallitus ja sen puolustusministeri Rehn, joka sinänsä oli suloinen keulakuva puolustuslaitokselle, mutta hänen päätöksillään tehtiin rynnäkkökiväärihankinnat Kiinasta ja Itä-Saksasta, ja sen seurauksena kotimainen teollisuus joutuu vaikeuksiin. On selvää, että näissä hankinnoissa pitää

ottaa huomioon myös hinnat, mutta pitää ottaa huomioon myös kotimaisuus.

Kun puhutaan kotimaisesta aseteollisuudesta, jos sitä ylläpidetään, niin on tunnistettava se tosiasia, että kotimaan markkinoille ei sitä kaikkea pystytäkään tuottamaan, nämä eivät kerta kaikkiaan ota sitä vastaan, vaan silloin on hyväksyttävä se, että aseita ja asejärjestelmiä myös viedään maasta ulos. Ja kun viedään maasta ulos, niin se keskustelu, joka liittyy ehtoihin, muistuttaa niitä 70-luvun rauhanmarsseja, jolloin marssimme ydinaseita vastaan, minä muiden mukana, jolloin amerikkalaiset ydinaseet olivat helvetistä, mutta neuvostoliittolaiset ydinaseet olivat maailmanrauhan takeena. Hiukan tässä keskustelussa on sama juttu, että muut maat saavat kyllä viedä aseita minne tahansa, mutta suomalaiset eivät saa viedä kuin joihinkin tiettyihin maihin.

Kun aseita tehdään, niiden perimmäinen tarkoituksena on vain se, että ne ovat viime kädessä tappamista varten. Minkä vuoksi amerikkalainen ase, tshekkiläinen ase, saksalainen ase, ruotsalainen ase vietynä Turkkiin tai jonnekin sinne edustaisi jotakin korkeampaa moraalialia ja etiikkaa kuin vastaavasti suomalainen ase? Jos aseita tehdään ja asejärjestelmiä ylläpidetään, on hyväksyttävä se, että niitä myös viedään. Keinotekoisesti aseiden viennin rajoittaminen ei ole kyllä perusteltua, jos se jonkun omaatuntoa toki rauhoittaakin.

Puolustusvoimat elää tällä hetkellä lähes heikun tilaa muistuttavassa vaiheessa. Kansakunnan puolustustahto on korkeampi kuin koskaan. Tätä käyttää armeijan propagandaosasto todella loistavasti hyödykseen. Tällä aallonharjalla puolustusvoimat surffaa niin, että kun se on budjettineuvottelujen jälkeen joutunut leikkaamaan toimintamenojaan, niin puolustusvoimain komentaja astuu julkisuuteen ja aloittaa hirtittävän metelin siitä, kuinka huonosti nyt käy, kun näitä rahoja leikataan. (Ed. Aittoniemi: Se on hänen oikeutensa!) — Se on hänen oikeutensa ja se on hänen tehtävänsäkin, mutta kyllä hänellä pitäisi olla samanlaista vastuuntuntoa kuin kaikilla muillakin, että kun leikataan, se koskee myös puolustusvoimia.

Tällaisella merkittävällä maanpuolustustahdolla on sellainen vaara, että se voi karata. En näin usko, mutta se voisi karata, ainakin teoriasa, päättäjien käsistä. Joku kaheli saattaisi lähteä tarjoamaan tässä tilanteessa tahtoa palauttaa vaikka Karjalaa takaisin. Näin viime viikolla Lahden Karjala-osaston julkilausuman, jossa il-

moitettiin, että Viipurin lääni pitää perustaa, sen pääkaupungiksi pitää tulla Viipuri ja sitten vielä Sortavalan lääni pitää perustaa ja sillekin oma pääkaupunki. Tämä oli täysipäisten ihmisten julkisen kokouksen julkilausuma. Tällaisia puheenvuoroja tässä valtakunnassa käytetään, kun maanpuolustushenki on niin korkea kuin se on.

Sitten joitakin asioita tulevaisuudesta. Mielestäni tulisi Suomessakin selvittää puolustusselonteon, vai mikä sen nimi mahtokaan olla, yhteydessä, että Suomessakin purettaisiin yleinen asevelvollisuus ja siirryttäisiin malliin, jota vasemmistoliiton suunnasta ehdotettiin kuusi vuotta sitten, jossa esimerkiksi arvan nostolla tietty määrä ikäluokasta kutsuttaisiin suorittamaan asevelvollisuutta ja muille miehille tulisi jotakin muuta isänmaallista harrastusta ja koulutusta sille ajalle. Näin voisimme sopeuttaa puolustusmenomme myös käytettävissä oleviin tuloihin.

Ehdottomasti pitäisi purkaa hyvin nopeasti naisten asepalvelusmahdollisuus, ja tälläkin tavalla saadaan säästöjä aikaan. Jos naiset eivät voi työskennellä liikeaikalain mukaisesti sunnuntaisin töissä, niin miten tämä sama porukka tässä talossa voisi hyväksyä sen, että naisia opetetaan tappamaan tekemällä heistä sotilaita?

Tässä kaksi hyvää säästömallia Suomen puolustuslaitokselle, ja silti pystymme hoitamaan hommat niin kuin pitää hoitaakin.

Suomi on sotilaallisesti liittoutumaton ja harjoittaa itsenäistä maanpuolustusta, se on moneen kertaan todettu. Se on hallituksen ohjelmassa ja on laaja kansallinen tahto, ja tämän vuoksi meillä on uskottava maanpuolustus. Kuka maanpuolustukseen uskoo, on sillä tavalla selvittämättä, tehdäänkö tätä uskoa kotimaan kansalaisille vai rajojen ulkopuolelle. Jos halutaan rajojen ulkopuolelle, sanoisin näin, että niin paljon aseita Suomeen ei koskaan saadakaan, että joku uskoisi, että me varmasti pidämme huolta itsestämme. Jos maailmanpoliittinen tilanne sikseen menee, että joku haluaa sotia, niin sitä soditaan, oli naapurissa mitä tahansa tavaraa vastassa. Näin on ollut ennenkin ja näin saattaa olla tulevaisuudessakin.

Tärkeintä näissä asioissa on se, että meidän ulkopoliittinen johtomme ja ulkopoliittikkamme ylipäätään on onnistunut. Se on paras tae itsenäisyydelle ja turvallisuudelle. Tällä hetkellä näyttää siltä, että meillä on sellaiset henkilöt ruorissa ja sellainen ulkopoliittinen linja, että ei tässä ole mitään pelkoaiheita eikä mitään syytä lisätä puolustusmenoja sillä tavalla kuin on esitetty.

Rouva puhemies! Ensimmäistä kertaa kuu-

teen vuoteen ilmoitan olevani hallituksen esityksen takana, mitä tulee puolustus pääluokan määrärahoihin.

Ed. K u i s m a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Joenpalo puhui asiaa. Minusta pitäisi tietysti puolustusmenoissakin olla kohtuus ja järjellä ajatella niitä. Itse kyllä kannatan puolustusta, en ole siviilipalvelusmies ja olen käynyt maanpuolustuskursseja. Kävinpä tänä vuonna jatkokurssinkin, jossa oli asiallista tietoa. Mutta eihän se tarkoita sitä, että vaikka uskottava puolustus on tärkeä, etteikö täällä pitäisi olla ammattitaitoa talouden hoitamisessa. Kyllähän esimerkiksi Hornet-kaupoissa, kun niihin suhteettoman suuri osa on pantu puolustusmäärärahoistamme, on tehty vahinkoa kokonaispuolustuskyylyllemme. Ei siinä pelkästään ole järkeä, että meillä on hyvät koneet, suurvalan koneet ja ollaan pieni valtio. Sveitsillä, joka on paljon suurempi kansantalous ja kestävyys, ei ollut varaa ostaa näin monta konetta. Kyllähän jokainen tietää siitä sen johtopäätöksen, että meillä on vielä vähemmän varaa.

No, me olemme sen päätöksen tehneet ja kärsitään niistä seurauksista, mutta on turhanai-kaista väittää, etteikö sillä päätöksellä olisi haitallisia seurauksia.

Tietysti puolustussektori on sellainen, johon liittyy paljon tunteita. Eiväthän tunteet ole kiellettyjä, mutta tästäkin asiasta pitää järjellä päättää. Pitää olla niin, että näitäkin päätöksiä voi kritisoida ja analysoida ilman, että heti mennään siihen peruskysymykseen, kuka suhtautuu kielteisesti tai myönteisesti puolustusvoimiin. Itse suhtaudun myönteisesti ja pidän puolustusvoimia tarpeellisina mutta pidän oikeutenani myös kritikoida virheellisiä ratkaisuja.

Puolustusministeri T a i n a : Arvoisa puhemies! Ei Hornet-hankinnasta ole vahinkoa kokonaispuolustuskyylylle, päinvastoin se on osoitus puolustuskyylystä ja tehostaa huomattavasti puolustuskyylyämme.

Ed. Joenpalo vertasi Suomen tilannetta Ranskan ja Ruotsin ratkaisuihin. Haluan todeta, että jokainen maa tekee tämän tyyppiset ratkaisunsa omista lähtökohdistaan ja tällaista vertailua ei voida tehdä. Ranska on Nato-maa, siellä on aivan erilaiset olosuhteet muutenkin. Ruotsilla on ehkä ollut budjetissaan varaa leikata. Ruotsi on tehnyt omasta lähtökohdistaan ratkaisunsa. Ruotsin puolustusmenot ovat huomattavasti suuremmat kuin Suomen. Suomen puolustusme-

not ovat Euroopassa pienimpiä, joten tällainen vertaus ei ole hyvä.

Meidän täytyy tarkastella omaa tilannetta Suomen näkökulmasta, miten ylläpidämme uskottavan ja itsenäisen puolustuksen ja miten huolehdimme alueellisesta puolustuksesta. Siitä lähtökohdasta täytyy tietysti tarkastella asevelvollisuutta, joka tämän kokoisessa maassa ja tämän kokoisella väestöllä on järkevä ratkaisu. Tästä näkökulmasta täytyy tietysti tarkastella sitä, miten kehitämme teknisesti puolustusvoimien materiaalia. Pohdimme siis asioita Suomen alueellisen puolustamisen näkökulmasta, ei siitä, minkälaisia ratkaisuja muissa maissa näissä kysymyksissä tehdään.

Ed. K e k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ihan eduskunnan pöytäkirjoja varten pikku tarkennus ed. Joenpalon puheeseen. Hän muisteli Karjalan Liiton kannanottoa. Siellä ei suinkaan ehdotettu Sortavalan läänin vaan ehdotettiin, että Sortavalasta tulisi elinkeinokeskus Viipurin lääniin. Tämä oli tarkka muotoilu Karjalan Liiton asianomaisen osaston kokouksessa.

Kun ed. Joenpalo viittasi presidentti Koiviston ja hänen kantoihinsa hävittäjäkysymyksessä, melkein samaan hengenvetoon ed. Joenpalo viittasi Ranskaan ja ranskalaiseen keskusteluun ammattiarmeijasta. Jospa minäkin, jos arvoisa puhemies sallii, muistelen Koivistoa. Minulle jäi vähän epäselväksi, ehdottiko ed. Joenpalo ammattiarmeijaa Suomeen. En saanut aivan selvää, mutta presidentti Koiviston kanta asiaan kuitenkin on ollut suurin piirtein sen kaltainen, että sotaväessä on hyvä olla myös sellaista väkeä, joka niin kauheasti ei sotimisesta tykkää. Tätä voi pitää suorana kannanottona ammattiarmeijaa vastaan ainakin Suomen kohdalla.

Ed. H u o t a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Joenpalo kyseli aivan aiheellisesti, mistä on tulossa se uhka, jota varten meidän pitäisi erikoisesti varustautua. Kun muistelle esimerkiksi aikaa 15 vuotta sitten, silloin nuoret ihmiset näkivät painajaisunia siitä, mistä uhka tulee, tuleeko se lännestä vai idästä, ja kumpaankin kului korkeintaan 15 minuuttia, mistä uhka olisi voinut tulla silloin, kun puhuttiin ohjuksista ja niiden tuomisesta Eurooppaan.

Minua huolestaa suuresti yhteiskunnan militarisoituminen, jossa lapsillekin koulussa opetetaan aseiden käyttöä. Kuulin, että muun muassa eräässä kajaanilaisessa koulussa nuoret oli viety

ammuskelemaan väripanoksilla toisiansa ja myös ne nuoret, jotka ovat pasifisteja eivätkä olisi halunneet osallistua. Painostus on nykyään niinpäin, että pasifistit eivät uskalla kieltäytyä tällaisesta, koska pelkäävät, että muu joukko ei hyväksy heitä enää. Jokin aika sitten asiat olivat ihan toisin päin, ja jotenkin tuntuu, että miten lapset tulevaisuudessa riitojaan ratkaisevat, jos malli on aggressiivinen, jossa ensimmäiseksi otetaan aseet käyttöön eikä keskustelua, neuvottelua, missä Suomi valtakunnallisestikin oli aikaisemmin esimerkkimaa.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ilmeisesti sekä ministeri Taina, ed. Kekkonen että minä saimme ed. Joenpalon puheenvuorosta sen kuvan, että hän viittasi Ranskan esimerkkiin ja Ranskan puolustusrahasupistuksiin tavalla, jota myös Suomen pitäisi seurata. Olen samaa mieltä puolustusministerin kanssa, että Suomi, joka perustaa puolustuksensa ns. alueelliselle perustalle, ei voi eikä sen ole syytä lähteä palkka-armeijan perustamiseen. Toinen tärkeä syy on se, että palkka-armeijan perustaminen Suomessa todellakin tulisi tavattoman kalliiksi. Palkka-armeija, jotta se kykenisi hoitamaan samat tehtävät, joita nykyiset puolustusvoimat hoitavat, maksaisi huomattavan paljon enemmän. Tästä syystä ainakin puolustusvoimien johdossa niissä keskusteluissa, joita muun muassa puolustusvaliokunta puolustusvoimien johdon kanssa on käynyt, kenraalit ovat olleet voimakkaasti sitä mieltä, että nykyinen järjestelmä on parempi kuin palkka-armeija.

Toteaisin vielä puolustusvälineiden viennistä sen, että meillä on täsmälleen samanlainen laki voimassa kuin muissakin Euroopan unionin maissa puolustusvälineiteollisuuden tuotteiden viennistä. Kuitenkin on kyetty luomaan sellainen mielikuva, ikään kuin Suomessa voimassa oleva lainsäädäntö estäisi näiden tuotteiden viennin. Hyvin harvassa ovat ne tapaukset, joissa lainsäädännön pohjalta on selvästi päätetty olla viemättä jotakin. Pikemminkin on ollut niinpäin, että kysyntä on ollut hyvin pientä, ehkä tarjontaan ei ole osattu tehdä oikealla tavalla. Mutta joka tapauksessa sellainen mielikuva on väärä, että nykyinen laki puolustusvälineiteollisuuden viennistä estäisi puolustusvälineiden laajemman viennin.

Ed. J u h a n t a l o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Joenpalon ja osin ed. Kuismankin puheenvuoroon aivan lyhyesti sekä

myös, koska entinen ministeri Rehn ei ole puolustamassa itseään. Suomen ja Sveitsin ilmavoimien laajuus, laatu ja taso ovat aivan eri luokkaa. Sveitsi on vahva eurooppalainen, rikas valtio, ja sen ilmavoimat ovat perinteellisesti olleet erittäin vahvat ja tehokkaat. Jos se maa ei osta jotakin, empii, se ei ole osoitus siitä, että se olisi epäonnistunut, vaan entinen taso on jo kova.

Kun Suomi harkitsi Hornet-kauppaa, silloin jouduttiin ottamaan huomioon kaikkien kone-tyyppien tekniset ominaisuudet, koneiden hinta, niiden laatu, tekninen taso, toimintasäde, polttoaineen kulutus jne. Olin silloin siinä mukana ja tulimme vakuuttuneiksi, että Hornet siinä mitaluokassa, jonka teknis-sotilaallinen järjestelmä edellyttää, on juuri optimaalinen ja oikea ostos. Myöhemmin on aina helppo sanoa jostakin, että maksoimme liikaa tai ostimme liian monta, mutta uskon, että tämä oli oikea kauppa.

Kun ed. Joenpalo edelleen puhui asehankinnoista muun muassa DDR:stä, sen haittavaikutuksista Sakoon, on toki selvää, että se vaikuttaa myös Sakoon, mutta pitää muistaa, että ne asejärjestelmät, joita kauppa sisälsi, olivat valtavan paljon muuta kuin pelkkiä pyssyjä. Ei Suomessa tehdä tankkeja, ei sellaisia asejärjestelmiä, joita tämä kauppa sisälsi huomattavan määrän.

Se, että Sako on vaikeuksissa, on valitettava asia, mutta Sako toimii avoimessa kansainvälisessä kaupankäynnissä. Ed. Laakso, ei meillä laki tietenkään sulje kaupankäyntiä, mutta me tiedämme ilman tällaista salamyhkäistä kieltä, että Suomen politiikka ja tämän lain tulkinta estävät meillä kaupankäynnin alueella, joka on avoin ympäri maailmaa ja jolla suomalainen tehokas, moderni tehdas ei vain saa myydä tuotteitaan.

Ed. J o e n p a l o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Varmasti sanoin epäselvästi kantani asevelvollisuusarmeijaan. Yritin selvittää asian sillä tavalla, että siirrytään yleisestä asevelvollisuudesta sellaiseen miesten ottoon, että esimerkiksi joka kymmenes mies ikäluokastaan otetaan asevelvollisuuden piiriin sillä tavalla kuin joskus aikaisemminkin on ollut ja muun muassa Amerikassa tämä puoli hoidetaan. Siellä on kaksi armeijaa. On vapaaehtoinen palkka-armeija ja sitten tällainen yleiseen arvontaan perustuva joukko. Tällä tavalla uskoisin, että Suomessaakin selviydyttäisiin koulutusvelvollisuudesta, joka tulevaisuudessa tarvitaan. En kannata palkka-armeijaa vaan tältä pohjalta tehtyä asevelvollisuusarmeijaa. Rajavartijat ja vastaa-

vat ovat meidän palkka-armeijamme, ja heidän määränsä lieene kohtalaisen sopiva tilanteeseen nähden.

Suomen puolustusvoimat on bkt:hen mitattuna Euroopan pienimpiä, mutta niin on Suomen valtion velkakin. Se on Euroopan suurin. Pitää sekin ottaa huomioon, kun tehdään asehankintoja. Ei velalla voi hankkia aseita. On siellä velkaantuneempia maita kuin Suomi, mutta Suomi on äärimmäisen yläpäässä, mitä tulee lainanottoon.

Mitä tulee ed. Kekkosen kommenttiin, tosiaan tässä muistin väärin. Sortavalasta olikin tarkoitus tehdä ainoastaan elinkeino- ja työvoimakeskus eikä läänin pääkaupunki, joten tämä oli väärä viittaus Karjalan Liiton julkilausumaan.

Ed. Elo : Arvoisa puhemies! Keskustelussa ovat hyvin voimakkaasti nousseet esille kotimaisen työn osuus ja työllisyysnäkökohdat yleensä. Eilen, kun meitä oli aika lailla vähemmän keskustelemassa, sama asia nousi esille kehitysyhteistyöavussa, jolloin muun muassa totesin sen, että Suomi on nyt viemässä 50 miljoonan markan hankkeen Nepaliin. Kuitenkin esimerkiksi materiaalit otetaan Aasian maista, vaikka Suomesta olisi ollut tarjolla niitä. Ilmeisesti Suomen kannalta kuitenkin paljon kalliimmaksi tulee kaiken kaikkiaan se, että materiaalit otetaan ulkomailta. Työllisyysnäkökohtaa ei riittävästi otettu huomioon siinä.

Ministeri Tainalle, joka nyt ei tietysti ole käynyt puolustusvoimia eikä ole päässyt tutustumaan suomalaisiin armeijan saappaisiin, ottaisin toisen esimerkin siitä. Nimittäin meidän tietoomme on tullut se, että Suomen armeija hankkii 15 000 uutta paria saappaita, varmasti ihan tarpeeseen, mutta nahka hankitaankin Brasiliasta eikä Suomesta, niin kuin ilmeisesti koko sodan jälkeisen ajan suomalainen nahka on kelvannut saappaiden tekemiseen. Oikeastaan olisi mielenkiintoista kuulla ministeri Tainan käsitys siitä. Olen muuten jättänyt myös kirjallisen kysymyksen. Tämä asia saattaa vaikuttaa pieneltä, mutta minusta se on myös periaatteellinen kysymys, marssisiko Suomen armeija suomalaisesta nahasta valmistetuissa saappaissa. Myös ajatellen kriisiaikoja sillä on oma merkityksensä. Meillähän loppujen lopuksi on erittäin vähän enää nahkateollisuutta jäljellä, ilmeisesti vain kaksi yritystä. Toinen on Lapuan Nahka ja toinen Satannahka Satakunnassa.

Puolustusministeri Taina : Arvoisa puhemies! Nahka-asiasta on tullut monenlaista palautetta ministeriöön, ja olen pyytänyt siitä selvityksen. Tämä on tietysti isompikin kysymys, joka koskee kaikkia hankintoja niin puolustushallinnossa kuin muuallakin valtionhallinnossa, katsomme me työllisyyskysymysten olevan niin tärkeitä, että esimerkiksi lisäämme määrärahoja emmekä osta aina edullisinta. Tämä on iso periaatteellinen kysymys, ettei pelkästään nahasta ole kyse. Mutta olen todella pyytänyt tästä selvityksen ja siitä, mikä kilpailutilanne oli, mutten ole vielä tätä selvitystä saanut.

Ed. Ryhänen : Arvoisa puhemies! Minua kiusaa kovasti Hornet-keskustelu. Kun Hornetit hankittiin, ne hankittiin tietystä tilanteesta tiettyä tarkoitusta varten. Se oli perushankinta senhetkisen tiedon pohjalta. Nyt tänä päivänä keskustelu siitä, hankittiinko jotenkin väärin, ehkä väärät koneet, hankittiinko liikaa tai liian vähän, on turhaa. Silloin on tehty peruuttamaton päätös. Sen kanssa on eletävä. Silloinhan sanottiin, muistan oikein hyvin tuon keskustelun, ja luvattiin, että tämä on erillishankinta, joka ei vaikuta tuleviin puolustuslaitoksen käyttömäärärahoihin. Näin asia silloin oli. Silloin oli jopa tiedossa se, että Hornetien hankinta, niitten käyttö tulee jopa lisäämään toimintamäärärahojen tarvetta. Nyt on tärkeintä vain keskustella siitä, mikä on Suomen puolustuslaitoksen toimintakyky. Tällainen jälkiviisuus on täysin turhaa. Tehty mikä tehty, tämän kanssa on nyt todella eläminen.

Puolustuslaitoksen kannalta tietenkin oli edullista myös tehdä äsken mainitut rynnäkköki-vääri- ym. hankinnat, koska silloin nämä hankinnat voitiin tehdä todellakin edullisesti. Puolustusministeri juuri viittasi tärkeään asiaan, että puolustuslaitoksen kannalta on äärettömän tärkeätä, että kaikki hankinnat ovat edullisia. Kun työllisyydestä on kannettu huolta nimenomaan tämän rynnäkkökivääritehtaan osalta, niin samanaikaisesti ei ole kannettu huolta siitä, että puolustuslaitos on 1990-luvulla vähentänyt henkilöstöään 1 650 hengellä. Siis toimintamäärärahojen puutteen vuoksi on jouduttu vähentämään moninkertaisesti se, mitä tuossa yhdessä tehtaassa on ihmisiä työssä.

On selvää, että puolustuslaitos joutuu edelleenkin hankkimaan nämä välineensä ja tarvikkeensa kilpailuhintaan. Sanon myös sen, että on tietenkin kotimaisellekin aseteollisuudelle, puolustusvälineeteollisuudelle tärkeätä, että se on kilpailukykyinen, olivatpa ostajat kotimaasta taik-

ka ulkomailta. Täällä on viitattu jo siihen, että meillä turhan herkkähipiäisesti suhtaudutaan asevientiin. Tulee mieleen täälläkin monta kertaa mainostettu Ruotsi, jossa päämiehet kulkevat kaikennäköisissä rauhanmarsseissa ja samanaikaisesti Bofors vie aseita sinne ja tänne. Siellä on moraali ilmeisesti huomattavasti väljempää. (Ed. Laakso: Kertokaa minne! Kertokaa esimerkki!) — Minä luulin, että Ruotsi on vienyt sotatarvikkeita, puolustusvälineitä jokaiseen ilma-suuntaan. (Ed. Laakso: Kertokaa yksi esimerkki, mihin ette veisi, minne vienti on väärin!) — Ruotsi arvioi tämän tilanteen, mutta meillä on joka tapauksessa tiedossa, että Ruotsilla on merkittävää asevientä hyvin monelle taholle.

Puolustuslaitoksen kannalta on elinehto maanpuolustustahto. Jos tuo tahto on kunnossa, silloin pärjätään jopa pienemmällä varustuksella kuin että jos tuo tahto ei ole kunnossa. Siitä on tutkimuksia, että nimenomaan kertausharjoitukset ovat tämän maanpuolustustahdon kannalta äärettömän tärkeitä ylläpitäjiä. Sen tähden näistä toimintamäärärahoista ei tule missään tapauksessa tinkiä.

Ed. Joenpalolle haluaisin muutaman sanan sanoa, että siinä puheenvuorossa oli jotakin tällaista minulle hyvin vierasta. En ole kyllä kuullut tällaisista vakavalta taholta otettavista ilmauksista, että meillä olisi tämän maanpuolustustahdon innoittamana noussut minkään sortisia Suur-Suomi ajatuksia. Päinvastoin olen nähnyt, että meillä suhtaudutaan globaalitilanteeseen hyvin terveellä tavalla. Samoin nämä viittaukset palkka-armeijaan ja arvan nostoihin eivät edusta kyllä mielestäni sellaista hyvää suomalaista arvomaailmaa, jonka pohjalta maanpuolustus täytyy rakentaa.

Myöskin vertailut Ranskaan, Ruotsiin ja muihin maihin ontuvat pahasti, koska näissä maissa maanpuolustumäärärahat ovat selkeästi korkeammat kuin Suomessa. Jos vertaillaan, niin silloin tulisi Suomen maanpuolustumäärärahoja nostaa hyvin radikaalilla tavalla.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Tämä eduskunta nyt toista kertaa on talousarviota päättämässä ja tämän pääluokan 27 kohdalla myös toista kertaa selkeistä lisäyksistä niin kuin vuosi sitten.

Haluaisin myös tuohon puuttua, mihin useampikin edustaja, esimerkiksi ed. Ulla Anttila, ed. Aittoniemi vastaspuheenvuorossa ja nyt ed. Ryhänen, että miten Suomi vie, tuleeko aseita viedä ja millä tavalla aseita on viety. Olen

itse ehdottomasti päätenyt kyllä siihen käsitykseen, että mieluummin Suomi on kyllä tehnyt sellaisia asevientä tai sotilaskäyttöön tarkoitettujen välineiden vientiä koskevia päätöksiä, jotka eivät ole maan edun mukaisia, kun ajatella kokonaisuutta. Niitä vientiponnistuksia, joita esimerkiksi Indonesian kohdalla olivat tämä tykistötulentohtolaitteet tai Turkin kohdalla kuljetusvälineistö, ei olisi pitänyt tehdä. Millään työllisyysperusteella niitä ei myöskään voi perustella.

Siihen, mihin ed. Aittoniemi, joka nyt on saapunut paikalle, viittasi, niin Turkissa on Mercedes Benz läsnä esimerkiksi kurdeja vastaan käydyssä sisällissodassa, siellä on Yhdysvallat M18-aseineen. Mutta kuitenkin esimerkiksi Saksassa on varsin voimakas keskustelu nimenomaan ja huoli siitä, että Mercedes Benz on siellä ja siellä haluttaisiin ottaa nimenomaan nämä maastokuorma-autot pois eikä haluta niitä viedä sinne. Siis jokaisessa maassa meidän pitää itse omatuntonemme kuulla ja toimia sitä vastaan, että maailmassa yleensä harjoitetaan asekauppaa. Se on sellainen tuotannonhaara, jonka vähentäminen on varmasti kaikkien kansojen ja kaikkien ihmisten edun mukaista.

Ed. Bremer: Arvoisa rouva puhemies! Maanpuolustus on meille kaikille kallis asia siitä huolimatta, mitä nyt voisi päätellä tästä keskustelusta. Tekniikan edistyessä ja asejärjestelmien kehittyessä se on vielä paljon kalliimpaa kuin mitä tämä eduskunta on valmis myöntämään. Metsäsuomalainen pystykorvan kanssa oli kauan sitten pimeässä metsässä kova sana. Tänäpäin infrapunalasien, lasersäteiden ja lämpöohjautuvien ammusten aikana sysimustassa yössä ja puuston keskellä tämä metsäsuomalainen pystykorvineen ammuttaisiin kuin kana orrelta. Samalla tämän maapallon kutistuessa maanpuolustukselle asetetaan vaatimuksia kaukaa, meidän rajanaapuriemmekin takaa.

Arvoisa puhemies! Hornet-kaupoista on täällä jo puhuttu hyvin paljon. Tahdon tuoda esille siihen liittyvän ulottuvuuden, jota ei ole vielä täällä käsitelty ja joka osaltaan asettaa entistä kovempia taloudellisia vaatimuksia toimivalle maanpuolustuksellemme. Minun on perusteluissa mentävä ajassa taaksepäin aina nk. Biafran sotaan Afrikassa. Siellä kreivi von Rosen, ruotsalainen kreivi, jonka esi-isä, ilmeisesti isä, lahjoitti ensimmäisen lentokoneen meidän ilmavoimillemme. Tämä kreivi von Rosen suoritti hyvin hämmästyttäviä sotalentoja pienellä kaksipaik-

kaisella mäntämoottorikoneella MFI:llä viidakon keskeltä aika surkeilta teiltä.

Suomen sotilaskonekanta oli siihen aikaan Pariisin rauhansopimuksella rajattu, ja kun syntyi ajatus meidän oman koulukoneemme rakentamisesta Lekosta, kenraalikunta asettikin sille aika huimia vaatimuksia. Sillä piti olla samanlaiset ominaisuudet kuin tällä MFI:llä, sen piti pystyä lähtemään hyvin huonolta tieltä, lyhyeltä lentoonlähtömatkalta. Sillä piti olla stol-siipi ja sen piti ikään kuin salaa pystyä kuljettamaan koulukoneen ominaisuudessaan jopa jääkäriryhmä suksineen. Sen piti olla taitolentokelpoinen ja kaiken kaikkiaan sille asetettiin niin ristiriitaisia vaatimuksia, että siitä tuli susi. Se ei kunnolla pystynyt täyttämään oikeastaan mitään vaatimuksia.

Tämä oli kuitenkin kenraalikunnan hyvä tarkoitus. Nimittäin ongelmana oli pitkä raja, tietömän itärajan puolustus ja nopeaan iskujoukkojen siirtoon tarvittiin tällaista stol-konetta. Tästä epäonnistuneesta Lekosta yritettiin sitten korjaamalla tehdä Vinka, sitten turbo-Vinka ja sittemmin Redigo, mutta mikä lähtökohdaltaan on susi, sitä on hyvin vaikea korjata. Lopulta Redigo myytiin Italiaan Aermacchialle. Meille jäi tilanne, jossa meillä ei ole mäntämoottorikoulukoneita. Samaan aikaan ostettiin Hornet, joka oli täysin välttämätön ja on välttämätön puolustusase yli 1 200 kilometriä pitkällä itärajallamme ja miksei myöskin muilla rajoillamme, vaikka se vähän hymyilyttääkin. (Välihuutoja) — En usko, että sieltäpäin oikein todellista vaaraa tulee, mutta tasapuolisuuden vuoksihan tätä vaaraa on aina pidetty olemassa.

Entistä suurempi ongelma meille kuitenkin jäi. Nimittäin Hornetit ovat nopeita, mutta ne eivät pysty joukkojen maahanlaskuun. Nyt meillä ei ole minkäänlaista konetta siihen tarkoitukseen. Edelleen meillä on erittäin pitkä raja ja taktisista syistä se rajamaasto on jätetty hyvin harvan tieverkoston varaan. Viisimiljoonainen kansa tällä puolella sitten yrittää tätä pitkää isoa maata puolustaa, ja siltä puuttuu kalusto riittävän nopeisiin joukkojen siirtoihin. Yksinkertaisesti meiltä puuttuu helikopterikalusto.

Puolustusvoimien komentaja Hägglund puoli vuotta sitten otti asian esille ja puhui ehkä vähän varomattomasti taisteluhelikoptereista. Julkinen media tulkitsi sen hyvin nopeasti ainoaksi tuntemakseen taisteluhelikopterityypiksi, tällaiseksi tykkilavettihelikopteriksi, mikä oli aivan väärä tulkinta. Kiihkeässä keskustelussa, joka seurasi puolustusvoimien komentajan mielipiteen ilmai-

sua, totuus jäi sanomatta, nimittäin se, että me todella tarvitsemme kipeästi taisteluhelikoptereita, ei tykkilavetteja vaan joukkojen siirtoon sopivia maahanlaskuhelikoptereita.

Jos haluamme ylläpitää riittävän tehokasta maanpuolustusta teknillisen vallankumouksen kutistamassa maailmassa, se kyllä vaatii paljon kuin mitä tämä eduskunta nyt on valmis itsenäisyysellemme hinnaksi rahaa myöntämään. Tämä ongelma meille yhä edelleen jää, puhuttiin sitten Hornet-kaupoista tänä päivänä mitä tahansa. Jos me haluamme tätä maata puolustaa, meidän on mentävä mukaan siihen teknilliseen kehitykseen, joka maailmassa on. Se tulee vaatimaan entistä kalliimpaa kalustoa.

Ed. J u h a n t a l o : Rouva puhemies! Kun ei ollut tilaisuutta käyttäen vastauspuheenvuoroa ed. Elon nahkasaappaita koskevaan, nahkan tuontiin liittyvään kysymykseen, ajattelin käyttää täältä puheenvuoron, jossa muistinvaraisesti hivenen suhteutan niitä summia, joista täällä keskustellaan meidän ostromme ja meidän puolustusmenomme kontra meidän asevientimme.

Kuten aikaisemmin lausuin, ministerinä ollesani muistan meillä silloin aseviennin olleen vuositasona noin 50 miljoonaa markkaa ja vastaavana vuonna Ruotsissa 2,5 miljardia markkaa, elikkä, ed. Laakso, kyllä niitä aseita jonnekin uppoaa ja valtavat määrät.

Nyt on vakava huoli Sakon aseteollisuuden säilymisestä. Jos tämä kymmeniä vuosia vanha, erinomaisen korkeatasoinen tehdas joudutaan sulkemaan sen vuoksi, että aseilla ei ole kysyntää markkinoilla sen vuoksi, että meillä on poliittinen tilanne sellainen, että ei voida myydä, niin onhan tämä ainutlaatuisen hullunkurista ja typerää meidän maanpuolustusteollisuutemme kannalta ja osoittaa omalla tavallaan meidän kaupankäyntimme laatua.

Puheenvuoro tuli mieleen juuri näistä nahkoista. Meillä on Suomessa nahkan osalta sellainen tilanne — nyt olen muistinvarainen, mutta se ei paljon saata heittää — että me tuomme vuosittain noin 150 miljoonan markan edestä sonninnahkaa ulkomailta. Meidän nahkateollisuutemme on tipahtanut. Meidän teurastamoteollisuutemme on ollut vaikeuksissa eikä kukaan ole investoinut tämän päivän nahkateollisuuteen, kun valtiovaltakunta osoittaa haluttomuuttaan kaikkeen viisaaseen tukeen. Nyt on tilanne sellainen, että suomalainen sonninnahka on laadultaan korkeatasoista. En nyt pidä esitelmää laidunasioista, koska ne eivät tähän kuulu,

mutta meidän laidunjärjestelmämme on muutunut. Sonnit eivät ole piikkilankojen takana. Tämä korkeatasoisuus on juuri riittävyys, vahva Pohjoismaissa kehittynyt nahka. Meillä on ainoastaan kaksi ... (Ed. Hämäläisen välihuuto) — Kohta on! Arvoisa edustaja ei ollut salissa, kun täällä puhuttiin nahkasaappaista. — Meidän nahoistamme, vuodistamme, valtaosa viedään tällä hetkellä maailmalle, Euroopassa Italiaan, Ranskaan ja Espanjaan, jossa ne jalostetaan. Ne myydään sinne pilkkahinnalla ja tuodaan 150 miljoonan markan arvoisina takaisin Suomeen.

Meillä siis pelkästään nahkasaappaisiin, armeijankin nahkasaappaisiin, menevä nahka saattaa olla arvoltaan vain sen verran, mitä me myymme pyssyjä. Me tuomme pelkästään nahkaa Suomeen kolme neljä kertaa sen verran, mitä me myymme pyssyjä. Tällaisessa mittasuhteessa meidän asevientimme on. Ei ole ihme, että se näivetty. Ei ole näköpiirissä onneksi sellaista kahakkaa, jossa me itse tarvitsisimme pyssyjä puolustaaksemme maatamme, mutta jotta me pitäisimme aseteollisuutemme — en minä ole mikään militaristi, mutta ymmärrän teollisuutta — tottahan sen pitäisi ilman salamyhkäisyyden verhoa voida myydä tuotteitaan.

Tämä on aivan selvä asia ja tässä keskustelussa on minusta liian vähän ymmärretty Suomen talouden tervehdyttämistä siten, että me saisimme tänne lisää tuloja. Me puhumme ainoastaan siitä, mitä pitää leikata. Tämä on vähän samalaista, kun kunnallispolitiikassa tänä päivänä, että valtuustot puhuvat vain leikkauksista, sieltä ja sieltä leikataan, mutta ei ajatella, miten kuntien, ja tässä tapauksessa valtion, tuloja lisättäisiin.

Sen pitää olla elinvoimainen hyvä yritteliäisyys eikä niin, että me pala palalta menetämme aivan tällaisen vanhan perusteellisuudenkin kuin sonninnahkojen jalostamisen. Sitten täytyy Brasiliasta saada nahkanpaloja, että saadaan sotilaiden saappaisiin värkkejä.

Ed. K u i s m a (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kun ei ollut mahdollisuus käyttää vastauspuheenvuoroa edellisen ed. Juhantalon vastauspuheenvuoron johdosta Hornet-keskustelussa, totean hänelle, että nimenomaan Sveitsi ei hankkinut näin suurta määrää Horneteja sen takia, että se maksoi liikaa. Sillä he sitä perustelivat, eivätkä näillä muilla syillä. Tästä on artikkeli aikanaan julkaistu, niin että tämä oikaisu-

Itse Hornet-järjestelmään on erinomainen. On todettu monissa asiantuntija-artikkeleissa, että se sopii suurvallalle. On kyseenalaista, onko se pienemmille valtioille sopiva.

Samaan teemaan liittyy se, että puhutaan uskottavasta puolustuksesta. Sehän edellyttää niin suuria uhrauksia tänä aikana, jolloin asevoimat ovat teknistyneet, että mikään pieni maa ei siihen kykene, ei Suomikaan. Israel on yrittänyt. Siellä puolustusmenot ovat kymmenkertaiset. Meillä tuskin ollaan siihen valmiita. Onko Israelin puolustukseen täysin uskottava, siitäkin voidaan olla monta mieltä.

Jos me haluamme uskottavan puolustuksen järkevillä kustannuksilla, ainut mahdollisuus on liittoutua. Sen kysymyksen edessä me ennen pitkää olemme tai sitten tyydytään tähän puolustukseen, joka ei ole uskottava, mutta jota me voimme väittää uskottavaksi. Toiset sen sitten ratkaisevat, onko tämä uskottava.

Sen verran vielä Hornet-hankinnasta — itse en ole jälkiviisas — että olin kirjeenvaihdossa puolustusvoimien johdon kanssa jo viisi kuusi vuotta sitten, ennen hankintaa, ja he kyllä hyvin perustelivat näitä, mutta ne epäilyt, mitä minulla ja eräillä muilla oli, ovat osoittautuneet täysin oikeiksi. Minusta on tärkeätä, että tästä asiasta keskustellaan ja nimenomaan poliitikot keskustelevalle, ei vain kenraalit, ja keskustelevalle ne, jotka asiallisesti suhtautuvat ja joka keskustelu ei ole sellaista, että sotahullut vastaan siviilipalvelun kannattajat. Kyllä tässä tarvitaan muitakin näkökulmia.

Ed. S a a r i : Arvoisa puhemies! Tarkoitukseni ei ole kovin paljon tätä keskustelua venyttää, mutta arvelin, että en tätä ajatustani ehtisi kahdessa minuutissa sanoa, joten tulin puhujakorkeelle.

Tässä keskustelussa muutaman kerran muun muassa ed. Joenpalo ja muutamat muut ovat asettaneet ikään kuin vastakkain ja vaihtoehdoksi kaksi asiaa: ulkopoliittikan ja puolustuksen. Minusta asiaa ei voi esittää näin. Meidän turvallisuuspolitiikkamme koostuu kahdesta elementistä: ulkopoliitikasta ja puolustuspolitiikasta. Useimmiten ajatellaan niin, että sen jälkeen, kun ulkopoliittiset keinot loppuvat, puolustuspoliittiset tulevat käyttöön. Minusta se ei ole aivan näinkään.

Näkisin asian sillä tavalla, että kunnossa oleva puolustusjärjestelmä kaikilta osin antaa pelitilaa ulkopoliitikalle, vähän samaan tapaan kuin entinen suurjuoksija, mahtoi olla Paavo Nurmi, kun

häneltä kysyttiin, miten hänestä on tullut niin etevä taktikko, miten hän osaa juosta niin taktisesti kypsiä kilpailuja. Paavo Nurmi totesi, että kun on kuntoa, on helppo juosta viisaalla taktikalla. Minusta meidän kunnossa oleva puolustusjärjestelmämme antaa ulkopolitiikalle lisää liikkumatilaa. On helpompi noudattaa, on mahdollista noudattaa, useammanlaisia taktikoita, kun puolustus on kunnossa. Se edellyttää tietysti paitsi laitteistoa myös sitä taitoa ja henkeä, että sitä pystytään käyttämään.

Tässä keskustelussa on aika paljon puhuttu Hornet-hankinnoista, jotka tietysti ovat hyvin mielenkiintoinen ja mieliä nostattava keskustelunaihe. Minusta se on kuitenkin jälkijättöistä. Nämä kaupat on tehty, vähän toisenlaisessa tai hyvinkin paljon toisenlaisessa kansantalouden tilanteessa, kuin missä me nyt olemme, ja nyt vain tämän tilanteen kanssa on elettävä. Minusta se ei ole kuitenkaan meidän kansantaloutemme kaatumisen tai pystyssä pysymisen kannalta mitenkään ratkaiseva asia.

Sitten on puhuttu hyvin paljon myös näistä asehankinnoista, joita tehtiin Itä-Saksasta ja Kiinasta. Tässä keskustelussa on tullut esille, että ne hankinnat olivat edullisia. Useimmiten me hankintojen edullisuutta vertailtaessa oletamme, että edullisempi tarjous on jonkun 30 tai 50 prosenttia halvempi ja se ratkaisisi valinnan. Jos näin olisi, olisi minusta aika perusteltua ajatella, että nämä hankinnat olivat jotenkin virheellisiä ja niillä vaarannettiin oman teollisuuden olemassaoloa. Mutta minun käsitykseni kuitenkin on sellainen, että ei ollut kyse joittenkin tai joittenkin kymmenien prosenttien erosta edullisuudessa, vaan näiden aseiden hinta oli todella murtoosa siitä hinnasta, mikä kotimaisilla vastaavilla aseilla olisi ollut. (Ed. Laakso: Alle 10 prosenttia!) Eli tämä vertailu siinä suhteessa on vähän ontuva.

Tässä keskustelussa haluaisin vielä yhden kerran palauttaa mieliin sen, että meidän puolustusmenomme, vaikka ne ovat nyt hieman kohonneet, ovat edelleenkin prosentteina brutto-kansantuotteesta mitattuina yhden maailman pienimmistä ja meidän puolustuskykymme siitä huolimatta on varsin hyvä ja perustuu siihen, että meillä on asevelvollisuuteen perustuva koulutettu reservi, joka on toimintakykyinen ja tarvittaessa toimintahaluinen. Siksi olen kyllä tavattoman huolissani, arvoisa puhemies, siitä, että puolustusvoimain toimintamäärärahat ovat asettuneet nyt sille tasolle, että reservin toimintavalmiudesta huolehtiminen kertaushar-

joitusten merkeissä on käymässä kyseenalaiseksi.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Tämä keskustelu olisi ollut hyvä päättää ed. Saaren erinomaiseen puheenvuoroon, mutta kun täällä on verrattu Sveitsin hankintoja suomalaisiin, niin kukaan ei ole huomannut sitä, että Sveitsin puolustus perustuu vallan toisenlaiseen ajatteluun kuin Suomessa ja on kysymys maastollisista olosuhteista: pitkä sola ja kummassakin päässä pullonkorkin suuruinen reikä. Sveitsin ilmapuolustushan perustuu hyvin pitkälti ohjusjärjestelmiin, ja suomalaisissa olosuhteissa taas tämä ei käy sillä tavalla, vaan me tarvitsemme nimenomaan tietyn konekaluston, ja sekin on minimaalinen, mikä meillä tällä hetkellä on.

Mitä tulee Kiinan ja Saksan kanssa tehtyihin kaappoihin, niin, kuten ed. Saari totesi, hinnat olivat murto-osan siitä, mikä olisi normaalihintaa. Kukaan ei sitä ehkä tiedä. Minä olen arvellut, että ehkä 12 markkaa maksettiin rynnäkköiväärinä, saattoi olla niillä kulmilla, ja panssarivaunuista maksettiin romukilohinta. Tosin panssarivaunujen kunnostus Suomessa tuli sitten jo maksamaan, kun jokainen oli yksilöllisesti mentävä tietyn asteisen homehtumisen johdosta läpi. Mutta se tapahtui tietysti puolustusvoimain sisäisenä työnä, joka ei sillä tavalla varoja vienyt.

Mutta kyllähän tilanne on se, että toiseen maailmansotaan me suomalaiset menimme reikä takamuksissa ja selkäreppu puolillaan paleltuneita perunoita, ja sama tuntuu olevan tahti nykyisinkin, jos jouduttaisiin sellaiseen tilanteeseen. Saksalaiset meidät sitten pelastivat, kun antoivat vähän panssarinyrkkejä ja muita, että pikkuisen pärjättiin. Kyllä tilanne on se, että meidän pitää ottaa menneestä oppia ja lähteä siitä, että meillä täytyy olla tietty puolustusvalmius, joka huomataan ulkopuolellakin, ja niin kuin ed. Saari sanoi, siitähän tässä paljolti on kysymys. Pitää olla ennakoon varovainen, ettei mennä samaan systeemiin kuin 39 ja sen jälkeen.

Ed. S. K a n e r v a : Arvoisa puhemies! Kuunneltuani näitä puheita en kuullut sitä vanhaa fraasia kenenkään sanovan, joten toistan sen: Jokaisessa maassa on armeija, oma taikka vieras. No, on pieniä poikkeuksia, muutamat saarivaltiot, joten voidaan sanoa, että jokaisessa man-nervaltiossa on armeija, oma taikka vieras. Lähi-seudulta saatujen kokemusten perusteella olisi ihan mukavaa, että täällä olisi ja pysyisi oma armeija. On tasapuolista, että se perustuu ylei-

seen asevelvollisuuteen, ja kriisiaikana on edullista, että sillä on riittävä omavaraisuus.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ed. Saaren puheenvuoro inspiroi käyttämään tämän lyhyen puheenvuoron. Hän totesi ilmeisesti aivan oikein, että ulko- ja puolustuspolitiikka eräällä tavalla muodostavat yhteisen kokonaisuuden, ja hänen johtopäätöksensä oli, että hyvä puolustuksen taso, hyvin hoidettu puolustuspolitiikka, "antaa pelitilaa ulkopolitiikalle".

Tämä on varmaan totta, mutta tästä voitaneen tehdä myös johtopäätös toisin päin: Mitä paremmin ja etevämmin ulkopolitiikka on hoidettu, sitä säästeliäämmin ja taitavammin voimme hoitaa puolustuspolitiikan myös menotalouden puolelta. Eli tässä suhteessa toivon erittäin harrasta menestystä ulkopolitiikan johtajille, jotta voimme puolustusmäärärahoissa säästää.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy pääluokan yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Pääluokkaa koskevat ehdotukset

Seuraavat pääluokkaa koskevat, hyväksytyn menettelytavan mukaisesti keskuskansliaan kirjallisina jätetyt, edustajille monistettuina ja numeroituina jaetut ehdotukset tehdään keskustelun kuluessa:

1. Ed. Juhantalo: momentille 27.01.74 lisäyksenä 3 500 000 mk Huovinrinteen muonituskeskuksen saneeraukseen. (TAA 136)

2. Ed. Juhantalo: momentille 27.01.74 lisäyksenä 8 000 000 mk Niinisalon varuskunnan ruokalan rakentamiseen. (TAA 137)

3. Ed. Puhjo: momentilta 27.10.16 vähennettäväksi 600 000 000 mk puolustusmateriaalihankinnoista puolustusmateriaalihankintojen pitämiseksi suunnilleen vuoden 1996 tasolla. (TAA 323)

4. Ed. Jääskeläinen: momentille 27.10.21 lisäyksenä 150 000 000 mk puolustusvoimien toimintamenoihin. (I vastalause)

Keskustelu:

Ed. Juhantalo: Teen ehdotuksen n:o 1 ja Aapon-päivän kunniaksi ehdotuksen n:o 2.

Ed. Korkea-oja: Kannatan ed. Juhantalon ehdotuksia.

Ed. Puhjo: Teen ehdotuksen n:o 3.

Ed. Kuoppa: Kannatan ed. Puhjon ehdotusta.

Ed. Jääskeläinen: Teen ehdotuksen n:o 4.

Ed. Smeds: Kannatan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on tehty ehdotukset n:ot 1—4 ja niitä on kannatettu.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Päätökset:

Luku 01 Puolustusministeriö

Äänestys ed. Juhantalon ehdotuksesta n:o 1.

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 1 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 104 jaa- ja 38 ei-ääntä; poissa 57. (Ään. 10)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Juhantalon ehdotuksesta n:o 2.

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 2 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 107 jaa- ja 37 ei-ääntä; poissa 55. (Ään. 11)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 10 Puolustusvoimat

Äänestys ed. Puhjon ehdotuksesta n:o 3.

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 3 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 140 jaa- ja 4 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 54. (Ään. 12)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Jääskeläisen ehdotuksesta n:o 4.

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 4 "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 109 jaa- ja 36 ei-ääntä; poissa 54. (Ään. 13)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 30 Kansainvälinen rauhanturvaamistointa, luku 91 Puolustusministeriön hallinnonalan metsätalous, luku 92 Puolustushallinnon rakennuslaitos ja luku 99 Puolustusministeriön hallinnonalan muut menot hyväksytään.

P ä ä l u o k k a 28

Yleiskeskustelu:

Ed. Ala-Nissilä: Arvoisa rouva puhemies! Valtiovarainministeriön pääluokkaan ei taida olla muutosesityksiä, mutta mielestäni aivan lyhyesti kuitenkin pitää valtiovarainministeriön roolia käsitellä vähän kriittiseen sävyyn liittyen ministeriön veropolitiikkaan ja ministeriön rooliin pankkien valvonnassa. Ehkä se on ajan-kohtaista siinäkin mielessä, että tänään on oikeuskansleri laittanut syyteharkintaan valtiovarainministeriön virkamiesten roolin Elannon säästökassojen valvonnassa.

Arvoisa puhemies! Varsinaisesti tulen energiaverotuksen valmisteluun, siihen liittyviin esteellisyyskysymyksiin. Ensinnäkin totean, että energiavero, kuten eräät muutkin verot, mutta tämä erityisesti tuli eduskuntaan kohtuuttoman myöhään. Eduskunnalla ei ollut siihen riittäviä valmistautumismahdollisuuksia.

Parhaillaan eduskunnassa on käsiteltävänä tavallaan tähän lakikokonaisuuteen liittyvä lakiesitys 630 miljoonan markan verohelpotuksen antamisesta Imatran Voimalle.

Varsinainen asia, mihin kiinnitän huomiota, on se, että energiaveroesityksen päävalmistelija, teollisuusneuvos Juha Kekkonen, joka on kylläkin KTM:n palveluksessa, nimitettiin heti seuraavana sunnuntaina, kun täällä energiavero lyötiin kiinni, Imatran Voiman kantaverkkoyhtiön varatoimitusjohtajaksi. Jään kysymään: Oliko hän tietoinen, kun hän eduskunnassa tiheään oli puolueettomana virkamiesasiantuntijana, tulevasta nimityksestään? Todennäköisesti näin on täytynyt olla.

Energiaverolain valmisteluunhan osallistui tietysti myös erityisavustaja Kätkä, johon en kyllä kriittisesti puutu. Hänenkin työpaikkansa on Imatran Voimassa. Tietysti Imatran Voiman hallintoneuvoston puheenjohtaja, ed. Sasi, oli tämän lain käsittelyssä hyvin keskeinen.

Mielestäni kuitenkin, kun puhutaan esteellisyyskysymyksistä, näiden virkamiesten rooliin pitäisi kiinnittää huomiota, jos, niin kuin sanoin, heti kun tämä sinällään Imatran Voiman piirustuksiin erittäin hyvin sopinut energiaverolaki valmistui, esittelijä suurin piirtein seuraavana päivänä nimitetään asianomaisen yhtiön korkeaan virkaan. Kyllä tässä on jotakin outoa. Mielelläni kuulisin vaikka valtiovarainministerin taholta pienen selvityksen.

Kuten totesin, eduskunnassa on parhaillaan esitys siitä, että myyntivoitoista, jotka liittyvät uuteen kantaverkkoon, puolet pitäisi antaa anteeksi Imatran Voima Oy:lle. Kysymys on 630 miljoonasta markasta. Imatran Voiman tulokset on varsin hyvä. Jään kysymään: Mihin se nämä rahat käyttää? Eikö olisi välttämättömiä piä kohteita eduskunnassa näidenkin verotuottojen käytölle?

Arvoisa puhemies! Valtiovarainministeriön roolia on käsitelty viimeksi pankkitukitiedonannon yhteydessä rahoitustoiminnan ja pankkien valvonnan osalta. Nyt, niin kuin sanoin, oikeuskansleri on tänään laittanut syyteharkintaan Elannon säästökassojen valvonnan. Täällähän muun muassa ministeri Viinanen esitti, että näiden osalta ei tapahdu mitään oleellisia menetyksiä valtiolle. Mielestäni tässä eduskuntaa harhautettiin. Nythän olemme saaneet tiedon, että menetykset ovat ainakin yli 200 miljoonaa markkaa.

Tosiasiasahan tapahtui niin, että valtiovarainministeriön virkamiehet eivät edes pyytäneet rasiustodistuksia, kun he pyysivät vakuuksia näille säästökassatalletuksille. Jokainen maalaisjuristikin ensimmäiseksi pyytää kuitenkin rasiustodistukset, kun on kysymys vakuusasioista. Tässä on tapahtunut aivan selkeä laiminlyönti.

Valtiovarainministeriön roolin osalta on mielestäni syytä myös kiinnittää huomiota laajemminkin asioiden valmisteluun. Kotityön verotus olisi lähes ainoita nopeita keinoja parantaa työllisyyttä. 20 000—30 000 tai niin kuin Turun yliopiston professori Virén on jossain tutkimuksessa vilauttanut, jopa 50 000 työpaikkaa makaa edelleen hallituksen pöydällä. Työttömyysluvut ovat sitkeästi lähellä entisiä lukemia mutta kuitenkin tällainen keino, jolla voitaisiin työllisyyttä parantaa ja joka ei maksaisi markkaakaan valtiolle, jätetään käyttämättä. Keskustan esittämä vaihtoehtomalli on laskettu sekä Veronmaksajain keskusliitossa että valtiovarainministeriön virkamiesten toimesta, se ei maksa markkaakaan valtiolle. Miksei sitä toteuteta? Asia vain kuitenkin

kin makaa pöydällä ja taitaa kaatua jonkinlaiseen kateusajatteluun tai mihin sitten kaatuukin. Mielestäni tämä on anteeksiantamatonta.

Myöskään tuloloukkujen ja kannustinloukkujen osalta ei ole päästy riittävästi eteenpäin ja tässäkin suhteessa ministeriön rooliin pitää kiinnittää huomiota.

Arvoisa puhemies! Valtiovarainministeriö on usein superministeriö, joka käyttää aika vahvaa kieltä ja opettaakin toisinaan meitä kansanedustajia siitä, miten pitäisi menetellä. Esimerkiksi valtiovarainministeri Niinistö käsitteli keskustan vastalauseita erittäin tarkoitushakuisella ja mielestäni jopa harhaanjohtavalla tavalla. On kai kohtuullista kysyä myös valtiovarainministerin oman roolin perään: Milloin esimerkiksi välttämätön kotityön verotusasia saadaan kuntoon, milloin ministeriön rahoitustoiminnan valvonta saadaan sille tasolle, jolle se aivan kohtuudella kuuluu, milloin kiinnitätte esteellisyyskysymyksiin myös riittävää huomiota?

Vielä lopuksi verohallinnon tilanteesta. Meidän tiedämme, että verohallintolaki uudistettiin tänä vuonna ja samaan aikaan käydään kalliilla mainoskampanjalla voimakasta taistelua harmaata taloutta vastaan. Verohallinnon sisällä kuitenkin Turun verojohtaja on joutunut lähtemään esteellisyysäänneksen ja selvien tuomioiden jälkeen. Nyt verohallinnon pääjohtaja, jonka toimintaa en sinällään arvostele, ei ole katsonut aiheelliseksi pyytää virkavapautta, vaikka tutkimukset ovat meneillään sen perheyhtiön osalta, jossa hän on keskeinen omistajataho. Mielestäni tässäkin suhteessa tietty hygieniä ja tietty uskottavuus toki edellyttäisivät, että virkamiehet itsekin osaisivat tehdä johtopäätöksiä ja vetäytyisivät virkavapaalle siksi ajaksi, kun on tiettyjä epäselvyyksiä olemassa.

Arvoisa puhemies! Mielelläni kuulisin keskustelun aikana myös valtiovarainministerin suunnalta näihin mielestäni selviin epäkohtiin tiettyjä selvityksiä.

Valtiovarainministeri Niinistö: Arvoisa puhemies! Ed. Ala-Nissilä viittasi ministeriön superrooliin. Niin pitkälle se ei ulotu, että ministeriö voisi vastata myös kauppa- ja teollisuusministeriön asioista ja näin ollen väittämästänne virkamiehen esteellisyydestä. Haluaisin kuitenkin todeta, että energiaverolainsäädäntö on valmisteltu valtiovarainministeriön vero-osastolla. Näin ollen varsinaiseen lainvalmisteluun ei ole osallistunut sen enempää KTM:n virkamiehiä kuin erityisavustajiaakaan.

Mitä tulee Elannon säästökassatoimintaan ja siitä tehtyihin rikosilmoituksiin, haluan todeta, että olen ministerin ominaisuudessa tehnyt tutkimuspyynnön myös kassan omasta toiminnasta suhteessa valtiovarainministeriöön, tosin ajalta, jolloin en ollut ministeri.

Sille en voi mitään, että ed. Ala-Nissilä leimasi suurituloiseksi sellaisenkin perheen elättäjän, joka ansaitsee vähemmän kuin toimeentulotuella elävä. Se on ed. Ala-Nissilän käsitys asiasta, varsin valitettava tosin.

Ministeri A l h o : Arvoisa puhemies! Vielä verohallituksen pääjohtajan tilanteesta ja hänen osaomistuksessaan olevien yritysten tilanteesta. Mikäli poliisitutkimuksissa kävisi niin, että myös pääjohtaja Tammen toimia ei pelkästään omistajana, vaan myös asianosaisena ryhdyttäisiin selvittämään, pääjohtaja Tammen kanssa on hyvisä ajoin sovittu, että siitä päivästä alkaen hän pidättyy viran hoidosta. Virkamieslain mukaisesti asiaa on tarkasteltu myös valtiovarainministeriössä ja kun tällä hetkellä on menossa ainoastaan tutkinta yrityksistä, joissa hän on omistajana, niin ei ole ollut mitään mahdollisuutta ja tarvettakaan tehdä muita asioita. Omistaminen, niin kuin hyvin keskustan eduskuntaryhmä ja myös ed. Ala-Nissilä tietää, on Suomessa hyvin perustuslaillisesti suojattu oikeus ja tässä suhteessa olisi tietysti erikoista vaatia erityistoimia tämän asian osalta.

Ed. T i u r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ymmärsin, että ed. Ala-Nissilä paheksui sitä, että Imatran Voima ehkä hyötyy energiaverolain muutoksesta. Minä olen ihmetellyt keskustan kantaa näissä asioissa, koska vanha vero edisti nimenomaan ruotsalaisten energiayhtiöiden kilpailukykyä ja tuloja, koska suurin piirtein veron verran korkeamman sähkön hinnan ne saivat Suomesta. Miksi ihmeessä keskusta haluaa nyt tukea ruotsalaisia energiayhtiöitä, muttei suomalaisia?

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. A l a - N i s s i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Keskusta on kritisoinut vero-uudistuksen rakennetta. Siinä luovuttiin edistyksestä verojärjestelmän rakenteesta ympäristöverotuksen osalta. Se oli todellinen Wa-

terloo sille vihreälle verouudistukselle, mistä vihreätkin ovat puhuneet, ja käytännössä lupa uuden hiilivoimalan rakentamiselle. Sitä keskusta ei hyväksy.

Mitä ministeri Niinistön puheeseen tulee tästä tietyistä kikkailusta, kun hän viittaa keskustan vastalauseeseen sen suhteen, että nostamme savamaksua 180 000 markkaa ansaitsevien osalta, ministeri Niinistö, keskustahan hyväksyy veroasteikot, me alennamme vielä lisäksi kannustinvähennyksen kautta pieni- ja keskituloisten verotusta ja sitten otamme savamaksun korotuksella osan suurituloisten verohelpotuksesta pois. Ministeri Niinistönkin saa ehkä 15 000 markkaa verohelpotuksia ensi vuodelle. Meidän mallimme antaisi hänelle ehkä vain 7 500 markkaa. Se riittäisi teille, ministeri Niinistö, minun mielestäni. Voisimme antaa tämän säästyvän erotuksen matalapalkka-aloille, parantaa työllisyyttä ja rakentaa oikeudenmukaisuutta tässä yhteiskunnassa.

Valtiovarainministeri Niinistö: Arvoisa puhemies! On varsin vapauttavaa kuulla, että keskustan vastalauseilla ei tarkoiteta sitä, mitä niihin on kirjoitettu.

Ed. S a s i: Arvoisa puhemies! Verohallinnon tilanne tänä päivänä ei ole kovinkaan tyydyttävä. Hallinnossa on paljon tulehtuneisuutta ja sitä osittain osoittaa se, että keskustelu pääjohtaja Tammen ympärillä on tietynlaista kampanjoin-tia häntä kohtaan, joka kampanja tapahtuu myös osittain verohallituksen sisällä. Tältä osin täytyykin toivoa, että tilanne voisi mahdollisesti pikaisesti verohallinnossa rauhoittua ja voitaisiin päästä myös normaalitilaan. On tiettyjä syitä, jotka ovat johtaneet tähän, ja tietysti täytyy sanoa se, että verohallinnon muutostahti on ollut varsin nopeata viime vuosina. Mutta täytyy sanoa, että verohallinto on myös tarvinnut tiettyä ravistelua, joten muutos on ollut välttämätön ja mielestäni kyllä oikean suuntainen ja tehostanut olennaisesti verohallituksen toimintaa.

Ensi vuoden budjetin mukaisesti yksi keskeisiä painopistealueita aivan oikein on, ja sitä myös kokoomus on vaatinut, että verohallinnon on puututtava harmaan talouden ilmiöihin ja pyrittävä paljastamaan veronkierto harmaan talouden sisällä. On tärkeätä, että ei välttämättä noudateta vain perinteisiä menetelmiä, joissa ilmoitetaan yritykselle, että yritystä ollaan tulossa tarkastamaan, jonka jälkeen välttämättä mitään tarkastettavaa yrityksessä ei enää ole, vaan tarvitaan myös ns. suoraa toimintaa, jossa yritykseen

voidaan mennä yllätysiskuin. Täytyy kuitenkin korostaa sitä, että mikäli näin menetellään, silloin täytyy etukäteen kuitenkin riittävän tarkasti ja huolellisesti selvittää asioita niin, että on olemassa yleisesti ottaen riittävät perusteet siihen, että tällaisiin yllätysiskuihin jonkin yrityksen osalta ryhdytään.

Valitettava tosiasia on se, että yhteiskunnassamme on tapahtunut viime vuosien aikana asennemuutos, jossa verorikkomusta ei pidetä samalla tavalla rikkomuksena kuin ehkä vielä joitakin vuosia sitten. Syy tähän yksinkertaisesti on se, että verotus meillä on siinä määrin ankaraa sekä tuloverotuksen, arvonlisäverotuksen ja sosiaaliturvamaksujen osalta, että hyöty verotuksen välttämisestä on niin suuri, että sitä useissa tapauksissa kannattaa kokeilla. Varsinkin työttömyys on aiheuttanut tilanteen, jossa taloudellisesti kaikkein kannattavin vaihtoehto työntekijälle on työttömyyskorvauksen nostaminen ja pimeä palkka. Tätä vaihtoehtoa mikään palkka ei kykene voittamaan, ja tämä tietysti asettaa melkoisen houkuttimen työntekoon niin, että työstä saadusta palkasta veroa ei makseta.

Tietysti, jotta saataisiin pysyvästi korjaus aikaan, silloin pitäisi pyrkiä puuttumaan syihin eikä pelkästään seurausilmiöihin, ja syy on tietysti se, että verotuksen tasoa meillä tulisi pyrkiä selvästi laskemaan. Mutta kaikki tiedämme sen, se ei hyvin nopeasti voi tapahtua, vaan siinä tarvitaan pitkätäkättäimistä määrätietoista ohjelmaa.

Verojaostossa on lisätty verohallinnon pääluokkaan erityinen tehtävä. Nimittäin valiokunta edellyttää, että "verohallintoa tulee kehittää sen palvelukykyä parantaen. Tässä yhteydessä tulee erityistä huomiota kiinnittää verotuksen yhdenmukaisuuteen sekä muutoksenhakujärjestelmän toiminnan nopeuttamiseen. Erityiseksi kehittämisen kohteeksi tulee ottaa verotarkastuksen toiminta, josta tulee poistaa virheelliset menettelyt".

Täytyy todeta, että kansalaisten oikeusturva verotuksen osalta ei tänä päivänä ole kaikkein paras mahdollinen. Täytyy valituaan todeta myös se, että verohallinnossa virkailija Mariapori, joka arvosteli jälkiverotusmenettelyssä esiintyviä epäkohtia, erotettiin tehtävästään. Mielestäni tätä ei voida pitää missään tapauksessa asianmukaisena, vaikka hänen menettelynsä oli jossain määrin poikkeuksellinen. Täytyy todeta, että myös verohallinnon sisällä täytyy voida käydä keskustelua erilaisista toimintamenetelmistä. Kuitenkin kansalaisen oikeusturva on äärimmäi-

sen tärkeätä silloin, kun verotusmenettelyä toteutetaan ja tähän tulee nyt jatkossa ja erityisesti ensi vuonna kiinnittää erityistä huomiota.

Haluan ottaa erityisesti jälkiverotusmenettelyn esille. Kun käydään lävitse jälkiverotarkastuksia, niin täytyy todeta, että eräät tarkastajat pyrkivät siihen, että he pyrkivät löytämään niin paljon ongelmia kuin suinkin mahdollista hyvin kein kevin perustein ja maksimoimaan tällä tavalla saatavan jälkiverokertymän. Sitten jälkikäteen usein havaitaan kyllä jo onneksi usein varsinaisessa päätöksentekovaiheessa, mutta usein myös valitusten jälkeen, että suuri osa tuosta tarkastuskertomuksen osoittamasta verorästä ei olekaan perusteltua. Valitettavasti tilanne on sen jälkeen, kun päätös jälkiverotuksesta on tehty, se, että yrityksen tulisi maksaa tuo päätetty vero, ja tietysti tämä saattaa useissa tapauksissa johtaa siihen, että yrityksen toiminta yksinkertaisesti vaarantuu ja sitä ei tietysti voi pitää tarkoituksenmukaisena, koska se johtaa työpaikkojen menetykseen.

Haluan korostaa sitä, että yhä useammassa tapauksessa huolellisemmin tulisi pyrkiä perehtymään tapaukseen ennen kuin lopullinen jälkiveropäätös tehdään, ja verottajan tulisi entistä useammin ottaa riski siitä, että voidaan tehdä päätös niin, että verotusta ei välttämättä suoriteta, vaan lähdetään siitä, että verottaja valittaa verotuspäätöksestä ja sen jälkeen katsotaan ylemmässä tuomioistuimessa, jos asia on epäselvä, mille kannalle tuomioistuin päättyy, mutta ei aina lähdettäisi välttämättä siitä, että verotuspäätös tehtäisiin, vaan annettaisiin valtion asiamiehen ja kunnallisen asiamiehen tehdä tässä tapauksessa valitus. Pidän erittäin tärkeänä, että tällä tavalla balanssi entistä paremmin veronsaajan ja verovelvollisen osalta säilyisi.

Mutta toivon, että tämän lausuman johdosta varsinaisesti verotarkastuksen toiminta käytäisiin ensi vuoden aikana huolellisesti lävitse ja katsottaisiin, millä tavalla tässä yhteydessä verovelvollisen oikeusturvaa yleisesti ottaen voitaisiin parantaa.

Arvoisa puhemies! Haluan toisesta asiasta myös sanoa muutaman sanan. Se koskee EU-valmennusta. Tältä osinhan hallitus esitti varsinaisessa budjettiesityksessään 21 miljoonaa markkaa. Sen jälkeen valtiovarainministeriöstä tuli kirje, jossa esitettiin 8 miljoonaa markkaa lisää tähän valmennukseen.

Kun aikoinaan tuota valmennusohjelmaa valtiovarainvaliokunnassa arvioitiin, todettiin, että ohjelma oli melko nopealla aikataululla ja varsin

epämääräisin perustein kyhätty, ja käytettävä rahasumma oli kuitenkin varsin suuri. Nytkin siihen esitettiin 8 miljoonan markan lisäystä ilman kovin merkittäviä perusteluita. Täytyy todeta, että kun valtiovarainvaliokunnassa yleensä kaikki muutokset täytyy kattaa tietyillä säästöillä, 8:kin miljoonan markan lisääminen budjettiin ilman vastaavia säästöjä on tietysti sinänsä merkittävä periaatteellinen toimenpide. Tästä syystä verojaostossa päädyttiinkin siihen, että oltiin valmiita tuota määrärahaa korottamaan ainoastaan 4 miljoonalla markalla.

Kun varsinaisen tarkoitus on se, että pyrittiin valmistautumaan vuoden 1999 Suomen puheenjohtajakautteen, on todettava, että merkittävä osa näistä rahoista käytetäänkin harjoittelijoitten palkkaukseen. Voi todeta, että tässä tilanteessa ja näillä edellytyksillä raha välttämättä ei mene siihen tarkoitukseen, mihinkä se alun perin ja ohjelman mukaisesti olisi tarkoitettu, joten tältä osin toivonkin, että tätä EU-valmennusohjelmaa huolellisesti katsotaan tulevaisuudessa, ja arvioidaan myös se, tarvitaanko todella 25 miljoonaa markkaa vuosittain tämän ohjelman toteuttamiseen.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluan vielä aiheen ajankohtaisuudesta johtuen sanoa muutaman sanan Elannon säästökassavalvonnasta. Nimittäin sillä on hyvin pitkä historia. Muistan aikoinaan kun Eka-yhtymän säästökassan osalta tuo 1,2 miljardin markan takaus eduskunnassa loppujen lopuksi hyväksyttiin, siitä käytiin pitkällinen ja huolellinen keskustelu. Tuossa yhteydessä valtiovarainvaliokunnan verojaosto antoi hyvin tiukat ukaasit siitä, millä tavalla tulee toimia, jotta enää toista kertaa ei jouduttaisi samaan tilanteeseen olosuhteissa, että jokin toinen säästökassa vielä kaatuisi. Muistan, kuinka valtiovarainministeriön virkamiehet lupasivat, että nämä ohjeet otetaan hyvin huolellisesti onkeen.

Kun sitten tultiin tilanteeseen, että Eka oli kaatumassa, niin kyllä verojaostossa oli äärimmäisen suuri hämmästyks siitä, että perusasioista ei valtiovarainministeriön toimesta ollut edes huolehdittu, niin että rasisitustodistukset olisi tarkastettu ja myöskin vakuutena olevien asiakirjojen arvot arvioitu. Täytyy todeta, että tuossa yhteydessä sitten, kun virkamiehiä moitimme, tietysti oli jossain määrin hämmästyttävää se hyökkäys, mikä valtiovarainministeriön ja silloisen valtiovarainministerin toimesta kohdistettiin verojaostoon. Voidaan todeta, että olimme tässä suhteessa oikealla asialla. Täytyy sanoa, että

eduskunnankin täytyy pyrkiä valvomaan ministeriöitä ja niissä tapahtuvaa toimintaa.

Haluan korostaa sitä, että ne virkamiehet, jotka ovat olleet tässä toiminnassa, eivät ole toimineet vilpillisesti, eivät ole millään tavalla pyrkineet edustamaan omaa etuaan eivätkä ole hyöttyneet millään tavalla, mutta täytyy todeta se, että menettely ei ole ollut sellaista, mitä olisi voitu varsinkin Eka-yhtymän säästökassan tapauksen jälkeen valtiovarainministeriön virkamiehiltä odottaa. Kun kuitenkin kyse on varsin suurista summista, Ekan osalta 580 miljoonaa markkaa ja Elannon osalta yli 200 miljoonaa markkaa, täytyy sanoa, että tässä salissa keskustellaan huomattavasti pienemmistä summista hyvin suurin kirjaimin, joten tällaisia tappioita ei kovin helposti voida hyväksyä.

Ministeri A l h o : Arvoisa puhemies! Olen ed. Sasin kanssa samaa mieltä siitä, että verohallinto on ollut valtavan muutoksen kohteena. Kun siellä ei myöskään ole ollut valtiontalouden henkilöstöpolitiikasta johtuen mahdollisuutta vaativien tehtävien lisääntyessä lisätä henkilöstöä, vaan päinvastoin on pitänyt tulla toimeen entisillä resursseilla, niin varmasti myöskin tästä tosiasiasta seuraa joitakin ongelmia, joita muun muassa verotarkastukseen ja harmaan talouden torjuntaan on liittynyt. Niitten osalta voi kuitenkin sanoa, että mitä tulee verotarkastuksiin ja siellä havaituihin virheisiin, niin niitten osalta muun muassa yrittäjien kanssa tullaan käymään kaikki yksilöidyt tapaukset läpi ja katsomaan, onko virheitä tapahtunut, ja jos on, mistä syystä ja ryhtymään toimenpiteisiin.

Kun ed. Sasi viittasi Mariaporin tilanteeseen ja siihen, että hänet on erotettu, niin voitaneen nyt todeta, että hänen väittämänsähän oli, että yli puolet verotarkastuksista ja niitten perusteella määrätystä jälkiveroista olisi tarpeettomia tai aiheettomia. Esimerkiksi Lapin veropiirissä hän kuitenkin itsekään ei ollut jättänyt kuin kolmeen tarkastukseen huomautuksen, ja näin ollen tietysti tällaisen väitteen esittäminen tilanteessa, jossa on epävarmuutta, vaarantaa edelleen verohallinnon toimintakykyä.

Olen hyvin tyytyväinen siitä, että valtiovarainvaliokunnassa on verojaosto tuollaisen huomautuksen tuohon laittanut, koska onhan ilman muuta verohallinnon päätehtävä palvelukykyä parantaa ja pitää huoli siitä, että laatu on hyvä.

Myöskin harmaan talouden torjunnan osalta erilaisia toimintakeinoja tullaan käyttämään hyväksi. Erityisesti silloin, kun poliisilla on epäily-

tä siitä, että on kyse rikollisesta toiminnasta, varmasti suora toiminta on erityisesti perusteltua.

Ed. A l a - N i s s i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin voin ed. Sasin puheenvuoroa sikäli täydentää, että kyllä eduskunnan pöytäkirjasta löytyy ministeri Viinasen maininta siitä, että Elannon säästökassan osalta ei tule varsinaisia menetyksiä valtiolle. Tämän selvästi muistan. Täytyy muistaa, että tämä kaikki tapahtui sen jälkeen, kun eduskunta oli erikseen luopunut säästökassojen kassatalletusten turvaamisesta, erikseen sen Eka-harjoituksen yhteydessä todennut.

Mitä tulee verohallituksen pääjohtajan työhön, niin minä en sitä täällä kritisoinut, mutta kyllä pidän outona sitä, että meillä verohallituksen pääjohtaja on osakkaana perheyrietyksessä, josta hänellä on vuosittain satojen tuhansien markkojen osinkotulot. Tällaista käytäntöä ei ole ehkä muissa maissa tapana noudattaa, ja tämä ehkä aiheuttaa nyt uskottavuusongelman yhdessä näiden yhtiöihin kohdistuneiden toimenpiteiden kanssa.

Arvoisa puhemies! Sen verran vielä tulen tähän talousarvioon, että täällähän energiaverotukseen liittyen on nyt 40 ns. töpselitarkastajan virkaa, kuten energiaverotuksen uusi byrokraatia edellyttää. Tällä tavalla valtiovarainministeriön pääluokkaan kyllä virkoja lisätään, kun tehtiin byrokraattinen energiaverolaki Suomeen ja tuli 40 uutta töpselitarkastajaa Suomen tätä lakia soveltamaan.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Todelakin energiavero sellaisenaan kuuluu niihin lakiesityksiin, jotka ovat huonosti valmisteltuja. Mielestäni myös varsin asiattomasti on lähdetty niitä ajamaan, asiattomasti tässä tapauksessa sen vuoksi, että kysymyksessä on mitä suurimmassa määrin ympäristöön vaikuttava ratkaisu. Kuitenkaan sen mietinnön tekijöihin, joka joukko nimesi itsensä sähköverotyöryhmäksi, ei kuulunut ainuttakaan ympäristöasiantuntijaa, ainoastaan henkilöitä oikeusministeriöstä, tullihallinnon puolelta ja KTM:stä. Sitähän johti finanssineuvos Teir. Lähes sanasta sanaan työryhmän yhteenvedot tulivat myös tämän salin enemmistön päätöksiksi. Siitä puuttui siis ympäristönäkökulma.

Lisäksi koko tätä valmistelua on syytetty harhaanjohtamisesta, ja olen siitä varsin pitkälle samaa mieltä. Muun muassa se maaninen maakaasun vastaisuus, mitä täällä salissa toimitettiin,

kun perusteltiin sen mahdollomuutta, oli lievästi ilmaistuna harhaan johtamista.

Lisäksi haluan vielä todeta, että energiaveroratkaisu kaikin osin on hallitusohjelman vastaista. Se ei lisää kotimaista polttoaineen käyttöä, se ei lisää työllisyyttä, se ei lisää teknologian kehittämistä eikä se vähennä päästöjä, niin kuin hallitusohjelmassa todetaan.

Lopuksi, arvoisa puhemies, toteaisin lyhyesti vielä sen, että tämän takana ei ollut todennäköisesti ainoastaan hiilivoimalarakentajien tilaus-työ, vaan jotakin muuta, ja se muu on ydinvoiman rakentamishalu.

Lopuksi olen samaa mieltä, että verojen ...

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia! Jos edustaja haluaa jatkaa, niin puhujakorokkeelle.

Puhuja: ... julkisuus olisi taattava.

Ed. Hassi: Arvoisa puhemies! Oikeastaan vain kommentti ed. Ala-Nissilän ja ministeri Niinistön puheenvuoroihin.

Mielestäni ed. Ala-Nissilä otti esille oleellisen asian, kun hän puuttui siihen, kuka on valmistellut energiaveron kauppa- ja teollisuusministeriön osalta ja minkä nimityksen sama henkilö sai heti veron mentyä eduskunnassa läpi. Ministeri Niinistö totesi, että lakitekninen valmistelu on tapahtunut valtiovarainministeriössä. Näin on, mutta ministeri Niinistö erittäin hyvin tietää, että asiallisessa valmistelussa kauppa- ja teollisuusministeriö on ollut mukana. Ministeri Niinistö johti sitä ministerityöryhmää, joka neuvotteli tästä veromallista, jossa kauppa- ja teollisuusministeriön asiantuntijavirkamiesten joukossa oli myöskin hallitusneuvos Juha Kekkonen, jonka asiallisen jääviyden tässä asiassa ed. Ala-Nissilä otti esille.

Mielestäni Suomessa näihin jääviysasioihin suhtaudutaan aivan liian lepsusti. Tässäkin on kysymys satojen miljoonien markkojen intressistä. Nythän uusi eduskunnan hyväksymä energiaveromalli merkitsee Imatran Voima Oy:lle suurin piirtein 100 miljoonan markan vuotuista hyötyä ydinvoimaloiden ja hiilivoimaloiden veronalennuksena.

Suomessa on kummallinen tapa yrittää ohittaa nämä jääviyskeskustelut ikään kuin jääviyden ottaminen esille merkitsisi jonkun ihmisen leimaamista huonoksi ihmiseksi. Siitähän ei ole kysymys, vaan kysymys on siitä, että ihminen, jonka omat, sukulaisten tai firman edut liittyvät

johonkin yhteiskunnan päätökseen, ei saisi olla tätä yhteiskunnan päätöstä valmistelemissa.

Ministeri Alho: Arvoisa puhemies! Energia-veroesitys on valmisteltu valtiovarainministeriön vero-osastolla. Valmistelutyötä johti ministeri-valiokunta, jossa olivat ministerit lukuun ottamatta vihreiden ja vasemmistoliiton ryhmää. Sen käytössä oli tietysti myöskin asiantuntijoina sekä kauppa- ja teollisuusministeriön että vero-osaston virkamiehiä.

Sen haluaisin sanoa myöskin, että tämä energiaveroratkaisu ei ole suinkaan hallitusohjelman vastainen, vaan hallitusohjelmassa on sanottu, että työn verotuksen painopistettä on siirrettävä ympäristöperusteisiin veroihin. Näin on tapahtunut. Energiaveron selvästi tällainen.

Voi sanoa, että sähköverotyöryhmän ehdotukseen on ollut vaikuttamassa myöskin kansainvälinen toimintaympäristö. Se, että meillä on syntynyt pohjoismaiset sähkömarkkinat, on tietysti tosiasia. Täytyy lähteä siitä, että siihenkin sopeutuu sähkön verottaminen. Sitten tietysti on vaikuttanut myöskin koko arvioon siitä, miten energiaverokokonaisuutta on valmisteltu, se, miten EU:n piirissä direktiivivalmistelu on etenevässä. Sen voi sanoa, että ratkaisu näiltäkin osin on hyvin linjassa tämän kanssa.

Se, miksi hiilidioksidikomponenttia ei koskaan tähän tullut, johtuu niistä ratkaisuista, joihin energiaverotuksen ministerityöryhmässä päädyttiin. Lähdettiin siitä, että lämmön tuotannon puolella halutaan enemmän ohjaavuutta kuin sähkön tuotannon puolella. Se oli poliittinen ratkaisu, jossa mukana olivat ja liikkeelle panemassa myöskin kaikki ne ryhmät, jotka nyt ovat täällä sitä esitystä kritisoineet.

Ed. Ala-Nissilä: Arvoisa puhemies! Olen vakuuttunut siitä, että EU ei olisi pakottanut meitä tässä vaiheessa edistysellistä energiaverojärjestelmää muuttamaan, mutta me teimme sen itse luopumalla hiilidioksidikomponentista sähkön tuotannon osalta. Tämä oli ympäristönäkökulmasta vihreän verouudistuksen waterloo, ja tätä on voimakkaasti kritisoitava. Rion ympäristösopimus tätä ei siten ratkaise mutta osaltaan johtaa siihen, että se on förbi Suomen osalta. Mielestäni ihmettelen, kuinka tällainen voidaan tehdä vihreän ympäristöministerin Haaviston ollessa hallituksessa.

Mitä tulee itse asiantuntijain käyttöön, todelakin hallitusneuvos Kekkonen, joka oli muun muassa verojaostossa kauppa- ja teollisuusmi-

nisteriön pääasiantuntijana, nimitettiin siis siten, että kun vero täällä viime perjantaina hyväksyttiin lopullisesti, niin sunnuntaina jo oli uutinen Helsingin Sanomissa, että hänet on nimitetty tämän kantaverkkoyhtiön varatoimitusjohtajaksi. Kyllä tästä aikataulusta tulee väkisin se mieleen, että hänen on täytynyt tietää nimityksensä jo ollessaan täällä ikään kuin puolueettomana virkamiesasiantuntijana tässä kysymyksessä. Sen takia toivon, että valtiovarainministeriön tai kauppa- ja teollisuusministeriön osalta selvitetäisiin, onko tässä esteellisyysskysymys, ettei vastedes käy näin, että tulee tällaisia hankalia tilanteita tässä kysymyksessä. Nythän täällä on käsitelyssä, niin kuin ministeri Alho tietää, 630 miljoonan markan veronhuojennus, mikä pitäisi vielä antaa tälle Imatran Voiman kantaverkkoyhtiölle mahdollisimman nopeasti. Tämänkin perustelujen perään pitäisi eduskunnan mielestäni kysyä.

Ed. H a s s i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Alho tietänee, että siinä vaiheessa, kun hallituksen sisällä käytiin neuvotteluja uudesta energiaveromallista, neuvottelujen pöytäkirjoja tehtiin kauppa- ja teollisuusministeriössä. Kauppa- ja teollisuusministeriön virkamiehet olivat näissä veromallin asiasisältöä koskevilla keskusteluissa erittäin keskeisiä. Se on enemmän tällaista veroteknistä ja lakiteknistä loppuvalmistelua, mitä on tapahtunut valtiovarainministeriössä.

Kaikki, jotka seurasivat eduskunnassa tämän lain käsittelyn yhteydessä käytyjä hallituspuolueiden välisiä neuvotteluja, tietävät, että niissä myös kauppa- ja teollisuusministeriön asiantuntijavirkamiehenä esiintyi samainen Juha Kekkonen. Eli kyllä hän on tämän asian kaikissa valmisteluvaiheissa ollut erittäin keskeisessä asemassa, ja nyt sitten tosiaan sai nimityksen yhtiöön, joka hyötyy tästä päätöksestä.

Ed. Tulonen merkitään läsnä olevaksi.

Ministeri A l h o : Arvoisa puhemies! Kannattaa muistaa, että sähkömarkkinalain, joka oli edellisellä vaalikaudella käsiteltävänä eduskunnassa, lähtökohtahan oli se, että sähköjakelun ei pitäisi olla minkään yhtiön monopoli. Tästä syystä on irrotettu sähkön tuotanto- ja jakeluverkko. Nyt kun jakeluverkko on erillinen asia, sen ympärille on muodostunut kolmikantai-

nen yhtiö, joka omistaa verkon. Olemme siis päässeet eroon IVO:n omistamasta verkkomonopolista. Siinä on mukana sekä valtio, IVO että Pohjolan Voima.

Se, että tämä ratkaisu on näin — tietysti olisi voinut olla mahdollista esimerkiksi pohtia sitä, olisiko se voinut olla valtion monopoli, jolloin tietenkään myöskään monopolista ei olisi päästy eroon — on ratkaisu, jolla yllätettiin huolehtia siitä, että saadaan toimiva sähköpörssi. Näinpä tämä kolmikantainen ratkaisu on syntynyt, ja sen osana on sitten tämä veroratkaisu siitä syystä, että muuten ei kuluttajien kannalta tarpeellista sähköpörssiä, erillistä verkkoa, olisi voinut syntyä. Tästähän tulee hyöty ennen muuta juuri sillä tavalla, että voidaan saada ostetuksi sähköä sieltä, mistä sitä milloinkin halvimalla saa.

Tämähän on hirveän iso periaatteellinen kysymys, joka juuri osana sähkömarkkinalakia on pitänyt hoitaa. Näin ollen tavallaan täällä kauhistelu siitä, että joku on saamassa verohyötyä, on sinänsä ehkä perusteltua, mutta jos arvioisi tätä kokonaisuutta vasten ja sitä hyötyä vasten, joka muun muassa kuluttajille tästä aiheutuu, niin ilman muuta oli eduksi se, että verkko on irrotettu erilliseksi yhtiönsensä eikä ole enää kenenkään monopoli.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Viime viikkojen aikana on esiintynyt kolme tapausta, joihin on liittynyt virasta poispotkiminen, virantoimituksesta pidättäminen ja kolmas on sellainen, jossa on vaadittu virantoimituksesta pidättämistä. Kysymys on Reinin, Mariaporin ja Tammen tapauksista.

Jos katsotaan, että virassa oleva ihminen pidätetään virantoimituksesta, pitää suhteellisuusteorian ja -vaatimusten mukaan kohdella kaikkia samanarvoisesti.

Jos ajatellaan Reinin tapausta, niin tietenkin hänen tekonsa oli törkeä, enkä arvostele sitä, että ministeri Jaakonsaari pidätti hänet virantoimituksesta. Se oli yleisen näkemyksen perusteella tapahtunut ratkaisu varmasti häneltä. Sellaisenaanhan se ei tietysti Reinin työhön eikä tehtäviin vaikuttanut eikä sellaisia näkyvästi kai ollut meneilläänkään. Sanotaan näin, että Reinin tapauksessa ehkä virantoimituksesta pidättäminen oli suhteellisen yläkantissa.

Mitä tulee Mariaporin tapaukseen, oli hämmästyttävä, että, sikäli kuin muistan oikein, hän sai potkut virastaan siitä syystä, että hän arvosteli verottajan ja verotarkastajien toimintaa tavalla, joka arvostelu on yleisesti ihmisten tiedossa.

Verottajalla, verotarkastajilla on jääkiekkotermein ilmaistava tapa: kiekko päätyyn ja perään. Toisin sanoen tehdään tarkastus, määrätään seuraamukset ja sanotaan: valita, jos haluat. Monta kertaa sellainen ihminen, jolla ei ole mahdollisuutta käyttää hyvin voimakasta juristiapua, on todella lirissä, etten nyt sanoisi vielä vähän rumemmalla kielellä; jokainen tietysti tietää, mitä tarkoitan.

Kyllä tämä on yleisesti tiedossa, että verottaja on hyvin säälimätön. Minä ymmärrän sen asian kyllä, että näinkin täytyy tapahtua, koska vilpin yrittäjiä on tietysti toisellakin puolella, mutta kyllä tiedän useita tapauksia, joissa on lähdetty siitä, että sitten kun on lähdetty valittamaan, niin verottajan taholta on tehty kaikki mahdollinen, että oma tarkastaja pelastuisi, että häntä ei osoitettaisi syylliseksi vääraan verotarkastukseen ja tällä tavalla.

Sitä, että joku sellainen henkilö kuin Mariapori potkitaan virastaan ulos tällaisten lausumien perusteella, joihin on olemassa perusteita, minä pidän kohtuuttomana ja järjettömänä.

Jos sitten mennään tähän kolmanteen tapaukseen, Tammen asiaan, niin ennen kuin arvostelimme ministeri Alhoa, totean, että hänhän on antanut minulle tuuman mittaisia vastauksia pari kertaa, sama vastaus, mutta uudelleen allekirjoitettuna tästä asiasta, eikä selvä tapaus tarvitsekaan sen kummempia, ne ovat hyvin selkeitä. Ministeri Hemilä on antanut minulle yhden rivin vastauksen. Se oli selkeä. Ei tarvitse lukea kahta sivua tekstiä. Ei tässä mielessä mitään.

Tammi on kuitenkin virassa, jossa hänellä on mahdollisuus vaikuttaa niihin tutkimuksiin, joita suoritetaan siinä perheyhtiössä, jossa hän on osakkaana. Hänellä on suuri mahdollisuus vaikuttaa näihin asioihin. Näin ollen olisin katsonut, että jos katsotaan Reinin tapausta ja katsotaan Mariaporin tapausta, niin kyllä Tammen olisi pitänyt omasta mielihalustaan, omalla suostumuksellaan jättää viranhoidotehtävä siksi aikaa, kunnes tutkimukset ovat edenneet sille tasolle, jossa voidaan selkeästi osoittaa, että hänellä ei ole mitään tekemistä asian kanssa. Joka tapauksessa, koska hän on hyötyjä tästä yhtiöstä, niin asemansa perusteella hänellä on mahdollisuus vaikuttaa tutkimuksiin siltä osin kuin verottaja on siellä.

Näin ollen yhteiskunnan kannalta paljon paremmin kun Reinin tai Mariaporin tapauksessa Tammi olisi tullut pidättää virantoimituksesta. Jos hän olisi ollut järkevä, hän olisi fiksusti tehnyt, niin kuin lupasi. Kyllä Tammea joka tapauk-

sessä tullaan asiasta kuulemaan. Jos minä olisin tutkinnan suorittaja, ilman muuta kuulisin, ja tämä on aivan luontainen asia. Toisin sanoen kyllä tämä muodollisuus, minkä hän on esittänyt sen ehdoksi, että hän pidättäytyy virantoimituksesta, tulee varmasti täyttymään.

Tässä turkulaisfirman ja Tammen asiassa, en tiedä, pitäisikö sanoa, mutta voimakkaat huhut liikkuvat siihen, että asiaan liittyisi puoluepoliittista pimeää rahoitusta ja että joku iso puolue olisi siinä oikein parhaana edunsaajana. En tiedä, lähiajat sen tulevat näyttämään. Minulla ei ole osaa eikä arpaa asiassa. Minähän olen täällä yksinkertainen kansanedustaja, mutta tulee nimettömiä puhelinsoittoja, tällaisia. Jos tällainen asia tässä ilmenee, niin silloin todella, ministeri Alho, on todella kovat paikat siinä mielessä, että Tammea ei ole pidätetty virantoimituksesta.

Jos taas tällaisia perusteita ei ole, joita on esitetty aika laajastikin taustoilla, niin silloin se on tietysti ihan ok ja sankarillista. Olisi mukava kysyä, tietääkö ja onko ministeri Alho kuullut tällaisesta puoluepoliittisesta rahoituksesta mitään, että sellaista olisi liikkeellä tässä tapauksessa. Minusta se tuntuu aika hassulta kyllä, että tällaista olisi. Eiväthän tällaiset pienet firmat sellaisia, mutta silloin, kun linnut alkavat laulaa ja siitä aletaan tehdä juttuja, niin saattaa olla, että tällainen tilanne muuttuu hankalaksikin.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Keskustelimme muutama minuutti sitten energiaverotuksesta, ja ministeri Alho totesi toisin kuin minä, että energiaverot ei ole hallitusohjelman vastainen. Haluaisin siteerata kohdasta Verotus hallitusohjelmaa, jossa todetaan: "Työhön kohdistuvien verojen alentamista kompensoidaan merkittävässä määrin ympäristöveroilla. Veromalli laaditaan sellaiseksi, että verotus kannustaa energian säästöön ja ympäristölle haitallisten päästöjen vähentämiseen sekä tukee työvaltaisten ja uuden teknologian alojen kehittymistä eikä vaikeuta Suomen vientiä."

Kysyisinkin ministeri Alholta, joka on paikalla, onko tämä hiilen aseman yliveritaiseksi asettaminen lauhdesähkön tuotannossa työllisyyttä lisäävä, teknologiaa kehittävä ja päästöjä vähentävä malli, niin kuin hallitusohjelma edellyttää.

Ministeri A l h o : Arvoisa puhemies! Ensiksi ed. Tiusanen kysymyksiin. Hallitusohjelman mukaisesti kyseistä ehdotusta on valmisteltu. Se ei ole myöskään rasittamassa vientiteollisuutta, mikä on yksi tärkeä kriteeri sen suhteen, että

energiaveron korotus, jolla siis aikaansaatiiin tuloveroihin vastaavanlainen alennus, kohdentuu siten kuin se kohdentuu, lähinnä juuri kuluttajiin ja kotitalouksiin ja teollisuus on tämän korotuksen ulkopuolella.

Ei voi sanoa, että sillä, että sähköverosta on poistettu hiilidioksidikomponentti, otettaisiin kantaa siihen, millä tuotetaan sähköä. Itse asiassa voi sanoa, että jos me ottaisimme ikään kuin tähän mukaan hiilidioksidikomponentin ja ajattelisimme, että tuotoksen verottamisen kautta ohjattaisiin, me silloin tietysti toimisimme omia etujamme vastaan erityisesti juuri sähkömarkkinoilla, jolloin tulee tilanne, että meidän sähkömme on kalliimpaa kuin naapurin sähkö. Minähän oli se syy, miksi pohjoismaisten sähkömarkkinoiden toimivuuden kannalta tällainen ratkaisu on ollut perusteltua tehdä.

Mutta varsinaisesti halusin pyytää puheenvuoron ed. Aittoniemen puheenvuoron johdosta sen vuoksi, että minusta ei kannattaisi ihan kaikkia kuulopuheita kuitenkaan esittää kansakunnan tärkeimmältä puhujakorokkeelta. Minulla ei ole mitään tuollaista tietoa, joka liittyisi puolerahoitukseen, johon ed. Aittoniemi viittasi. Haluan vain sanoa, että tässä on menetelty virkamieslain mukaisesti. Virasta pidättämisen kynnykset ovat erittäin suuret. Mikäli käy niin, että pääjohtaja Tammen toimia ryhdytään esituttikin mukaisesti, joka tapahtuu poliisin piirissä — Tammella ei ole mahdollisuutta siihen vaikuttaa — asiassa tutkimaan, silloin tietysti pelisäännöt on tehty selviksi jo hyvissä ajoin ja tämän mukaan tullaan toimimaan.

Ed. K a n t a l a i n e n : Arvoisa puhemies! Tämä on tietysti aivan oivallinen paikka keskustella asiasta, jonka muun muassa ed. Aittoniemi otti esille, eli verohallinnon toimintatavoista ja toimintoihin liittyvistä asioista lähinnä sen takia, että olisi tietysti hyvä, että verovelvollisilla olisi selkeä luottamus näin keskeisessä asiassa, joka liittyy omaan verotukseen ja sen käytäntöön.

Kun tiedetään, että meillä Suomessa vallitsee ehkä Oecd:n tilastojen mukaan yksi maailman ankarimmista veroasteista, tämä on todellakin vakava kysymys. Toisaalta on tiedossa, että hallitus on nyt ensi vuodelle suunnitellut veroalennusta. Tämä on totta kai hyvä ja myönteinen asia, mutta vallan merkittävästi vielä linjaa ei saada korjattua.

On tunnettua kuitenkin, että korkea veroaste on yhtäältä työnteon ja yrittämisen motivaation kannalta dismotivoiva asia ja toisaalta se on

myös varmasti yksi asia, joka vaikuttaa meilläkin paljon keskustelussa olleen harmaan talouden rooliin ja sen nopeaan kasvuun. Tässä mielessä mielestäni korkeasta veroasteesta johtuen verovelvollisen oikeusturvaan tulee erityistä huomiota kiinnittää, ja mielestäni verotuksen keskeisiä kulmakiviä ovat juuri oikeudenmukaisuus ja ennakoitavuus. Näin ollen mielestäni verolait tulisi säätää niin, että tavallinen keskivertoverovelvollinen voi ymmärtää niiden sisällön ja nimen omaan etukäteen. Huolellisestikin valmisteltu verolaki sisältää tulkintaongelmia. Siitähän meillä on hyvin paljon esimerkkejä, ja tulkinta-ongelmien vaikeutta kuvaavat paljon ne lukuisat korkeimman hallinto-oikeuden päätökset, jotka ovat syntyneet tiukan äänestyksen jälkeen.

Jos kuvitellaan tilannetta, että verovelvollinen, joka on ollut lain tulkinnasta samaa mieltä kuin vähemmistöön jääneet korkeimman hallinto-oikeuden jäsenet, joutuu mahdollisen veronkorotuksen lisäksi maksamaan useilta vuosilta taaksepäin viivekorkoa, niin se on tietysti aika-moinen rangaistus, kun tiedetään, että meillä korko on tällä hetkellä 15 prosenttia ja se on verotuksessa vähennyskeltoton meno. Jos miettii, mitä se tarkoittaa, osakeyhtiöllä 15 prosentin vähennyskeltoton korko vastaa runsaan 20 prosentin vähennyskelpoista korkoa. Tässä mielessä puhutaan ihan merkittävistä taloudellisista intresseistä.

Meillä Suomessa verovelvollisia on kaiketi noin 3 miljoonaa, ja tässä mielessä heidän oikeusturvaansa on pyritty järjestämään siten, että verovelvollisilla on valitusoikeus viranomaisten päätöksiin. Tätä valitusoikeutta on kuitenkin viime vuosina rajoitettu, ja tässä mielessä pitää asioita tarkastella niin, että verovelvollisten valitusoikeuden vastapainona on veronsaajien oikeus valittaa verotuspäätöksistä. Voidaan vain kuvitella, minkälainen on tilanne silloin, kun pieni verovelvollinen ja asiantuntemusta omaava veronsaajan edustaja keskustelevat. Missään tapauksessa ei osaa sanoa, että he olisivat yhtä lailla tasavertaisessa asemassa veroprosessia käsitellessä.

Verovelvollinen ei useinkaan voi käyttää verolakien suomia mahdollisuuksia valittua päätöksestä, ja tämä useimmiten johtuu juuri asiantuntemuksen puutteesta. Verovelvollisen asiantuntemus riittää poikkeuksellisen harvoin sen seikan arvioimiseen, onko verotuksessa tapahtunut virhe vai eikö sitä ole tapahtunut. Tiedetään myös se faktinen totuus, että asiantuntijoiden käyttämisen maksaa.

Veromenettelystä annetun lain 26 §:n osalta todetaan, että verotusta toimitettaessa on tunnollisesti sekä veronsaajien että verovelvollisen etua silmälläpitäen harkittava, mitä verovelvollisen tulosta ja varallisuudesta sekä muista asiaan kuuluvista seikoista on veroilmoituksesta tai muuten käynyt selville taikka muulla perusteella on katsottava oikeaksi.

Tästä nimenomaisesta lain määräyksestä huolimatta valtaosa verohallinnon palveluksessa olevista varmastikin mieltää olevansa erityisesti veronsaajien edustajia. Verovelvolliset puolestaan mieltävät verohallinnon edustajat lähes poikkeuksetta veronsaajien palveluksessa oleviksi virkamiehiksi, joiden tarkoituksena on verotulojen maksimointi.

Verovelvolliset kokevat käytännössä varsin hankaliksi useat verotusmenettelyyn liittyvät seikat, ja verotuskäytäntö vaihtelee veropiireittäin. Niinpä verottajan verovelvolliselle antamat määräajat ja näyttövelvollisuudet ovat usein kohtuuttomia ja joskus niitä sanotaan jopa mielivaltaisiksi. Verotuksen oikeellisuuden varmistamiseksi tulisi laatia selkeät ohjeet hyväksi verotusmenettelytavaksi sekä päivittää niitä aika ajoin.

Mielestäni, kun keskustelua on tämän syksyn aikana käyty nimenomaan verohallinnon menettelytavoista, verovelvollisen luottamuksen saavuttamiseksi ohjeiden tulisi olla jonkin verohallinnosta erillisen viranomastahon antamat. Tässä mielessä tällaisena tahona voisi selkeästi mielestäni toimia esimerkiksi erityinen verotuksen asiamies. Meillähän on erilaisia asiamiesjärjestelmiä eri elämänaalueilla maahamme luotu ja niiden roolia tietysti voidaan arvioida, mutta tässä on kyseessä verohallinnon osalta hyvin merkittävistä taloudellisista intresseistä. Siinä mielessä luottamuksen palauttaminen on tärkeää.

Mielestäni verotuksen asiamiehen rooliin voisi esimerkiksi kuulua sen tyyppisiä asiakokonaisuuksia kuin ohjeiden antaminen hyvästä verotustavasta, verovelvollisten opastamisesta, veroilmoitusten täydentämiseen liittyvistä määräajoista, ulkopuolisille annettavien tietojen laajuudesta ja sisällöstä sekä päätösten perustelemisestä.

Uskon, että mikäli saisimme tällaisen ikään kuin verohallinnon ulkopuolella olevan tahon, joka lähtisi tätä hallintoa seuraamaan, luottamus kansalaisten ja verovelvollisten piirissä oleellisesti paranisi ja antaisi selkeästi työrauhaa myös jatkovalmisteluja ajatellen.

Ed. Soininvaara: Arvoisa puhemies! Tulin tänne itse asiassa vastaamaan ed. Ala-Nissilälle, joka toivottavasti jossakin kuuntelee. Hän on harvinaisen kovakorvainen kansanedustaja, koska hänelle pitää kolmannen kerran sanoa samasta asiasta. Hän puhui energiaveroratkaisusta jotenkin siihen tyyliin, että sillä olisi jotakin tekemistä Rion sopimuksen kanssa. En puutu tähän veroratkaisuun millään muulla tavalla, mutta sanoisin, että Rion sopimuksen kanssa sillä ei ole mitään tekemistä sen vuoksi, että sekä vanha vero että uusi vero toisaalta edistävät uusiutuvien energialähteiden käyttöä, millä saattaisikin olla jotakin tekemistä Rion sopimuksen kanssa, mutta ennen kaikkea lisäävät turpeen käyttöä. Kun turve on kaikista polttoaineista se, josta tulee eniten hiilidioksidipäästöjä, niin sen takia sekä uusi että vanha verojärjestelmä pikemmin-kin lisäävät hiilidioksidipäästöjä kuin vähentävät niitä. On kansallista itsepetosta kuvitella, että on olemassa jokin tällainen valikoivan kasvihuoneilmiön laki, jossa turpeesta peräisin oleva hiilidioksidi ei aiheuttaisikaan kasvihuoneilmiötä.

Sen sijaan jotakin tekemistä Rion sopimuksen kanssa on niillä hallituksen toimilla, joista samassa yhteydessä päätettiin ja joilla pyritään lisäämään kotimaisen puun käyttöä energian tuotannossa, koska puu on todella aidosti uusiutuva energialähde eikä sen vuoksi pitkällä aikavälillä aiheuta kasvihuoneilmiötä.

Ed. Tuonen: Arvoisa puhemies! Verotuksen keventäminen ja muuttaminen on tietysti ollut aikamoinen painopiste kuluvana vuonna, mutta toivoa on siitä, että myös ensi vuonna. Jos ajatellaan pelkkää tuloverotuksen alentamista, olen itse edustanut sitä linjaa, että mielestäni myös palvelualojen pientyöntantajien arvonlisäveroasia pitäisi ottaa yhtenä osana verotuksen keventämiseen. Meille kansanedustajille tulee hyvin voimakkaita viestejä siitä, että näin korkea arvonlisävero on esimerkiksi kampaamoille aikamoinen kohtuuttomuus. Kun ministeri Alho on paikalla, toivoisin hänen ottavan kantaa tähän. Budjettikirjasta sinänsä sitä ei näy, mutta tiedän, että joitakin keskusteluja asiasta on käyty.

Huolestunut olen myös kotitalouksien työllistämisestä ja siitä, että budjetissa on nyt varattu siihen rahat mutta asia viivästyy ja viivästyy. Kysyisin ministeri Alholta: Vieläkö hän kannattaa Tanskan-mallia? Tapasin viime viikolla tanskalaisia parlamentaarikkoja. He ovat aika tavalla suomineet ja arvostelleet omassa maassaan tällaista kotitalouksien työllistämistä osuuskun-

tien kautta. Se on tullut huomattavasti kalliimmaksi kuin oli odotettu eikä palvele perheitä. Tällaista viestiä olen saanut.

Arvoisa puhemies! Vielä kolmantena asiana valtion ja kuntien verotuksellisten oikeuksien muuttaminen. Mielestäni siihen remonttiin pitäisi olla rohkeutta myös tämän hallituksen aikana. Kunta on todella verottaja, ja kun tiedetään valtionosuusuudistuksen, siinä olisi aika selkeä viesti, että kunnat voisivat todella järjestää nämä palvelut ja verottaa sen mukaan.

Ministeri A l h o : Arvoisa puhemies! Ed. Kantalainen käytti mielenkiintoisen puheenvuoron erityisesti verotuksen asiamiehen kohdalta, jossa hän arveli, että verotuksen asiamies voisi antaa puolueettomia ohjeita ja neuvoja siitä, että verotus koettaisiin oikeudenmukaisemmaksi.

Itse pitäisin myös hyvänä sitä, mitä valtiovarainvaliokunnan verojaosto on ajatellut, kun se on sanonut korostavansa verohallinnon palvelukykyä. Mielestäni verohallinnon palvelukyky on myös sitä, että se ottaa huomioon ohjeissaan myös veronmaksajat. Tässä suhteessa ainakin pitäisin itse hyvänä sitä, että ennakkotietomenetelyä on laajennettu ja tullaan laajentamaan, koska sehän lisää ennen kaikkea verotuksen ennakoitavuutta. Mielestäni myös se, että verotus tapahtuisi oikea-aikaisesti, lisää veronmaksajien oikeusturvaa.

Mutta epäilemättä verotarkastustoimintoihin täytyy puuttua, koska niin paljon on tullut palautetta siitä, että ne eivät ole olleet veronmaksajien kannalta oikeudenmukaisia siitä huolimatta, että selvitysten perusteella noin 7 000—8 000 verotarkastuksesta vain muutamassa sadassa on tehty valitus ja virheellisyys on todettu vain muutamissa kymmenissä.

Mutta niin kuin sanoin, kaikki nämä yksilöidyt tapaukset käydään läpi. On tietysti selvä asia, kun myös verohallinnossa on delegoitu tehtäviä tavatoman paljon, että eri veropiireissä ja lääninverovirastoissa saattaa olla erilaista käytäntöä. Kaikki nämäkin tullaan käymään läpi. Se kuuluu nyt verohallinnon tuleviin tulostavoitteisiin.

Ed. Tuloselle sanoisin vain lyhyesti sen verran, että ensi keväänä hallituksen puolelta selvitetään palvelutyönantajinkin liittyvän arvonlisäverotuksen kynnyksen, 50 000 markan liikevaihtokynnyksen, liu'uttamista pois sillä tavoin, että se tapahtuisi vähän suuremmassa liikevaihdossa, jolloin tavallaan voitaisiin hakea palvelualalle helpotusta.

Kotitalouksien osalta voin sanoa sen, että

asiaa selvitetään talouspoliittisen ministerivaliokunnan päätösten perusteella hyvitysjärjestelmän pohjalta ja siitäkin tullaan antamaan hallituksen esitykset kevätkauden kuluessa eduskunnalle, aivan kuten budjettiesitykseen on sisällytetty.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Verotuksesta riittää puhetta ja siitä olisi paljonkin puhuttavaa, mutta ajan voittamiseksi käyn läpi lyhyesti joitakin asioita.

Ensinnäkin hallitusohjelmassa todetaan, niin kuin on tapahtunutkin, että palkansaajien verotusta on tarkoitus alentaa. Sellainen näkökulma pitäisi ottaa huomioon, että eikö palkansaajat pitäisi rinnastaa yrityksiin niin, että myös palkansaajat voisivat vähentää kustannukset täysimääräisesti niin kuin ne ovat. Eli matkakustannukset kokonaisuutena, sitten työkyvyn ylläpitämisen kustannukset, sairauskulut, että ihminen kestää kunnossa. Mahdollisesti voitaisiin katsoa kunnossapitokustannuksiksi se, että voisi kerran vuodessa pitää lomaa jossakin. Samalla tavalla yrityksetkin voivat poistaa vähennykset. Ilmeisesti siinä pitää olla jonkin verran hurvitteluakin, koska yrityksetkin voivat vähentää edustuskuluaan. Siinä mielessä, sitä kautta voisi saada myös oikeudenmukaisuutta syrjäseutujen ihmisille, jotka joutuvat pitkät matkat kulkemaan. Heidän ei ainakaan sen takia tarvitsisi muuttaa asutuskeluihin, vaan he voisivat käydä työssä ja saisivat suht koht saman käteen jäävän osuuden, koska kaukana asuva joutuu maksamaan kalliit polttoainekulut ja hänen työssäkäyntinsä tulee huomattavasti kalliimmaksi.

Sitten osuuskuntien hommassa sen verran, mistä ed. Tulonen totesi, että minusta Suomessa joissakin kunnissa ollaan osuuskuntahommassa menossa vähän vääraan suuntaan. Sillähän korvataan osuuskuntien työntekijöille kunnallisia palveluita eli kunta myy osuuskunnalle palveluita, jotka oikeasti kuuluisi kunnan järjestää. Eihän siinä mitään uutta tule. Tapahtuu vain niin, että osuuskunnan ihmiset tekevät töitä ja hirveän paperisodan, kun kunnassa on sama organisaatio, joka voisi hoitaa luonnostaan palkka-, sosiaali- ja muut kulut.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Päätökset:

Luku 01 Valtiovarainministeriö, luku 03 Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, luku 05 Val-

tiokonttori, luku 06 Tapaturmakorvaukset ja muut vahingonkorvaukset, luku 07 Eläkkeet, luku 10 Valtiontalouden tarkastusvirasto, luku 18 Verohallinto, luku 39 Eräät siirrot Ahvenanmaan maakunnalle, luku 40 Tullilaitos, luku 52 Tilastokeskus, luku 64 Valtion kiinteistölaitos, luku 70 Hallinnon kehittämiskeskus, luku 80 Hallinnon uudistaminen ja eräät hallinnon tukitoimenpiteet, luku 81 Eräät hallinnonaloittain jakamattomat menot, luku 82 Postipankki Oy, luku 84 Pohjoismaiset rahoitusyhteisöt, luku 85 Sitoumusten lunastaminen, luku 86 Suomen itsenäisyyden juhlarahasto, luku 87 Rahoitusmarkkinoiden vakauttaminen, luku 89 Euroopan investointipankki (EU), luku 90 Suomen maksusuudet Euroopan unionille (EU) ja luku 99 Valtiovarainministeriön hallinnonalan muut menot hyväksytään.

P ä ä l u o k k a 29

Yleiskeskustelu:

Ed. T y k k y l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto käsitteli opetusministeriön hallinnonalan pääluokkaa, ja olimme aika yksimielisiä esittäessämme valtiovarainvaliokunnalle oman mietintömme. Joitakin muutoksia oppositio tulee tekemään, mutta voidaan sanoa, että muutokset ovat sellaisia, jotka varmasti voidaan myöhemmässä vaiheessa toteuttaakin.

Merkittävin asia opetusministeriön pääluokassa on valtiovarainvaliokunnalla tänäkin vuonna ollut huoli peruskouluun liittyvistä säästöistä. Viime vuonna jo mietinnössä sanottiin, että koulutukseen suunnatut leikkaukset tulisi lopettaa. Valiokunta kiinnittää erityistä huomiota siihen, että valtionosuuksien perustana olevat yksikköhinnat eivät perustu todellisiin kustannuksiin. Toivottavasti tilannetta osaltaan auttaa se, että valtionosuusuudistuksen yhteydessä yksikköhintojen tarkistukset päätettiin tehdä joka toinen vuosi nykyisen neljän vuoden sijasta.

Kun tänne on myös tullut opetusministeri, niin totean, että valtiovarainvaliokunnan lausunto tukee opetusministeriön toimintaa tältä osin ja toivoisin, että seuraavan budjetin yhteydessä voitaisiin saada korjaukset, mitkä liittyvät peruskoulutukseen.

Hyvänä valtiovarainvaliokunta pitää sitä, että opetusministeriö on hyväksynyt peruskoulun kehittämishajelman. Opetushallitus on tehnyt kolme laajaa arviointiraporttia tärkeistä asioista.

Nämä ovat erityisopetuksen tila, toteuttaako peruskoulu tasa-arvoa sekä syrjäytymisriskit koulutuksessa. Näiden pohjalta on kehittämisohjelma hyväksytty.

Valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto keskusteli paljon liikunnan määrärahoista ja Veikkauksen voittovarojen jaosta. Valiokunta piti suurena epäkohtana sitä, että liikunnan ammatillista koulutusta rahoitetaan veikkausvoittovaroista. Kaikki muu ammatillinen koulutus rahoitetaan yleisistä budjettivaroista. Sen vuoksi valiokunnan mietinnössä on lausuma, jonka mukaan liikunnan ammatillinen koulutus tulee jatkossa rahoittaa yleisistä budjettivaroista. Tämä on myös ponsiesitys. Valiokunta myös kiirehtii arpajaislain uudistamista siten, että lainmuutokset tulisivat voimaan vuoden 1998 alusta.

Tieteen määrärahoista valiokunta toteaa tyydytyksellä, että tutkimusmäärärahoja on lisätty. Asetettujen painopistetavoitteiden saavuttamiseksi on tärkeää investoida henkisiin voimavaroihin ja niiden kautta koko kansan tulevaisuuteen. Valiokunta korostaa myös sitä, että uusien innovaatioiden laajamittainen kotimainen hyödyntäminen edellyttää teknisen kehityksen lisäksi sosiaalisten ja kulttuuristen näkökohtien ottamista huomioon.

Kulttuurin osalta voidaan todeta kaksi asiaa. Valiokunta on huolestunut siitä, että Suomen Kansallisoopperan eläkevastuiden kattamiseksi tarvittavat varat vähentävät entisestäänkin harkinnanvaraisiin avustuksiin osoitettavia määrärahoja. Valiokunta pitääkin välttämättömänä, että oopperan eläkevastuiden kattamiseksi etsitään ratkaisua niin, ettei tämän takia harkinnanvaraisia avustuksia tarvitse vähentää.

Toiseksi valiokunta on iloinen siitä, että tänä syksynä on saatu aikaan kuvataiteilijoille ns. näyttökorvausjärjestelmä. Siihen on ensi vuoden talousarviossa varattu 3 miljoonaa markkaa. Valiokunta kuitenkin pitää tärkeänä, että uutta järjestelmää kehitetään ja näyttökorvauksiin osoitettavia määrärahoja asteittain lisätään.

Ajattelin, että käyn vielä läpi muutamia yksittäisiä asioita.

Kansainvälisen yhteistyön osalta valiokunta lausui, että Erasmus-ohjelmaan osallistuvien määrän tulisi kaksinkertaistua ensi vuonna.

Harjoittelukouluista teimme oman lausuman liittyen opintotukiasiaan myös. Mehän saimme korjattua nyt tätä ikärajaa 20 vuodesta 19 ikävuoteen. Mutta valiokunta kiinnitti huomiota siihen, että edelleenkin tehdään työtä, että voisimme alentaa ikärajaa seuraavan budjetin yh-

teydessä, ei siis tässä, vaan seuraavan budjetin yhteydessä.

Meillä on ongelmia, kun katsellaan kansanopistojen käyttökustannuksia. Toivoisin, kun siellä on tällä hetkellä aika epävarma tilanne, että opetusministeriö voisi seurata tilannetta ja tarpeen vaatiessa osoittaa määrärahat niille kansanopistoille, joilla on vaikeuksia toimintansa turvaamisiksi.

Mitä tulee valtionavustukseen järjestöille, tässäkin otimme kantaa lähinnä naisjärjestöjen kohdalta ja erityisesti nuorten osalta. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksesta myös tehtiin korjaukset opetusministeriön taholta, mikä oli ihan hyvä asia. Taiteen tukeminen on edelleenkin tärkeää, ja katsoimme, että erityisesti lasten ja nuorten teattereita ja ryhmiä sekä alueteatteritoimintaa tulee tukea valtionosuuksin. Tulen palamaan muiden puheenvuorojen jälkeen näihin opetusministeriön hallinnonalaan liittyviin kannanottoihin ja mietintöön liitettyihin vastalauseisiin.

Arvoisa puhemies! Totean, että jaoston ja valiokunnan työskentely sujui mielestäni mallillisesti. Se merkitsee sitä, että yhteisesti voimme ponnistella myös tämän alan asioissa niin, että saamme todellisia korjauksia yhdessä aikaan täällä eduskunnassa.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! On mukava siirtyä vähän kevyempään keskusteluun tuon äskeisen raskaan ja vähän riitaisankin verotuskeskustelun jälkeen.

Minä olen tehnyt tapani mukaan lukuisasti raha-asia-aloitteita, mutta olen jo aikaisemmin yleiskeskustelussa todennut, että tästä raha-asia-aloitteiden jättämisestä voitaisiin eduskunnassa luopua. Se on niin turha tapa, kun yksikään niistä ei mene enää läpi, kun erityisesti tästä joululahjarahajärjestelmästä on luovuttu. Sitä pidän kyllä pahana; vaikka huono aika on ollutkin ja sen takia aikanaan Viinasen tahdosta joululahjarahajärjestelmästä luovuttiin, niin se voitaisiin kyllä palauttaa takaisin, että kansanedustajilla ja toki hallituspuolueidenkin edustajilla olisi mahdollisuus saada edes jokin aloite täällä läpi. Silloin ymmärtäisin raha-asia-aloitteidenkin kirjoittamisen ja jättämisen. Nyt näkyy näistä keltaisista lehtisistä, että varsin vähän kansanedustajat enää viitsivät niitäkään raha-asia-aloitteita, joita ovat alun perin tehneet, saattaa tänne eduskunnan käsittelyyn. Toki myöhemmissä pääluokissa niitä saattaa enemmän tulla.

Rouva puhemies! Minä olen tuonut tänne

eduskuntasaliin noista useasta kymmenestä raha-asia-aloitteesta yhden. Se oli alun perin 30 000 markan raha-asia-aloitte, mutta olen tullut köyhää valtiota vastaan ja laskenut sen 15 000 markkaan. Se on tietysti jossain määrin veitikka silmäkulmassa tehty, mutta tositarkoituksella ja tämä aloite on täällä eduskunnassa kylläkin herättänyt keskustelua muun muassa valtiovarainvaliokunnassa. Ilmeisesti tätä pidettiin kuitenkin sisällöltään inhimillisenä ja osin humoristisena, ja oikeaan asiaan osuneena. Tämä on tämä raha-asia-aloitte tässä pääluokassa 29 Ivalon huuliharppufestivaalien tukemiseen.

Ivalossa pidettiin ensimmäiset huuliharppufestivaalit vuonna 95 vähän ennen vappua. Olin siellä arvokkaasti suojelijan ominaisuudessa ja myös esiintyvänä taiteilijana. Se oli sellaisen pienen porukan liikkeelle panema asia. Kaikki hyviä huuliharppisteja. Siellä on oikein sellainen maantauti siellä Ivalossa, että siellä soitellaan paljon huuliharppua.

Tässä tilaisuudessa päätapahtuma oli Hotelli Kultahipussa, mutta jo illalla käytiin esiintymässä vanhainkodissa sotaveteraanien ja invalidien luona ja sitten oli tämä pääjuhla. Siellä olivat mukana myös Pepe Ahlqvist, tämä huuliharppu suomalainen mestari, ja Harri Roinesalo, paikallinen tekijä, jonka soittotaidoista kertoo se, että hänet viime kesänä kelpuutettiin kahteen puolen tunnin esitykseen Kaustisten kansanmusiikkifestivaalilla, joka on aikamoinen saavutus ja edellyttää aikamoista ammattitaitoa.

Taso oli siis erinomaisen korkea, ja korkeata tasoa osoittaa se, kun seuraavana päivänä Inarinmaa-lehti koko etusivulla kirjoitti tuosta asiasta, niin totesi, että kansanedustaja Aittoniemi huuliharppu soitto oli pettymys. Hänen taitonsa oli huomattavasti huonompi kuin muiden esiintyjien. Tämä ei tarkoita sitä, että minä olisin ollut huono, vaan sitä, että yleinen taiteellinen taso oli niin korkea, että siihen verrattuna tällaisen harrastelijan esiintyminen oli vähän alakan-tissa.

Tänä vuonna samaan aikaan pidettiin uudelleen nämä festivaalit ja hiukan tarkemmin suunniteltuina ja myös Ivalon kunta on ollut niissä mukana. Silloin ensimmäisellä kerralla, niin kuin tuossa alkuperäisessä aloitteessani sanoinkin, väkeä ei ollut liiemmälti mutta tunnelma oli käsin kosketeltavissa silloin. Nyt tietävästi, minä en ollut siellä mukana, siellä oli varsin hyvin väkeä ja yleisö otti sen hyvin vahvasti vastaan. Myös näitä esiintymistilaisuuksia oli lisätty. Tosin ei oltu päästy vielä siihen, mikä on pyrkimys,

että myös Ivalon kirkko mahdollistaisi näille erinomaisille, maan parhaille soittajille jonkinlaisen kirkkoesiintymisen, koska huuliharppuhan jo suurelta länneltä liittyy tuon bluesin kautta tiettyihin uskonnollisiin virityksiin. Ei se ole niinkään kaukana tästä asiasta.

Rouva puhemies! Näiltä pohjilta olen nyt tehnyt tämän aloitteen, joka on alennettu 15 000 markkaan. Se on suorastaan epätoivoinen teko kyllä tämä, että alentaa tätä summaa. Mutta ajattelin, että jos vähänkin olisi saatavissa pohjaa, kun Ivalon kunta siihen antaa vähän lisää. Tarkoitus ei ole varmastikaan näitä festivaaleja tehdä suurimuotoisiksi, ne ovat ihan yhtä pienet kuin huuliharput, myöskin tämä tilaisuus. Mutta tiedän varmasti, että koska siinä on lähellä Saariselän ym. turistikeskuksien ja tulijoita on sinne valtavasti, halutaan sellaiset kunnolla järjestää.

Siinä mielessä kyllä tämä on ihan tositaroituksella, rouva puhemies, tehty. Yksityiskohtaisessa käsittelyssä tulen tämän esittämään täällä, ja kannattajakin on valmiina Pohjanmaalta Tauno Krossin maisemista. Sieltä spelin pitäjästä ed. Vihriälä tulee vakaasti kannattamaan, eikä minulla ole ollut tarvetta häntä millään tavalla pyydelläkään. Päinvastoin täällä on useita, jotka halusivat tätä hyvää ehdotusta kannattaa.

Eikä tässä maailma kaadu sitten, ministeri Andersson ja ministeri Heinonen, vaikka tämä menisi läpi. Minä tiedän, että muun muassa ministeri Niinistö varovaisen suotuisasti suhtautuu tähän. En minä tarkoita sitä, että hän olisi sanonut, että tämän pitäisi mennä läpi, mutta ei hän sitä ole todennut ollenkaan huonoksi, tämä on hyvä ajatus sellaisenaan. Toivon, että se täällä salissa sitten ankarassa äänestyksessä mahdollisimman niukasti menee läpi, mutta menee kuitenkin. Silloinhan se on ihan kunnioitettu asia tässä yrityksessä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. Tykkyläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin todeta ed. Aittoniemen puheenvuoron johdosta, että hänen raha-asia-aloitteen sa tuli siinä vaiheessa valiokunnan käsittelyyn, kun sivistys- ja tiedejaosto oli jo nämä asiat käsitellyt ja kuunnellut asian tuntijat. Näin olen me emme saaneet kuulla asiantuntijoita tämän johdosta.

Mitä tulee itse tähän asiaan, totean, että jos

hän oikein vakavasti aikoo viedä asiaa eteenpäin, tietenkin ministeriö tekee tästä päätökset, eli olisi pitänyt kääntyä suoraan ministeriön puoleen. Minusta on aivan hyvä käytäntö se, että raha-asia-aloitteita ei enää tuoda niin kuin ennen vanhaan, vaan ministerit myöntävät tietyille kulttuuritapahtumille suoraan avustukset. Tämä on sellainen käytäntö, että siinä myöskin valvontapuoli tulee huomioon otetuksi paremmin.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tässä salissa on eräiden arvioiden mukaan eniten käytetty sivistyssana substanssi. En tässä mene ed. Aittoniemen lisäysehdotuksen substanssiin, koska olen hyvin epämusikaalinen.

Sen sijaan olisin yhtynyt hänen näkemykseen siitä, mitä hän aivan alussa sanoi, että olisi hyvä palauttaa joululahjarahat ja nimenomaan hallituspuolueiden edustajille. Se ilahduttaisi varmasti heitä, koska hallituspuolueesta oleva kansanedustaja joutuu vastoin omaakin näkemystään tai vakaumustaan joissakin asioissa äänestämään hallituksen puolesta, jolloin olisi aivan kohtuullinen korvaus, että tätä kautta näitä joululahjarahoja tulisi. Toivon mukaan tämänkin vastauspuheenvuoron joku korkea-arvoinen virkamies nappaa ja lähtee liikkeelle. Sitä kauttahan täällä yleensä asiat menevät ...

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Tykkyläinen mainitsi, että tämä asia olisi pitänyt hoitaa ministeriön kautta. Kyllä tiedän. Minähän olen joka välissä, missä olen ministeri Anderssonia tullut vastaan, aina puhunut Ivalon huuliharppufestivaalien määrärahasta, niin että kyllä minä yrittänyt olen, ettei asia siitä ole kiinni. En tiedä, onko se jäänyt ministeri Anderssonin mieleen. Joka tapauksessa tämä aloite nyt oli kuitenkin esillä.

Totta kai tässä on nämä muodollisuudet ja anomiset aikanaan, jos tällainen ratkaisu olisi, mutta on tässä tämä asia tuotu tänne eduskuntaan esille. Ehkä tämä on — vakava asia sellaisenaan tietysti — vähän tällainen keventäväkin tässä raskaassa keskustelussa.

Ed. E l o : Herra puhemies! Ensinnäkin haluan lausua iloni siitä, että molemmat ministerit ovat täällä paikalla. Oikeastaan minulla onkin molemmille asiaa.

Enemmän on tarkoitus puhua tästä koulutuksesta, mutta ensimmäisenä ottaisin esille kuitenkin asian, joka koskee ministeri Anderssonin toi-

mialaa eli urheilua. Eilenhän palkittiin maan parhaat urheilijat, ja tämän päivän Helsingin Sanomat minun mielestäni nostaa esille varsin mielenkiintoisen näkökohdan siinä, ja pyytäisin ministeri Anderssonia myöskin sitä kommentoimaan. Nimittäin paras urheilija eli tässä tapauksessa Heli Rantanen, joka kahdeksantena naisena nyt valittiin parhaaksi urheilijaksi, saa vaatimattoman Kalle Kaiharin palkinnon, ei minkäänlaista rahaa.

Tietysti voidaan sanoa, että huippu-urheilijat saavat aikamoisia tuloja, mutta esimerkiksi jos ajatellaan naisten keihäänheittoa, tuskin ne tulot niin kovin merkittäviä ovat, joten pyytäisin kyllä ministeri Anderssonia miettimään ja ehkä kommentoimaanakin tätä. Helsingin Sanomien urheilutoimittaja Ari Pusa ehdotti tuollaista 50 000—100 000 markan palkintoa Suomen parhaalle urheilijalle, joka vuosittain valitaan; valinnassa ovat toimittajat pääasiassa mukana.

Sitten, herra puhemies, koulutukseen. Ensinnäkin olen sitä mieltä, että meillä Suomessa aivan liian vähän keskustellaan koulutuksesta. Minun mielestäni se on paljon tärkeämpi asia kuin voisi ajatella siitä, miten se esimerkiksi näkyy täällä eduskunnan salissa. Täällä päivästä toiseen me puhumme joustoista ja me puhumme kaikenlaisista muista asioista ja kuvittelemme, että ne sitten ovat ainoita autuaaksi tekeviä, kun on kysymys työllisyydestä. Jo eilen, kun tätä joustokeskustelua täällä taas käytiin, totesin, että minun mielestäni osaaminen, tietotaito, on se, mikä on sekä yksilön että kansakunnan tasolla ratkaisevaa siinä, miten yksilö selviytyy elämässä ja miten selviytyy kansakunta eli Suomen kansa. Kysymys on todella koko kansan koulutustasosta, ei pelkästään joidenkin huippujen koulutuksesta.

Tässäkin yhteydessä kiinnitän huomiota siihen, mitä ed. Tykkyläinen sanoi jaoston kirjoittaneen, eli koulutus ei tietysti saa olla pelkästään koulutusta ammattiin ja osaamiseen, vaan sillä pitää olla tietysti tällaista yleissivistävää humaanin tarkoitusta. Silloin tietysti sellaiset asiat kuin kanssakäyminen muitten kanssa, sosiaalisuus, oikeudenmukaisuus, tasa-arvo ja solidaarisuus tulevat esille, ja minun mielestäni ehkä peruskoulujärjestelmässä ne asiat vielä tulevatkin.

Joka tapauksessa minulla on se kuva, että esimerkiksi sosiaalisuutta aivan liian vähän suomalaisessa koulutuksessa korostetaan. Kun itse olen toiminut koko ikäni teknillisessä oppilaitoksessa opettajana, kouluttanut insinöörejä, minusta tuntuu, että monta kertaa esimerkiksi työ-

yhteisön ongelmat lähtevät liikkeelle siitä, että osataan kyllä tekniikkaa, mutta ei tulla ihmisten kanssa toimeen. Saattaa tulla sekä työpaikalle että yhteiskunnalle paljon kalliimmaksi, jos ei ole näitä sosiaalisia taitoja. En tiedä, kuinka paljon niitä pystytään opettamaan, mutta joka tapauksessa haluan korostaa niiden merkitystä.

Herra puhemies! Seuraavaksi tulisin asiaan, joka on ollut muutaman vuoden ajan jo esillä Oecd:n maaraporteissa. Se on se, että Oecd moittii Suomen koulutusta sittenkin varsin tehottomaksi. Todella mielelläni kuulisin ministeri Heinosen näkemyksen. Minulla oli tarkoitus saada tämä kerran aikaisemmin tänne kyselytunnille, mutta syystä tai toisesta se ei kuitenkaan tullut.

Oecd sanoo kyllä, että Suomi pistää koulutukseen paljon rahaa, investoi paljon rahaa, mutta kuitenkin se osaaminen, mikä tulee tuloksena sieltä ulos, ei lähinnä korkeakoulu- ja ammatillisen koulutuksen osalta vastaa sitä panosta, joka siihen pistetään. Nimittäin viimeinen raportti, missä oli erilaisia indikaattoreita, osoitti, että meidän koulutukseen suuntaamamme rahamäärä on jonkin verran vähentynyt, mutta suhteellinen osuus ei kuitenkaan, vaan edelleen suhteutettuna väkimäärään käytämme hyvin suuren määrän koulutukseen rahaa eurooppalaisittain katsottuna.

Niin kuin totesin, vuodesta toiseen Oecd on raportissaan moittinut meidän koulutustamme tehottomaksi. Kun itse olen yrittänyt katsoa sitä ammatillisen koulutuksen näkökulmasta, siis insinöörinkoulutuksesta, yritän tuoda muutamia asioita esille, jotka mielestäni kaipaisivat korjaamista.

Yksi näkökulma on ensinnäkin se, että viimeisen kymmenen vuoden aikana me olemme menneet yhä teoreettisempaan koulutukseen ammatillisessa koulutuksessa. Asettaisin kyseenalaiseksi koko meidän ns. yleisen ammattikoulujärjestelmämme, jossa on teoriakoulutusta ja jonkin verran työharjoittelua, joka suoritetaan koulun yhteydessä.

Tässä yhteydessä toisin esille Saksan ja Tanskan mallin. Ministeri Heinonen varmaan hyvin tuntee Saksan duaalijärjestelmän, jossa yrityselmä, ammattijärjestöt ja opiskelijat ovat kiinteässä yhteistyössä eli toinen puoli koulutuksesta suurin piirtein tapahtuu yrityksissä. Toinen puoli on sitten teoriaopetusta. Jo tässä yhteydessä korostan sitä, että yksiselitteisesti tilastot osoittavat, muun muassa Oecd:n viimeinen tilasto, että Saksassa ja Tanskassa, joissa tämä duaalijärjestelmä on, nuorisotyöttömyys on jopa alle keski-

määräisen työttömyyden, kun Ranskassa, Italiassa ja Suomessa se on noin 30 prosenttia, siis kolminkertainen verrattuna suhteellisesti Saksaan ja Tanskaan.

Mielestäni suomalainen ammatillinen koulutusjärjestelmä olisi todella suuren remontin tarpeessa. Se täytyisi lähteä miettimään kokonaan uudelleen. Nimittäin ne keskustelut, joita esimerkiksi yrittäjien kanssa kansanedustajat käyvät, useimmiten lähtevät siitä, että nuoret eivät, kun he tulevat ammatillisesta koulutuksesta, osaa eli heidät joudutaan kokonaan uudelleen kouluttamaan. Tämä on todella suuri haaste. Minä en tiedä, miten tästä pitäisi lähteä liikkeelle, pitäisikö lähteä suoraan tällaiseen saksalaiseen koulujärjestelmään vai pitäisikö löytää vain keinoja kehittää omaa järjestelmäämme niin, että löytyy myöskin se ammatillinen osaaminen, kun ihminen valmistuu ammatillisesta koulutuksesta tai korkeakoulusta.

Joka tapauksessa koulutus pitäisi saada lähemmäksi työelämää, nimenomaan ammatillinen koulutus. Viitataan esimerkiksi kokemukseen teknillisestä oppilaitoksesta. Kun aikanaan menin, 1966, sinne opettajaksi, vaadittiin esimerkiksi ylioppilailta vuoden käytännön harjoittelu ja keskikoulun käyneiltä 18 kuukautta, ennen kuin he tulivat opiskelemaan. 80-luvun puolivälissä tämä poistettiin kokonaan. Ei enää tarvittu mitään käytännön harjoittelua.

Nyt nämä nuoret, jotka tulevat, ovat keskimäärin 18-vuotiaita tullessaan opiskelemaan insinööreiksi. Sinä aikana, kun he opiskelevat insinööreiksi, he tarvitsevat yhdeksän kuukauden harjoittelun, ennen kuin he tulevat insinööreiksi, eli 22-vuotiaina he valmistuvat sieltä. Esimerkiksi meidän oppilaitoksesamme, kun olin Porissa, diplomi-insinööriopettajat sanoivat, että nämä ovat juniori-insinöörejä, jotka meiltä valmistuvat. Minä kysyin, mikä se sellainen juniori-insinööri on. Sanottiin, että ne ovat ne insinöörit, jotka meiltä valmistuvat. Ei heitä kukaan oikein ota vakavasti insinööreinä, 22-vuotiaita poikia ja tyttöjä, joilla ei ole käytännön ammatillista kokemusta.

Tämä on mielestäni todella suuri haaste. Mielestäni meidän pitäisi palata takaisin esimerkiksi ammattikorkeakoulun osalta siihen, että kaikilla ammattikorkeakouluun pyrkivillä pitää olla käytännön työharjoittelua takanaan, siis jo ennen kuin tullaan ammattikorkeakouluun. Jos me ajattelemme tosiaan, että ammattikorkeakoulut toteuttaisivat sitä päämäärää, mikä ammattikorkeakouluille alun perin on asetettu, minusta oli

suuri virhe, että pakollinen harjoittelu esimerkiksi insinööriopiskelusta poistettiin. Se oli todella suuri virhe, ja esimerkiksi kaikki teknillisen oppilaitoksen opettajat myöntävät, että tämä virhe tehtiin.

Mitä tulee korkeakoulutukseen, sitähan Oecd lähinnä on arvostellut siitä, että meillä on hyvin pitkät koulutusajat edelleenkin, pari vuotta keskimäärin pitemmät kuin Euroopassa muualla. Eli suomalainen maisteri on 6—7 vuodessa valmis, kun Keski-Euroopassa ollaan jo tohtoreita siinä ajassa. Suomessa on usein viitattu siihen, että on kysymys pelkästään meillä siitä, että opintotukijärjestelmä on suosinut sitä, että ihmiset pysyvät korkeakouluissa pitempään, kuin olisi ehkä tarpeellista. Mutta minun mielestäni pitäisi myöskin arvioida niiden opintojen sisällöt ihan uudelleen.

Kun esimerkiksi minä opiskelin kieliä yliopistossa, me aloitimme muinaisruotsin ja muinaislannin opiskelulla, me suomalaiset ylioppilaat, jotka emme kunnolla osanneet ruotsia. Minä opiskelin pohjoismaista filologiaa pääaineena. Minä luulen, että sama systeemi yliopistossa edelleenkin jatkuu. Se on hyvin professorivaltaista, ja professorit suurin piirtein päättävät sen, mitä opiskelijoiden on opiskeltava.

Mielestäni viranomaisten pitäisi jotenkin päästä sisälle siihen, mitä niihin oppiaineisiin sisällytetään, mitä siihen tutkintoon sisällytetään, mitä aineita korkeakouluissa suoritetaan, ja tutkia, mikä on käytännössä tarpeellista ja mikä ei. Taas kerran minä myönnän, että rajanveto on varmasti hyvin vaikeaa. Sitten kun lähdetään professorien kanssa keskustelemaan, siinä tietysti professorit ovat aina vähän niskan päällä ja sanovat, että tietävät paremmin kuin joku ulkopuolinen. Mutta mielestäni pitäisi myöskin kysyä valmistuneilta ihmisiltä, diplomi-insinööreiltä, maistereilta, lääkäreiltä ja muilta, kuinka paljon siinä koulutuksessa, mitä he ovat saaneet, on tarpeellista ollut heidän käytännön uransa kannalta.

Ensi sijassa toivoisin, että pyrittäisiin lyhentämään koulutusaikoja, sanotaan esimerkiksi niin, että ylempi korkeakoulututkinto olisi noin viidessä vuodessa suoritettu keskimäärin. Tästä on paljon puhuttu. Mitään ei kuitenkaan Suomessa ole tapahtunut. Koulutusajat ovat edelleen hyvin pitkiä. Monta kertaa olen ihmetellyt, että sosiaalisilla ja humanistisilla aloilla ne venyvät kaikkein pisimmiksi. Siellä menee usein 7—8 vuotta, ennen kuin on suorittanut filosofian kandidaattitutkinnon. Minusta se on kohtuuttoman pitkä

aika. Usein esimerkiksi juuri sosiaali- ja humanistisilla aloilla ihmisillä on suuria vaikeuksia työpaikan saamisessa kuitenkin, vaikka pitkään on opiskeltu.

Herra puhemies! Ihan lopuksi yksi asia, jossa myöskin näen aikamoista tehottomuutta Suomessa. Se on kielten opetus, joka on hyvin "vaarallinen" aihe. Se on kuitenkin ollut minun ammattialani, josta olen leipäni saanut 16 vuotta. Minä tein vuosi takaperin aloitteen pakkoruotsin poistamisesta ja yritän jotenkin tässä hyvin herkässä tilanteessa sanoa, minkä takia tämän tein.

Nimittäin ensinnäkin esimerkiksi Rkp:n puolelta koko ajan sanotaan, että pakkoruotsilla turvataan suomenruotsalaisten palvelujen saanti omalla äidinkielellään. Sillä ei ole mitään tekemistä tämän asian kanssa. Nimittäin voin kertoa, että esimerkiksi, kun opetin ammattikorkeakoulussa, sinne tuli, lähinnä poikia, ammattikouluista. Nykyäänhän ammattikorkeakouluihin voi tulla ammattikouluista. Tulijat olivat opiskelleet kolme neljä vuotta pakkoruotsia yläasteella, eivät osanneet käytännössä mitään. Kun minä sanoin, että sanokaa ruotsiksi "minulla on auto", vastaus oli "jag är en bil". Sitten piti vuodessa kouluttaa heistä tämän virkamiestutkinnon suorittaneita, aivan mahdoton tehtävä. Ammattikorkeakoulun käyneen kuitenkin pitää suorittaa ns. virkamiestutkinto.

Ed. Lax on esimerkiksi usein täällä sanonut, että kyllä suomalainen oppii kolmea neljää kieltä. Varmaan lahjakkaat oppivat kolmea neljää kieltä, ehkä useampaakin, mutta tietysti kysymys myös on osaamisen asteesta. Mutta haluan korostaa sitä, että jos me säilytämme pakkoruotsin esimerkiksi ammattikorkeakouluissa virkamiestutkintona, me lyömme laimin tärkeintä kieltä eli englannin kieltä ja sen osaamista.

Me tarvitsemme hyvää kielitaitoa. Ei riitä, että me osaamme lukea sanakirjan kanssa, vaan esimerkiksi yhä useampi meistä kansanedustajista ja ministereistä joutuu osallistumaan kansainvälisiin kokouksiin, käyttämään puheenvuoroja useimmiten englannin kielellä, spontaanisti reagoimaan, ja valitettavasti useimman suomalaisen taito ei siihen riitä.

Sitten sanotaan, että me osaamme hyvin olla hiljaa kaikilla kielillä, mitä Euroopasta löytyy. Minun mielestäni tätä ruotsin kielen pakollisuutta pitäisi lähteä purkamaan juuri siitä, että virkamiestutkintoa ei ainakaan ammattikorkeakouluissa voisi vaatia, koska se on aivan mahdoton tehtävä suurimmalle osalle, jopa ylioppilaille.

Opettajana täytyy ihan rehellisesti sanoa, että koko ajan joutuu katsomaan läpi sormien, koska sillä ruotsin kielen taidolla ei ole kuitenkaan käytännössä mitään merkitystä. Kun menee Ruotsiin, siellä joutuu puhumaan sitten englantia, koska ei osaa riittävästi pystyä kielen ruotsalaisten kanssa selviytymään.

Englannin kielen lisäksi me tarvitsemme entistä enemmän EU-jäsenenä ranskaa ja me tarvitsemme saksaa. Niin kuin me tiedämme, tosiasiaan on se, että me pystymme kyllä ostamaan vaikka suomen kielellä, mutta myydäksemme tuotteitamme me tarvitsemme vieraita kieliä.

Ihan lopuksi, herra puhemies, tässä minulla on Helsingin Sanomista eilispäivältä tutkimus korkeakoulujen huippuyskiköiden valintaperusteista. Siinä tutkijat toteavat, että valintaperusteet ovat aivan löperöitä ja esimerkiksi opetuksen tasoon ei riittävästi kiinnitetä huomiota korkeakouluissa. Nyt tutkija Kimmo Ketonen sanoo, että opetusministeriön pitäisi miettiä, onko korkeakoulujen huippuyskiköiden valitsemisessa yleensä mitään järkeä. Mielelläni, kun tämä on näin tuore asia, pyytäisin myös ministeri Olli-Pekka Heinosta kommentoimaan tätä.

Puhemies! Kun Englannin työväenpuolueen puheenjohtaja Tony Blair avasi viime puoluekokouksen loka—marraskuussa Englannissa, niin hän sanoi kolme asiaa, jotka Englannille ovat juuri nyt tärkeimpiä. Hän sanoi, että koulutus on ensimmäinen, toinen on koulutus ja kolmas on koulutus. Minusta tuntuu, että meidän Suomessa myös pitäisi kyllä, vaikkakin nyt työväenpuolueen johtajaa haluaa korostaa, yhtyä kuitenkin tähän näkemykseen.

Ed. T y k k y l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Elon puheenvuoron osaan, jossa hän käsitteli ammattioppilaitosten oppilaiden työharjoitteluosuutta, toteaisin, että tämä asia on ollut useamman kerran käsittelyssä jopa eduskunnassa budjettien käsittelyn yhteydessä. Me emme ole päässeet tässä eteenpäin, joten toteaisinkin lisäyksenä, että toivottavasti opetusministeriö ottaa tämän asian nyt tämän budjetin käsittelyn yhteydessä vakavasti esille, nimenomaan Saksan ja Tanskan mallin. Sitä ei sinänsä voida toteuttaa varmastikaan täysimääräisesti Suomessa, mutta sieltä varmastikin löytyisi Suomeen sopiva malli, jolla voitaisiin turvata ammattioppilaitoksissa opiskelevien oppilaiden työmahdollisuudet. Se tarkoittaa sitä, että he pääsevät harjoittelupaikkaan, on riittävästi työnantajia, jotka palkkaavat nämä oppilaat

myöhemmin samaan työpaikkaan, ja näin ollen nuoretkin pääsevät työhön.

Ed. A l a - H a r j a : Arvoisa puhemies! Sivistysvaliokunta antoi lausunnon valtiovarainvaliokunnalle, keskittyi muutamiin tärkeisiin kohtiin opetusministeriön hallinnonalalla ja totesi jo aikaisemmin eri lakien yhteydessä hyvät asiat, joita on korkeakoulujen kehittämislain 3 §:n jatkaminen, jolla varmistetaan korkeakoulujen kustannusten, lähinnä palkkakustannusten nousun aiheuttama lisä, joka budjetissa maksetaan korkeakouluille, samoin kuin opintotukiuudistus, jossa opintotukeen osallisiksi pääsevät porastaen alle 20-vuotiaat kodin ulkopuolella asuvat.

Nämä ovat hyviä asioita, mutta myös erittäin tärkeä on se lisäpanostus, jota tässä budjetissa hallitus osoittaa tutkimukselle. Sivistysvaliokunta kuulikin asiantuntijoita juuri tutkimusrahoituksen kohdentumisesta. Tiedossahan on, että Suomen hyvinvointi ja tulevaisuus ovat kiinni meidän korkeasta osaamisestamme ja kansallisesta innovaatiokyvystämme ja siitä, että me saamme huippuyksiköitä ja sitä kautta myös korkeaa tietotaitoa ja sitä kautta tuotteita.

Suomen Akatemia ja Tekes jakavat lisärahoja. Osa kohdennetaan korkeatasoisiin tutkimushankkeisiin ja huippuyksiköiden rahoittamiseen. Tätä rahoitusta suunnataan muun muassa strategisesti tärkeille aloille, uusteollistamisen kannalta keskeisille tutkimusaloille sekä korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja yritysten välistä yhteistyötä edistävälle hankkeille.

Tämä rahoituksen lisäys on merkittävä. Kuultaan asiantuntijoita valiokunta kiinnittää huomiota sellaiseen seikkaan, että meillä on kovasti painopistealueena ollut juuri teknisen puolen kehittäminen ja tutkiminen, mutta sen lisäksi tarvitaan myös tutkimusta ja kehitystä sellaisilla aloilla, joilla sosiaalisia ja kulttuurisia näkökohtia otetaan huomioon. Valiokunta yhtyykin asiantuntijoiden esittämään siitä, että ihmistä, yhteiskuntaa ja kulttuuria koskevien ongelmajoukkojen ja näkökulmien tulisi sisältyä painokkaammin tutkimusohjelmiin.

Valiokunta myös nosti esiin Venäjää koskevan opetuksen, tutkimuksen ja toimenpideohjelmien toteuttamisen painopisteinä. Nythän on käsitelty laki, jolla varmistetaan venäläisen koulun perustaminen, siis koulun, jossa venäjäksi opetetaan ja jossa myös suomalaiset voivat oppia venäjää eivätkä vain venäjää puhuvat. Tämä on hyvä lisä, koska Suomelta ja suomalaisilta odote-

taan ja edellytetään, että meillä on tuntemusta ja osaamista itäisen naapurimme suhteen, joten panostaminen venäjän opetukseen ja tutkimukseen tulevaisuudessa varmaan vaatisi enemmän määrärahoja kuin nyt budjettiin voitiin saada.

Valiokunta myös kiinnitti huomiota, niin kuin täällä on jo edellisissä puheenvuoroissa käsitelty, opettajien täydennyskoulutukseen. Sivistysvaliokunta on jo useaan otteeseen aikaisemminkin lausunut huolensa sekä opettajien koulutuksesta, täydennyskoulutuksesta että myös niistä kriteereistä, joilla opettajia valitaan, ja taas tällä kertaa valiokunta lausui mielipiteensä siitä, että nyt onneksi budjetissa on tätä varten määräraha. Valtion tehtävänähän on huolehtia siitä täydennyskoulutuksesta, joka tukee koulutuspolitiikan painopistealueiden toteuttamista ja vastaa koulutuspoliittisista uudistuksista johtuviin koulutustarpeisiin.

Nythän on tavoitteena vuosina 1995—2000 opettajien täydennyskoulutus, joka on painopistealue. Kohderyhmänä olisi noin 100 000 opettajaa ja 6 000 oppilaitoksen johtotehtävissä olevaa rehtoria tai muuta henkilöä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan vuosittain noin 10 prosenttia opettajakunnasta on koulutuspoliittisesti täydennyskoulutuksen piirissä.

Valiokunta kuitenkin toteaa, että vastuu opetushenkilöstön ammattitaidon ylläpitämisestä ja ajan tasalla pitämisestä on opettajalla itsellään ja hänen työnantajallaan, joten myös työpaikkakoulutuksella täytyy opettajien ammattitaitoa kohentaa tässä nopeasti muuttuvassa tilanteessa. Opettajan työhön edellyttää elinikäistä oppimista, paitsi työssä, myös hyvin suunnitellussa täydennyskoulutuksessa, jossa käydään läpi yhä uudelleen ja uudelleen asioita, mitkä muuttuvat. Myös koko koulutusjärjestelmä on muutosvaiheessa.

Nythän meille selvisi, että hyvin eri tavalla eri kunnissa opettajat ovat päässeet täydennyskoulutukseen. On kuntia, joissa ei ole opettajille annettu lainkaan mahdollisuutta täydennyskoulutukseen, ja toisaalta myös selvisi, että täydennyskoulutus on vähän epämääräistä. Ei ole tarjolla kaikkia niitä tarpeita vastaavia koulutuspaikkoja, joihin tarpeet ovat syntyneet. Nyt täytyisikin edetä sillä tavalla, että opettajien kohdalla tehtäisiin kokonaisuohjelma, suunnitelma täydennyskoulutuksen tarpeista kuntatasolla ja siten myös varmistettaisiin, että opettajilla on sijainen ja että opettajalla on mahdollisuus lähteä täydennyskoulutukseen.

Opettajat tarvitsevat hyvin monenlaista lisä-

koulutusta, koska monet oppilaatkin ovat hyvin vaikeassa elämäntilanteessa. Joku asiantuntijoista sanoi, että koulu on pahin syrjäyttävä, joten opettajat tarvitsevat myös taitoa ja osaamista siinä, että he tunnistavat syrjäytymässä olevat oppilaat ja saavat aikaan yhteistyötä muiden ammattihenkilöiden kanssa, että nämä oppilaat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ohjataan tarvittavien palvelujen piiriin, hoitoon tai tukiopetukseen.

Eräs asia, joka on noussut esiin valiokunnassa useita kertoja, on se, että asiantuntijat ovat todenneet, että nykyinen opettajien työaika ja palkkajärjestelmä on sellainen, että se ei tue kehittämistyötä. Valiokunta pitääkin välttämättömänä nopeiden ratkaisujen aikaansaamista opetusalan virka- ja työehtosopimusten muuttamiseksi siten, että opettajien opetus- ja työelvollisuus saadaan joustavaksi. Valiokunta edellyttää, että hallitus ryhtyisi selvittämään mahdollisuuksia siirtyä opettajien osalta kokonaistyöaikaan.

Eräs asia vielä, josta haluaisin muutaman sanan sanoa ja josta valtiovarainvaliokuntakin on lausunut, ottanut meidän lausuntomme huomioon, on naisjärjestöjen tekemä arvokas työ ja siihen tulevat valtion avustukset.

Meillähän on suuri määrä eri naisjärjestöjä. On Naisjärjestöjen keskusliitto, jossa on 55 eri naisjärjestöä, joissa toimii yli 500 000 jäsentä. Lisäksi meillä toimivat Martta-järjestöt, maa- ja kotitalousnaiset ja naisten liikuntajärjestöt. Nämä järjestöt ovat tehneet lamavuosinakin erittäin tärkeää työtä nuorten ja myös niiden henkilöiden piirissä, joilla on syrjäytymisvaara, ovat käyttäneet hyvin paljon omaa vapaaehtoisuutta, jopa varoja ja tässä murrosvaiheessa ovat auttaneet hyvin monia perheitä. Valiokunta pitääkin tärkeänä, että juuri näitä naisjärjestöjä, niiden saamia pieniä rahoja voitaisiin jatkossa korottaa ja sillä tavalla antaa tukea näille eri yhdistyksille, jotka tekevät arvokasta työtä, ihan ruohonjuuritason työtä ja auttavat uusavuttomia nuoria ja perheitä.

Ilokseni totesin, että valtiovarainvaliokunnan sivistysjaosto on myös lausunut asiasta ihan painavan sanansa ja kannattanut meidän lausuntoamme.

Opetusministeri Hei non en: Arvoisa puhemies! Ensiksi haluan kiittää valtiovarainvaliokuntaa, sen vastuullista jaostoa ja sivistysvaliokuntaa hyvin tarkasta työstä ja budjetin valmistelussa hyvästä yhteistyöstä opetusministeriön kanssa. Lisäksi on ollut mukava kuunnella pu-

heenvuoroja, joissa on hyvin voimakkaasti korostettu osaamisen ja koulutuksen merkitystä tämän kansakunnan menestymisen ja tulevaisuuden kilpailukyvyyn näkökulmasta.

Mutta sitten ed. Vähänäkin mainitsemaan substanssiin, josta muutamaa asiaa haluan kommentoida. Mielestäni on erittäin arvokasta, että peruskoulun asema nousee valiokunnan mietinnössä vahvasti esille, että siihen on kiinnitetty huomiota, minkä ed. Tykkyläinen hyvin toi esille. Opetusministeriön hyväksymän peruskoulun kehittämisohjelman tavoite on nimenomaan vastata niihin huoliin ja ehkä myös siihen kriittiseen kehitykseen, jota opetushallituksen laatimat kolme arviointia ovat tuoneet esille. Tarkoitus on erityisesti kiinnittää huomiota erityisopetuksen ja tukiopetuksen tilanteeseen ja myös siihen kehitykseen, että meillä joillakin seuduilla Suomessa näyttää olevan syntymässä eriarvoisuutta eri koulujen välillä, ja nyt erilaisin keinoin, verkotumalla ja erilaisilla tukiohjelmilla on tarkoitus saada myös nämä koulut kehittämistyöhön mukaan ja sitä kautta toivottavasti voidaan pitää huolta peruskoulun laajasta, kaikille oppilaille perustan antavasta opetuksesta.

Toinen kysymys, joka ainakin sivistysvaliokunnan lausunnossa tulee vahvasti esille, on opettajankoulutuksen kokonaisuus, jota ed. Ala-Harja puheenvuorossaan äsken käsitteli. Meillä on opettajankoulutuksen kokonaisuudesta tehty viime vuosien aikana aika paljonkin erilaisia selvityksiä, arviointoja, työryhmytyötä. Nämä selvitykset ovat kuitenkin, suhteessa esimerkiksi niihin kannanottoihin, mitä valiokunta on asiasta esittänyt, suhteellisen varovaisia. Olen kyllä valiokunnan kanssa yhtä mieltä siitä, että opettajankoulutus vaatii kokonaistarkastelun tekemistä, ja tämän kaltainen valmistelu on itse asiassa opetusministeriössä jo aloitettakin.

Ensi vuoden budjetin osalta tietysti olennainen kysymys on täydennyskoulutuksen kohdentaminen mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla. Täydennyskoulutuksen sisällön suunnittelussa on tarkoitus kiinnittää huomiota siihen sosiaaliseen osaamiseen, johon ed. Elo puolestaan puheenvuorossaan viittasi. Opettajien täydennyskoulutus on ehkä sisällöltään ollut vähän liikaakin tietopainotteista koulutusta. Siksi olemme nyt halunneet ottaa sosiaalisen osaamisen taidot vahvemmin mukaan koulutukseen.

Kaiken kaikkiaan opettajankoulutuksen kehittämisessä haasteena tulee olemaan jatkossa se, miten käytännössä yhteiskunnasta tulevat vaati-

mukset ja toisaalta yliopistojen autonomia suhtautuvat toisiinsa. Tämä on asia, joka nyt varmasti seuraavan vuoden aikana jonkin näköiselle koetukselle joutuu. On tietysti mielenkiintoista nähdä, mikä lopputulema siinä vuoropuhelussa sitten tulee olemaan, mihin ymmärsin ed. Elonkin puheenvuorossaan viittanneen.

Tutkimusrahoituksen osalta on valiokuntien puolelta nostettu esille se, että perustutkimuksen ja soveltavan tutkimuksen on oltava tasapainossa. Tämä on ollut lähtökohta myös tiede- ja teknologianeuvoston hyväksymässä katsauksessa nimeltään Tiedon ja osaamisen Suomi, jonka tiede- ja teknologianeuvosto eilen hyväksyi. Samassa yhteydessä ja samassa kokonaisuudessa hyväksyttiin myös merkittävä tutkimusrahoituksen lisäysohjelma, jonka tarkoituksena on nostaa Suomen tutkimus- ja tuotekehityspanostus 2,9 prosenttiin bkt:stä vuoden 1999 kuluessa. Näyttää siltä, että tällä hetkellä varsin hyvät mahdollisuudet tämän tavoitteen saavuttamiseen ovatkin olemassa.

Ehkä tässä yhteydessä on syytä, kun puhumme ensi vuoden budjetista, mainita se, että tämän lisärahoituksen seuranta ja arviointi on tarkoitus järjestää hyvin tehokkaalla tavalla. Rahoitus on tarkoitus kohdentaa tutkimuksen loppukäyttäjille kilpailuttamisen kautta hyvin pitkälti ja sitä kautta pitää huoli siitä, että rahoitus myös tutkimuksen ja tuotekehityksen laadun kannalta kohdistuu mahdollisimman järkevällä tavalla.

Ed. Tykkyläinen nosti esille myös kysymyksen kansanopistojen tilanteesta. Minulle on tänään jätetty kansanopistolain seurantatyöryhmän loppuraportti, joka myös nostaa tämän saman kysymyksen esille, että ero kansanopistojen todellisten tuntimäärien ja budjetissa olevan tuntimääräkaton välillä on kasvanut aika suureksi, suuremmaksi kuin muissa oppilaitosmuodoissa. Se on tietysti asia, joka meidän on katsottava läpi seuraavien vuosien budjetteja tehtäessä.

Sitten ihan muutama näkökulmaan, jotka ed. Elo ansiokkaasti nosti esille.

Ensinnäkin kysymys Oecd:n kannanotoista suhteessa Suomen koulutuspolitiikkaan. Jottei synny vääriä kuvia asiasta, on todettava se, että kuitenkin esimerkiksi Suomen korkeakoulupolitiikan maatutkinnessa, joka muutama vuosi sitten tehtiin ja jonka viimeinen seurantatilaisuus oli Pariisissa pari viikkoa sitten, Oecd:n näkemys Suomen korkeakoulujärjestelmästä oli varsin positiivinen. Myös Oecd:n koulutuskomitean käsittelyssä Suomen tilanne sai varsin positiivisen arvion. Oecd julkaisi viime viikolla Educa-

tion at a Glance -indikaattorijulkaisun, jonka yhtenä tuloksena oli se, että Suomi yhdessä Kanadan kanssa on edelleenkin se maa, joka suhteessa bkt:hen panostaa eniten koulutukseen. Nämä tiedot, joihin tutkimus perustui, olivat vuodelta 93, joten on vähän vaikea sanoa, mikä tämän päivän tilanne on. Mutta se on selvää, että Suomi suhteessa bkt:hen panostaa varsin paljon koulutukseen.

Kun samassa tutkimuksessa katsotaan sen sijaan sitä, mitkä ovat Suomessa koulutuksen kustannukset per oppilas ja opiskelija, niin tässä tarkastelussa Suomi ei enää olekaan kärkimaa, vaan olemme Oecd:n keskitasoa. Eli per oppilas kustannukset meillä eivät ole kovin korkeat. Mutta johtuen siitä, että koulutamme koko väestöä niin laajalla rintamalla, Suomen bkt-panostus nousee varsin korkeaksi. Itse näen sen ratkaisun, jonka olemme valinneet, että meidän tulee nimenomaan panostaa koko väestön koulutustason nostamiseen eikä lähteä ainoastaan rakentamaan joidenkin huippujen varaan, olevan ehdottomasti oikea ja mielestäni suomalaisen koulutuspolitiikan aivan perusperiaatteen.

Oecd on toki myös kritisoinut Suomen koulutusjärjestelmää sekä maatutkinnan yhteydessä että myös siinä talouspoliittisessa tarkastelussa, joka viime kesänä muistaakseni tuli julkisuuteen. Siellä todellakin puhuttiin sekä pitkistä opiskeluajoista että koulutukseen panostamisesta ja siitä, saadaanko tätä kautta riittävästi hyötyä aikaiseksi. Ehkä kritiikki tehottomuuden osalta on kohdistunut nimenomaan ammattikoulutusjärjestelmän suuntaan ja siellä onkin haluttu kritiikistä ottaa opiksi. Useammassa puheenvuorossa on tullut esille saksalainen malli, duaali-järjestelmämalli. Me olemme ottamassa varsin merkittäviä askeleita siihen suuntaan ensinnä sitä kautta, että oppisopimuskoulutusta sinällään ollaan meillä voimakkaasti lisäämässä. Samoin olemme lähtemässä kokeilemaan nuorisosaasteen kolmi-vuotisten tutkintojen osalta malleja, joissa kaksi vuotta olisi oppilaitosmuotoista koulutusta ja kolmas vuosi olisi oppisopimusmuotoista koulutusta, jolloin yhdistettäisiin näiden kahden erilaisen oppimistavan hyvät puolet. Lisäksi opetus suunnitelman perusteisiin ammatillisella puolella ollaan nyt kirjoittamassa sisälle puolen vuoden harjoittelujakso. Tällä pyritään myös osittain siihen samaan tavoitteeseen ja näen suunnan hyvin järkevänä.

Sen sijaan ehkä kokonaan saksalaiseen malliin meillä ei ole syytä mennä. Perustan näkemykseni esimerkiksi siihen, että kun keskustelen saksalai-

sen kollegani kanssa, hän kysyy minulta, miten he saisivat omaan koulutusjärjestelmäänsä sitä vahvaa yleissivistävää pohjaa ammatilliseen koulutukseen, joka taas on ollut olennaista pohjoismaisessa koulutustraditiossa. Ehkä tilanne tällä hetkellä on niin, että Suomessa ollaan kulkemassa saksaa puhuvan Euroopan mallin suuntaan, ja toisaalta Saksassa ollaan ottamassa hyviä puolia pohjoismaisesta koulutusjärjestelmästä.

Ihan lopuksi vastaus ed. Elon kysymykseen siitä, miten on mietitty sitä, onko huippuyskikköpolitiikassa ja huippuyskiköiden valintatavassa järkeä. Selvitys, joka tuli julkisuuteen, perustuu käytännössä niiden vuosien huippuyskiköiden valinnan arvioimiseen, jolloin tavallaan opeteltiin sitä, mistä huippuyskikköpolitiikassa on kysymys. Silloinen korkeakouluneuvosto sai tehtäväkseen valita huippuyskiköitä, ja totta kai on todettava se, että se on oppimisen kautta tapahtuvaa kehitystä ja varmasti ensimmäisissä valinnoissa on myös kritiikin sijaa ja parantamista prosessissa kaiken kaikkiaan on.

Itse uskon, että parannusta on myös tapahtunut. Nythän huippuyskiköiden valinta on toisaalta Suomen Akatemian ja toisaalta perustetun arviointineuvoston vastuulla. Uskon, että näillä tahoilla on jo huomattavasti enemmän asiantuntemusta myöskin valita huippuyskiköitä kuin mitä järjestelmän liikkeelle lähtiessä oli.

Samoin opetusministeriö on yhdessä Akatemian kanssa asettanut jokin aika sitten työryhmän, jonka tehtävänä on nimenomaan katsoa tätä huippuyskikköpolitiikan tulevaisuutta. Työryhmän puheenjohtajana on Akatemian pääjohtaja Reijo Vihko. Odotan kyllä itse myöskin tämän työryhmän tuloksilta hyvin paljon huippuyskikköpolitiikan parantamisessa.

Ministeri Andersson: Arvoisa puhemies, herr talman! Minäkin haluaisin kiittää sivistysvaliokuntaa ja valtiovarainvaliokunnan jaostoa hyvin tehdystä, tarkasta ja myöskin myönteisestä ja eteenpäin suunnatusta työstä.

Aluksi haluaisin sanoa, että maanantaina oli Brysselissä Euroopan unionin kulttuuriministerineuvoston kokous. Siellä on noussut yhä voimakkaammin teemaksi kulttuurin suuri merkitys yli traditionaalisten rajojen. Siellä on komission selvitys ja ehdotus siitä, että kulttuurinäkökulman pitäisi olla kaikessa unionin toiminnassa mukana läpäisevänä periaatteena. Myöskin kulttuuri työllistäjänä on aivan mahtavaa luokkaa. Voisin mainita esimerkiksi, että pelkästään mu-

siikki antaa Euroopan unionissa noin 600 000 työpaikkaa tällä hetkellä.

Minun mielestäni on tärkeätä ajatella kulttuuria laajemminkin. Kulttuuri ei voi olla hallinnollisesti myöskään yhden ministeriön hallinnassa, vaan se koskee kaikkia ministeriöitä. Se tullaan näkemään esimerkiksi nyt, kun Helsingistä tulee Euroopan kulttuurikaupunki vuonna 2000, miten laajalti se koskee meitä kaikkia, myös hallinnollisesti useimpia ministeriöitä.

Sitten haluaisin kommentoida ed. Tykkyläisen puheenvuoroa. Siinä oli muun muassa valtiokunnan kannanotto oopperan eläkevastuukysymykseen. Sehän on asia, joka viime vuonna yhtäkkiä tuli esille ja joka johtui siitä, että takavuotena on laiminlyöty näitten eläkeasioitten rahoitointi. Yhtäkkiä ilmeni, että siellä on noin 100 miljoonan markan aukko, joka on täytettävä vuoteen 2000 mennessä. Tämä kävi ilmi vasta, kun uusi kirjanpitolaki astui voimaan pari vuotta sitten. Tähän olemme yrittäneet löytää yhdessä valtiovarainministeriön kanssa pitkäjänteisiä ratkaisuja, esimerkiksi Valtionrautateitten mallin mukaista ratkaisua, jota ei ole hyväksytty. Käymme edelleen neuvotteluja siitä, että saataisiin ainakin kymmenen vuotta kestävä ratkaisumalli, koska on kohtuutonta ajatella, että me voisimme meidän raamiemme sisäpuolella tai veikkausvoittovarojen säästövaroista irrottaa tällaisia summia. Se ei olisi lain mukainen tapa hoitaa asia eikä myöskään oikea tapa. Tästä asiasta neuvotellaan, ja olen toiveikas siinä, että löydetään kohtuullinen ratkaisu tähän, voisi sanoa, ikävään ongelmaan, joka yhtäkkiä pulpahti esille.

Mietinnössä myöskin korostetaan erityisesti lasten ja nuorten teatteri- ja alueteatteritoiminnan tukemista. Olen samoilla linjoilla. Tämä on hyvin tärkeätä. Meidän arvostuksemme ilmeni siinä, että nukketeatteri Sampolle juuri myönnettiin suuri Suomi-palkinto viikko sitten. Alueteatteritoimintaa harjoittavat aika monet teatterit ja myöskin pienet ryhmät. Olemme pyrkineet kyllä tukemaan tätä toimintaa, se on tietysti erittäin tärkeätä.

Arpajaislakia ollaan uudistamassa, ja on erittäin tärkeätä meille, että tämä tapahtuu nyt mahdollisimman nopeasti, jotta Veikkauksen, Rahautomaattiyhdistyksen ja Hippoksen monopoli säilyy Suomessa. Tämä myöskin pitää sisällään sen, että veikkausvoittovaroja ei voida käyttää muuhun tarkoitukseen kuin mitä arpajaislaissa säädetään eli nuorisotyön, liikunnan, kulttuurin ja tieteen tukemiseen.

Kommentti ed. Aittoniemelle Ivalon huuliharppufestivaalista. Minunkin mielestäni se on aivan mainio idea. Näitä festivaaleja on Suomessa ehkä noin 300 kesän aikana. Sopii vain tuoda kirjallisia anomuksia, kyllä ne käsitellään siinä kuin kaikki muutkin. Tämä sopii kyllä minulle myöskin, koska hyvin mielelläni näen kulttuurin mahdollisimman laajasti ja monipuolisesti. En pidä siitä, että erotellaan korkeakulttuuria ja populaarikulttuuria. En myöskään pidä siitä, että nostetaan vastakkain urheilua, liikuntaa ja kulttuuria. Ne ovat yhtä tarpeellisia ja tärkeitä ihmiselle, oikeastaan saman asian eri puolia.

Ed. Elo puhui siitä, että urheilijoille pitäisi myöntää rahapalkintoja. Vuoden parhaalle urheilijalle hän ehdotti 50 000—100 000 markkaa. Tämä on tietysti asia, josta olemme puhuneet. Kuitenkin pari vuotta sitten saatiin aikaan urheilijoille apurahajärjestelmä, 5 000 markkaa kuukaudessa, joka myönnetään kansainvälisesti kaikkein parhaimmille huippu-urheilijoille, jotta heidän peruskustannuksensa tulisivat tällä tavalla peitetyksi. Mutta saattaa olla, että tällainen rahallinenkin palkinto vuoden parhaalle urheilijalle on ihan paikallaan.

Ed. Ala-Harja halusi enemmän rahaa naisjärjestöille. Meidän aika vaatimattomissa raameissamme, missä meillä on harkintaa, olemme kyllä myöntäneet esimerkiksi juuri Nytkikselle ylimääräisiä rahoja tietäen, miten hienoa työtä tehdään.

Tämä kommenttina tähänastisiin puheenvuoroihin.

Ed. Tykkyläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiinnittäisin huomiota ministeri Anderssonin puheenvuoron johdosta siihen, että häneltä jäi vastaamatta sellaiseen kysymykseen, joka oli merkittävä ja tärkeä. Valiokuntahan edellytti, että jatkossa liikunnan ammatillinen koulutus rahoitettaisiin yleisistä budjettivaroista. Olemme käyneet selvittelyjä tämän asian johdosta virkamiesten puolella. Toivoisin, että voisimme saada tähän kysymykseen vastauksen, koska opetusministerillä ja kulttuuriministerillä on mahdollisuus tehdä ehdotus tämän koulutuksen osalta, että se ei olisi ainoa ammatillinen koulutusmuoto, joka ei ole valtionosuuksien piirissä.

Ministeri Andersson: Arvoisa puhemies! Unohdin vastata tähän kysymykseen. Tämä on ollut tiedossani koko ajan. Valitettavasti vain rahapulana aikana, laman aikana suuntaus on

ollut aivan päinvastainen eli on siirretty jatkuvasti budjettirahoitteisia toimintoja veikkausvoittovarojen rahoitettaviksi. Tämä on minun mielestäni periaatteessa aivan oikea linja, että pyritään tähän, että budjettivarojen rahoitettaihin. Tulen käymään neuvotteluja valtiovarainministeriön ja valtiovarainministerin kanssa tästä asiasta. En kuitenkaan uskalla luvata, miten onnistuu vuoden 98 budjetti, koska raamit siellä on jo määrätty etukäteen. Liikkumavaraa ei ole kovin paljon. Mutta yhdyn kyllä siihen, että on periaatteessa väärin, että nämä rahoitetaan veikkausvoittovarojen.

Ed. Markkula: Arvoisa puhemies! Täällä käytetyt puheenvuorot ja myös opposition tekemät muutosesitykset osoittavat, että viime vuosina kokoomuksen johdolla tehdyt koulutuspoliittiset linjaukset ovat oikeaan osuneet. On tietenkin hyvä asia, että meillä löytyy riittävää kansallista yksituumaisuutta. Voimme siis olla tyytyväisiä.

Mutta toisaalta meidän on syytä olla myös huolestuneita sekä viime vuosina tehtyjen linjausten hitaasta vaikutuksesta koulutuksen käytännön tasolla että myös määrärahojen riittävyydestä todella mittavien muutosten aikaansaamiseksi.

Budjettikirjan opetusministeriön pääloukan selvitysosana mukaan ”kansakunnan sivistyksellinen varustus, henkinen pääoma, tieto ja osaaminen ovat uusimpien kansainvälisten tutkimusten mukaan osoittautuneet myös taloudellisen menestyksen keskeisimmäksi selittäjäksi”. Näin varmasti onkin, mutta meidän on todella syytä pysähtyä miettimään tuota tarkemmin ja löytää niitä linjauksia, joiden avulla me saisimme itse käytännön muuttumaan vahvemmin.

Muutos tietoyhteiskuntaan, osaamisyhteiskuntaan vaatii toimenpiteitä kaikilla tasoilla. Useat painopistehankkeet, Suomi tietoyhteiskunnaksi -hanke etunenässä, ovat opetuksen uudistamisen keskeisiä välineitä. Elinikäisen oppimisen strategiakomitea on asetettu viime keväänä, ja se luo nyt parhaillaan kansallisia linjauksia. Koulutusvakuutusta ja elinikäisen oppimisen toimintamalleja valmistellaan hallitusohjelman mukaisesti työelämän uudistumisen tueksi. Paljon merkittävää on siis meneillään.

Käytännön soveltamista ja arvokeskustelua tarvittaisiin nyt ennen kaikkea myös kuntatasolla. Liian paljon täällä eduskunnassa ja erityisesti opposition toimesta on arvosteltu sitä, että määrärahavähennykset vaikeuttavat tilannetta kou-

lutasolla. On itsestään selvää, että jos kunnassa arvostetaan riittävästi koulua ja sivistystä, silloin myös kunta tekee päätöksiä, joita niiden käytävissä on. Valtionosuusuudistuksen myötä kunnat voivat saamansa valtionosuuden avulla suunnata entistä voimakkaammin entistä suurempia resursseja koko tähän sivistyskenttään.

Olen huolestunut siitä, että käytännön linjaus siitä, että kansallinen menestys perustuu osaamiseen, ei riittävästi näy kuntatason päätöksenteossa. Työelämän nopeat muutokset ja yksilöiden osaamiselle asetettavat vaatimukset edellyttävät koulutuksen ja jopa koko koulutusjärjestelmämme varsin rajua muutosta, muutosta, joka on ennen kaikkea asenteellinen muutos opetuskeskisydestä aktiiviseen oppimiseen. Koulutuksen sijasta on kyse oppimisen tukemisesta ja edellytysten luomisesta läpi elämän jatkuvalla itsensä kehittämiselle.

Mutta miettikääpä meneillään olevan muutoksen arvoisaisältöä hieman syvällisemmin. Kyse on siis pelkistäen siitä, että nostetaan tekeminen ja elämykset niille kuuluvaan arvoon ihmiselämän kaikissa vaiheissa. Omakohtaiset kokemukset ovat oleellinen osa jokaisen henkilön osaamisen kehityksessä.

Myös peruskoulussa pitäisi siirtyä yksilöaika- tauluihin ja yksilön oman osaamisen vahvistamiseen. Tämä muutos ei peruskouluissa tarkoita luokattomuutta lukion mallin mukaisesti, vaan se tarkoittaa todellista, aitoa oppilaan, siis pienen lapsen, yksilöllisyyttä.

Opetuksen laatu voidaan turvata vain koulutason uutteruudella ja opettajien omalla osaamisella. Tältä osilta on hyvä yhtyä niihin näkemyksiin, joita sivistysvaliokunnan puheenjohtaja ed. Ala-Harja esitti opettajien täydennyskoulutuksen merkityksestä. Mutta aivan kuten hän totesi, eri kunnissa käytetään määrärahoja opettajien täydennyskoulutukseen hyvin eritasoisesti. Voidaan jopa sanoa, että opettajat ovat omasta kunnastaan riippuen keskenään hyvin eriarvoisessa asemassa.

Opetusministeri Heinonen totesi juuri edellä puheenvuorossaan opettajien täydennyskoulutuksen keskeisen merkityksen sekä sen, että ministeriössä on käynnistetty opettajien täydennyskoulutuksen kokonaisarviointi ja kokonaissuunnittelu. Haluan omalta osaltani tuoda esille muutamien näkökohdan opettajien täydennyskoulutuksesta erityisesti lainaten sivistysvaliokunnan mietintöä Professional Development -koulutuksesta eli PD-koulutuksesta, koska olen omakohtaisesti ollut sitä aikoinaan 80-luvun lopussa

Suomessa käynnistämässä. Nyt PD-koulutus on laajentunut siten, että vastaavia ohjelmia on kaikissa korkeakouluissa ja yliopistoissa. Se on muokkautumassa myös tunnettuisuudeltaan ja yhteiskunnalliselta statukseltaan vahvaksi täydennyskoulutuksen muodoksi siten, että yksilön omat tavoitteet ja hänen ammattinsa ja työyhteisönsä tavoitteet voidaan tämän avulla yhteensovittaa.

Kysyisinkin ministeri Heinoselta näiden linjauksen mukaisesti, kun viime keväänä selvitysmies Hämäläinen jätti oman esityksensä PD-koulutuksesta: Saadaanko ministeriössä valmiiksi tarvittavat linjanvedot nyt, kun lausunnotkin on jo asiasta saatu? Linjanvedot tarvitaan nopeasti, jotta tällainen sekä yksilön että työnantajan tavoitteet hyvin yhteensovittava PD-koulutus saataisiin myös opettajien täydennyskoulutuksen keskeiseksi perustaksi nyt, kun tähän kenttään suunnataan budjetin mukaisesti huomattavasti uusia määrärahoja. On tärkeää, että meillä on riittävän vahva, kansallisesti ja myös kansainvälisesti tunnustettu täydennyskoulutusjärjestelmä, joka riittävän joustavasti reagoi muutostarpeisiin ja antaa pitkäjänteisen, useita vuosia kestävä tuen opettajan ammatilliselle kehittymiselle.

Opetusministeriön teettämässä selvityksessä ehdotetaan, että PD-koulutus kytketään yliopistojen perus- ja jatkokoulutukseen. Sivistysvaliokunnan mielestä tämä ehdotus on myönteinen siinä mielessä, että se ehkä parhaiten turvaisi ajanmukaisimman ja korkeatasoisimman tiedon. Edelleen valiokunnan mietintöä lainaten valiokunnan saaman selvityksen mukaan onnistuneena on pidetty myös koulukohtaista PD-koulutusta, jossa tietyn koulun opettajista valtaosa osallistuu koulutukseen ja kykenee näin yhteistoiminnallisesti kehittämään sekä omaa ammatitaitoaan että kouluyksikkönsä toimintakulttuuria. Näin tämän tyyppisessä täydennyskoulutuksessa tulisivat myös ed. Elon peräänkuuluttamat sosiaaliset aspektit hyvin vahvasti esille.

Arvoisa puhemies! Me aikuiset emme kuitenkaan voi välttää omaa vastuutamme lasten kasvattajina. Miten pieni lapsi oppii? Millaiseksi koulu muuttuu? Miten kodin ja koulun yhteistyötä voidaan viritellä? Näihin kaikkiin ja muihin elinikäisen oppimisen arvokysymyksiin tulee etsiä vastauksia ja erityisesti, niin kuin totesin jo aikaisemmin, kuntatasolla.

Ajatellaanpa kehitystä yksilön kannalta, mitä tämän päivän pienen lapsen tulisi oppia, jotta

hän jatkaisi innostuneesti ja motivoituneena oppimistaan ensin koulussa ja myöhemmin läpi koko elämänsä. Edellytyksenä oppimisen intohimolle on laaja-alainen pohjakoulutus, jossa yksilö oppii tekemisen systematiikat ja yhteistyön. Koulu voi antaa yksilölle sellaiset tiedolliset ja taidolliset valmiudet sekä vankan metodologisen pohjan, joille on helppo rakentaa uutta. Laaja-alaisuuden ja erikoistumisen sopiva yhdistäminen on usein onnistuneiden ratkaisujen perusedellytys. Erilaisen osaamisen luova yhdistäminen on selvästi tulossa yhä tärkeämmäksi menestystekijäksi.

Tähän liittyen haluan vielä lyhyesti korostaa valtion tiede- ja teknologianeuvoston eilistä päätöstä, johon ministeri Heinonenkin jo puheenvuorossaan viittasi. Tuon laajan raportin "Suomi: Tiedon ja osaamisen yhteiskunta" linjaukset eivät riittävästi korosta uuden tiedon ja tutkimustoiminnan tulosten levittämistä eri käyttäjätahoille. Tätä on syytä korostaa aivan erityisesti sen takia, että uuden tiedon tuottaminen ja tutkimus on edelleen liialti vain tutkijoiden vastuulla.

Tämän uuden satojen miljoonien markkojen lisärahoituksen avulla, jota nyt lähivuosina tullaan panostamaan tutkimus- ja kehitystoimintaan, tulisi myös nopeuttaa oleellisesti tutkimus- ja kehitystoiminnan tulosten siirtymistä monipuolisemmin ja yhä useampien tahojen ja ihmisten hyväksi käytettäväksi. Tavoitteena on oltava nopeuttaa kehitystä ja lisätä uusien työpaikkojen syntyä myös niillä tuotanto- ja palvelualoilla, joilla perinteisesti käytetään vähän uuden tutkimustiedon tuloksia. Tämä merkitsee tutkimusta tekevien tahojen yhteistyön tuntuvaa lisäämistä muun muassa osaamiskeskusten, yliopistojen täydennyskoulutuskeskusten, uusyrityskeskusten ja kaupakamarien kanssa.

Toivottavan kehityksen varmistamiseksi tutkimustoiminnan ohjeisiin olisi keskeisesti lisättävä niin yliopistojen, Suomen Akatemian kuin myös Tekesin osalta mahdollisuus ja suorastaan velvoite käyttää tarkoituksenmukainen osa tutkimushankkeiden rahoituksesta tutkimustuloksen levittämiseen uutta tietoa tarvitseville käyttämällä verkostomaisesti hyväksi tiedon levityksen sekä uuden tiedon hyväksikäytön ja uusien työtapojen kouluttamisen ammattilaisia, siis niitä verkostoyhteistyön tahoja, osaamiskeskuksia, täydennyskoulutuskeskuksia ja vastaavia, joita edellä totesin.

Arvoisa puhemies! Kansakuntamme osaaminen ja menestys perustuvat ennen kaikkea vahvoihin yksilöihin ja muutoshakuisiin suomalais-

siin. Keskeisintä on yksilön motivaatio opiskella sekä innostus oppia uutta. Tätä me emme voi kuin välillisesti edesauttaa näillä keskusteluilla, näillä linjauksilla ja markkamäärillä, joita eduskunta omalta osaltaan tämän hyvän budjettipäätöksen avulla antaa kentällä käytettäväksi.

Ed. Luhtanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. M. Markkula sinänsä ansiokkaan puheensa aluksi totesi, että koulutus- ja tutkimuspolitiikassa olemme menneet hyvin ja ansiokkaasti eteenpäin ja tämän johdosta kokoomuslainen koulutuspolitiikka on oikeaan osunutta. Näin on varmasti, mutta kun ed. M. Markkula ei muistaakseni ollut viime kaudella eduskunnassa, toteaisin sen, että te olitte myös viime kaudella hallituksessa johtavana koulutuspoliittisena puolueena ja viime kaudella vuosina 93—94 yliopistojen määrärahat alenivat reaalisesti 780 miljoonaa eli 16 prosenttia, henkilöstöä vähennettiin 650:llä vuosina 92—94 ja menetykset kohdistuivat erittäin raskaasti laitehankintoihin, kirjasto- ja tämän tyyppisiin hankintoihin. Se oli sitä kautta.

Nyt olemme menneet erinomaisesti eteenpäin, niin kuin ed. M. Markkula totesi, mutta nyt olemme myös me hallituksessa.

Ed. M. Markkula (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Luhtasen vastauspuheenvuoron johdosta totean, että viime vuosien kehitys voidaan nähdä myös positiivisessa valossa siten, että korkeakoulu ja yliopistot ovat joutuneet tekemään mittavia rakenteellisia uudistuksia ja sitä kautta ottamaan tyhjäkäynnin pois toiminnastaan. Myös valtion tiede- ja teknologianeuvosto on hyvin vakavasti korostanut huipputyksikköjä ja sitä, että kunkin yliopiston on välttämätöntä erikoistua omille vahvoille osaamisalueilleen. Tällä tavalla määrärahalisäykset, joita nyt on lähivuosina tulossa, varmasti antavat enemmän kuin se, että määrärahoja olisi jatkuvasti lisätty automaattisesti vanhat rakenteet säilyttäen.

Edelleen tulevan määrärahakehityksen oleellinen piirre on, että se kohdennetaan kilpailun kautta, keskinäisen vertailun kautta eikä tule automaattirahoituksena, niin kuin menneinä vuosina ja vuosikymmeninä pääasiassa on tapahtunut. Yhteiskunnan muutokseen kuuluu riittävä ravistelu aina silloin tällöin. Toki myönnän sen, että olisi ollut hienoa työskennellä yliopistossa myös viime vuosina, jos yliopistoille olisi tullut muutamia satoja miljoonia markkoja

enemmän käytettäväksi. Mutta tulokset puhuvat puolestaan. Me olemme entistä terävämpiä suomalaisena yhteiskuntana ja suomalaisena yliopistolaitoksena tänä päivänä, kuin olimme vielä neljä tai viisi vuotta sitten.

Ed. L u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Näin varmasti on. Minä vain tartuin siihen tosiasiaan, että kun tämä hallitus on nyt kuitenkin tällainen yhteistyöhallitus, kokoomus nyt on ollut sitten kahdessa veneessä erilaisin tuloksin.

Mitä tulee tutkimusrahoihin, jos tarkkoja ollaan, nämä rahathan, nämä kolme kertaa 500 miljoonaa kolmena vuotena, tulevat itse asiassa kauppa- ja teollisuusministeriön sektorilta, vaikkakin ne jaetaan tiede- ja teknologianeuvoston toimesta ja siitä sitten osansa saavat opetusministeriö ja muut. Minä korostan sitä, että tämä on yhteistyötä. Tässä tapauksessa suurimmat panostukset tulevat nimenomaan kauppa- ja teollisuusministeriön toimesta, eli tutkimuspoliittinen linjaus on, voin sanoa, tällaista yhteistyön ansiota, jos näin rohkenen sanoa.

Ed. L i n d q v i s t : Arvoisa puhemies! Jos sallitaan, ensiksi sellainen huomio, että kyllähän viime kaudella muun muassa Tekesin määrärahoja vuosittain nostettiin varsin huomattavasti ja nämä panostuksethan ovat olleet erittäin ansiokkaita ja tuottaneet hyvää tulosta. On erittäin hyvä, että alkuvaikeuksien jälkeen, jolloin nykyinen hallitus niitä ensin alkoi leikata, se on jälleen alkanut lisätä tutkimuksen ja tuotekehityksen varoja. Uskon, että se koituu meidän kaikkien parhaaksi.

Lisäksi haluaisin aluksi kiittää valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaoston puheenjohtajaa. Budjetti on siellä käsitelty varsin hyvässä hengessä. Mielestäni valiokunnan mietintö on kohtuullisen hyvä ja siinä on otettu huomioon myös opposition toivomukset kahta asiaa lukuun ottamatta. Nämä ovat kuntien valtionosuudet sekä opintotuki. Näistä keskusta onkin laatinut vastalauseen, ja tulemme esittämään yksityiskohtaisessa käsittelyssä näihin lisämäärärahoja sekä perustelulausuman. Tietenkin me toivomme, että ne olisivat aivan yhtä onnekkaita kuin olivat viimevuotisetkin meidän vastalauseemme muun muassa koulumatkojen korvattavuudesta, joka nyt on tuottanutkin tulosta.

Pidän erityisen hyvänä sitä, että valiokunta esittää yksiselitteisen huolensa perusopetuksen määrärahoista. Peruskoulujen käytössä olevat

määrärahat ovat vuosi vuodelta laskeneet, kun kuntien valtionosuuksia on leikattu. Jo vuosi sittenhän valiokunta katsoi, että määräraha-leikkaukset tulisi lopettaa, mutta edelleen ne vain jatkuvat. Lisäksi yksikköhintoja ei ole voitu tarkistaa todellisten kustannusten mukaisiksi. Yksikköhinnat ovat kuitenkin merkittävä kuntien koulutoimen suunnittelua ohjaava tekijä.

Säästöt ovat perusopetuksessa johtaneet tuki- ja erityisopetuksen vähentymiseen, opetusmateriaalin heikentymiseen, valinnaisuuksien vähenemiseen, ryhmäkokojen suurenemiseen ja koulun kerhotuntien loppumiseen lähes kokonaan. Yhä useammin kuulemme viestejä opettajien uupumuksesta sekä myös lasten kouluviihtyvyyden heikentymisestä. Koulusta on kaikki ns. mukava toiminta karsittu pois, ja jäljellä ovat vain pakolliset kuviot. Kuitenkin kasvuun liittyy myös elämän hallinta, ja siihen ovat oivallisena tukena juuri esittämäni asiat.

Mielestäni opetusministeriön tulisikin ottaa nyt aktiivinen rooli esimerkiksi koulujen kerhotoiminnan uudelleen virittämisessä. Meillä on paljon nuorten ja lasten järjestöjä, jotka voisivat tulla mukaan kouluihin avuksi kerhojen järjestämisessä. Kunnat, järjestöt ja opetusministeriö voisivat laatia tästä yhteiset suositukset, kehitellä asiaa eteenpäin. Tiedän, että joillakin paikkakunnilla muun muassa urheiluseurat käyvät pitämässä tunteja vapaaehtoisestikin.

Erityisen huolestuttava on kuntien välinen eri-arvoistuminen. Opetushallituksen selvitykset osoittavat, että oppimistulokset ovat maan sisällä eriytyneet niin, että Pohjois- ja Itä-Suomessa ovat tulokset olleet heikompia kuin Etelä-Suomessa. Juuri näillä alueilla kuntien määrärahoista on leikattu eniten pois. Toisaalta Etelä-Suomen suurissa kaupungeissa suurtyöttömyys on aiheuttanut perheille paljon ongelmia, jotka heijastuvat väistämättä myös lasten koulumenestykseen ja -viihtyvyyteen.

Koululainsäädännön kehitys antaa ja tulee antamaan kunnille yhä enemmän vapauksia suunnitella omaa opetustointaan, yhteistyöverkostoja ja opetussuunnitelmia itsenäisesti. Samaan aikaan ovat voimavarat tähän suunnittelutyöhön vähentyneet. Tämä on eriarvoistava tekijä. Koulut ja niiden johtajat yksin eivät kykene kaikkia asioita hoitamaan. Kunnan koulutoimen johdon kapasiteetti käyttää hyväksi annettuja mahdollisuuksia ja yhteistyöjärjestely tulee korostumaan. Jatkossa kaikkinaisen yhteistointiminta on yhä ratkaisevampaa.

Valiokunta on kiinnittänyt huomiota myös opettajien täydennyskoulutuksen tarpeeseen. Monessa kunnassa juuri opettajien täydennyskoulutus on ollut suurimpia säästökohteita. Syrjäisistä kunnista jo matkakulut alkavat niukoissa budjeteissa tulemaan esteeksi opettajien täydennyskoulutukseen osallistumiseen. Suuria uudistuksia opetustoimessa on kuitenkin vaikea saada läpi ilman kattavaa täydennyskoulutusta. Onkin varsin hyvä, että tämä on ministeriön ensi vuoden painopistealueena.

Opetusministeriö koettaa saada kehittämissankkeita eteenpäin etenkin ns. pilottikoulujen kautta. Koulut ja kunnat ovat voineet hakeutua mukaan opetushallituksen kehittämishankkeisiin muun muassa matemaattis-luonnontieteellisen ja kielen koulutuksen alalla. Lähtökohta on tässä oikea, koska vain opettajien oma motivaatio on tietysti avain kaikkeen kehitystyön onnistumiseen.

Jatkossa on kuitenkin kiinnitettävä huomiota myös siihen, miten tietotaito pilottikouluista leviää laajemmalle ja miten kehitystyöhön saadaan mukaan myös ne koulut ja kunnat, joista ei ole vapaaehtoisuutta löytynyt. Vai hyväksymmekö sen, että annamme kehityshaluttomien jäädä omiin oloihinsa ja siitä oppilaat kärsivät? Mielestäni näin ei voi tehdä. Opetusministeriön tulee hakea keinoja siihen, että tärkeät kehityshankkeet saadaan leviämään koko koulukenttään pilottikoulujen välityksellä.

Tieteen ja tutkimuksen osalta määrärahatilanne on hiljaksen parantuman päin, kun valtionyhtiöiden myyntivoittovaroja suunnataan tutkimukseen. Siitä huolimatta esimerkiksi tieteellisten kirjastojen määrärahavaje on edelleen huomattava. Tutkimuksen painopisteistä valiokunta esittää varsin perustellun huomion. Uusien innovaatioiden hyödyntämiseen ei riitä se, että tutkitaan vain teknologiaa. Sosiaaliset ja kulttuuriset näkökohdat tulee ottaa painokkaammin huomioon tutkimusohjelmissa. Esimerkiksi EU:n tulevassa tutkimusohjelmassa tulee ihmistä, yhteiskuntaa ja kulttuuria koskevat näkökulmat näkyä nykyistä painokkaammin.

Taiteen tukemisen osalta tärkeintä on se, että harkinnanvaraisia määrärahoja ei enää jatkossa supistettaisi vaan että niitä voitaisiin pikemmin kasvatkaa. Oopperan eläkevastuiden kattaminen on uutena uhkana tullut verottamaan taiteen harkinnanvaraisia määrärahoja. On välttämätöntä, että eläkevastuille etsitään rahoitusta muualta kuin harkinnanvaraisista määrärahoista.

Pidän erittäin hyvänä sitä, että valiokunta edellyttää, että hallitus kiirehtii ajanmukaistetun arpaislainsäädännön valmistelua ja kehottaa siinä antamaan esityksen eduskunnalle niin, että lainsäädäntö tulisi voimaan jo vuoden 98 alusta. Tämä on varmasti erittäin tärkeä hanke koko taiteen ja kulttuurin nuoriso- ym. työn turvaamiseksi. Lisäksi valiokunta edellyttää, että liikunnan ammatillinen koulutus jatkossa rahoitetaan yleisistä budjettivaroista, kuten muukin ammatillinen koulutus, ja tähänhan ministerikin jo antoi äsken ainakin hiukan kenties vihreää valoa, että toivottavasti tämä myös käytännössä toteutuu. Siitähän on ollut yleinen huoli täällä eduskunnassa, että mikäli yleisiin budjettivaroihin suunnataan yhä enemmän veikkausvoittovaroja, meillä ei kenties enää olekaan mahdollista tulevaisuudessa säilyttää tätä monopoliasemaa ja se saattaa vaarantaa tuloutuksen tyystin.

Arvoisa puhemies! Haluan vielä muutamalla sanalla kantaa huoleni ammattikorkeakoulujen tilanteesta ja rahoituksesta, koska ammattikorkeakoulut joutuvat toimimaan hallinnollisesti yleensä tällä hetkellä koulutuskonserneissa ja niillä paljon erilaisia tarpeita. Siksi niiden rahoituspohja ei välttämättä ole vankalla pohjalla, ja niihin on kuitenkin monella alueella asetettu varsin suuria toiveita. Siksi toivoisin, että tulevaisuudessa ammattikorkeakoulut saisivat itsenäisen aseman rahoituspohjassaan ja saisivat sille kuuluvan mahdollisuuden myös taloudellisesti.

Ed. T u l o n e n : Arvoisa puhemies! Täällä on käytetty tänä iltana aika upeita ja hienoja sivistyspuolen puheenvuoroja, joita on ollut ilo kuunnella. Yritän olla toistamatta lyhyessä puheenvuorossani niitä kannanottoja, joita täällä mielestäni on hyvin ja väkevästi esitetty. Voin vain todeta lyhyesti kannanotoista, jotka liittyvät osaamisen ja koulutuksen merkitykseen Suomen yhteiskunnalle ja joita myös ministeri Heinonen ansiokkaasti esitti, että niistä olen täsmälleen samaa mieltä ja niistä myös eduskunnan tulee pitää erityistä huolta.

Ministeri Heinonen esitteli Oecd:n uutta tutkimusta, jossa Suomi on saanut kahdessa asiassa koulutuspuolella kritiikkiä. Olen lukenut Oecd:n raportteja, ja voisin tietysti leikkisästi todeta, että Suomi on Suomi ja suomalaisilla on oma koulutus, joka mielestäni on erittäin korkeatasoinen. Mielestäni tällainen kritiikki voidaan ottaa positiivisesti ja katsoa, että tietysti meillä omaleimaisuus on se asia, joka on muun muassa myös ammatillisessa koulutuksessa, jos

ajatellaan, että sitä pitkitetään eikä osata vielä räättälöidä.

Parannusta on kuitenkin tulossa, parannus on nimenomaan ammattikorkeakoulujen piirissä. On varmasti ihan oikein, että silloin, kun ammatillista koulutusta on opistoasteen kulutuksena viety eteenpäin, on huomioitu tällainen työelämän puuttuminen ja ne osa-alueet, mitkä ammattikorkeakoulussa on otettu tähän työelämän lähelle. Mielestäni se on ihan oikea suuntaus ja siinä mielessä Suomen malli ammattikorkeakoulusta on hyvä malli meille suomalaisille eikä meidän mielestäni tarvitse kovin paljon tuonne saksalaisen mallin perään haikailla.

Täällä käytiin keskustelua edustajien M. Markkula ja Luhtanen toimesta siitä, kenen ansiota nyt ovat sitten koulutus- ja tutkimusmäärärahat. Toteaisin täältä katederilta, että mielestäni se onnistunut päätös, että valtionyhtiöitä on yksityistetty ja näin onnistuneesti ne rahat on budjettiin nyt tuotu, on se vedenjakaja, se hieno asia on sitten hallitusvastuussa kuka tahansa. Ilmeisesti edellisellä kaudella ei ole ollut näitä rahoja eikä sitä päätöstä ole voitu saada aikaan. Siinä mielessä tämä tuntuu todella hyvältä. On todella hienoa katsoa niitä lukuja budjettikirjasta.

Tietysti on mielenkiintoista myös seurata ja katsoa muutaman vuoden viiveellä sitä, miten sekä Tekesin että myös Suomen Akatemian rahat tulevaisuudessa ovat työllistäneet. Kun tiedämme, mitä budjettikirjassa lukee nimenomaan nuorten tutkijoiden ja nuorten opiskelijoiden työllistämistä, siihenhän nämä rahat tähtäävät ja nimenomaan sitä kautta meidän suuren tragediamme eli työttömyyden parantamiseen. Se kai lienee tältä osin se aika tärkeä asia.

Opetus- ja koulutuspuolella ei kai mikään ole tänä päivänä niin varmaa kuin suuret muutokset. Aina muutoksessa on jokin hyvä siemen. Jos ajatellaan, että tämä talousarvio on viimeinen talousarvio ennen suurta koululainsäädännön uudistusta, niin tämä on tietysti myös sitten koulutuspuolen ja opetuspuolen historiallinen viimeinen talousarvio. Minusta tuntuu, että eduskunta tulee saamaan aikamoisen työrupeaman, kun lähdemme uudistamaan koululainsäädäntöä. Toivon, että siitä käydään hedelmällinen keskustelu niin valiokunnassa kuin myös salissa.

Täällä ovat eräät edustajat kantaneet suurta huolta siitä, miten kunnat ovat mukana opetus-toimessa. Kun luin suurien ja vähän pienempienkin kuntien valtionosuusuudistuksen merkitystä,

mikä merkitys sillä rahallisesti on sekä positiivisesti että negatiivisesti koulupuolen tulokertymään, voi vain yhdellä sanalla todeta, että kunnat ovat nyt jo ottaneet todella vakavasti opetuspuolen ja koulupuolen korkean tason ainakin sen suhteen, miten paljon enemmän kunnat ovat käyttäneet rahoja opetukseensa kuin valtionosuus olisi edellyttänyt. Tässä varmasti tulee nyt sitten joihinkin kuntiin näitä humpсахduksia, jos esimerkiksi ei kouluverkkoa osata oikealla tavalla supistaa, tai sanotaanko järkeistä, koska tiedän, että monissa kunnissa on se tehty aikaisemmin ja silloin näitä häviäjäkuntia tietysti on vähemmän.

Arvoisa puhemies! Yhteen asiaan, josta kannan erityistä huolta, haluan kiinnittää huomiota. Se on ammattikorkeakoulujen tulevaisuus. Meillä on nyt yhdeksän vakinaistettua ammattikorkeakoulua ja kun katsoo yhden ammattikorkeakoulun, jonka tunnen hyvin, yksikköhintoja ja sitä, mitä he voivat tulevaisuudessa käyttää laaja-alaiseen koulutukseen, niin olen siitä kyllä erittäin huolestunut. Myös sivistysvaliokunta keskusteli asiasta ja sivistys- ja tiedejaosto otti siihen myös kantaa ja keskustelimme siitä, että yksikköhinnat jollain tapaa kenties täytyisi tulevaisuudessa miettiä uudelleen porrasteisesti niin, että eri ammattikuntiin vaaditaan todella mielestäni erilaisia yksikköhintoja. Esimerkiksi terveydenhuollon koulutus on suhteellisen kallista kuin myöskin viestintä- ja mediakoulutus johtuen siitä, että siellä tarvitaan erilaisia välineitä. Uskon, että varmasti tulevaisuudessa tämä on sellainen asia, jota opetusministeriössä, toivon näin, joudutaan miettimään ja siihen jonkinasteista parannusta tulisi.

Arvoisa puhemies! Totean vielä teattereista sen verran, että mielestäni sivistys- ja tiedejaosto ansiokkaasti poisti sieltä yhden lauseen, joka valtiovarainministeriössä oli sinne laitettu. Se koski sitä, että nyt kun oikaistiin budjetissa, aivan oikein, teattereiden henkilövuosia sille tasolle, mihin ne kuuluvat, niin siellä oli lausuma, että tämä on sitten suurin piirtein viimeinen kerta, ettei tämän jälkeen teatterit mitään tarvitsekaan. Mielestäni meidän täytyy myös kulttuurisektorilla ja erityisesti teattereissa elää siinä ajassa. Varmasti tulee aikoja, jolloin voidaan elää halvemminkin, mutta minä uskon, että tällaisina työttömyyden ankeina aikoina kulttuurilla on erittäin suuri merkitys suomalaisille. Suomalaisethan rakastavat teatteria. Me käymme valtavasti paljon teatterissa ja mielestäni näistä asioista tulee pitää huolta.

Ministeri Andersson mainitsi oopperasta. Se on ollut ainakin henkilökohtaisesti minulle aikamoinen kummajainen. Miten voidaan jollakin hallintokunnalla toimia niin, että näin isot eläke-saatavat ovat taivaan tuulissa eikä niitä ole kerätty. Kun olen asiaan tutustunut, niin ymmärrän ehkä sen paremmin, mutta erittäin huolestunut olen. Jos joku muukin ryhmittymä tekisi näin, niin aika hirveän isoja vastuita Suomen maassa jouduttaisiin jälkeen päin selvittämään.

Ed. Tykkyläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauspuheenvuorona ed. Tuloselle toteaisin, että on hyvä, että valtion-yhtiöiden myynnistä tulleita varoja on voitu ohjata tieteeseen, tutkimukseen ja korkeakoulujen kehittämiseen, kuten ed. Luhtanen totesi. Se on yhteinen etu.

Lisäyksenä ammattikorkeakoulujen rahoitukseen ja kehittämiseen toteaisin, että se on merkittävä ja tärkeä asia ja siitä tulee kantaa todellista huolta. Samassa yhteydessä voin todeta liittyen myös käsiteltävänä olevaan mietintöön, että siinä on montakin ongelmaa. Nyt on tulossa uusi jako. Opetusministeriö tekee päätökset niistä uusista ammattikorkeakouluista, jotka vakinaistetaan, ja se tuo uusia rahoituspaineita valtiolle. Lisäksi on todettava myös, että tulisi selvittää valiokunnan mietinnön mukaisesti kysymys, kuinka väli aikaisten ammattikorkeakoulujen opiskelijat voisivat tulla saman arvoiseksi opintotukiasioiden kohdalla. Nämä opiskelijat ovat nyt eri tavalla käsiteltyjä.

Ed. Laine: Arvoisa puhemies! Opetusministeriö tilasi pari vuotta sitten Euroopan neuvostolta kulttuuriamme koskevan raportin. Äskettäin julkaistu raportti oli suomalaisittain mairitteleva, ja sen mukaan kulttuuripolitiikkamme kelpaa esimerkiksi muille. Kansainväliset asiantuntijat pitivät kulttuuripolitiikkamme vahvuuksina julkisen rahoituksen korkeaa tasoa, toimivaa apuraha- ja tekijänoikeusjärjestelmää, kulttuurilaitostemme kattavaa vakiintunutta verkostoa ja taidetapahtumiemme suuria kävijämääriä.

Toisaalta kansainvälinen tutkijaryhmä arvostee suomalaista järjestelmää liian säännellyksi ja kotoiloituneeksi. Siksi raportissa kannustetaan teattereita ja orkestereita myös yhteistuotantoihin sekä lisäämään henkilökunnan liikkuvuutta. Niin ikään laitosten valtionosuuksia ei tulisi laskea määrällisin kriteerein, vaan nimenomaan laadullisia mittareita hyödyntäen.

Julkisen sektorin satsaus kulttuuriin Suomes-

sa on parinkymmenen vuoden aikana kasvanut voimakkaasti. Pelkkä valtion tuki on yli kymmenkertaistunut ollen viime vuonna noin 1,4 miljardia markkaa. Tuhlailusta ei kuitenkaan ole kyse. Jos Suomesta lopetettaisiin kaikki kulttuuripalvelut — kirjastot, museot, teatterit, orkesterit, Kansallisooppera, apurahat ja muut tukijärjestelmät — valtio ei kuitenkaan säästäisi edes yhtä prosenttia menoistaan ja kunnatkin vain kolmisen prosenttia.

Elävän kulttuurin kannalta huolestuttavaa on se, että kulttuurirakentamisen ohella virallinen kulttuuripolitiikan painopiste on ollut erilaisten instituutioiden, kuten museoiden, laitosteattereiden ja järjestöjen, ylläpitämisessä. Rahaa on syydetty omaehtoisen toiminnan kustannuksella sinne, missä kulttuuria pikemminkin säilötään. Paavo Haavikko on osuvasti todennut: ”Kohta meillä ei ole varaa mihinkään muuhun kuin byrokratiaan.”

Arvoisa puhemies! Vaikka kulttuuri on entistä enemmän sitoutumassa taloudellisiin arvoihin, sitä ei saa jättää pelkästään markkinavoimien haltuun. Kulttuurin kehittäminen on pitkäjänteistä ja pitkävaikutteista työtä. Laaja kulttuuripohja on toimivan talouden perusta. Kulttuurin pitää olla kaikkien ulottuvilla, eikä raha saa olla sen esteenä. Taloudellinen lama on osoittanut esimerkiksi sen, miten tarpeellinen on kirjastolaitoksemme. Linausluvut ovat kasvaneet kirjastojen pakkosäästöistä huolimatta.

Vaikka nykyinen hallitus, ja edellinenkin, on useaan otteeseen korostanut taideaineiden merkitystä, ne ovat ajautuneet koululaitokssamme lapsipuolen asemaan. Ei saa kuitenkaan unohtaa, että taidekasvatus on yleissivistystä ja koulutuksella on muutakin kuin taloudellista merkitystä. Yhdentyvässä Euroopassa lujin voimavaramme on korkea sivistys- ja kulttuuritasomme.

Taiteen harrastamisen ohjaukseen on panostettava enemmän. Erityisesti on painotettava lasten ja nuorten valmiuksia taiteen ja kulttuurin omaksumiseen ja harrastamiseen, eikä korkeakulttuurin ja populaarikulttuurin välille saa rakentaa esteitä eikä mitään aitoja. Kulttuurista on tehtävä yhteiskunnan peruspalvelu. Kaikille parempi tulevaisuus edellyttää vireää ja humaania kansalaisyhteiskuntaa. Kansallisen kulttuurin elinvoimaisuus ja omaleimaisuus riippuu viime kädessä maan luovasta taiteilijakunnasta sekä taiteilijoiden henkisistä ja aineellisista toimintamahdollisuuksista. Etenkin nuorten taiteenharastajien asema on edelleen Suomessa kohtuutto-

man vaikea. Oikein suunnattu apurahapolitiikka helpottaisi tilannetta ratkaisevasti.

Ed. Lindqvist (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Laine korosti varsin ansiokkaasti sitä, miten kulttuurin tulee olla todella peruspalvelu. Lisäksi hän puheessaan totesi, että edellinen hallitus, niin kuin nykyinenkin, korostaa taidekasvatuksen merkitystä. Edellinen hallitus on tehnyt lain taiteen perusopetuksesta, ja se on kunnissa otettu hyvin eri lailla vastaan. Toivoin kuitenkin, että tarkkailtaisiin huomattavasti enemmän sen toteuttamista opetusministeriöstä käsin.

Nythän on niin, että kuntien tehdessä säästötoimia luonnollisesti nämä ovat, mikäli kunnan päättäjät eivät ole taiteen ja kulttuurin ystäviä, niitä alueita, joista todella karsitaan hyvin helposti. Esimerkkinä voin sanoa, että Lahdessa toimii muun muassa lasten upea kuvataideoppilaitos, jossa on tällä hetkellä 400 oppilasta, ja tilat ovat käymässä pieniksi. Jos kunnassa ymmärretään taidekasvatuksen merkitys kokonaisuudessaan, sille annetaan myös jalansijaa.

Ed. Saarnio (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Laineen puheenvuorossa oli selostus kansainvälisistä näkemyksistä suomalaisen kulttuuripolitiikkaan. Minusta on syytä huomata niiden perussävy. Todettiin, että meillä on tietynlaista kulttuurin laitostumista ja pitäisi liikkumavaraa lisätä.

Minä luulen, että kysymys on kuitenkin Suomessa siitä, että me olemme aika onnistuneella tavalla lailla ja nykyisellä käytännöllä turvanneet esimerkiksi teattereiden elämän. Kysymys ei ole suinkaan ikään kuin näiden lakien purkamisesta, vaan lisäsatsauksista kulttuuriin. Kyllä nämä laitosteatrit kuitenkin — Kansallisteatteri, Helsingin Kaupunginteatteri, Lahden Kaupunginteatteri, Tampereen teatterit — ovat tiettyjä lippulaivoja, joilla koko teatterielämä esimerkiksi menee eteenpäin. Pitäisi nähdä niin, niin kuin ed. Laineen puheenvuoronsa loppuosassa totesi, että ikään kuin lisäsatsauksista on kysymys silloin, kun puhumme kulttuurin eteenpäinviemisestä. Siinä mielessä tietysti tämän vuoden valtion tulo- ja menoarvio on aika lailla myönteinen asiakirja kaiken kaikkiaan.

Ed. Tulonen (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Molempien herrojen puheenvuoroihin viitaten tuntuu ihan hyvältä se, että voi sanoa, että jossain Suomi on hyvä kansainvälisesti, ja kyllä se on kulttuuri, meidän taiteilijamme. Kulttuuri

on ehkä sellainen kieli, on se musiikkia tai kuvataidetta tai teatteria, että sillä on tavattoman suuri merkitys suomalaisille. Minä olen tavannut paljon ihmisiä ja taiteentekijöitä, jotka käyvät paljon ulkomailla.

Sanoisin myös, että ei varmasti ihan niinkään ole, että kun on laitosteatteri, niin laitostuu. Monet laitosteatrit käyvät nykyään ulkomailla, ja täällä käy paljon vierailijoita, niin että ei taso välttämättä tietysti siitäkään kiinni ole, missä taidelaitos fyysisesti sijaitsee, onko se vapaammin vai seinien sisäpuolella. Kyse on vain siitä innokkuudesta. Mielestäni suomalainen taide-elämä on todella innokasta ja valmiiksi kansainvälistynyt, ja se on minusta ihan hyvä asia meille suomalaisille.

Ed. Laine (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tarkoitin sitä, että tietysti pitää tukea laitosteatteita, ja isot teatterit ovat tietysti perusta tälle alalle. Aikoinaan kun olin säveltaide-toimikunnassa ja jopa sen puheenjohtajana ja sen kautta taiteen keskustoimikunnassa, huomasin nämä tarpeet, jotka ovat aivan muualla. Siellä oli ns. ryhmä Muut, tällaista poikkeataiteellista aluetta, ja se jäi aika huonolle huomiolle jatkuvasti ja edelleenkin jää.

Minusta teatterilaki ja orkesterilaki on ihan hyvä, mutta se oli vanha jo tullessaan. Taiteellista kriteeriä ei minusta noudateta jossain Kaupunginteatterissa, jossa on tärkeää, että siellä on paljon ihmisiä töissä, mieluummin kuin että siellä olisi oikein hyviä ihmisiä töissä. Suurin osa niistä ihmisistä, jotka ovat töissä laitosteatteissa, on muita kuin taiteellista henkilökuntaa. Suurin osa on teknistä henkilökuntaa. Minusta se suhde on väärä. Tietysti mitä enemmän on henkilöitä töissä teattereissa, sen enemmän niitä pitää tukea; sillä tavalla tämä teatterilaki menee.

Mutta näitä pieniä teattereita, pieniä ryhmiä, kaikkea tällaista pitää tukea ja tukea sitä, että ohjaajat pääsevät vaihtamaan teatterista toiseen. Mutta näyttelijät pysyvät aika pitkälle samassa teatterissa, mikä on taiteellisesti hyvin huono ratkaisu. Voisi olla niin, että he myös kulkevat teatterista toiseen. Eli tällaista muuta toimintaa pitäisi minusta tukea sen ohella, että on tätä hienoa tukea myös laitosteatteille.

Ed. Rehn: Arvoisa puhemies! Koulutusasiat ovat lähellä sydäntäni, ja huomattavana osasyynä siihen on ilman muuta se, että alkupe-
räiseltä koulutukseltani olen englannin opettaja. Toimin aikanaan ammatissa toistakymmentä

vuotta ja tein ensin työtä vanhamuotoisessa opikoulussa niin keskikoulun kuin lukion puolelakin ja sen jälkeen koin peruskoulun alkuvaiheen kaikki hankaluudet.

Ensimmäiseksi muutama sana siitä peruskoulusta, jonka mielestäni pitää olla tiedon jakamisen ohella ja ennen kaikkea ihmiseksi kasvamisesta, opettelua sosiaalisuuteen, oikeudenmukaisuuteen ja tavoitteelliseen työskentelyyn. Olen iloinen, että esikouluopetus kuusivuotiaille on yleistymässä, tapahtukoon se sitten päivähoidon tai oikean koulun yhteydessä. Maksullisuus tai maksuttomuus ratkaistakoon käytännön asiana. Se ei saa olla ratkaisun pääasiallinen peruste. Lapsen paras olkoon tärkeämpää siinä.

Lapsen parasta on ajateltava myöskin kouluympäristöstä ja työrauhasta huolehtimisella. Koulukiusaaminen on noussut entistä suurempana ongelmana esille, ja vanhempien ja opettajien sekä kouluviranomaisten on yhdessä kannettava vastuu, tehtävä kaikkensa, että oppilaat eivät tästä kärsi.

Ainevalinnoilla on myös sallittava koululaisen oman itsensä toteuttamisen tarve, ettei käy niin kuin entiselle seitsemäsluokkalaiselle pojalle, joka englannin tukiopetukseen tullessaan mutisi, että ”kun olisin saanut sen kaiutinkaapin valmiiksi”. Hän ei osannut montakaan sanaa englantia eikä varsinkaan kirjoittaa, ja kun yritin kirjain kirjaimelta neuvoa hänelle, miten esimerkiksi ”five” kirjoitettaisiin tai joku muu tällainen, hän sanoi, että ”mitenkäs se ähvä tehäänkään”. Siinä siis savolaispojan ongelma. Hän osasi tehdä kauniin kaiutinkaapin, mutta ei jaksanut teoreettiseen opetukseen paneutua, ei osannut kunnolla tehdä kirjaimia eikä ainakaan jaksanut kahta vierasta kieltä opiskella, vaikka hänen olisi pitänyt. Siis vapautettakoon oppilas vieraan kielen opetuksesta, jos hän selvästikään ei halua tai pysty.

Toisena asiakokonaisuutena muutama sana koulutuksen ja elinkeinoelämän kohtaamisesta. Tämä ei ole ainoastaan korkeakouluja koskeva asia, vaan lähtee ihan jo harjoittelupaikkojen varaamisesta keskiasteen koulutuksessa oleville.

Oppisopimuskoulutuksesta olen puhunut niin monta kertaa tässä salissa, että taidan aika vähälle jättää sen. Se on erinomainen koulutusmuoto. Olin iloinen, kun ministeri Heinonen sanoi, että nyt on uudenlaista kokeilua vielä siihen menossa tai tulossa, kuinka olikaan. Tällaiset mahdollisuudet on turvattava niille, jotka eivät varsinkaan ole teoreettisesti suuntautuneita.

Yliopistojen, korkeakoulujen ja ammattikor-

keakoulujen rooli tietotaidon saamisessa elinkeinoelämän käyttöön on olennainen. On hyvä, että siihen on tässäkin budjetissa saatu ohjatuksi lisää varoja. Mutta sitten: kun tätä korkeaa koulutusta meillä tuetaan, Tekes osallistuu siihen myös ja elinkeinoelämä omalta osaltaan on mukana monissa projekteissa, niin on myös huolehdittava siitä, että yhteisillä varoilla saavutetut tutkimustulokset saadaan yritysten käyttöön kohtuullisin korvauksin eikä niin kuin nyt on tapahtunut joissakin tapauksissa, että yritykset on rahastettu lähes toimintakelvottomiksi tai sitten neuvottelet ovat päättäneet siihen, että yrityksen toimenkuvaan sopiva keksintö on jäänyt lunastamatta, kun hinta on pistetty niin korkealle.

Kuten edellisissä puheenvuoroissakin monet edustajat sanoivat, itsekin toivon, että ammattikorkeakoulujen ja pääkaupungin ulkopuolella olevien filiaalien toimintaedellytykset turvataan. Ei tarvitse välttämättä kaikkien tulla Helsinkiin korkeakouluihin täyttämään tärkeitä liian vähäiä asuntoja ja kulkemaan väliä tänne, vaan meillä voi olla myös korkeakouluopetusta maakunnassa. Tämä alueellisena kannanottona tähän.

Tarvitaan selkeä yhteys elinkeinoelämän ja korkeakoulujen välille ja erikoistumista varsinkin alueilla oleviin korkeakouluihin, jotta saavutetaan hyvä kokonaistulos.

Ed. L u h t a n e n : Arvoisa puhemies! Tämä budjettiesitys on todella merkittävä koulutus- ja tutkimuspolitiikan kannalta monestakin syystä. Tämän johdosta valtiovarainvaliokunnalla ja ennen kaikkea sen tiede- ja sivistysjaostolla, mutta myös sivistysvaliokunnalla on ollut todella mittava työ, ja varmasti on aiheistossa ollut jopa runsaudenpulaa. Siitä huolimatta, että monet asiat ovat varmasti tämän illan kuluessa tulleet jo esille, haluan myös omasta puolestani tuoda esiin muutaman minun mielestäni keskeisen seikan, mistä syystä nimenomaan tämä budjettiesitys on käänteentekevä tutkimuksen ja koulutuksen kannalta.

Ensinnäkin hyvin tärkeä asia yliopistojemme kannalta on tietysti korkeakoulujen kehittämislain 3 §:n voimaan palauttaminen. Sen merkitystä pitää siitä syystä korostaa, että vaikka nyt nämä määrärahalisäykset korkeakouluille ovat vain palkkakustannusten kehittymistä vastaavia korotuksia, se on siitä syystä merkittävä, että se katkaisi voimavarojen leikkauksen ja antaa vuoteen 2000 asti korkeakouluillemme pitkäjänteisen ja määrätietoisen kehittämistrendin. Tästä syystä se on erittäin tärkeä, ja minun mielestäni

se olisi voitu ottaa mainintana myös varsinaiseen budjettikirjaan. Varsinaisesta valiokunnan mietinnöstähän puuttuu korkeakoulukappale kokonaan. Tämä olisi voinut olla minun mielestäni siellä mainintana, plus muuta.

Toinen erittäin keskeinen asia, mistä täällä on ilokseni tänä iltana puhuttu paljon, on ennen kaikkea tietysti valtioneuvoston periaatepäätös tutkimusmäärärahojen kasvattamisesta vuoteen 2000 asti siten, että tutkimusmäärärahojemme osuus bruttokansantuotteesta on 2,9 prosenttia. Se on siitä syystä merkittävä, että tämä todella nostaa maamme kansainväliselle huipputasolle, ja kun tällaisia päätöksiä ei tässä maassa eikä monessa muussakaan maassa, tuskin missään, tehdä joka päivä, se olisi todella vielä ansainnut perusteellisempaakin käsittelyä. Mutta hyvä näin, se on mietinnössä ja se on sivistysvaliokunnan lausunnossa käsitelty perusteellisesti, joten kiitos siitä.

Tässä vain tietysti toivoo, että näin merkittävät asiat olisivat olleet vielä suuremmin ja keskeisemmin näkyvissä myös valtiovarainvaliokunnan mietinnössä. Olisin toivonut, että valtiovarainvaliokunnan mietinnössä olisi mainittu tämä korkeakoulukappale erikseen ja todettu korkeakoululain kehittämispäätöksen voimaan saattaminen ja siihen yhteyteen myös otettu maininta korkeakoulujen tutkimusrahoista. Vaikka Suomen Akatemian kohdalla viitataan sivistysvaliokunnan lausuntoon ja siihen, että nyt on määrärahoja käytettävissä myös Suomen Akatemian puolelle, näkisin, että olisi osoittanut eduskunnalta ja valtiovarainvaliokunnalta määrätyn tyyppistä aktiviteettia myös korkeakoulujen kannalle, jos olisi todettu, että esimerkiksi näitä määrärahoja tulisi saada käyttää korkeakoulujen tutkimusmäärärahoina.

Minä tiedän tarkasti sen, että näin on käymässä. Nimittäin eilen, mihin täällä ed. M. Markkula jo viittasi, tiede- ja teknologianeuvosto esitti tiedon ja osaamisen Suomen linjausasiakirjan myös 1,5 miljardin markan määrärahojen jaksosuunnitelman. Tästä jaksosuunnitelmasta osa kantoituu tietysti Tekesin kautta, osa Suomen Akatemian, mutta myös osa korkeakoulujen kautta. Tiedän, että näin tulee käymään, ja se on aivan oikein, mutta peräänkuulutan sitä aktiiviteettia, mitä eduskunta voisi myös korkeakoulujen puolesta tehdä.

Budjettiasiakirja, se mietintö, minkä täällä hyväksymme, on määrätynlainen kannanotto ja määrätynlaista vallankäyttöä. Olen havainnut tässä sen, että on äärimmäisen harvoja kohtia,

äärimmäisen harvoja asioita, missä me voimme lausua eduskunnan tahdon korkeakoulujen kysymyksessä ollen. Olen täällä aikaisemmin puhunut muutaman kerran siitä, että meillä itse asiassa ainoa sellainen tukirakenne, missä voimme ottaa kokonaisvaltaisesti kantaa korkeakouluihin, on korkeakoulujen kehittämislaki. Koulutussuunnitelmat, kaikki nämä menevät valtioneuvoston käsistä. Korkeakoulujen kehittämislaki on ainoa, toinen asiakirja on sitten vuosittainen budjetti. Tarkoitin sitä, että kun meillä on tällaiset herkulliset ainekset olemassa ilmassa, silloin ne kannanotot tulisi tehdä riittävän tiukasti ja eduskunnan kanta ulos sanoen.

Sivistysvaliokunta, ja tiedän, myös tiede- ja sivistysjaosto on näitä asioita käsitellyt. Se on erinomainen asia.

Herra puhemies! Tiede- ja teknologianeuvosto esitti eilen myös tiedon ja osaamisen Suomi-linjauksessaan, että pitkälle koulutettua henkilöstöä pitäisi pystyä käyttämään kestäväällä tavalla. Tämä edellyttää sekä koulutuksen lisäämistä että lisäpanoksia korkeatasoisten tutkija-opettajien saamiseksi ja pysyttämiseksi yliopistoissa ja korkeakouluissa. Tällä luulen tiede- ja teknologianeuvoston haluavan sanoa huolensa siitä, että nyt meillä on monella sellaisella alalla, millä on tällä hetkellä kovaa kysyntää, niin kuin esimerkiksi sähkö-, tietoliikenne- ja elektroniikkatekniikan alueella, kova pula työvoimasta. Tämä tarkoittaa tietysti sitä, että näille aloille pitäisi pystyä lisäämään tällä hetkellä koulutusta. Voi sanoa vain, että ylipäätään tällaiseen nopeaan tekniseen kehitykseen liittyy tutkimuksen ja koulutuksen kannalta myös vähemmän toivottuja sivuvaikutuksia.

Ihan konkreettisenä esimerkkinä, kun tietotekniikkateollisuus on tarvinnut uutta ja osaavaa työvoimaa, ilman muuta sitä on rekrytoitu yliopistoista ja korkeakouluista. Tämä on aiheuttanut yliopistojen laitoksissa ja laboratorioissa hyvin nopeaa henkilöstön vaihtoa ja myös suuria rekrytointiongelmia nimenomaan opetus- ja tutkimushenkilöstössä. Kun yliopistot eivät ole voineet palkkapolitiikallaan kilpailla yritysten kanssa, on seurannut se tilanne, että tässä on selvä kuilu opetushenkilöstövajeen, koulutettavien vajeen ja tällaisen ongelmallisen tilanteen välillä. Tällainen tilanne, ellei näistä seurausilmiöistä huolehdi, kyllä pidemmän päälle saatava vaarantaa koko tämän kehityksen.

Tästä vielä haluaisin ottaa esimerkkinä sen, että tekniikan ja teollisuuden kehitys on edellyt-

tänyt tekniikan alan opiskelijamäärien lisäämistä. Se on tehty, mutta kasvu on ollut niin nopeata, että samassa suhteessa emme ole pystyneet huolehtimaan näiden alojen voimavaroista. Tästä on ihan suorat laskelmat olemassa. Haluaisin vain viitata tähän siksi, että opetusministeriö kiinnittäisi tähän tarvittavaa huomiota. Varmasti näin on käymässäkin, mutta yhä joka paikassa, missä eri puolilla tästä asiasta kuulee, edelleen tämä ongelma näyttää olevan olemassa.

Esimerkiksi opiskelija/opettaja-suhteella mitaten tekniikan ala oli hyvin resursoitu vielä 80-luvun alussa. Silloin yhtä opettajaa kohti oli 13 opiskelijaa. Tällä hetkellä yhtä opettajaa kohti opiskelee 23 opiskelijaa. Minusta tämä kehityksen käänne on näiden lukujen valossa hätkähdyttävä juuri näillä aloilla, joista meillä on tällä hetkellä kova kysyntä.

Kaiken kaikkiaan, herra puhemies, minusta korkeakouluopetuksen ja tutkimuksen kohdalla budjetti kaikkine lisukkeineen ja tulevine päätöksineen on erinomainen. On ilman muuta selvää, että tällaisten 500 miljoonan markan vuosittaisten tutkimuspanosten lisäysten, siis aikaisempien panostusten päälle tulevien lisäysten seuranta on äärimmäisen tärkeätä. Se, miten näitä määrärahoja käytämme, kuinka me ne hyödynnämme oman maamme parhaaksi, on minusta kohtalonkysymys. Mutta tässä täytyy luottaa ilman muuta meidän tiede- ja teknologianeuvostoomme, asianomaisiin sektoriministereihin, talouspoliittiseen ministerivaliokuntaan, eduskuntaan ja kaikkiin sen valiokuntiin. Tämä todella onnistuu vain yhteistyöllä.

Mutta sitten, herra puhemies, vielä yksi pienempi asia. Täällä on puhuttu ammattikorkeakouluista varsin paljon, erinomainen asia. Kun äskeinen puhuja viittasi aluepoliittiseen näkökulmaan, minä kysyisin herra opetusministeriltä erästä asiaa, mikäli mahdollista. Eräs aluepoliittinen aluenäkökulman on myös Uudenmaan näkökulma, jossa asuu valtaosa Suomen väestöstä ja jossa on toki myös korkeakouluja niin kuin pitääkin. Kysyisin: Koska opetusministeriö aikoo korjata sen aluepoliittisen vinoutuman, että Uudellamaalla on varsinaisista ammattikorkeakoulujen aloituspaikoista tällä hetkellä noin 16 prosenttia? Täällä on myös sellaisia nuoria, jotka arvostavat ammattikorkeakoulutusta. Katson, että myös heille tulee antaa mahdollisuus opiskella ammattikorkeakouluissa.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. U o t i l a : Arvoisa rouva puhemies! Ihan ensiksi haluan tiede- ja sivistysjaoston jäsenenä kiittää jaoston puheenjohtajaa jämäkästä ja hyvin vedetystä jaostotyöskentelystä tämän budjetin läpikäynnin yhteydessä. Toiseksi totean, että haluan puhua vain yhdestä kokonaisuudesta tai yhdestä osasta tätä suurta kokonaisuutta, jonka jaosto on läpikäynyt, ja se koskee liikuntaa ja urheilua.

Seuraavaksi haluan, kun urheiluun ja liikuntaan mennään, kiittää hallitusta ja erityisesti urheiluministeri Anderssonia siitä, että ensi vuoden budjetti pitää sisällään kuitenkin sen tosiasian, että monen vuoden jatkuvan alamäen jälkeen liikunta- ja urheilumäärärahojen laskusuunta on pysähtynyt ensi vuoden budjetissa. Tosin se aika suurelta osin johtuu siitä, mitä tapahtuu korjausrakentamisessa, mutta me tiedämme, että liikunta- ja urheilutilojen korjausrakentamistarve on niin valtava, että se ei tule edes tyydytettyä tällä suunnanmuutoksella. On erittäin positiivista, että pitkästä ajasta on saatu kuitenkin kokonaisuudessaan urheilun ja liikunnan määrärahojen jatkuva alamäki pysäytettyä ja käännettyä jopa lievään nousuun kokonaisuutena.

Jaosto on tehnyt kaksi pontta ja ne molemmat liittyvät liikuntaan, sen rahoitukseen ja veikkausvoittovaroihin. Tämä kertoo siitä, että liikunnan ja urheilun rahoitukseen liittyy rakenteellisia ongelmia. Yhteiskunnassa kaiken kaikkiaan ennen muuta liikunnan merkitys on yhä laajemmin tunnustettu terveystaloudellisesti ja sosiaalipoliittisesti ja sille on tänä päivänä syntynyt myös uusia, niin kuin sanotaan, tunnustamisen muotoja ja sen vaikutus kasvaa suvaitsevaisuuskampanjassa, työllistämisessä jne. Samaan aikaan kuitenkin rahoitukseen liittyy ongelma. Siin on valiokunta puuttunut itseasiassa kahdenkin ponnin kautta. Luen ne ponnit. Ne eivät ole pitkiä. Ensimmäinen koskee arpajaislakia:

"Valiokunta edellyttää, että hallitus kiirehtii ajanmukaistetun arpajaislainsäädännön valmistelua ja antaa esityksen eduskunnalle niin, että uusi lainsäädäntö voidaan saattaa voimaan viimeistään vuoden 98 alusta. Tässä yhteydessä tulee ratkaista pysyvästi myös veikkaus- ja raharpapelien tuoton käyttäminen."

Toinen, vielä lyhyempi ponsi:

"Valiokunta edellyttää, että liikunnan ammatillinen koulutus jatkossa rahoitetaan yleisistä

budjettivaroista kuten muukin ammatillinen koulutus.”

Se, että jaosto on valinnut nämä kaksi aihetta ponneksi, kertoo siitä keskustelusta, mitä jaoston sisällä käytiin tästä problematiikasta.

Eilen, 23 tuntia sitten, ed. Saarinen tässä salissa yleiskeskustelussa käytti puheenvuoron, jossa hän sivusi niitä asioita, joita eduskunta on viime syyskuun 3 päivänä päättänyt hyväksyessään perustuslakivaliokunnan mietinnön n:o 4 tältä vuodelta koskien hallituksen toimia vuodelta 94. En pidä suotavana, että täällä puhujakorokkeella toistetaan tai lainataan käsillä olevia mietintöjä, mutta jotta palauttaisın mieleen sen problematiikan, joka veikkausvoittovarojen käyttöön liittyä, haluan lainata muutaman virkkeen siitä perustuslakivaliokunnan mietinnöstä, jonka tämä sali on yksimielisesti hyväksynyt 3.9.96. Lainausta on mietintöön liitetystä valtiovarainvaliokunnan lausunnosta.

”Veikkaus- ja rahapelitoiminnan tulevaisuus. Valiokunta katsoo, että yhden yhtiön monopoliasema sekä veikkaus- ja raha-arpajaistoiminnassa että rahapelitoiminnassa on saanut Suomessa yleisen hyväksynnän kansalaisten keskuudessa. Toimintaa on voitu markkinoida uskottavasti ja menestyksellisesti hyödyntäen voittovarojen käytön yleishyödyllisyyttä. Toimintaan kuuluva julkinen kontrolli on ehkäissyt myös väärinkäytöksiä ja rikoksia sekä muita tällaiseen toimintaan monissa maissa usein liittyviä lieveilmiöitä.

Valtiovarainvaliokunta katsoo, että veikkaus- ja raha-arpajaisvoittovarojen sekä raha-automaattivarojen yleiskatteellistaminen uhkaa nykyisessä tilanteessa mahdollisuuksia yksinoikeudella toimeenpanna veikkaus- ja raha-arpajais- ja vedonlyöntitoimintaa sekä rahapelitoimintaa ja käyttää näiden tuottoja arpajaislain mukaisesti.”

Edelleen olemme syyskuun 3 päivänä tässä salissa yhteisesti hyväksyneet mietinnön, johon liitettyssä lausunnossa lukee: ”Valiokunta katsoo, että eduskunnan olisi eri yhteyksissä kyettävä olemaan johdonmukainen ottamilleen kannoille. Edellä käsitelty kysymys veikkaus- ja raha-automaattivarojen käytöstä on tästä hyvä esimerkki. Vaikka asiaa koskevat eduskunnan ponnet ovat edelleen voimassa, eduskunta on vuosittaisten talousarvioiden käsittelyn yhteydessä hyväksynyt näiden varojen käytön budjetin yleiskatteeksi.”

Näin on todella tapahtunut, ja siitä huolimatta, että annoin kiitosta urheiluministeri Anderssonille budjetin liikunta- ja urheilumäärärahojen

osuudesta, tämä rakenteellinen ongelma on edelleen olemassa.

Jaostossa pyrin siihen, että olisi voitu tehdä jopa muutoksia koskien veikkausvoittovarojen käyttämistä liikunta-alan ammatillisissa koulutuskeskuksissa annettavaan ammatilliseen koulutukseen. En saanut siihen tarpeeksi tukea. Täytyy tässä yhteydessä nostaa hattua jaoston puheenjohtajalle, joka tosin tuki minua tässä ajatuksessa. Mutta täytyy myöntää, että budjetin korjaaminen määrärahojen siirtojen kautta on tosi vaikeaa, koska toisaalta olisi pitänyt löytää sitten se kohde, josta tämä tässä tapauksessa 17 miljoonaa markkaa olisi pystytty irrottamaan, vaikkapa yleissivistävästä ammatillisesta koulutuksesta. Tämän vuoksi ymmärrän, että tällainen muutos on vaikea jälkeinpäin. Mutta toistan, että valiokunta on korostanut, että liikunnan ammatillinen koulutus jatkossa rahoitetaan yleisistä budjettivaroista, kuten muukin ammatillinen koulutus.

Urheiluministeri Andersson totesi, että hän tulee toimimaan tämän periaatteen ja jaoston tahdon mukaisesti, mikäli se on mahdollista. Opetusministeri poistui, joten en voi kysymystä esittää molemmille, koska käsitykseni mukaan ... Siellähän ministeri Heinonen onkin. Käsitykseni mukaan tämä ylittää ikään kuin ministereiden sektorirajan, ja tältä osin toivoisin tietysti, että molemmat voisivat kommentoida.

Perustelen vielä muutamalla sanalla tätä asiaa sen vuoksi, että, kuten viittasin aiempaan eduskunnan kannanottoon, rahapelimonopolin säilyttäminen on kullan arvoinen asia. Se on myönnettäviä vapaaehtoista verotusta, jolla on pystytty keräämään varoja nuorisotyön, tieteen, urheilun, taiteen tukemiseen, ja mikäli jatkuvasti liputetaan siitä periaatteesta, että nämä rahat käytetään suoraan yleishyödylliseen toimintaan, meillä on riski, että jollemme nyt ihan nahkurin orsilta tapaa, niin saatamme tavata EU:n jonkinlaisen valituksen tai tuomioistuimeen saattamisen pohjalta muissa instansseissa. Sen vuoksi toivon todella, että nyt hallitus tarttuu jämäkästi valiokunnan tahtoon uudistaa arpajaislaki niin, että arpajaistoiminnan kautta tuleva tuotto suunnataan yleishyödylliseen käyttöön niin, että se kestää päivänvalon ja kaiken kritiikin, jota uudessa toimintaympäristössä, kansainvälisessä ympäristössä, EU-ympäristössä ja myös meidän ympärillämme tänä päivänä on.

Ministeri Andersson: Arvoisa rouva puhemies, fru talman! Haluan kommentoida ly-

hyesti oman vastualueeni asioita, joita on käsitelty.

Ed. Laine puhui siitä Euroopan neuvoston maatutkinnasta kulttuurin alalla, joka pari vuotta sitten ilmestyi ja tänä vuonna kirjana. Sehän oli raportti, joka oli voittopuolisesti hyvin myönteinen. Siinä keuhuttiin meidän julkista rahoitustamme, sen tasoa. Siinä keuhuttiin hyvin voimakain sanoin meidän kirjastolaitostamme ihan syystäkin. Huomautukset, jotka olivat kriittisiä, liittyivät siihen, että asiantuntijoiden mielestä meidän kulttuurihallintomme on osin liian säännelty ja ettei tarpeeksi huomioida laadullisia kriteerejä, kun resursseja jaetaan. Näin varmasti on, ja omasta mielestäni olemme pyrkineet ja osin toteuttaneet jo laadullisten kriteerien parempaa huomioimista, kun näitä kyllä vielä niukkoja resursseja jaetaan.

Ed. Laine siteerasi myös Paavo Haavikkoa, jonka mukaan suomalainen kulttuuri on pelkkää säilömistä. Itse en lainkaan pysty ymmärtämään tällamoista väitettä. Jos vähänkin pitää silmiä ja korvia auki ja liikkuu suomalaisessa yhteiskunnassa, niin huomaa, että suomalainen kulttuuri, varsinkin esittävä taide elää voimakasta nousukautta juuri nyt. Nuoriso tekee voimakasta tuloaan melkein kaikilla taiteen aloilla. Eli tältä osin, jos ed. Laine oli samaa mieltä kuin Haavikko, niin olen voimakkaasti ed. Laineen ja Haavikon kanssa eri mieltä tästä näkemyksestä.

Sitten täällä käytiin pieni teatterikeskustelu ensimmäistä kertaa sinä aikana, kun minä olen tässä talossa ollut, kohta kymmenen vuotta. Sekin on minun mielestäni ilahduttavaa, että keskustellaan teattereista. Itse näen asian niin, että teatterilaki turvaa etabloituneet teatterit. Sinne voi päästä myös uusia teattereita, jos ne osoittavat vireätä ja laadullista toimintaa, niin kuin esimerkiksi Kehä III pääsi mukaan teatterilain piiriin nyt ensi vuonna.

Välillä tuntuu olevan niin, että pienissä ryhmissä tapahtuu se uusi jännittävä ja innovoiva toiminta. Välillä taas painopiste on enemmän laitosteattereiden puolella. Tämä on minun mielestäni ihan luonnollista kehitystä. Tarvitsemme laitosteattereita, jotka eivät ole laitoistuneet, mutta tarvitsemme myös pieniä kokeellisia rokkeita ryhmiä, ja kyllä valtio on yrittänyt näitä pieniä teatteriryhmiä muistaa viime vuosien aikana. On Q-teatteri, on Virus-teatteri, Suomalaisryhmä, joka juuri sai Suomi-palkinnon kuten Virus-teatteri jne.

Mitä tulee ed. Uotilan puheenvuoroon arpajaislaista ja siitä, miten tulisi käyttää varoja, jot-

ka tulevat veikkauksen, Raha-automaattiyhdistyksen, Hippoksen toiminnasta, niin olen kyllä samaa mieltä. Siihen, että toimintoja on budjettirahoituksesta siirretty veikkausvoittovarojen rahoitettaviksi, on vain yksi selitys ja se on se rahapula, joka on ollut valtion kassassa lamavuosien aikana. Totta kai toivon, että tämä rakenteellinen ongelma voitaisiin korjata mahdollisimman nopeasti. On todella niin, että jos me käytämme veikkausvoittovaroja muihin tarkoituksiin kuin mitä säädetään arpajaislaissa, silloin on myös olemassa sellainen vaara, että meillä ei enää olekaan tällaista monopoliyksinoikeutta, jolla rahoittaa kulttuuria, nuoriso-, liikunta-, taide- ja tiede-elämää.

Ed. S a a r n i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kun en itse ole ollut tilaisuudessa 3.9.1996 olemaan tässä salissa, kun on tehty päätöksiä veikkauksen osalta, haluan ed. Uotilalle todeta, että minusta myös meidän kaikkien tehtävänä on tavallaan tukea nykyistä järjestelmää myös sillä, että emme liian kovin sanoin arvostelisi nykytilannetta, joka johtuu, niin kuin ministeri Andersson sanoi, ilmeisesti valtion yleisestä rahapulasta. Juuri siksi veikkausvoittovaroja on jossain määrin yleiskatteellisesti jouduttu käyttämään budjetissa.

Minusta kaikkein tärkeintä on se, että oleellinen sisältö veikkausvoittovarojen jaossa säilyy, että urheilu, nuoriso, tiede ja taide saavat tätä kautta rahoituksen. Minusta niiden tukeminen pitäisi olla myös uuden arpajaislain perustehtävä. Kun tämä on turvattu, silloin voimme yhdessä taistella järjestelmän puolesta, joka sinänsä on osoittautunut erittäin kullannarvoiseksi meille kaikille, koska esimerkiksi laman olosuhteissa pystyimme pitämään varsin korkean tason näissä määrärahoissa, jotka muutoin olisivat varmasti menneet aivan toiseen suuntaan kuin missä ne nyt ovat.

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin tämän puheenvuoron jo ed. Rehnin puheenvuoron johdosta, kun hän vaati ammattikorkeakoulujen profiloitumista. Se on aivan oikein, mutta muistutan, että valtakunnan on hyvin pitkälti ammattikorkeakouluilla. On erittäin tärkeää, että ne itse kehittävät koulutustaan ja profiloituvat ja pystyvät kilpailemaan sillä tavalla koulutuksessa.

Täytyisi myös lisätä yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa, jotta saadaan harjoittelua. On aivan totta, että tässä yhteistyössä voi olla niin, että

yrittäjiä on rahastettu liikaakin. En tiedä, mihin se raha menee, meneekö se oppilaitoksille vai meneekö se oppilaille. Siinä mielessä olisikin hyvä, että voitaisiin selvittää, ettei kalleus tule esteeksi harjoittelun onnistumiselle yrityksissä.

Ed. Luhtanen puhui pitkälle koulutetuista akateemisista. Olen samaa mieltä. Nythän meillä on sellainen probleemi, että esimerkiksi lääkäreitä koulutetaan, mutta kuitenkin esteenä on EU-lääkärikoulutus eli kahden vuoden harjoittelu. Näitä paikkoja ei tahdo olla riittävästi. Meiltähän on 300 valmiiksi koulutettua lääkäriä muuttanut eri puolille EU-maita. Suurin osa on Pohjoismaissa. Tämä on suurta tuhlausta. Kyllä tässä tarvittaisiin sellaista järkevää pitkäjännitteistä suunnittelua, että voitaisiin koulutettujen tietotaito käyttää Suomessa.

Ed. U o t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ensin haluan oikaista, että tulee eduskunnan pöytäkirjoihin täsmennys. Se mitä lainasin 3.9.1996, oli valtiovarainvaliokunnan lausunto perustuslakivaliokunnalle koskien hallituksen toimia vuodelta 1994. Äskensain sanoa, että lainasin perustuslakivaliokunnan varsinaista mietintöä.

Siihen, mihin ed. Saarnio viittasin, haluan sanoa, että en suinkaan kritisoinut tämänpäiväistä ja myös ensi vuoden budjettiin sisältyvää tilannetta muuta kuin sen vuoksi, että olen huolissani, säilyykö meillä tällainen mahdollisuus kuin tällä hetkellä on, positiivinen vapaaehtoinen verotus käyttää veikkausvoittovarat jatkosakin.

Kuten ministeri Andersson totesi, ellemme jämäköidy ja uudista arpajaislakia, lähde selkeästi määrittelemään veikkausvoittovarojen kohdentamista selvästi yleishyödyllisiin tarkoituksiin, on olemassa vaara, että menetämme koko mahdollisuuden ja jatkossa joudumme tämän rahoituksen tilalle hankkimaan muita rahoitusmuotoja, suoraa valtion rahoitusta, suoraa kuntien rahoitusta, julkista rahoitusta.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Kulttuuri syntyy moniarvoisuudesta ja toisistaan poikkeavista lähestymistavoista. Kun kuuntelin ed. Tulosen äskeistä puheenvuoroa, muutin mielteni siitä, mitä tulen tänä iltana tästä aiheesta puhumaan.

Ed. Tulonen sanoi puheenvuorossaan, että edessä ovat suuret muutokset. Arvoisa puhemies, tuossa paikalla istuessani kysyin, onko näitä suuria muutoksia ollut suomalaisen opetusmi-

nisteriön hallinnonalalla viime vuosikymmenien aikana ja erikoisesti jos, niin miksi.

Me suoritimme peruskoulu-uudistuksen. Kansakoululaitoksesta tehtiin peruskoululaitos. Kysyn: Miksi? Miksi esimerkki ja malli haettiin ulkomailta? Miksi sitä ei innovoitu Suomessa?

Seuraava suuri muutos oli yliopisto- ja korkeakoululaitoksessa. Paitsi että siellä suoritettiin hallinnonuudistus, siellä suoritettiin erikoisesti tutkintojen uudistaminen 70- ja 80-lukujen taitteessa. Kysyn: Miksi?

Seuraavana ammatillisen koulutuksen alueella suoritettiin aivan uskomaton uudistus. Keksittiin ammattikorkeakoulu. (Ed. Ala-Nissilä: Se oli Euroopassa keksitty jo aikaisemmin!) — Arvoisa ed. Ala-Nissilä, juuri tulen siihen. — Miksi se keksittiin niin kuin se keksittiin? Miksi malli haettiin Saksasta? Miksi ei otettu huomioon sitä, että sama malli oli jo Norjassa unohdettu?

Miksi ylipäätään nyt puhutaan suurten muutosten tarpeesta tällä hallinnonalalla? Siksi, että mikään näistä uudistuksista ei ole tuottanut selkeää tulosta, joka olisi ollut silloin eletyn ja tämän yhteiskunnan tarpeitten mukainen. Juuri siksi meillä on tällä hetkellä yli 400 000 työtöntä.

Mitä nämä oppilaitokset ovat tavoitteekseen asettaneet, mitä ne ovat tuottaneet? Ne ovat näitten vuosikymmenien aikana tuottaneet oikeita vastauksia, joista kukaan ei ole ollut paljon kiinnostunut. Koko järjestelmä on luotu tuottamaan oikeita vastauksia, joittenka kysyntäarvo on suhteellisen alhainen.

Arvoisa ed. Tulonen, siksi tekin puhuitte puheenvuorossanne suurten muutosten tarpeista. Siksi, että se järjestelmä, mikä meillä tällä hetkellä on, tuottaa eräällä tavalla vääriä vastauksia.

Arvoisa puhemies! Mitä tämän järjestelmän pitäisi sitten tuottaa? Sen pitäisi tuottaa sellaisia kansalaisia tähän yhteiskuntaan, jotka ovat kykeneviä tekemään oikeita kysymyksiä, kun ne oikeat vastaukset, mitä on opin tiellä opittu, osoittautuvatkin vääriksi vastauksiksi. (Ed. Ala-Nissilä: Voisiko puhuja täsmentää, mitä tällä tarkoitetaan?) — Kyllä minä, arvoisa ed. Ala-Nissilä, yritän täsmentää, mitä se on.

Kysymys on siitä, että se oppillinen tieto, se tieteellinen tieto, jota me välitämme — minäkin olen elämässäni sitä hommaa tehnyt 35 vuotta — menee erittäin nopeasti vanhaksi. Sen käyttökelpoisuus saattaa olla parhaimmillaan, tai huonoimmillaan, muutamia tunteja, muutamia vuorokausia. Siis se, joka on tiedon hankkinut, jou-
tuukin, ollakseen markkinoilla toimintakelpoinen, pystyäkseen myymään osaamistaan, teke-

mään oikeita kysymyksiä päästäkseen seuraavaan asteeseen, hankkiakseen uutta tietoa, selaista joka on markkinakelpoista.

Arvoisa puhemies! Tämä tuo sen suurimman muutoksen esiin koko järjestelmässä. Me emme ole löytäneet sitä oikeaa tapaa, emme kouluttaa peruskoulussa, emme sen jälkeisillä opinasteilla ihmisiä sellaiseen valmiustilaan, joka olisi käyttökelpoinen erittäin nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa. Eli se perustavaa laatua oleva muutos on vielä kokonaan tapahtumatta.

Viime yönä koin tämän saman asian oikeastaan aika hälyttävänä, kun keskusteltiin puolen yön tienoissa kansanedustajien tulevista avustajista. Eräät edustajat kokivat erittäin frustroitavana sen, että ovat joutuneet liimaamaan joulukorttien kuoria kiinni. Minusta se on erittäin rentouttavaa puuhaa sen takia, että juuri silloin, kun tekee sitä työtä, on aikaa ajatella juuri sitä, mikä on relevanttia ehkä juuri tänä päivänä tässä. Silloin on mahdollisuus luoda huomisen päivän puhetta taikka silloin on mahdollisuus tehdä mitä uskomattomimpia tekoja, kun voi terapeutisesti, käyttäkseni erään kansanedustajan hyvin suosimaa ilmaisua, antaa itsestään useampia panoksia yhteiskunnan hyväksi.

Toisin sanoen, arvoisa puhemies, minä arvoisille ministereille, jotka ovat uskollisesti seuranneet keskustelua, esitän suuren haasteen. Kun te olette siellä vaikuttajan paikalla, laittakaa liikelle todellinen opetusjärjestelmän sisällöllinen uudistaminen, joka muun muassa tuottaa sen tuloksen, että koululaitos alimmalta portaalta lähtien ei tuhoa sitä valtavaa luovuutta, mikä jokaisessa meissä ihmisoliossa on. Tällä hetkellä luovuus onnistutaan useimmiten tuhoamaan jo muutamassa vuodessa.

Ed. Tulonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pulliainen upeaan puheenvuoroon joitakin kommentteja. Todella hyvä kysymys on, mitä uudet tuulet ja muutokset tuovat. Mutta olen ihan vakuuttunut, että silloin kun 1972–73 peruskoululaki tuli, niin kyllähän se suomalaisille lapsille toi paljon hyvää uutta, esimerkiksi tasapuolisuuden, näin voi kokoomuslainen tältä reunalta sanoa. Minusta se on ollut hyvä uudistus.

Mitä sitten ammatillisen koulutuksen uudistukseen tulee, ammattikorkeakoulu on mielestäni juuri tähän aikaan sopiva, ed. Pulliainen. Se vastaa tulevaisuudessa työelämän vaateisiin, ja ne ovat aika valtavia tänä päivänä, työelämän muutokset, kun se tehdään oikein. Se on minusta

Suomessa tehty oikein. Eli meillä on monialainen ammattikorkeakoulu, joka tähtää juuri meidän yhteiskuntamme muutoksiin. Onhan se nyt paljon parempi kuin opistoasteen vanha koulutus, jossa työelämä oli ulkopuolella. Kyllä tässä on ihan selkeitä uudistuksia.

Mitä tulee seuraavaan suureen peruskoululain kokonaisuudistukseen ja koko koulutuslain uudistukseen, jos ajatellaan yliopistoelämää, kyllä yliopistot ovat vaatimassa enemmän autonomiaa. Ymmärrän näin, että hallituksen esitys eduskunnalle siltä osin tuo sitä lisää.

Puolustaisin kyllä omaa puheenvuoroani siinä, että ei muutoksessa aina idä hyviä siemeniä, mutta kyllä uskoisin tänä päivänä opetus- ja koulutuspuolella niitä olevan runsain mitoin.

Ed. Rehn (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pulliainen ihmetteli, miksi muutettiin koulutusjärjestelmää tähän uuteen peruskoulumalliin. Entisessä kansakoulu-kansalaiskoulu-oppikoulujärjestelmässä oli paljon puutteita, mutta perusteiltaan se minunkin mielestäni olisi ollut täysin korjauskelpoinen. Siitä olisi voitu tehdä maksuton, siis tasapuolinen kaikille kansalaisille. Sen opetussuunnitelmia olisi voitu sopeuttaa paremmin yksilön taipumukset huomioon ottavaksi. Luokkakokoja olisi voitu muuttaa jne. Mutta kyllä nykyinen peruskoulu, nyt kun se on olemassa, täyttää varmasti tehtävänsä aivan hyvin. Mutta mikään koulutusjärjestelmään ei ole valmis sellaisenaan, ja siksi tässäkin muutetaan.

Haluaisin ed. Pulliaiselta kysyä, miten hän olisi muuttanut vanhaa koulua vai olisiko hän pitänyt tämän eriarvoistavan oppilaitosjärjestelmän sellaisenaan.

Ed. Tiilikainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen samaa mieltä ed. Tulosen kanssa ja eri mieltä ed. Pulliaisen kanssa ammattikorkeakouluista.

Olen itse seurannut yli 20 vuotta Helsingin yliopiston erään tiedekunnan asioita aika läheltäkin. Siellä kyllä suoritetaan hyvin mittavaa perustutkimusta tieteessä, mutta hyvin vähän suoraan ammattiin tähtäävää ja ammatillisesti hyödyttävää tutkimusta. Sitä kutsutaan siellä useimmiten tieteelliseksi haureuden harjoittamiseksi.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli ihan hyvä, että herättelin edustajia mietiskelemään asiaa. Kas, yleinen vastaus on se, että muutoksen tarvetta on ole-

massa. Eikö niin? Se aika, jossa kulloinkin on eletty, 70-luvulla, 80-luvulla ja 90-luvulla, on vastannut tähän muutostarpeeseen juuri niin kuin tapahtunut. Eikö niin? Kun se on tehty, se on siinä ajassa ollut aina oikein. Eikö niin? Silloin, kun tämä laitos enemmistö päätöksen tekee, se on tässä demokraattisessa järjestelmässä oikea. Silloinkin, kun vain muutetaan nimeä jollekin oppilaitokselle, sekin on enemmistö päätöksellä tässä järjestelmässä oikein. Nyt on vain niin, että yhteiskunnan vaste ei ole ollut riittävää. Se ei ole ollut sisällöllisesti sitä, joka olisi poistanut seuraavan muutostarpeen.

Ed. Tulonen, tähän juuri sanoitte, että on tarvetta siihen. Te itse todistitte puheenvuorollanne, että juuri näin on. Minä vain sitten muistutin teidän mieleenne sen, mitä kaikkea itse asiassa on tapahtunut, mitä muutostarpeita on ollut ja kuinka loppujen lopuksi olemme tässä onnistuneet.

Minä olen ollut tässä kaikessa mukana itse 35 vuotta ja vinyt tutkinnonuudistuksenkin läpi eräässä yliopistossa, alusta loppuun saakka vetänyt koko homman ja tehnyt vielä tutkimuksenkin sen toteuttamisesta ja kokemuksista. Mutta totean sen, että ainut, minkä se objektiivisesti antaa, on se, että se puheenvuoro, jonka käytiin asken, oli äärimmäisen oikeutettu.

Ed. Kantalainen: Arvoisa puhemies! Ed. Pulliaisen puheenvuoro oli todellakin herättävä, ja tarpeellista onkin koko ajan kysyä ja kyseenalaistaa erilaiset asiat, millä tavalla yhteiskuntaa kehitetään, millä tavalla vastataan niihin haasteisiin, joita yhteiskunnassa vallitsee. Minä oikeastaan tarttuaisin tässä asiassa lähinnä sellaiseen hyvin käytännönläheiseen haasteeseen, josta tänään on jo varsin paljon puhuttu, eli siihen, millä tavalla koulutus ja työelämä kohtaavat ja millä tavalla me voimme sitä kautta luoda hyvinvointia ja panostaa tulevaisuuteen.

Me kaikki tiedämme, että elämme nopeassa muutoksessa, ja tiedämme, että tähän muutokseen liittyy asioita, jotka näkyvät niin, että meillä tänä päivänä, vaikka on olemassa massatyöttömyys, on samanaikaisesti työvoimapulaa tietyillä aloilla, mikä selkeästi osoittaa mielestäni sen, että meidän työelämämme kyky sopeutua ja toisaalta koulutusjärjestelmämme kyky ennakoida tulevaisuutta ovat varsin haasteellisia ja varsin vaikeita.

Tänään on paljon kuultu siitä, että meidän ammatillista koulutusjärjestelmäämme ja ope-

on selkeästi se, että työelämän tuntemus saatettiin paremmin esille, ja myös se, että päätösvaltaa voitaisiin delegoida alaspäin. Tämä on varmasti aivan oikea suuntaus, koska kuitenkin siellä käytännön tasolla asioita joudutaan tarkastelemaan ja töitä tekemään. Tässä mielessä erityisesti ammatillisen koulutuksen osalta aikaisempaa parempi yhteensovittaminen työelämän vaatimusten kanssa on äärimmäisen tärkeää. Mielestäni siihen liittyy hyvin oleellisesti asia, jonka ed. Rehn otti esiin, eli työharjoittelu, jonka rooli ennen kaikkea nopean muutoksen puitteissa korostuu entisestään.

Julkisuudessa niin teollisuuden kuin työmarkkinajärjestöjen edustajat, on sitten kyse työntekijäjärjestöistä tai työnantajajärjestöistä, ovat olleet huolestuneita juuri tästä ongelmasta, samanaikaisesta työttömyydestä ja ammattitaitoisen työvoiman riittävyydestä. Kun olemme työasiainvaliokunnassa keskustelleet tästä samasta asiasta, siellä selkeästi ovat nousseet asiat esiin sillä tavalla, että ammatillisen koulutuksen järjestäminen ja soveltaminen työelämään pitäisi saada lähemmäksi toisiaan. Siellä on selkeästi noussut esiin oppisopimuskoulutus yhtenä erittäin keskeisenä mallina, jota meillä pitäisi myös selvästi enemmän nostaa esille. Meillähan on toki niin kotimaasta kuin myös kansainvälisestäkin, jos kansainvälisiä vertailuja ed. Pulliaisen puheenvuoron jälkeen arvaa käyttää, varsin hyvät kokemukset niin Keski-Euroopasta, USA:sta kuin Japanistakin siitä, että ammatilliseen koulutukseen johtavaa toimintaa harjoitetaan ja toteutetaan hyvin pitkälle juuri oppisopimuskoulutuksen kautta.

Tässä mielessä koen äärimmäisen hyvänä sen, että budjettiesityksessä selvästi nostetaan nyt oppisopimuskoulutus merkittävästi uuteen asemaan ja sitä halutaan voimistaa niin, että meillä tavoitteena on perus- ja lisäkoulutuksen osalta ensi vuodelle järjestää lähes 20 000 koulutuspaikkaa. Tämä on mielestäni hyvin tärkeä ja varteennotettava huomio.

Mutta tähän asiaan liittyy tietysti myös muutamia käytännön ongelmia, joista ei voi olla mainitsematta. Huolimatta siitä, että juuri oppisopimuksen kautta päästään esimerkiksi pienessä ja keskisuuressa yrityksessä hyvin lähelle yrityksen lattiatasoa ja sitä tekemisen tasoa, yritysympäristöä, kuitenkin ennen kaikkea pk-kentässä on tiettyjä ongelmia oppisopimuskoulutuksen soveltamisessa. Yhtäältä siihen ovat vaikuttamassa selkeästi kustannukset, jotka koetaan ongelmana pk-yrityksissä. Näin ollen osallistumismah-

dollisuutta rajautuu. Mutta yhtä lailla siihen liittyy myös osaaminen, ja esimerkiksi työasiainvaliokuntahan kiinnitti omissa näkemyksissään huomiota juuri siihen, että oppisopimustoimiston resursseja tulisi voida vahvistaa niin, että näitä toimintoja voitaisiin tuoda lähemmäksi ja tutummiksi pienille ja keskisuurille yrityksille ja näiden tarpeisiin.

Ehkä suurin käytännön ongelma on kuitenkin siinä, että erityisesti pienissä yrityksissä koetaan alkupalkan sitominen työehtosopimuksen mukaiseen palkkaan aika isona ongelmana johtuen siitä, että oppisopimussuhteen alussa oppilaan työpanos on varsin pieni ja kouluttamiseen selkeästi sitoutuu yrityksen resursseja, yrityksen aikaa ja yrittäjän aikaa. Näin ollen ne kenttäkokemukset, joita esimerkiksi henkilökohtaisesti on saanut kentällä kokea, ovat sen suuntaisia, että olisi tarkoituksenmukaista, että palkkaus kehittyisi työehtosopimuksen mukaiselle tasolle sitä mukaa kuin koulutus etenee ja molemmat osapuolet pääsevät tässä asiassa yhdessä katsomaan, että koulutettavan taidot kehittyvät siinä hyvin eteenpäin.

Tässä mielessä mielestäni tämän tyypistä ajatusta pitäisi voida ainakin miettiä, jos haluamme, että merkittävien työllistävien potentiaali eli pk-yritykset voisivat hyödyntää järjestelmää. Silloin pitäisi yhteiskunnassa miettiä, minkälaisella vastaantulolla me saamme tämän keskeisimmän ja hyvin toimivan kouluttautumisjärjestelmän ennistä suurempaan hyötykäyttöön. Ainakin meillä Pirkanmaalla, kun on tehty selvityksiä, on voitu todeta, että tämän tyypisellä täsmäkoulutuksella tulokset ovat olleet poikkeuksellisen hyviä, sillä yli 80 prosenttia oppisopimuspoppilaista on sijoittunut koulutusyrityksiin töihin.

Työttömyystilanteessa, jossa elämme, ja samoin uusien työtilaisuuksien luomisen paineessa näitä vaihtoehtoisia ajatuksia pitäisi aivan vakavasti ottaa mietittäväksi ja sitä kautta rohkaista uusia sekä nuorempia että ikääntyneempiä ihmisiä kouluttautumaan tässä elinikäisen kouluttautumisen työkentässä.

Opetusministeri Heino: Arvoisa puhemies! Muutamia kommentteja käytettyihin puheenvuoroihin. Aloittaisin ed. Pulliaisen ansiokkaasta puheenvuorosta.

Luulen, että hän tuli jossakin määrin ehkä väärin ymmärretyksi olennaisen sisällön osalta. En usko, että hän sinällään näki pahaa siinä, että on tehty suuria uudistuksia, mutta luulen, että hänen olennainen näkökulmansa oli se, että tä-

män kaltaiset koulutusjärjestelmän suuret uudistukset eivät riittävästi tavoita oppimisen kannalta keskeisintä kysymystä, oppimistapahtumaa. Tässä suhteessa olen hänen kanssaan samaa mieltä siitä, että meillä on edelleenkin liian paljon vallalla sen kaltainen tietokäsitys, joka lähtee siitä, että tieto on sen kaltainen ominaisuus, joka voidaan ikään kuin kaataa oppilaan päähän, joka sujahtaa päähän ja on siellä käytettävissä, että opettajalla on tietty asia, jonka hän oppilaalle ojentaa, ja näin tällainen vaihto tapahtuu. Tässä mielessä meillä on edelleenkin hyvin paljon tehtävää.

Kun puhutaan näin isosta koulutuksen uudistamiskysymyksestä, on tietysti huomioitava se, että koulutuskenttä on äärimmäisen hidas laiva kääntymään, koska siinä on aina kysymys ihmisistä ja ihmisten välisistä suhteista, oppimistapahtumasta, ja kun tähän asiaan halutaan muutosta, silloin on ihmisten muututtava. Uudet peruskoulun opetussuunnitelman perusteet lähtevät nyt siitä oppimiskäsityksestä, joka perustuu oppilaskeskeiseen oppimisenäkemykseen, oppilaan aktiivisuuteen, oppilaan luovuuteen, aloitteelliseen ja itsenäiseen tiedon hankinnan ajatukseen. Uskon, että se uudistus, vaikka se ei ole ehkä saanut meillä julkisuudessa sen kaltaista isoa kokonaisuudistuksen roolia, on kuitenkin hyvin keskeinen uudistus, joka hitaasti mutta toivottavasti varmasti tulee tätä peruskysymystä meillä muuttamaan, että tulevaisuudessa meillä osataan oikeita ja kriittisiä kysymyksiä myös asettaa.

Ed. M. Markkula esitti kysymyksen siitä, miten PD-koulutuksen osalta on käymässä ja saadaanko se olennaiseksi osaksi opettajien täydennyskoulutusjärjestelmää. Se selvitysmies Hämäläisen selvitys, joka on nyt tosiaan ollut lausunnolla, on tarkoitus saattaa käytäntöön ja lähteä sitä toteuttamaan. Tietysti silloin PD-koulutus on hyvin olennainen osa sitä välineistöä, jolla opettajien täydennyskoulutuksen suunnitelmaa lähdetään toteuttamaan.

Ed. Lindqvist toi esille kerhotoiminnan kehittämisen mielestäni erittäin hyvällä tavalla. Opetusministeriö on itse asiassa asettamassa juuri työryhmää, johon on koottu laajalti suomalaista järjestökenttää, kuntakentän edustusta ja opetusviranomaisia, millä pyritään siihen, että todellakin laajaa ja kattavaa suomalaista järjestökenttää voitaisiin käyttää nykyistä paremmin hyväksi kunnissa kerhotoiminnan järjestämisessä. Uskon, että sitä kautta itse asiassa olemassa olevia resursseja voitaisiin saada erittäin hyvin käyttöön.

Useassakin puheenvuorossa on puututtu ammattikorkeakoulujen tulevaisuuteen. Nyt on ensimmäisen kerran määritelty ammattikorkeakouluille itsenäiset yksikköhinnot. On tietysti selvää, että nyt, kun on jouduttu tekemään erottelu myös ammatillisen koulutuksen muiden kustannusten ja ammattikorkeakoulukustannusten osalta, siirtymävaiheessa tässä asetelmassa saat-
taa olla ongelmia. Tietysti silloin opetusministeriössä joudutaan yksikköhintojen tilannetta hyvinkin tarkkaan seuraamaan.

Ed. Laine puhui mielestäni hyvin ansiokkaasti taideaineiden merkityksestä. Näyttääkin siltä, että paljon puhuttu tietoyhteiskuntakehitys korostaa nimenomaan taiteenomaisuutta. Se korostaa ihmisen luovuutta käyttäen tietoa, hyödyntää tietoa uudella tavalla, yhdistää asioita tavalla, jolla sitä koskaan aikaisemmin ei ole tehty. Tässä mielessä taideaineet tulevat nousemaan varmasti ihan uuteen arvoonsa. Meillä on tarkoitus kehittää taideopetusta ensi vuonna aloitettavalla projektilla, jonka hyvin olennainen sisältö on paitsi tietysti itse taideaineiden opettaminen myös taideopetuksen integroiminen muuhun opetukseen. Uskomme, että sen kaltaisella kokonaisopetuksella on taideaineiden osaamisessa hyvin paljon saavutettavaa.

Ed. Luhtanen toi aivan oikein esille olennaiset kysymykset korkeakoulu — yliopisto-sektorin muutosten osalta. Hän myös totesi sen, että eduskunnalla ei ole kovin monessa tilanteessa mahdollisuuksia tarkastella yliopistolaitoksen kokonaisuutta, mikä pitää tietysti paikkansa. Syy siihen on pitkälti se, että yliopistojen autonomia on niin laaja, että yliopistot itsenäisesti päättävät monista asioista. Nyt uusi yliopistolaki, joka on tarkoitus heti ensi vuoden alussa eduskunnalle antaa hallituksen esityksenä, antaa tietysti eduskunnalle oivan mahdollisuuden käydä toivottavasti hyvinkin laajan keskustelun suomalaisesta yliopistolaitoksesta.

Kysymys koulutuksen vaikutuksesta työttömyyteen ja toisaalta työvoimapulaan erityisesti nopeilla, kasvavilla aloilla on ehkä suurin ja akuutein koulutuspolitiikan haaste kaikissa länsimaissa, hyvin identtinen haaste seuraavina vuosina. Esimerkiksi voi ottaa täälläkin käytetyn esimerkin, sähköelektroniikka-alan, tietotekniikka-alan voimakkaan kasvun. Sinä aikana, kun työpaikat näillä aloilla ovat hyvin voimakkaasti lisääntyneet, myöskin koulutuspaikkoja on lisätty kolmessa vuodessa noin 30 prosentilla, mikä on tietysti huima lisäys, kun merkittäviä lisäresursseja samanaikaisesti ei ole ollut osoitet-

tavissa. Ongelma on nimenomaan se, kun yritysmaailma rekrytoi tällä hetkellä niin nopeasti opettaja- ja tutkijahenkilöstöä oppilaitoksista ja korkeakouluista, miten kyetä kilpailemaan siinä tilanteessa kysynnän osalta. Tietysti silloin tarvitaan nimenomaan tällaisia kohdennettuja lisäpanostuksia. Tiede- ja teknologianeuvoston eilen tekemässä päätöksessä korkeakoulujen rahoitus on tarkoitettu nimenomaan kohdentaa strategisesti valittuina panostuksina, joilla kyetään tähän haasteeseen käytännössä vastaamaan.

Ed. Uotila kysyi suhtautumistani ammatilliseen koulutukseen liikunnan alalla ja sen rahoittamiseen veikkausvoittovaroista. Syy siihen, miksi se on veikkausvoittovaroista rahoitettavaa, on puhtaasti historiallinen. Mitään muuta syytä kuin rahasyys siihen käytännössä tällä hetkellä ei ole olemassa, miksi ainoana ammatillisena koulutuksena se on veikkausvoittovaroista rahoitettu. Ongelma on vain se, että kun veikkausvoittovarat jatkuvasti kasvavat, niin jos potti siirretään sieltä budjettivaroista rahoitettavaksi, silloin pitäisi taas budjettivaroista siirtää jokin toinen kokonaisuus veikkausvoittovaroihin sisälle. Ongelmaksi on muodostunut se, että ei enää ole oikein mitään muuta kuin lakisääteisiä menoja, joita sinne voitaisiin siirtää. Ja jos lakisääteisiä menoja toisaalla sitten taas sinne siirrettiisiin, mitään parannusta siihen asiaan ei saataisi. Tämä on tietysti asia, joka sitten seuraavan vuoden budjettia laadittaessa on hyvin tarkkaan harkittava.

Ed. Karjula merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Ala - N i s s i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Heinonen hyvässä vastauspuheenvuorossaan viittasi ammattikorkeakoulujen siirtymävaiheeseen ja myös laajemmin laatuksymyksiin. Kiinnitän huomiota siihen, että ammattikorkeakoulujärjestelmässä, kun se on vasta kehitysvaiheessaan, näihin siirtymäkauden ongelmiin pitäisikin kiinnittää huomiota. Viittaan siihen ministerin puheenvuoroon liittyen, että monilla paikkakunnilla, esimerkiksi Varsinais-Suomessa, on vasta maakunnan keskuksessa ammattikorkeakoulu, sen sijaan koko maakunta on ammattikorkeakoulujärjestelmän ulkopuolella. Tämä voi aiheuttaa välinputoaja-ongelmia siinä mielessä, että tottakai tämä on korkeakouluille imago-kysymys. Tämä on myös opintotukikysymys, kun ammattikorkeakouluil-

la on parempi opintotukijärjestelmä. Esimerkiksi kaupan ja hallinnon alalla tapahtuu tutkinnon uudistuksia, ja tämäkin voi aiheuttaa eräänlaista väliinputoamisilmiötä.

Olisi tärkeätä, että edetään, niin kuin on suunnitelmakin, määrätietoisesti ammattikorkeakouluissa, jottei tapahtuisi väliinputoamisia ja jotteivät maakunnat, joiden kehittymisen kannalta ammatillinen koulutus on erittäin tärkeää tässä murroksessa, jäisi tässä väliin.

Ed. M. M a r k k u l a : Arvoisa rouva puhemies! Haluan kommentoida muutamia täällä keskustelussa esille nostettuja näkemyksiä.

On oikeastaan hyvä lähteä liikkeelle ed. Pulliainen siitä toteamuksesta, jossa hän totesi, että laittakaa liikkeelle todellinen opetusjärjestelmän uudistus, joka ei tuhoa yksilön luovuutta. Tätä hänen aivan oikeaa todistustaan on tietenkin syytä tarkastella vähän syvällisemmin. Mietitäänpä sitä todella pientä, muutaman kuukauden tai muutaman vuoden ikäistä lasta, ja sitä, miten innokas hän joka päivä on oppimaan uutta. Kun hän sitten innokkaasti useimmissa tapauksissa ja ehkä hieman pelonsekaisestikin menee kouluun, niin tietenkin hän odottaa ja me vanhemmat odotamme koululta, että nyt hänen oppimisen innostuksensa muuttuisi suorastaan oppimisen intohimoksi ensimmäisten kouluviikkojen, -kuukausien ja -vuosien aikana. Mutta valitettavasti useimmiten käy todella juuri päinvastoin. Eli se innostuneisuus häviää. Luovuus ei saa sitä arvoa, mikä sille kuuluu.

Tässä valossa meidän pitäisi arvioida ja miettiä koulutusjärjestelmää. Ei alkaen peruskoulun alusta, vaan ajatellen koulutusjärjestelmää alkaen jo aikaisemmasta vaiheesta. Eli varhaiskasvatuksen merkitys nimenomaan luovuudelle ja sittemmin myös, jos kansallisesti arvioidaan, innovatiivisuuden kehittymiselle on hyvin suuri. Niinpä on tärkeää, että myös päiväkodit ja muut hoitomuodot kytketään mukaan tähän koulutuksen ja oppimisen kehitystyöhön. Esimerkiksi matemaattisten valmiuksien luominen ja yksilön loogisen aivotoiminnan kehittyminen tapahtuu suureksi osaksi jo ennen kouluikää.

Tältä osin kommentoin mielelläni myös ed. Rehnin täällä esittämää esimerkkiä siitä hänen savolaisesta oppilaastaan, joka ei halunnut oppia vierasta kieltä eikä sitä sitten myöskään oppinut. Olen ed. Rehnin kanssa eri mieltä menettelytavasta. Ei häntä olisi tullut tietenkään vapauttaa vieraan kielen oppimisesta, vaan olisi todella oleellisesti pitänyt muuttaa opetusmenetelmiä ja

varmaan sitä on myös kokeiltu. Jos me tänä päivänä mietimme, miten lapsi oppii vierasta kieltä, niin viimeisimmät tutkimustulokset osoittavat, että pienen lapsen pitäisi ehdottomasti oppia ensimmäinen vieras kieli ensimmäisten ikävuosiensa aikana, oppia kielen liikeradat omista aivoissaan ennen kuin lapsi menee edes kouluun. Tästä on nimenomaan kielikylpypäivähoidon ja muun kautta äärettömän hyviä kokemuksia.

Tänä päivänä on useilla lapsilla, kun he leikkivät jo ennen kouluikää tietokoneilla hiiren kanssa, valtava motivaatio oppia ja käyttää myös vieraskielisiä ohjelmistoja. Kotona vanhemmat joutuvat monet kerrat selittämään useita kymmeniä minuutteja lapselle, mitä mitkään sanat tarkoittavat. Alle kouluikäinen, jos kuka, oppii hyvin helposti niin tietokoneen käytön kuin uudet kieletkin. Hän on todella avoin kaikelle uudelle.

Tähän luovuuteen ja uuden oppimisen syvälliseen ymmärtämiseen meidän pitäisi tässä koulutusjärjestelmätarkastelussamme olla valmiita menemään. Meidän pitäisi tuoda ne sisällöt, joita ed. Pulliainen täällä peräänkuulutti, keskeiseksi lähtökohdaksi järjestelmän uudistamiselle.

Mitä voisivat olla ne koulutusjärjestelmän ominaispiirteet, joita muun muassa ed. Aittoniemi tässä kysyi? Ensinnäkin yksilön kannalta on kyse siitä, että ihminen on koko ajan halukas, valmis ja innostunut jatkuvasti kouluttamaan itseään, kouluttautumaan. Toiseksi jokaisen yhteisön kannalta, on se sitten perhe tai työyhteisö, on keskeistä se, että myös työ tarjoaa innostavan oppimisympäristön. Samalla myös koulun ja yliopiston roolit muuttuvat. Niiden roolina on toimia oppimisen tukena sekä tietoverkkojen ja kansainvälisten yhteistyöverkostojen ylläpitäjänä.

Näiden näkemysten mukaisesti koulutusjärjestelmä uudistuisi, mitä myös ministeri Heinonen puheenvuorossaan äsken esitteli eräiltä kohdista. Oleellista on se, että oppiminen perustuu yhä enemmän yksilöllisiin opintosuunnitelmiin, ja tähän yksilöllisyyteen päästään, kun sekä opetus että opiskelu ovat hyvin moduli-muotoisia. Järjestelmässä on yhdistettävä moduleita joustavasti ja käytettävä verkostomaisesti useita opetuksen tuottajia. Peruskoulu- tai lukiotasolla on käytettävä yhtäläillä niin Yleisradion tuottamia tieto- ja havaintomateriaaleja, kuin myös yhä enemmän vaikkapa videoneuvottelua ja muita tietoteknisiä apuvälineitä, joilla useat opettajat eri kouluissa jopa satojen kilometrien päässä tai eri maissakin tuottavat

opetusta, jota oppilaat ja oppilasryhmät hyväksikäyttävät eri puolilla.

Tänään, jotta tämä toteutuu, me tarvitsemme koulutusjärjestelmässä yhteiset pelisäännöt opintosuorituksen hyväksymisessä sekä yleensäkin tarvitsemme koulutuslaitosten tehokkaita yhteistyöverkostoja. Tällöin ei ole oleellista se, kuka on opintosuorituksen tarkastanut vaan oleellista on, että yksilö on todella oppinut ja hän on tätä kautta saanut omia tavoitteitaan tyydyttäviä oppimiselämyksiä. Ei tieto todellakaan päässä pysy kuin joiltakin osin, mutta sitä vartenhan meillä on kirjat ja tietoverkot käytettävissämme, että tietoa on löydettävissä.

Haluan sanoa vielä muutaman sanan ed. Luhtasen puheenvuoron johdosta. Mielestäni hän on oikeassa ihmetellessään, miksi valtiovarainvaliokunnan mietinnössä ei riittävästi ole otettu huomioon tiede- ja tutkimustoimintaa ja yliopistoja. Tänä vuonna on sentään eletty erittäin ratkaisevia vaiheita maamme tutkimusrahoituksen suuntaamisessa ja koko rahoituksen määrällisessä mitoittamisessa. Tämä budjetin käsittely ja tässä yhteydessä tehtävät eduskunnan lausumat ovat todella niitä välineitä, joilla eduskunta voi oman tahtonsa ilmaista.

Ed. Luhtanen oli mielestäni hieman vaatimaton puheenvuorossaan peräänkuuluttaessaan tutkimusrahojen käytön seurantaan. Hän olisi voinut vaatimuksissaan mennä pitemmälle. Toivon, että niin tiede- ja sivistysjaosto kuin sivistysvaliokuntakin ja kaikki kansanedustajat suorastaan edellyttäisivät, että tutkimusrahoituksesta niin Tekesin kuin Akatemiankin puolelta tuodaan mieluummin jo ensi vuonna mutta viimeistään seuraavana eli tällä istuntokaudella kunnon perusteellinen selvitys, suorastaan selonteko tänne keskusteltavaksi. Silloin saadaan varmasti vastauksia niin edustajien Ala-Nissilän kuin Aitonienkin esittämiin kysymyksiin, että mitä hyötyä tutkimusrahoituksesta myös käytännön ja työllisyyden hoitamisen kannalta on. Nämä ovat tietysti vaikeita yksityiskohtaisesti useasti arvioida, tällaiset pitkävaikutteiset, vuosien, jopa kymmenien vuosien päästä tulevat vaikutukset, mutta kuka niitä osaisi arvioida, elleivät ne organisaatiot, jotka noita määrärahoja käyttäväksi koko ajan jakavat. Kyllä meillä on paitsi oikeus, myös velvollisuus katsoa, tuottavatko ne määrärahat ja kuinka paljon.

Tältä osin tähän liittyen haluaisin vielä lopuksi sanoa kommentin edustajille Laine ja Saarnio kulttuurista. Mielestäni on aivan oikein sanoa, että kulttuurimme on kansainvälisesti korkeata-

soista. Mutta valitettavaa vain on, että useimmilla aloilla kansainvälisesti ei tiedetä, että meidän kulttuurimme on kansainvälisesti korkeatasoista. Eli kyllä me tarvitsisimme myös kulttuuriyhteisöihin lisää businesstietoisuutta ja markkinahenkisyttä. Ehkä sitä löytyisi kulttuurisesta tietoyhteiskuntastrategiasta ja uudesta ajattelusta, kun yhdistetään telekommunikaatiota, multimediaa ja kulttuurin sisältöjen hallitsijoita. Sitä kautta, niin kuin sinänsä on useissa yhteyksissä todettakin, on löydettävissä tuhansia, jopa kymmeniätuhansia uusia työpaikkoja myös ja nimenomaan kansainvälisiltä kentiltä laittamalla yhteen sitä suomalaista osaamista, jota meillä on uusien teknologioiden alueella, ja saattamalla kulttuuritahot hyväksikäyttämään näitä teknologioita, multimedian uusia mahdollisuuksia.

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin tämän jo aikaisempien puheenvuorojen vuoksi. Ed. Kantalainen niin kuin opetusministeri Heinonenkin peräänkuulutti koulutuksen ja työpaikkojen kohtaamista. Sivistysvaliokunta kuunteli asiantuntijoita siitä, että juuri sähkötekniikan puolen koulutusta on liian vähän ja siinä on tulevaisuudessa vielä tulossa työvoimapulaa. Se johtuu osittain siitä, ettei ole halukkaita, ei ole sellaisia, jotka hakeutuisivat keskiasteen koulutuspaikkoihin. Paikkoja on. Yksi esimerkki oli meillä myös yritys, joka olisi rekrytoinut 30 nuorta oppisopimuskoulutukseen sähköalalle. Ei yhtäkään ilmestynyt, joten tässä on kyllä markkinointi huonoa, jos nyt niin on, että koulutusta täytyy myös ruveta markkinoimaan. Muoti-ilmiöthän vaikuttavat siihen, miten nuoret hakeutuvat mihinkin koulutukseen.

Sitten muutama sana vielä tästä muutoksesta. Kun peruskoulu-uudistus tehtiin ja tehtiin väkinäinen ylä- ja ala-asteen raja, kyllä monet opettajat nyt tyydytyksellä odottavat sitä, että koululainsäädännön uudistuksessa poistetaan tämä turha hallinnollinen raja ylä- ja ala-asteen väliltä.

Toinen esimerkki, 70-luvulla oli laki, joka kielsi yliopistoa tekemästä yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa, jolloin elinkeinoelämä itse teki tutkimusta, ja tällä tavalla meille tuli oikeastaan kahdet markkinat. Onhan nyt hyvä, että tällaiset lait on kumottu. Liekö sitten ed. Tiilikaisen mainitsemien Helsingin yliopiston asenne vielä jännettä tältä ajalta.

Vielä yksi asia, ammattikorkeakoulut ovat tehneet hyvää työtä siinäkin, että ovat myös stimuloineet tiedekorkeakouluja ja tällä tavalla pirstaneet myös tiedekorkeakoulujen toimintaa.

Ed. R e h n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan lyhyesti kommentoida ed. M. Markkulalle, vaikka hänen kanssaan ehkä tarkemmat pedagogis-didaktiset keskustelut on syytä käydä muualla eikä budjettikeskustelussa. Mutta hän mainitsi, että erilaisella opetuksella tämä savolaispoika olisi voitu saada oppimaan nämä kaksi kieltä eikä se olisi ollut toivotonta. Mutta olen kyllä eri mieltä.

Siihen aikaankin käytettiin leikkiä, peliä, musiikkia ja kaikkia vaihtelevia menetelmiä. Kyseinen poika ei ollut minun oppilaani varsinaisesti, mutta siihen aikaan nämä saivat, kai edelleenkin saavat, valita tukiopetukseen tullessaan, kenelle tulevat, ja hän sattumalta halusi tulla minulle. En tuntenut häntä ennestään, ja todella hänen taipumuksensa olivat selvästi käytännön puolelle. Samoin kuin monet entiset kansalaiskoulun opettajat survive, että hyvä kansalaiskoulu hävitettiin, tämän pojan kohdalla minusta oli tapahtunut vahinko. Yhtä kieltä hänet olisi voinut ehkä vielä pakottaa oppimaan, mutta ei kahta.

Yläasteelle tulo on ollut monasti sokki, kun siirrytään turvallisesta ala-asteen luokkaopetuksesta monen opettajan opetukseen ja kiertävään luokkajärjestelmään juuri silloin, kun lapsi on murrosiässä. Kannatan kyllä yhtenäiskoulukeiluja.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! On ollut hienoa ja ylevää kuunnella viisaiden ihmisten keskustelua. Olisi ollut ehkä parempi, etten olisi ottanut keskusteluun osaa ollenkaan.

Mutta minua joka tapauksessa hirvittää tämä ajatus, joka ed. M. Markkulan puheenvuorossa ja monta kertaa aikaisemminkin on tullut esille, että meillä suuntaus on se, että lapsen opettaminen ja kouluttaminen aloitetaan kuusivuotiaana, seuraavaksi mennään viisivuotiaaseen. Tässä käsitykseni mukaan tuli sellaisiakin ajatuksia, että yksi — kaksivuotiaasta jo ruvetaan opettamaan jollakin tavalla kieliä lapselle.

Minä en oikein ymmärrä sitä asiaa, milloin lapsi elää lapsuuttansa, jolloin on sammakonkoi- vet jaloissa, kun juostaan keväällä jäisissä vesilätäköissä ja kaikkea sellaista, mihin minä olen tottunut. Ilmanko minä sitten olen näin tyhmäksi jäänyt, kun ei silloin jo ryhdytty opettamaan

kieliä. Mutta minua hirvittää, että tässä tehdään tietynlaisia ihmishirviöitä, niin kuin ovat olleet monet suuret nerot, jotka ovat kaksivuotiaana oppineet lukemaan ja soittaneet pianoa ja muuta. Eivät he ole tavallaan ihmisiä, ihmisen näköisiä, oloisia, eloisia, mutta poissa tästä maailmasta tietyllä tavalla, ihmisyytensä menettäneitä. Tämä tästä asiasta.

Sitten toinen asia, kun puhutaan, mihin ka- toaa motivaatio tietyssä vaiheessa, kun pitäisi alkaa oppia asioita. Äsken oli ed. Rehnin kieliky- symys, se ei ehkä ole hyvä esimerkki. Mutta ed. M. Markkula esitti siitäkin hyvän esimerkin. Kyllä kysymys on siitä, että ihminen asetetaan monta kertaa kohtuuttomien vaatimusten eteen yhteiskunnassa. Totta kai siinä menee oppimisen motivaatio ja halu, ihminen saattaa frustroitua niin rajusti, että se pilaa koko elämän. Yhteis- kunnan vaatimukset ovat kohtuuttoman kovia eikä tasoja tarkkailla, ketkä pystyvät ja ketkä eivät pysty pakottamallaan. Kyllä tämä elämä muuttuu aina vain kovemmaksi ja kovemmaksi näin maanrajasta katsottuna.

Ed. M. M a r k k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lyhyesti ed. Aittoniemelle: Kyllä lapsi jo ennen ensimmäistä ikävuottakin leikkii koko ajan, se on oppimista myös se. Jos ajatellaan yksivuotiaasta, niin tiedän kokemuk- sesta omasta perheestäni ja parista naapurista- kin, että yksivuotias osaa erinomaisen hyvin käyttää tietokoneen hiirtä, ja kun vanhemmat häntä jonkun verran tukevat ja pensseli on riittä- vän suuri, hän näkee tuloksen kuvaruudulla. Tämä on niitä oppimiselämyksiä.

Ei tämä ole pakon kautta opettamista, vaan annetaan lasten leikkiä ja käyttää kaikkea sitä, mitä kotona on. Lapset osaavat laittaa television päälle jo hyvin pienenä. Lapset ihmettelevät vain, miksei sieltä tällä hetkellä tulekaan sitä Muumia. Mutta jo muutaman vuoden vanhana lapset op- pivat, että kun laittaa television päälle videon kautta, niin silloin tulee Muumi televisiosta. Nämä ovat tämän päivän leikin välineitä, jotka toimivat lapsen ehdoilla. Leikkimällä hän oppii myös vieraita kieliä ja laskemista, lukemista, kaikkea muuta. Sen takia lapset oppivat niin paljon, että useimmat osaavat lukea jo, kun me- nevät kouluun.

Ed. T u l o n e n (vastauspuheenvuoro): Ar- voisa puhemies! Minusta on arvokas se mielipi- de, joka tuli ministeri Heinosen sekä ed. Pulliai- sen suulla sanottua, että organisaatiouudistuk-

sessä oikeastaan tärkeintä on sisältö. Jos siinä epäonnistutaan, silloin tietysti organisaatio pitää hirveän usein uudistaa. Toivotaan, että ensimmäisessä puheenvuorossani käsittelemässäni uudistuksessa tämä sisällöllinen puoli on todella se clou ja saamme siltä osin myös hyvää opetuspuolelle.

Sisällön uudistamisessa unohtui puheenvuorossani se asia, että suomalaisilla lapsilla on tavattoman suuret paineet kielivalinnoissa ja erilaisten eurooppalaisten kielten omaksumisessa ja oppimisessa. Tässä mielessä olen esittänyt sitä näkökantaa, ollaanko vielä siinä tilanteessa, että Suomessa pitää opettaa pakolla jotain kieltä. On rumasti sanottu, että meillä on pakkoruotsi, mutta olen sitä mieltä, että ruotsinkin pitäisi olla vapaaehtoinen kieli ja sitä kautta sitten ottaa myös ... (Ed. Järvilahti: Ei missään tapauksessa!) — Tästä ollaan erimielisiä, ja tiedän, että myöskin ministeri Heinonen on eri mieltä kanssani tästä asiasta. — Mutta kyllä valinnaisessa ruotsissa on siemen sille, että Suomenmaassa voitaisiin saada myös laajempia kielivalintoja, ja sillä saattaa olla merkitystä tulevaisuudessa.

Ed. Tykkyläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On useampaan otteeseen kysytty, miksi sivistys- ja tiedejaosto ei ole lausunut korkeakouluista ja yliopistoista. Totean, että emme ole lausuneet siksi, että olemme päätyneet hallituksen esitykseen, joka on hyvä ja joka löytyy budjettikirjan sivulta 157. Siellä on myös mainittu yliopistojen kehittämislaki, jota tullaan toteuttamaan: ” - - korotetaan - - vuosina 1997—2000 yliopistojen toimintamomentille osoitettua määrärahaa - - vähintään määrällä, mikä vastaa valtion keskitason palkkauksia koskevista sopimusratkaisuista aiheutuvaa palkkausmenojen kasvua”.

Täällä on myös mainittu koulutuksen ja tutkimuksen kehittämistoimet. Ne suunnataan vahvistamaan hyvinvointimme perustaa, kilpailukykyä jne. Täällä on erittäin hyvin lausuttu nämä asiat. Yliopistot pyrkivät tutkimuksessa, koulutuksessa ja taiteellisessa toiminnassa kansainvälisesti korkeaan tasoon, erikoistuvat vahvuusalueeseen sekä tukevat tutkimuksen, koulutuksen ja taiteellisen toiminnan huippuysiköiden syntymistä jne.

Eli me emme ole voineet lausua kaikista mahdollisista, vaan olemme lausuneet nimenomaan niistä epäkohdista, mihin toivomme korjauksia tulevaisuudessa opetusministeriön tekvän, niin kuin täällä nyt on todettu liikunnan ammatillis-

nen koulutus, joka on eräs merkittävä seikka, mutta siellä on paljon muutakin.

Olen iloinen, että ministeri on tuonut esille, että saamme keskustella korkeakoululakiuudistuksesta sekä myös taiteen alan opetuksen uudistuksista ja peruskoululainsäädännön uudistuksista. Nämä tulevat, ja käsitellään ne sitten yhdessä.

Ed. Suholainen: Arvoisa puhemies! Kapusin korokkeelle ed. Pulliaisen innoittamana ja samalla aloin miettiä sitä, mitä innostamisen merkitys kertoo, mikä on elämyksen voima ja kuinka ne voivat käynnistää ajattelua.

Olen huolissani siitä, että ajattelu tuntuu olevan ehtyvä luonnonvara tässä tasavallassa. Joskus murehtii sitäkin, että sivistysvaliokuntakin on paljon normilakien puristuksissa, rahavirtojen kierrätyksen pyörteessä miettimässä vain sitä, miten jokin asia teknisesti hoituu, syvällisen sisältöjen pohtimisen kustannuksella. Minä kaipaen ajattelua, minä kaipaen näkemistä, kokemista, ihoa, vaistoa. Se, että näistä asioista tulisi asia, edellyttää meiltä uuden kulttuurin luomista, sillä yhä vielä Suomi on enemmän sopeutuja kuin teesien naulaaja.

Suomella on kuitenkin kaikki edellytykset lähtä omalle tielle tässä tilanteessa, jossa maapallo on erikoisessa tilassa, ekologisessa ja sosiaalisessa kriisissä. Suomi voisi nostaa lipun ja lähteä tielle, joka on ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä. Meillä on kaikki elementit ja resurssit siihen. Onhan meillä peruskoulu, onhan meillä korkea-asteinen tiede ja teknologia, vaistosta viisas kansa ja vielä villi ja vapaa kansansivistystyö, jonka tulevaisuuteen minä uskon yhä enemmän, eikä se vähiten johdu siitä, että olen tiukassa suhteessa Maaseudun Sivistysliittoon.

Arvoisa puhemies! Me puhumme usein visioinnista. Ehkä meidän enemmän pitäisi puhua käsittämisestä. ”Käsittäminen” tulee sanasta ”käsi”, siitä että jotakin otetaan johonkin niin, että tuntuu. Tämä aika asettaa meille sivistysihmisille aivan erityisen haasteen. Juuri nyt, kun maata ja kansaa jaetaan rajusti kahtia, vahvoin menestyjiin ja niihin, jotka eivät ylety tai jaksaa vain toiminta, jossa ihmisestä tulee subjekti eli tekijä objektina eli jonkin toiminnan kohteena olemisen sijaan, voi pelastaa meidät eli toiminta, jonka tuloksena ihminen on sosiaalisesti olemassa. Ehkä meidän pitäisi ruveta luomaan win-win-maailmaa Hazel Hendersonin termiä lainatakseeni, maailmaa jossa kaikki voittavat, nollasummapelin sijaan.

Arvoisa puhemies! Nyt voidaan tietysti sanoa, että minä puhun pääluokkaan kuulumatonta asiaa, kun on kyse budjetin käsittelystä. Mutta kyllä kai budjetti liittyy hyvin oleellisesti tulevaisuuden luomiseen? Ja minusta tulevaisuudesta on puhuttava juuri tämän pääluokan yhteydessä, sillä voisi karkeasti sanoa, että sosiaali- ja terveystoimi on hautaustoimisto silloin, kun opetusministeriö on synnytyslaitos.

Eduskunta etsii omaa näkyään. Sillä on oma tulevaisuusvaliokunta, joka kaivaa kysymyksiä ja vastauksia ja etsii rohkeutta katsoa uhkia suoraan silmiin. Joskus tuntuu siltä, että tänä päivänä meillä ei ole rohkeutta katsoa uhkia suoraan silmiin.

Yhdeksi uhkaksi valiokunnassa asiantuntijana kuuluu erikoistutkija Auli Keskinen nimesi tietointensiivisen vuorovaikutuksen imperatiivin. Se on komea sanayhdistelmä, mutta se on hyvin tärkeä asia, kun puhumme tietoyhteiskunnasta. Nimittäin tätä tietointensiivistä vuorovaikutuksen imperatiivia hän pitää yhtä vaarallisena kuin suljetun systeemin suunnitteluprosessia 70-luvun suunnittelu-yhteiskunnassa. Ja jos ajatellaan vaikka tulevaisuusselonteon käsittelyprosessia, niin sehän heijastaa yhä vanhaa yhteiskuntanäkemyksiä eli valitusyhteiskuntaa. Meidän pitäisi päästä osallistumisyhteiskuntaan eli vaikuttamaan tekovaiheessa siihen tuotteeseen eikä vain sen valmistuttua hyväksyä tai hylätä se. Auli Keskinen totesi myös, että vanha malli Management by Command ei enää toimi, vaan me tarvitsemme Management by Temptation eli vie minut vietellen vierelle sun -politiikkaa.

Arvoisa puhemies! Uskon, että juuri tätä metodia pitäisi vahvistaa opetuksessamme. Koulun ja opetustoimen minusta pitäisi näyttää tietä tässä tilanteessa, jossa kukaan ei oikein tiedä, mikä on se tie, jolle pitäisi lähteä. Ainakin tietä hierarkioiden murtautajana, tarpeen tunnetuksi tekijänä ja saattajana, sillä meidän tehtävämme olisi kai eniten saattaa ihmisen hänessä itsessään olevan ihmisen äärelle, ja kun se löytö tapahtuu, win-win-maailma alkaa rakentua.

Joskus, arvoisa puhemies, on ehkä ihan hyvä pohtia myös sitä, mikä tämän kaiken opetuksen perimmäinen tarkoitus on. Santeri Alkio on kerran pukeutunut sanoiksi omaa näkemystään, jossa minusta piilee syvää viisautta, kun hän sanoo, että valistustoiminnan suhde politiikkaan on sama kuin arkkitehdin suhde rakentamiseen. Näkisin, että sivistysväkeä kutsutaan nyt arkkitehdiksi uuden, aidon vuorovaikutusyhteiskunnan rakentamisessa. Ja uusi vuorovaikutus löy-

tyy yhdistämällä avoimet foorumit, paikallisaloitteisuus, tietoverkkojen tehokas käyttö. Siitä se lähtee, aidosta mahdollisuudesta, jossa ihminen saa tahtoa, kysyä, vastata, saada vastauksia, vaikuttaa, mutta myös kokea.

Nimittäin Suomella ja Euroopalla ainakin on toinenkin ongelma. Jos katsoo nyt vaikkapa taas tulevaisuusselontekoa, meidän skenaariomme ovat rahavaltapohjaisia. Sosiologiset ja kulttuuriset näkökulmat puuttuvat ja uskon, että juuri tämän pääluokan yhteydessä on tärkeää puhua siitä, voisiko meidän käskymme olla: menkää ja tehkää, tuokaa nämä näkökulmat tulevaisuuden tekemiseen. Siksi minä uhmakkaasti puhun, mitä puhun, juuri budjetin käsittelyn yhteydessä.

Tietointensiivisen yhteiskunnan ongelmahan on se, että tunne ja kokemus helposti syrjäyttää. Paradoksaalista jotenkin on, että me suomalaiset elämme nyt vanhemmiksi kuin koskaan, mutta uhkaavin kansallinen tulevaisuusnäkymme on väestön ikääntyminen. Eli kokemus onkin uhka eikä voimavara. Informaatioyhteiskunta on mahdollisuus, mutta se ei ole sitä itseisarvona.

Tieteen ja tutkimuksen assistentti Jaana Venkula toteaaakin ratkaisevaksi väärinkäsitykseksemme sen, että ihmisen luullaan ymmärtävän tapahtumien merkityksen vain sillä, että hän saa informaatiota. Kuitenkaan näköä näkevä lasta koskeva informaatio ei välity ilman oman nälän kokemusta. Eli informaatio ei voi korvata kokemusta. Mutta nyt aivan aiheellisesti kysytään, kuinka pystyy kuollut teknokraatti voisi löytää kokemuksen merkityksen. Kuinka perin juuri nujerrettu tuottaja, minimin varaan pudonnut pitkäaikaistyö, ylipääntänsä kaikki ne, joilta on viety arvo, jaksaisivat innostua kokemisesta? Siihen, arvoisa puhemies, me tarvitsemme taidetta. Me tarvitsemme kulttuuria, kulttuuria, jonka avulla käynnistyy henkinen kulutus, jota tämä tasavalta tarvitsee.

Ehkä meidän olisi mietittävä myös sosiaalipoliittikan yhteydessä, miten kulttuuria voitaisiin käyttää siinä apuna. Me voisimme luoda etsivän sosiaalipainotteisen kulttuurityön hankkeita, joita johtamani Maaseudun Sivistysliitto tekee. Yllytän tähän siksi, että olen kuullut, että Pariisissa, jossa slummiutuminen on vahvaa, on kokeiltu taiteen intensiivistä viemistä sinne, kaikkea sirkuksesta kamarimusiikkiin toistuvasti, jatkuvasti, ja on nähty, mikä on taiteen voima, taiteen merkitys semmoisten tukosten lempeänä puhkojana. Ihmisissä on alkanut tapahtua jotakin. He ovat alkaneet välittää itsestään, toisistaan, ympäristöstään. Tällä tavalla tällainen

kulttuuripainotteinen sosiaalityö tai sosiaalipainotteinen kulttuurityö onkin tekemässä näistä ihmisistä jäseniä, subjekteja objektina olemisen sijaan. Tämä on vakava kansantaloudellinen asia, josta Suomenkin on kohta uskallettava puhua.

Kulttuurilla ja kasvulla kokonaiseen ihmisyyteen on merkitys, sillä jos ihminen ei voi hyvin, taloudet voivat huonosti. Olen aina todistanut yhtälön näin päin menemisen puolesta ja teen sen yhä.

Me puhumme elinikäisestä oppimisesta, mutta mitä se on? Kysymmekö me oikeita kysymyksiä ja saamme vääriä vastauksia? Olemmeko ehkä liian monimutkaisia? Pitäisikö meidän vain kysyä yksinkertaisesti, kuinka lapsuuden uteliaisuus vaihtuu oppimisen intohimoksi? Sillä oppiminen ja osaaminen ei voi olla vain opintoja, tutkintoja, suorituksia, uusia uria karriäärimiellessä, vaan myös tahtoa tarjota avarrusta, sisältöjä ja merkityksiä elämään.

Arvoisa puhemies! Tehtävä ei ole helppo, mutta emme kai me helppoa ole hakeneetkaan. Meidän intohimoamme odottavat maaseudun ja kaupungin ihmiset tukahtuvat ja apatiaan vaipuvat, suorituspaineesta sairastuvat ja ne, joilta on viety arvo. Kaikki he odottavat.

Ja yhtä, arvoisa puhemies, vielä aivan erityisesti kaipaan: iloa oppimiseen, sillä minkä ilotta oppii, sen surutta unohtaa. Kyky löytää ja kokea iloa on sekin kasvua ihmisyyteen. Siksi ilahduin suunnattomasti, kun äskettäin sain ystävältäni Hannu Kiiskiltä hänen luokkakonserttinsa ohjelman Sibelius Akatemiassa, ohjelman, joka oli hauskin koskaan lukemani siksi, että se oli kirjoitettu esiintyjien äidinkielellä: savoksi, viroksi, stadin kielellä tai Pohjanmaan murteella ja väkevin niistä tässä ohjelmassa oli taas kerran Pohjanmaa. Nimittäin Robert Schumannin Fantasiestücke oli otsikoitu Kolome miälikuvituskapaletta ja osat olivat Hempiällä tuntehen ilimaasulla, Eloosasti ja kepiästi ja Niin jotta tomajaa valakian kans.

Arvoisa puhemies! Rasch und mit Feuer, eteenpäin niin jotta tomajaa valakian kans, voisi ehkä olla meidän sivistyskäskeymme nyt.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Suholan puhe oli melkein kuin runoa ja kaunista kuunneltavaa. Mutta tähän pääluokkaan, jota ollaan käsittelemässä, sisältyy myös semmoista kulttuuria, joka ei ole maanläheistä kansankulttuuria, ja ooppera erityisesti on pistänyt silmään siinä mielessä, kun

sinne päinvastoin varoja lisätään ottaen huomioon, että tässä salissa on tehty päätöksiä työtömien etujen leikkaamisesta, sairaiden etujen, monissa muissa asioissa. Ooppera on minusta hyvin korkeata kulttuuria ja sen käyttäjät keskimäärin ovat ylempiä sosiaaliluokkia. Kyllä minä olen ajatellut monesti ja tuon sen julki, miksi ei käyttäjämaksuja hilattaisi vähän korkeammalle tasolle.

P u h e m i e s (koputtaa): Ed. Lahtela, kyseessä oli vastauspuheenvuoro!

P u h u j a : Tämä liittyy siihen sinällään, koska ...

P u h e m i e s (koputtaa): Tämä ei ollut vastauspuheenvuoro, ed. Lahtela!

P u h u j a : Aha, lopetetaan sitten.

Ed. T u l o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. M. Markkulan kanssa tässä supsuttelimme sillä aikaa, kun ed. Suhola puhui, että sitten joskus, kun keskustakin pääsee vallankahvaan, niin on heillä ainakin hyvää kulttuuri-ministeriainesta. Todella hieno puheenvuoro, josta voisi ottaa opetukseenkin aika paljon aineita. Hän sanoi muun muassa, että kokemus ei tee hyvää luovuudelle, että se on uhka tulevaisuudelle. Tuli mieleen ne lukuisat puheenvuorot täällä tänään siitä, miten opettajien koulutukseen täytyy panostaa, miten opettajien pitää olla innostavia, jotta heidän sanomansa menee perille. Kielitaitoa ei voi ostaa marketista, se täytyy saada innostavan opettajan ohjaamana. Myös liikunta on toinen asia, josta tänään tässä salissa on puhuttu, se on myös kiinni opettajasta ja innostuksesta.

Arvoisa puhemies! Toivottavasti tämä puheenvuoroni kuitenkin oli vastauspuheenvuoro, mutta minusta ed. Suholan puheenvuoro oli niin upea, että sitä oli hieno todella kommentoida.

Ed. O l i n : Arvoisa puhemies! Tämä käsiteltävä pääluokka sisältää aika monia asiakokonaisuuksia. Itse olen kiinnostunut lähestymään asiaa lähinnä siten, millä tavalla esimerkiksi hallitusohjelman kirjaukset kulkevat opetusministeriön ja sitä kautta sivistystoimen painotusten mukaisesti. Nythän hallitusohjelmassa on varsin selkeästi kirjattu, että Suomi on matkalla tietoyhteiskuntaan. Olen usein tämän käsitteen kohdalla pysähtynyt miettimään, mitä tietoyhteis-

kunta tässä yhteydessä tarkoittaa ja onko se ehkä ymmärretty sittenkään oikein. Viitataan lähinnä informaatioyhteiskunnan käsitteen määrittelyyn Matsudaan vuodelta 1962, jolloin hän määritteli informaatioyhteiskunta-käsitteen lähinnä siten, että se liittyy tietotuotannon muutoksiin. Silloin kun ammatissa toimivan väestön osalta niiden ihmisten lukumäärä, jotka tietoa tuottavat, myyvät ja hallitsevat, nousee yli 50 prosentin, voidaan puhua informaatioyhteiskunnasta.

Oman käsitykseni mukaan Suomenkin kohdalla on kysymys lähinnä siitä, että olemme matkalla kohti informaatioyhteiskuntaa. Toki meidän suomen kielen käsitteemme tiedostaen tuo "tieto" sinänsä on houkuttelevampi ja ehkä myös toimintaa enemmän suuntaava, eli sikäli kyllä hyväksyn ehkä paremmin kuitenkin hallitusohjelman määrittelyn. Opetusministeriön osalta tämä pohdinta on varmasti suoritettu, mutta ei ehkä julkisuuteen ole riittävässä määrin kantautunut, mikä on näiden käsitteiden välinen ero.

Arvoisa puhemies! Hyvin usein sivistysvaliokunnan keskusteluissa on viitattu opettajaan ja opettajan työn merkitykseen. On arvosteltu opettajien työn tulosta ja on ikään kuin asetettu odotuksia, jopa vaatimuksia opettajan työn osalle. Olen sitä mieltä, että opettajan työ on merkittävää nimenomaan yhteiskunnan tulevaisuuden osalta. Mutta ehkä opettajien kontrolle laitetaan tänä päivänä liiaksikin odotuksia, koska opettajan työssä heijastuu pitkälti se, miten asiat ovat kotona, miten ne ovat vertaisryhmissä ja mitä kaikkia ongelmia myös yhteiskunnan suunnassa ja näihin suhteisiin liittyy. On myös usein korostettu, että oppilaat eivät viihdy koulussa. Ehkä siinä yhteydessä on paikallaan todeta, että koulu ei ole yksinomaan viihtymispaikka, vaan se on todella oppilaillekin työn tekemisen ja ehkä sitä kautta ponnistelemisen paikka.

Toisaalta on myös arvosteltu peruskoulua. Kuulun niihin, jotka mieltävät peruskoulun relevanssin, ja kuulun niihin, jotka puolustavat peruskoulua, koska se kouluyhteisönä on tarjonnut yhtäläiset mahdollisuudet varallisuuteen, asuinpaikkaankin liittyen. On erittäin myönteistä se, että opetusministerimme — kun nyt koululainsäädännön uudistusta olemme ikään kuin ottamassa vastaan — on suhtautunut peruskoulun osalta ostopalvelujen tuomiseen juuri sillä tavalla kuin mielestäni on osaavan ihmisen perusteltua kantansa muodostaa. Hän on ilmoittanut, että ostopalveluja ei peruskouluun ulotettaisi, vaan ne voitaisiin sitten harkita lukion ja ammatillisen koulutuksen osalta. Tässä puheenvuorossa ha-

luan kiittää opetusministeriä tästä mielestäni merkittävästä lausumasta, koska se myöskin luo koulutuslainsäädännön uudistamiselle aivan uudenlaisia puitteita ja asennevapauksia.

Toisaalta, puhemies, hyvin usein keskusteluisamme sivistysvaliokunnassa myöskin olemme puhuneet opinnoissa menestymisestä. Niihin kokemuksiin viitaten, joita allekirjoittaneella on yliopistossa opinnoissa menestymiseksi, on todettava, että välttämättä esimerkiksi ylioppilastutkinnossa menestyminen ei suoraan takaa tiedekorkeakoulussa menestymistä. Siksi mielestäni olisi myös perusteltua todella kriittisesti selvittää se, mikä on ylioppilastutkinnon merkitys nimenomaan jatkotutkintojen kannalta. En esitä sen poistamista suinkaan, mutta lähinnä haluan kiinnittää asiaan huomiota, koska todellakaan ylioppilaskirjoituksissa menestyminen ei näytä suoranaisesti ennustavan menestymistä korkeakouluissa.

Toisaalta on myöskin perusteltu aivan oikein kansainvälistymisen merkitystä tämän päivän opinnoissa myös Suomessa. Opiskelijoiden, opettajien ja tutkijoiden osalta tämä on erittäin merkittävää, ja siihen myöskin opetusministeriö on viime vuosina sanoisin varsin hyvin, esimerkiksi tiedekorkeakoulujen resurssointiin, osoittanut varoja. Sitä linjaa on varmasti paikallaan jatkaa.

Toisaalta kansainväliseen vuorovaikutukseen liittyen on havaittu, että ulkomaalaisten opiskelijoiden kiinnostus nimenomaan Suomessa opiskeluun liittyy paitsi tiettyjen alojen korkeatasoisuuteen maassamme ja sen korkeakouluissa myös siihen, että ulkomaalaisille Suomessa korkeakoulujen sisäänpääsymaksut ovat samat kuin suomalaisille. Kehitysmaita ajatellen tämä on aivan oikea painotus, mutta uskoisin, että jossain vaiheessa tähän varmasti voidaan ottaa tai on otettava vastavuoroisuusperiaatteen mukainen kanta, koska suomalaiset opiskelijat esimerkiksi, jos korkeakouluihin menevät Yhdysvaltoihin, ovat ns. out of state -opiskelijoita. Heidän luku-kausimaksunsa ja sisäänkirjoittautumismaksunsa ovat kymmenkertaisia verrattuna kyseisestä osavaltiosta kotoisin oleviin opiskelijoihin.

Arvoisa puhemies! Haluan tässä puheenvuorossa myös kiinnittää huomiota siihen, että maamme on luotu verrattain monilukuinen ammattikorkeakoulujärjestelmä. Täällä sivistysvaliokunnan puheenjohtaja totesi, että ammattikorkeakoulut ovat stimuloineet myös tiedekorkeakouluja. En tarkalleen tiedä, mitä tällä lausumalla puheenjohtajamme on tarkoittanut, nimit-

täin oma arvioni on, että tässä asiassa on ilmeisesti käynyt toisin päin. Jos nyt kuitenkin tulisi toimimaan asia myös niin, että ammattikorkeakoulut stimuloivat, toki se on myönteistä. Kuitenkin olisi paikallaan nähdä tiedekorkeakoulut ja ammattikorkeakoulut ikään kuin merkittävän kokonaisuuden osina, jossa nimenomaan tiedekorkeakouluilla uuden tiedon tuottajina ja sitä kautta myöskin ikään kuin uusimman tiedon tuottajina ja sen siirtäjinä opiskelijoille olisi kuitenkin keskeinen veturivastuu ja ammattikorkeakouluilla lähinnä työelämää olisi enemmän praktisen käytännön vastuu, vaikkakin näitä käsitteitä on vaikea sinänsä ja kohtuutontakin toisistaan aina erottaa.

Kuitenkin näkisin, että ammattikorkeakoulujen monilukuisuuteen liittyy ongelmana se, että tiedekorkeakoulujen resurssointi on jäänyt kuitenkin kokonaisuudessaan kesken. Tältä osin odotukseni liittyvät korkeakoulujen kehittämislakiin, jonka eduskunta on hyväksynyt, sekä siihen valtioneuvoston osalta tullesseen erittäin merkittävään — olen täällä todennut, että itenäisyytemme aikana ehkä kaikkein merkittävimpään — päätökseen, jonka tämä hallitus — kiitos hallitukselle — on tehnyt silloin, kun valtionyhtiöiden myynnin tuotosta on päätetty. Se on ohjattu tutkimus- ja kehittämistoiminnan resursoimiseen siten, että vuonna 99 2,5:n prosentin bruttokansantuoteosuudesta nousemme 2,9:n tasolle ja kansainvälisesti samalle tasolle, jonka Saksa, Yhdysvallat, Japani, Suomi ja oliko se Sveitsi satsaavat. Se on todella merkittävä ratkaisu. Mikään hallitus ei oman tietoni mukaan ole kyennyt aikaisemmin tämän tasoiseen ratkaisuun. Pidän sitä erittäin merkittävänä tämän hallituksen työnä. Saattaa olla, että historia aikanaan sille oikeutuksensa sitten antaa. Kun tässä välillä aina tulee arvosteltua myöskin opetusministeriä, minä haluan tässä lausua hänelle ja myöskin muille asiaan vaikuttaneille, kauppa- ja teollisuusministerille ja muille lämpimät, syvät kiitokseni. Tämä on erittäin merkittävä asia.

Arvoisa puhemies! Tämä aika on suurta muutosten aikaa. Mitä suurempi on muutos, ja kun viisaus on sitä, että epävarmoissa tilanteissa käytetään harkintaa, on varmasti hyväksi, että joskus myös pysähdytään miettimään, mitä muutoksessa on ja muutoksen nimissä tehdään. Siksi joskus tuntuu, että ehkä sittenkin olisi viisasta ottaa myös harkiten hitaita askeleita, mutta oikeaan suuntaan. Käytän esimerkkiä, jossa olen ollut itse aikanaani mukana. Se oli tutkinon uudistus, joka Fytmietinnön innoittamana 70-lu-

vun puoleenväliin tultaessa ikään kuin valtasi korkeakoulut ja sen nimeen vannottiin ja valattiin. Itse kuuluiin kritikoihin silloinkin. Sitä suunnittelutyötä korkeakouluissa tehtiin aina lähes 80-luvun alkuun saakka.

Mitä pidemmälle tuossa suunnittelussa edettiin, mitä innokkaammin ihmiset olivat alussa mukana, he hyppäsivät laivasta pois. Osaltani tein päätöksen, että katson tämän asian loppuun saakka alkukritiikistäni huolimatta. Kun kuulun niihin, jotka ovat olleet sitä osin vastoin tahtoaan, mutta myös virkatehtäviin liittyen suunnittelemassa, mutta myöskin toteuttamassa sittemmin lähes 15 vuoden ajan, katson, että minulla on myös perusteita arvioida tuota asiaa. Mielestäni, arvoisa puhemies, tuo uudistus on esimerkki siitä, että olisi pitänyt käyttää enemmän viisauden harkintaa, siis hidasta etenemistä, koska se vei niin äärettömän paljon voimavaroja. Vaikka se toi osaltaan varmasti hyvää, se aiheutti myös paljon sellaista, josta nyt ikään kuin jo ollaan karsiutumassa pois. En halua tuosta asiasta enempää todeta, mutta se on kuitenkin esimerkki, joka olkoon hyvässä ja kriittisyydessä myös varoittavana mallina.

Lopuksi, puhemies, kysymys siitä, millä nimellä tässä yhteiskunnassa tulevaisuuden muovaajia kutsutaan, opetusalan ministeriötä esimerkiksi. Opetusministeriö käsitteenä on mielestäni vanhanaikainen. Olen ihmetellen katsonut sitä, että Suomi ei kykene ottamaan askelta tässä suhteessa esimerkiksi koulutus-, tiede- ja tulevaisuushallinnon suuntaan ja toisaalta kulttuurihallinnon suuntaan siittäkin huolimatta, että koulutus ja tiede toki kuuluvat kokonaisvaltaisen kulttuurikäsitteen alle. Mutta tämä asia on nyt, arvelen, ilmeisesti hautautumassa jollainlailla, mutta se vain kertoo ainakin allekirjoittaneelle, että kansainväliset virtaukset huomioon ottaen opetushallinto, nimellä opetus itseään kutsuva, on konservatiivinen ja menneeseen tukeutuva, kun Euroopan unionin maissa esimerkiksi tässä suhteessa Suomi kyllä hyvin nopeasti piirtää paikansa.

Siltä osin tämä keskustelu varmasti voidaan käydä jossain muussa yhteydessä, mutta tuntuu minusta siltä, että tämä asia pitäisi kyetä jossain määrin purkamaan. Jos vertaa joihinkin muihin hallinto-, nimike- ja uudistuskeskusteluihin, joita tässä eduskunnassa on käyty, tällä kysymyksellä, millä siis tieteestä, taiteesta, sivistyksestä, kulttuurista, koulutuksesta itseään kutsuva ministeriö nimittää itseään, on äärettömän suuri symbolifunktio.

Ed. V i h r i ä l ä : Arvoisa rouva puhemies! Kansankouluopettajaäidin keski-ikäisenä kansanedustajapoikana lakeuden lairalta on ollut mielenkiintoista ja myös opettavaista kuunnella tätä erinomaisen hyvää ja monipuolista keskustelua, mitä tässä salissa on sivistyspolitiikasta ja koko opetusministeriön pääluokasta käyty tämän illan aikana. Valitettavasti sali ei ole ollut täynnä. Nyt sitä olisi tarvittu, mutta erityinen kiitos on annettava sekä ministeri Heinoselle että myös ministeri Anderssonille, jotka ovat jaksaneet, erityisesti ministeri Heinonen, koko ajan seurata tätä keskustelua.

On tietenkin niin, että kun ajattelee opetusministeriön pääluokkaa ja kaikkea mitä siihen liittyy, niin tämä keskustelu, mikä täällä on käyty, tasoltaan on ollut varmasti juuri sopivaa eduskunnassa käytäväksi budjetin palautekeskusteluksi, jossa luodaan tai pitäisi luoda jotakin uutta. Yhtä asiaa olen kaivannut. Tietenkin on montakin asiaa, joita voisi kaivata, kun puhutaan koulusta ja ennen kaikkea lähdetään sieltä, kun täällä on puhuttu yksivuotiaista tietokoneen käsittelyssä, joka on jo hieno asia. Mutta lähdetään tästä: Mikä on tämän päivä koulu, ala-aste, yläaste, eri jatko-opintomahdollisuudet, ja mikä on koulun ja kodin suhde, mikä merkitys kodilla on kuitenkin nuorelle, lapselle ja koko hänen kehitykselleen? Ehkä sitä on vanhoissa kaavoissa, kun on kansakouluopettajan miljöössä kasvanut, saanut sellaisia aineksia, että siihen liittyy paljon mielestäni hyvää, varmasti paljon pois pantavaa. Mutta ennen kaikkea mielestäni meidän pitäisi myös tässä salissa ja tässä talossa pohtia, mikä merkitys kodilla, kasvatuksella ja kaikella kotiympäristöllä on nuorten mahdollisuuksiin omaksua myös jotain koulussa. Mielestäni kuitenkin kouluun ja koulutukseen tarvitaan ihmisiä eikä robotteja.

Arvoisa puhemies! Minkä takia tulin tänne puhujakorokkeella käyttämään puheenvuoron? Tulin sen takia, että palauttaisin meidät kaikki päiväjärjestykseen siltä hyvin pieneltä osin, kun täällä käsitellään talousarviota ja opetusministeriön pääluokkaa ja kun ed. Sulo Aittoniemi, joka edelleenkin istuu tuolla tutulla paikallaan, on tehnyt merkittävän aloitteen Ivalon huuliharppufestivaaleihin, että sinne saataisiin varoja; talousarvioaloitteessa se on 30 000 markkaa, mutta hän on pudottanut summaa nyt eduskuntakäsittelyn aikana 15 000 markkaan ja esittää, että tämä otettaisiin ensi vuoden talousarvioon.

Tulen yksityiskohtaisessa käsittelyssä tätä aloitetta kannattamaan, ja kun talousarvioaloit-

teen perusteluissa todetaan, että ”huuliharppufestivaaleilla on ollut käsin kosketeltava tunnelma”, toivoisi, nyt kun kello on jo noin paljon, että tätä käsin kosketeltavaa tunnelmaa saataisiin tänne saliin. Lämpimästi kannatan ed. Aittoniemen tekemää raha-asia-aloitetta, 15 000 markkaa. Eiköhän täältä löydy huomenna sellainen ryhti, että me annamme Ivaloon tämän 15 000 markkaa näille festivaaleille!

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Kun vastauspuheenvuoro ei ollut käytettävissä, niin käytän puheenvuoron täältä puhujakorokkeelta.

Lähinnä ed. Suholan innoitti ottamaan kulttuuriasiaan kantaa siinä mielessä, että meillä on hyvin monitasoista kulttuuria. Mitä oopperasta jo vastauspuheenvuoron alussa totesin, minusta se on sen verran korkeatasoista eliittiporukan kulttuuria, että siitä pitäisi maksaa enemmän, olla valmis maksamaan. Olen miettinyt koko ooppera-ajatusta, mistä mahtaa tämä johtua, kun Suomessa tehtiin komea palatsi tuohon Mannerheimintielle. Onko se vähän niin kuin Romaniassa aikoinaan, että tehdään komeat kullissit, vaikka ei olisi varaakaan, tehdään velalla, niin kuin tänäkin päivänä? Velka kasvaa yhä edelleen ja meidän pitää näyttää ulkomaalaisille, että meillä on mahtavia rakennelmia ja korkeata kulttuuria. Mutta sitten me olemme kuitenkin valmiita leikkaamaan työttömyysturvasta ja monista pienten ihmisten asioista, ja tällainen korkean kulttuurin palatsi pidetään veromarkoilla yllä. Toivoisi kustannusvastaavuutta siinä, että ne, jotka käyttävät sitä, pantaisiin jatkossa enemmän maksamaan. Olkoon tämä evästyksenä myös jatkoon, koska kansanedustajat eivät ilmeisesti kovin monta kertaa pysty evästämään, ennen kuin taas uusia budjetteja käydään laatimaan; ne tulevat valtioneuvoston taholta sitten kohtuullisen valmiiksi käsiteltynä.

Suomalaisesta koulutuspolitiikasta pitää sanoa, että se on hyvää ja tasa-arvoistavaa niin, että jokainen kansalainen varoihin katsomatta saa määrätyn peruskoulutuksen. Kävipä kouluja myöhemmin miten pitkälle hyvänsä, kuitenkin perusoppimäärä meillä on mahdollisuus saavuttaa, sikäli kuin on kykyjä omaksua niitä oppeja. Jos katsotaan maailman laajuisesti, niin se on meillä suuri ja hyvä asia, jota pitäisi jatkossakin pitää yllä.

Kun omaa kouluhistoriaani mietin ja mitä tässä välillä on tapahtunut peruskoulun osalta, kansakoulusta peruskouluun, niin varmasti on tehty

paljon virheitä siinä mielessä esimerkiksi matematiikassa. Tuolla kassojen luukuilla kun tapaa nuoria tyttöjä, niin jollakin tavalla ainakin on havaittavissa, että päässä laskutaito siinä mitassa, mitä meille koulussa opetettiin, on ainakin jotenkin väljähtynyt. En tiedä, johtuuko se opetussuunnitelmista vai mistä. Todennäköisesti näissä joukko-opeissa, ja mitä muita oppeja tässä on välillä ollutkin, perusyhteen- ja vähennyslasku ilmeisesti on jäänyt vähemmälle opiskelulle, ja semmoiset yksinkertaisemmat asiat, joita tarvitaan rahan takaisinannossa vaikka, ovat vähän vaikeampia. Mutta kun tänään on kehitetty koneet, niihin lyödään luvut ja katsotaan, paljonko markkoja pitää saada takaisin.

Oikeastaan tärkeimmät olivat tässä. En kulu- ta omaa enkä toisten aikaa tässä enää. Päästän jatkamaan toista pääluokkaa.

Ed. Tykkyläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lahtelan puheenvuoron johdosta liittyen Kansallisoopperaan toteaisin, että se maa, missä ei ole tiedettä eikä taidetta, ei voi menestyä. Mielestäni koskaan ei pidä vastakkain asettella niinkin korkeatasoista taidetta kuin Kansallisoopperassa tällä hetkellä voidaan toteuttaa. Se on Suomen kansalle jalokiven arvoinen paikka tällä hetkellä. Suomen valtion tulee tukea Kansallisoopperaa, että meillä on mahdollisuus olla tien viitoittaja sekä kansallisesti että myös kansainvälisesti. Toivon, että tällaisia asetteluja ei enää tässä salissa toista kertaa kuule. Se ei ole eliittikulttuuria, vaan se on kaikille suomalaisille tarjolla olevaa kulttuuria.

Ed. Lehtosaari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lahtela totesi, että ooppera olisi tänä päivänä eliittikulttuuria ja vain parempiosaiset ihmiset nauttisivat oopperasta ja sen mahtavista antimista. Tänä päivänä tähän väite ei pidä alkuunkaan paikkaansa. Voisi todeta, että Savonlinnan oopperajuhlilla käy koko kansan kirjo duunareista talonpoikiin ja siltä väliltä. Oopperasta on tullut varmasti vuosien varrella tätä valtakuntaa ajatellen koko maan ja kansalaisten yhteinen kulttuuritapahtuma, johon mennään ja tullaan ja nautitaan täysin siemauksin niistä antimista, mitä siellä on tarjolla.

Ed. Lahtela totesi myös, että oopperajuhlilla käyjen tulisi maksaa entistä enemmän kokemastaan ja saamastaan. Haluaisin tässä todeta esimerkin vaikkapa Savonlinnan oopperajuhlien ympäriltä, jossa noin 80 prosenttia koko ooppe-

rajuhlien budjetista tulee ja sisältyy jo lippujen hintaan. Eli käytännössä se on jo niin merkittävä osuus, että juuri korkeammaksi se ei enää voi tulla.

Mitä tulee oopperatoimintoihin tässä valtakunnassa, on todettava myös se, että tämän kulttuuriannin lisäksi niillä on äärimmäisen tärkeä merkitys eri paikkakunnille monella tavalla paikkakunnan oloja kohentaen, työllisyyttä parantaen majoituspalvelujen ja siihen liittyvän toiminnon kautta.

Kyllä ooppera on tässä maassa sijansa ansainnut.

Ed. Lahtela (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! En tarkoittanut loukata ketään, mutta kyllä minä olen sitä mieltä, että se on kuitenkin hyvin paljon korkeampaa kulttuuria. Tarkoitin Helsingin Oopperataloa, johon satsattiin rahaa myös Helsingin kaupungin toimesta ilmeisesti aika paljon, kymmeniä miljoonia markkoja. Siinä mielessä, jos ajatellaan työtöntä ihmistä ja niitä olosuhteita, mistä minäkin olen lähtenyt ja todennäköisesti suurin osa minun äänestäjistäni, niin hyvin harva heistä tänne Helsinkiin tulee Oopperataloon oopperaa kuuntelemaan.

Se on eri asia, mitä Savonlinnassa puuhataan. Sitä en pidä millään tavalla huonona, enkä oopperaakaan pidä huonona mutta sitä satsausta, miten valtion ja kuntien veromarkkoja käytetään.

Ed. Aulasmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lindqvist esitteli jo hyvin perusteellisesti keskustan näemyksiä opetusministeriön pääluokan osalta, joten en niitä lähde enää tässä toistamaan, vaan totean lähinnä muutaman sanan erityisesti opintorahan, opintotuen ja tieteen tukemisen osalta.

Kuten on todettu, kovin suuria eriäviä mielipiteitä keskustalla ei opetusministeriön pääluokan mietinnön osalta ollutkaan, vaan erot liittyivät lähinnä kuntien valtionosuuksiin ja nuorten opintotukiin. Siinä missä valiokunta tyytyi valittamaan perusopetuksen rahoituksen nykytilaa, keskustan ryhmästä haluamme ehdottaa huoju- nusta kuntien valtionosuusleikkauksiin, jotka ensi vuonna tulevat nipistämään yleissivistävän koulutuksen rahoitusta omalta osaltaan.

Toivon tässä asiassa opetusministerille parempaa menetyä ensi vuonna budjettineuvotteluissa niin, että perusopetuksen määrärahoja enää ensi vuonna ei jouduttaisi alentamaan. Nimittäin alueellinen eriarvoisuus ja sen kasvu on mielestä-

ni suurin huolenaihe tällä hetkellä, jos arvioimme erityisesti perusopetuksen laatua eri puolilla maata.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa tämä tuli hyvin konkreettisesti esille. Meillä oli kuultavana opetustoimen virkamiehiä niin Espoosta, Lahdesta kuin myös Lapin lääninhallituksesta. Näissä tuli hyvin selkeästi esille se, että kun Espoossa oli kyetty perusopetuksen tuntimäärissä jo palaamaan säästöjä edeltäneeseen aikaan eli 90-luvun alun tasolle, Lahdessa oltiin edelleen tästä tasosta jäljessä noin 4 prosenttia, ja Lapin kunnissa oltiin jäljessä jopa 10–18 prosenttia perusopetuksen tuntimäärissä siitä, mitä ne voisivat olla. Mielestäni nämä erot ovat huolestuttavan suuret.

Näitä eroja vielä kärjistävät opettajien erilaiset mahdollisuudet osallistua opettajien täydennyskoulutukseen. Valitettavasti on niin, että kaukaisimmista ja syrjäisimmistä kunnista vähemmän opettajia osallistuu täydennyskoulutukseen. Täydennyskoulutus on ollut yksi suosituimpia säästökohteita myös kuntien opetustoimessa.

Tässä yhteydessä on hyvä huomioda myös se, kun vuosi sitten vastalauseessamme otimme esille erityisesti opiskelijoiden koulumatkojen korvaamisen sekä peruskoulujen peruskorjaus- ja koulurakentamismäärärahat, että näihin molempiin asioihin on tämän vuoden aikana ja ensi vuoden budjetissa tulossa korjausta. Tästä voimme esittää opetusministerille ja -ministeriölle kiitokset, että nämä näkökohdat on huomioitu.

Opintorahan osalta tulen ehdottamaan yksityiskohtaisessa käsittelyssä lisämäärärahaa ja perustelulausumaa. Keskusta haluaa edetä hallitusta nopeammin opintorahan ikäporrastuksen purkamisessa. Lisäksi haluamme palauttaa nuorten opintorahan sen leikkauksia edeltäneelle tasolle.

Tässä yhteydessä on hyvä kiinnittää huomiota myös aikuisten opintojen aikaisen tuen uusiin järjestelyihin ns. koulutusvakuutuksen muodossa. Siihen on varattu ensi vuonna 300 miljoonaa markkaa, tosin sosiaali- ja terveysministeriön pääluokassa. Aikuisten opintojen aikaisen tuen selkeyttämiseen on todella hyvin paljon tarvetta, sillä opintojen ja työttömyyden aikaisen toimeentulotuen turvan rajanveto on edelleenkin hyvin epäselvä. Korostan kuitenkin, että tätä järjestelyä ei saa tehdä missään tapauksessa nuorten kustannuksella, vaan samaan aikaan on turvattava myös nuorten opintorahan kehittämiseen tarvittavat voimavarat. Nuoret edelleenkin

joutuvat ottamaan velkaa ensimmäisen tutkintonsa suorittamiseen.

Omat riskinsä on myös siinä, jos ja kun opintojen aikainen tuki ja sen voimavarat nyt laajentuvat jälleen uuden ministeriön hallinnonalalle. Eli ensi vuonna opintojen aikaisen tuen asioita olisivat hoitamassa opetusministeriön ja työministeriön ohella myös sosiaali- ja terveysministeriö. Jo tästä kahden ministeriön mallista on aiheutunut aika paljon yhteensovitusongelmia. Jään vain odottamaan, mikä on tilanne sitten, kun kolme ministeriötä näitä asioita hoitaa.

Työttömien koulutuksen voimavarojen ohella pitäisi kiinnittää enemmän huomiota myös koulutuksen sisältöön ja uudistaa jo nykyistä työvoimapolitiittista koulutusta sillä tavalla, kuin työministeriön pääluokan kohdalla valtiovarainvaliokunta onkin esittänyt, eli kohdentaa tätä täsmällisemmin työelämän ja yritysten tarpeita vastaavaksi ja luopua hyvin kaavamaisesta ja liian alhaisesta opiskelijapäivän hintamäärittelystä, joka vaikeuttaa laadukkaan työvoimakoulutuksen järjestämistä.

Haluan lopuksi, arvoisa puhemies, kiinnittää huomiota valtiovarainvaliokunnan tärkeään linjanvetoon koskien tieteen tukemista. Olemme todenneet, että tutkimusmäärärahojen lisäys on myönteistä, etenkin jos tilannetta verrataan vuoden takaiseen. Silloin valtiovarainvaliokunta arvosteli budjettimittinnössään sitä, että osaaminen ja innovaatiot olivat hallituksen työllisyysohjelmassa jääneet hyvin lapsipuolen asemaan.

Tutkimuksen painopisteiden osalta valiokunta osallistuu tavallaan myös ajankohtaiseen tietoyhteiskuntakeskusteluun. Valiokuntahan korostaa sitä, että uusien innovaatioiden laajamittainen hyödyntäminen edellyttää teknisen kehityksen lisäksi sosiaalisten ja kulttuuristen näkökohtien ottamista huomioon. Sen vuoksi valiokunta korostaa, että ihmistä, yhteiskuntaa ja kulttuuria koskevien ongelma-alueiden ja näkökulmien tulee sisältyä nykyistä painokkaammin tutkimusohjelmiin.

Tämä tarkoittaa mielestäni sitä, että yhteiskunnan uudistamisessa ja tulevaisuuden rakentamisessa tulee teknisten innovaatioiden ohella ottaa yhteiskunnalliset ja sosiaaliset keksinnöt nykyistä vakavammin myös tutkimuksen kohteeksi. Paljon puhuttu tietoyhteiskunta ei ole vain tekniikan kehitystä, vaan se merkitsee esimerkiksi uudenlaisia vuorovaikutuksen tapoja, työelämän nopeaa muutosta, kansainvälistymistä, verkostoitumista, omatoimisuuden ja yritteliäisyyden korostumista jne. Väitän, että eräs

osasyys Suomen nykyisiin ongelmiin on se, että teknologiainnostuksessa olemme laiminlyöneet ihmistä ja yhteiskuntaa koskevan tutkimuksen mahdollisuudet tarjota uusia näkökulmia tulevaisuuteen.

Opetusministeri H e i n o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Muutamia hajahuomioita ja kommentteja käytyyn varsin laajaan keskusteluun.

Ensiksikin ed. Ala-Harja toi esille ongelman, joka valiokunnan asiantuntijakuulemisessa oli tullut esille. Nopeasti kasvavilla yritystoiminnan aloilla, elektroniikan aloilla, joilla on pulaa koulutuksesta työvoimasta, ongelma on se, että koulutukseen ei ole riittävästi hakijoita. Ed. Ala-Harja esitti keinoksi sen, että entistä enemmän lähdettäisiin markkinoimaan tämän kaltaista koulutusta, johon koulutettavia tarvittaisiin. Tästä hyvin pitkälti on kysymys niissä matemaattis-luonnontieteellisissä kansallisissa talkoissa, jotka on laitettu liikkeelle, joiden perusajatus on se, että meillä jo peruskoulusta lähtien on riittävästi sen kaltaisia oppilaita, jotka valitsevat näitä aineita ja myös hakeutuvat jatko-opinnoissaan näitä aineita opiskelemaan.

Ed. M. Markkula esitti, että nyt tehdystä tutkimuspanostuksen lisäyksestä pitäisi tuoda jonkin vuoden kuluttua eduskuntaan selonteko, jota nähdään, miten tutkimuspanostus on vaikuttanut ja miten se on kyetty hyödyntämään. Tutkimuspanostuksen vaikuttavuutta on tarkoitus hyvin tarkasti seurata, ja varmasti on syntymässä riittävästi sen kaltaista materiaalia, joka voidaan luonnollisesti saattaa myös eduskunnan tietoon. On sitten erikseen harkittava, onko selonteolle tarvetta tässä asiassa vai voidaanko tiedon tarve tyydyttää muutenkin kautta.

Ed. Olin pohti tietoyhteiskunnan käsitettä. Tietoyhteiskunnan kokonaisuus aika usein jaetaan kolmijaotteluun, joka pitää sisällään kommunikaation, tiedon käsittelyn ja sisällön, ja tietysti voi yhtyä hänen ja myös ed. Aulan esittämään näkemykseen siinä, että suomalaisessa tietoyhteiskunnan kehityksessä varmasti tähän saakka kommunikaatio- ja tiedonkäsittelypuoli ovat olleet enemmän esillä ja ehkä sisältöpuoli on jäänyt liiankin vähälle. Itse uskon kuitenkin, että se on se kokonaisuus, joka seuraavaksi tulee merkittävällä tavalla nousemaan esille ja joka on myös kokonaisuus, jonka ympärille on mahdollista luoda hyvinkin merkittävässä määrin uusia työpaikkoja.

Ed. Aula kiinnitti huomiota myös siihen, että tietoyhteiskuntakehityksessä tulisi teknisen tar-

kastelun ja tutkimuksen lisäksi painottaa myös niitä sosiaalisia ja yhteiskunnallisia ulottuvuuksia, joita kehityksellä on. Tähän haasteeseen Suomen Akatemia onkin jo vastannut. Siellä on lähtenyt liikkeelle tiedon tutkimusohjelma, jonka tarkoitus nimenomaan on hyvin monitieteisesti lähestyä tätä ongelmaa ja siinä mielessä ottaa huomioon niitä näkökulmia, joita myös sivistysvaliokunnan lausunnossa on tuotu esille.

Ed. Olin kysyi myös, olisiko tarpeen lähteä arvioimaan hyvin perusteellisesti ylioppilaskirjoitusten merkitystä ja olemassaoloa suhteessa yliopisto-opintoihin. Tämän kaltainen selvitys itse asiassa on muutama vuosi sitten tehty, ja siltä pohjalta ylioppilaskirjoitukset on sisällöltään uudistettu. Nyt olisi varmasti syytä katsoa, mikä on uudistuksen vaikutus, ja vasta sen jälkeen arvioida, onko tarvetta lähteä uudestaan ylioppilaskirjoituksia uudistamaan.

Arvoisa puhemies! Haluaisin lämpimästi kiittää myös monipuolisesta keskustelusta, joka on ulottunut yksivuotiaasta aina tohtorikoulutukseen saakka. Keskustelu on antanut hallitukselle ja opetusministeriölle hyvin paljon eväitä jatkaa budjetin täytäntöönpanoa.

Ed. L u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastaan ed. Aulalle, kun hän totesi peruskoulutuksen eriarvoisuudesta, että esimerkiksi Espoossa olivat asiat toisin ja huomattavasti paremmin kuin muualla. Olipa mukava kuulla. Me Espoossa olemme täysin tietoisesti ottaneet koulutuspolitiikan erääksi kärkiasiaksemme, ja kun päätöksenteko on hyvin pitkälti kunnallispoliittista, olemme yhteisvoimin eri puolueiden kanssa kunnassamme pyrkineet tähän. Meille tämä on ollut tavattoman vaikea asia, ja jos ed. Aulaa lohduttaa se, Espoosta leikattiin eniten valtionosuuksia uudessa kierroksessa. Sen sijaan olemme kiinnittäneet huomattavasti enemmän huomiota laatuun emmekä niinkään koulurakennuksiin, kasvitarhoihin, pienoistraktoreihin tai muihin, joita espoolaiset opiskelijat, koululaiset jatkuvasti hämmästelevät tehdessään kouluvierailuja ns. maaseutukouluhin. Meille tämä on jatkuva keskustelun aihe, miksi ei espoolaisilla lapsilla ole tällaisia hienouksia. Pyrimme opetuksen laadun ja sisällön kehittämiseen. Mutta oli mukava kuulla, että tällaista on kerrottu valiokunnassa.

Ed. A u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Todellakin valiokunnan kuulemisessa kävi ilmi se, että Espoo on yksi niitä onnellisia

paikkakuntia, joilla on kyetty palauttamaan perusopetuksen tuntimäärät säästöjä edeltäneelle tasolle. Mutta väitän, että se, että Lapissa ei ole kyetty, ei johdu pelkästään siitä, ettei siellä olisi tahtoa. Jos minä nyt kerron, paljonko esimerkiksi kotikuntani osalta seuraavien kuuden vuoden osalta valtionosuuksista säästetään, voitte vertailla Espooseen. Sieltä säästetään lähes 13 miljoonaa, joka tarkoittaa lähes 25 prosenttia kunnan tällä hetkellä saamista valtionosuuksista, siis tasosta, 25 prosenttia alaspäin. On aivan selvää, ettei tällaisessa tilanteessa kyetä sillä tavalla tietoisesti panostamaan opetuksen laatuun, vaan tilanne on se, että kyetään hoitamaan palvelut jotenkuten.

Kun kuntien taloudellinen perusta näin rajusti eriarvoistuu, silloin myös lapset eriarvoistuvat siinä, minkälainen opetus heidän saatavillaan on. Mielestäni se on erittäin valitettava asia, ja olen aivan varma, että kun tästä mennään pari vuotta eteenpäin ja opetusministeriö tekee arvioita perusopetuksen tilasta, tullaan siihen tilanteeseen, että on pakko lisätä määrärahoja näihin kuntiin, joista kaikkein suurimmat leikkaukset on tehty, koska emme voi sietää enää sitä eriarvoisuutta, jonka tulemmme arviointien myötä havaitsemaan, joka perusopetuksen laadussa ja oppimistuloksissa tulee syntymään.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Mielinkiintoinen keskustelu! Mielestäni tämä on ollut kuin kerrosvoileipä, jonka osat eivät kosketa toisiaan. Se syntyy sillä tavalla, että kun itseään riittävän älykkäinä pitävät ihmiset alkavat kilpailla siitä, kuka osaa sanoa ja puhua hienommin, syntyy kevyttä yläpilveä. Sitten on tämä rahvaan porukka, jos ei nyt kukaan loukkaannu, johon kuuluvat ed. Vihriälän koti ja uskonto ja huuliharppu, joka kuuluu minulle. Kun erinomaisten hyvä mietiskelijä, ed. Lahtela, joka on lähtenyt täältä jo pois, meni puhujakorokkeelle, minä huomasin, että hän tunsu itsensä oikein hämilliseksi, kun hän pudotti asian tänne kansan keskuudessa olevaksi.

Tämä on, rouva puhemies, pelkkää kateutta näitä älykkäitä ihmisiä kohtaan. Mutta minun siitä huolimatta täytyy sanoa ja minulla on oikeus sanoa, että kovin paljon siitä yliälykkäiden ihmisten keskustelusta ei varsinaisten päättäjien syliin eikä koppaan jäänyt, jos ei jäänyt sen paremmin ed. Vihriälän koti ja uskonto, minun huuliharppuni tai mitään Havukka-ahon ajattelija Lahtelan käynnistä puhujakorokkeella. Tämä minun täytyi kuitenkin sanoa. Minä us-

kon, että moni tässä salissa on suunnilleen samaa mieltä ainakin rahvaan puolelta.

Rouva puhemies! Vielä ed. Lehtosaarelle totean, että ei ooppera ole yhteistä kansallishuvia. Se etupäässä on porvarien huvia, jota yhteiskunta kustantaa, mutta kylläkin jossakin määrin se on laajentunut myös rahvaan puolelle, jota me, ed. Vihriälä, minä ja ed. Lahtela, täällä edustamme.

Ed. Karjula: Arvoisa rouva puhemies! Vaikka keskustelu on venynyt jo aika pitkään, ajattelin kuitenkin muutamaan asiaan vielä palata lähinnä senkin vuoksi, että koen erittäin arvostettavana, että ministeri Heinonen on keskustelua seurannut ja osallistunut siihen aktiivisesti. Itse pääsin mukaan vasta keskustelun loppuosaan, ja erityisesti se innoitti siinä mielessä, että useassa puheenvuorossa tarkasteltiin koulun ja koulutuksen merkitystä tulevaisuuden kannalta. Oikeastaan haluaisin kiteyttää omana näkemyksenäni sen, että kansakuntamme tulevaisuuden menestyksen ydin on se, millä vakavuudella me paneudumme lastemme ja nuortemme kasvatukseen. Näen, että yksi osa lastemme ja nuortemme kasvatusta on koulutus, ja millä tavalla me toteutamme koulutuksen tulevaisuudessa, se on suuri kansallinen haaste.

Me olemme viimeaikaisista tilastoistakin saaneet todeta, että Oecd-maista meillä Suomessa panostetaan sinällään koulutukseen suhteessa ihan määrällisesti jopa enemmän kuin muissa Oecd-maissa. Mutta vastaammeko me koulutuksen sisällöllä niihin haasteisiin, jotta tämä aika ja tulevaisuus edellyttävät? Minusta on perusteltua kysyä, millä tavalla nykyistä paremmin koulutus voisi vastata todella aikansa haasteisiin, ei niin, että me kritiikittömästi vain hyväksymme kaiken, mikä koskettaa koulutusta.

Jos tarkastellaan esimerkiksi budjetin markkamääriä, me aika myönteisesti ja itseisarvoisen suopeasti suhtaudumme koulutuksen panostuksiin. Se on alue, jolla on varsin yleinen ja yhtäläinen yksimielisyys eduskunnan sisälläkin, että koulutukseen on suunnattava myös budjetissa riittävästi voimavaroja, ja sanoisin näin, että edes kovin pitkälle kyseenalaistamatta sitä, millä tavalla nämä koulutuksen voimavarat ja rahat käytetään.

Tässä mielessä ehkä se, että on useassa puheenvuorossa peräänkuulutettu nimenomaan sitä, miten teknologian näkökulman pitäisi tulla vahvemmin esille ja millä tavalla eri koulutusohjelmilla — puhutaan korkeakouluopinnoista,

ammattikorkeakouluopinnoista — pitäisi enemmän tuottaa nuoria nimenomaan teknologia-aloille teknologia-ammattien käyttöön, varmasti hyvin pitkälle on perusteltua. Haluaisin kuitenkin pysähtyä siihen, mitä merkitsee se moni-ilmeinen lahjakkuus, joka ihmisissä ilmenee.

Jopa käytännön esimerkkinä otan Oulun seudun, josta voidaan sanoa, että kovin paljon enemmän siitä väestöpotentiaalista, joka Oulun seudulla on, ei voida lahjakkuuden rakenteen pohjalta edes suunnata enää teknologia-aloille. Nimittäin eivät kaikki ihmiset ole esimerkiksi matemaattisesti niin lahjakkaita, että heillä on mahdollisuuksia omaksua niitä asiasisältöjä, joita teknologia-ammateissa edellytetään. Tässä suhteessa kannan huomattavasti suurempaa huolta siitä, millä tavalla eri tavalla ja eri muodoissa lahjakkaat nuoremme löytävät myös ne etenemisväylät, että he voivat kiinnittyä omia lahjojaan vastaaviin ammatteihin ja työtehtäviin.

Minä olen enemmänkin kokemassa näin, että nämä meidän ydinosaamisalueetkin, joita me eri oppilaitoksissa käytämme, jättävät sellaisia osajaloita ihmisen lahjakkuuden osalta, että niitä ei riittävästi hyödynnetä eikä oteta huomioon nykyisten koulutusohjelmien ja opetussisältöjen osalta.

Täällä muun muassa ed. Suhola otti esille sen, millä tavalla sivistyksellä on keskeinen tehtävä vuorovaikutusyhteiskunnan rakentamisessa. Koulutuksella on keskeinen tehtävä, mutta mitä ovat ne ammatit, joihinka nykyaikaisen koulun pitäisi valmentaa ja missä me saamme tavallaan niitä lahjakkuusalueita käyttöön, joita nykyinen koulu varsin heikosti esiin tuo. Jollakin tavalla kai voitaneen kiteyttää se, että tulevaisuuden menestys yhä useamman kansalaisen osalta merkitsee todella tässä vuorovaikutuksen yhteiskunnassa sitä, millä tavalla me asetamme omaan toimintaamme päämääriä, tavoitteita, ja luomme toiminnan mahdollisimman laajan yhteistyöverkoston ja positiivisten yhteyksien varaan. Miten me tässä onnistumme, se vaikuttaa aivan ratkaisevasti myös siihen, millä tavalla me menestymme työelämässä ja omissa tehtävissämme.

Se, miten luodaan riittävät sosiaaliset valmiudet, minusta on ehkä se keskeinen ulottuvuus, johonka meidän pitäisi nykyistä selvästi enemmän kiinnittää huomiota. Tämä koskettaa erityisesti yläasteen ja lukion opetussisältöjen kehittämistä. Sanoisin jo aika monen nykykoulun läpi käyneen lapsen vanhempana, kasvatta-

jana, että erityisesti tietyn lahjakkuusrakenteen omaava nuori — en sano poika taikka tyttö, se koskettaa molempia tietyltä lahjakkuusrakenteeltaan — kohtaa nimenomaan murrosiässä erittäin suuria vaikeuksia meidän nykykoulumme kanssa. Minä toivoisinkin, arvoisa opetusministeri, olette paikalla, että siihen tutkimukseen ja selvitystyöhön suunnattaisiin nykyistä selvästi enemmän energiaa, aikaa, voimavaroja, millä tavalla murrosikäinen nuori sopeutuu, minkä tyyppinen lahjakkuusrakenne sopii nykykouluun, minkä tyyppinen persoonallisuus ei kerta kaikkisesti persoonallisilta ominaisuuksiltaan sovellu siihen teoreettiseen, hyvin tekniseen, mekaaniseen kouluputkeen, minkä joutuu kohtaamaan nimenomaan yläasteen vaiheessa. Sanon hyvin pitkälle tämän koskettavan myös lukio-opintoja.

Otan tämän sen vuoksi esille, että me hyvin monella tavalla koemme tällä hetkellä suomalaisessa yhteiskunnassa sen, miten meillä on murrosikäisillä nuorilla monia ongelmia. Otan käytännön esimerkkinä ihan oman alueen yläasteen ja lukion, Limingan yläasteen ja lukion. Siellä järjestetään erilaisia kampanjoita, mitkä varmasti ovat hyviä. Siellä on No smoking -kampanjaa, on monia muita, joilla pyritään vaikuttamaan siihen, että nuoret tietyllä tavalla saisivat oikean perustan omaan elämäänsä. Haluan tämän kytkeä siihen näkökulmaan, että onko osittain myös kysymys murrosikäisen nuoren osalta siitä, että me hoidamme enemmänkin seurauksia kuin syytekijöitä.

Nimittäin tässä on moni viitannut aikaisemmissa puheenvuoroissa siihen, mitä merkitsee se, että on kysymys iloisesta oppimisesta, iloisesta koulunkäynnistä. Vastaavan murrosikäisen nuoren osalta sanon näin, että jos hän kokee todella sisäistä intoa johonkin tekemiseen ja toimintaan, ei hän ehdi edes tupakalle. Samalla tavalla minä ajattelen näin, että tässä suhteessa se koskettaa myös meitä aikuisia, jos me olemme paneutuneet, innostuneet, sisäistäneet jonkun tehtävän, niin eihän siitä tahdo maltaa lähteä mihinkään muuhun. Tältä osin erityisesti minä toivon sitä, että tämä murrosikäisten nuorten kouluun liittyvät ongelmat otettaisiin selvästi nykyistä perusteellisemmin esille nimenomaan syiden osalta eikä vain niin, että me puutumme moniin seurauksiin, jotka tänä päivänä ovat eri muodoissaan käsillä.

Arvoisa puhemies! Näillä ajatuksilla haluan antaa oma panokseni tähän hyvin tärkeän hallinnonalan keskusteluun.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Tekee mieli tuoda tähän koulutuskeskusteluun aivan uusi näkökulma, lähinnä terveydenhuollon alalta. Mehän tiedämme tänä päivänä, että vaikka rakentaissimme maan täyteen terveyskeskuksia ja sairaaloita, kansan terveys ei enää juuri paljon parane. Sairaaloita ja terveyskeskuksia toki tarvitaan ja ne ovat välttämättömiä, mutta terveydenalan ihmisetkin tietävät tänä päivänä, että terveyden perusedellytyksiin kuuluu mahdollisimman hyvä peruskoulutus.

Kansanterveyslaitoksen tilastojen mukaan jos ylemmän sosiaaliluokan kuolevuutta merkitään luvulla 100, niin samassa ajassa alemman sosiaaliluokan ihmisten kuolevuus on 220. Jos siis jonakin aikana ylemmän sosiaaliluokan ihmisiä kuolee 100, niin alemman sosiaaliluokan ihmisiä kuolee 220. Kysymys ei varmasti ole lompakon paksuudesta. Kysymys on toki siitä, ketkä tekevät vaarallisempia töitä, mutta ennen kaikkea kysymys on asenteista ja ennen kaikkea kysymys on koulutuksesta. Näen, että koulutus on myös tämän takia erittäin tärkeä asia.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Pääluokan käsittely keskeytetään.

P ä ä l u o k k a 30

Yleiskeskustelu:

Ed. V i h r i ä l ä : Arvoisa rouva puhemies! Maa- ja metsätalousministeriön pääluokkaan teki maatalousjaosto perusteellisen käsittelyn jälkeen 20 miljoonan sisäisen muuton eli siirron. Pellon metsitysohjelman suunniteltu pienempi toteuttaminen antoi meille mahdollisuuden ottaa tämä 20 miljoonaa, ja katsoimme tässä vaiheessa erittäin tärkeäksi sen, että siitä voitiin osoittaa 18 miljoonaa markkaa metsäkeskusten toiminnan tukemiseen. Miljoona markkaa osoitetaan pieniin vesihuoltotöihin ja miljoona markkaa luomutuotannon kehittämiseen ja edistämiseen koko maassa. Nämä päätökset voitiin jaostossa ja myös valiokunnassa tehdä yksimielisesti. Tosin keskustaoppositio on jättänyt tähän pääluokkaan eräisiin lukuihin ja momentteihin vastalauseen, mutta näistä peruslinjauksista löysimme yhteisymmärryksen.

Erityisesti metsäpuolta, metsäkeskusten ja Tapion asemaa ajatellen on todettava se, että henkilöresurssit ovat viiden viime vuoden aikana

supistuneet noin 1/3:lla. Useissa metsäkeskuksissa on tänä vuonna ollut 1—3 kuukauden lomautuksia. Ensi vuoden alussa voimaan tulevien metsälakien toimeenpano merkitsee uusia tehtäviä alueellisille metsäkeskuksille. Jaosto uskoo, että tällä 18 miljoonan markan määrärahan siirrolla voidaan suuremmat lomautukset estää ja metsäkeskukset voivat sopeutua tällä tavalla muuttuneisiin olosuhteisiin.

Jaosto kiinnitti huomiota myös siihen, että maatalous-, metsä-, kala- ja maaseutupolitiikan tehokas toteuttaminen edellyttää yhtenäistä hallintoa ministeriöstä asiakkaisiin saakka. Alueelliset metsäkeskukset ovat kuitenkin jäämässä perustettavien työvoima- ja elinkeinokeskusten ulkopuolelle, kun maaseutuelinkeinopiirit tulevat osaksi elinkeino- ja työvoimakeskkuksia. Valiokunta katsoo mietinnössään, että metsäkeskusten työ liittyy olennaisella tavalla elinkeinotoimintaan ja pitää tärkeänä, että niiden toiminnallisesti järkevä lukumäärä ja liittäminen työvoima- ja elinkeinokeskuksiin selvitetään mahdollisimman pikaisesti.

Arvoisa rouva puhemies! Lipposen hallituksen maatalousvihamielinen linja näkyy kyllä budjettikirjassa, koska hallitus leikkaa kansallista tukipakettia merkittävästi. Keskustaoppositio ei voi tietenkään tällaista linjaa hyväksyä ja esittääkin maa- ja puutarhatalouden tulotukeen 350 miljoonan markan lisäystä, jotta tämä pahin epäkohta voitaisiin korjata.

Lipposen hallitushan avasi Suomen EU-jäsenyyssratkaisun osana solmitun kansallisen tukipaketin ensimmäisen kerran jo vuoden 95 ensimmäisen lisätalousarvion yhteydessä leikkaamalla pinta-alalisiin tarkoitettuja määrärahoja. Tämä linja on jatkunut ja jatkuu edelleen. Vuoden 96 talousarviossa kansallista tukea alennettiin 750 miljoonalla markalla 27.5.94 tehdyn periaatepäätöksen mukaisesta tasosta. Nyt tämä leikkaus, josta maataloudelle palautetaan tämän talousarvion yhteydessä kompensaationa energiaverojen korotuksista 25 miljoonaa markkaa, on sidottu osaksi maatalouspoliittista kokonaispakettia. Paketti sisältää muun muassa Etelä-Suomen vakavien vaikeuksien tuen, investointitukijärjestelmän, eräiden valtion lainojen korkojen alentamisen, kansallisten tulotukien valmistelun periaatteet, maatalouden ympäristötuen rahoituksen sekä maitokiintiöt.

Arvoisa puhemies! Valtioneuvosto on vahvistanut maa- ja puutarhataloudelle ensi vuonna maksettavien siirtymäkauden tuen ja pohjoisen tuen tukiperusteet. Asteittain alenevaa siirtymä-

kauden tukeahan maksetaan koko maassa. Vakavien vaikeuksien tuki A- ja B-vyöhykkeille on välttämätöntä, mutta tämä ei saa johtaa siihen, että pohjoisella tukialueella tuotantoedellytykset merkittävästi heikkenevät, kuten nyt saattaa olla käymässä tai on käymässä. A-alueen jäätyä ilman lfa-tukea ja kun 141-tuki oli vielä — voi sanoa — oraitten päällä, painotettiin kansallisilla päätöksillä cap- ja ympäristötukea voimakkaasti A- ja myös osittain B-vyöhykkeelle. Syntyi se jo ensimmäisenä vuotena havaittu vääristymä, että rehuviljan ja kesannoinnin kokonaistuki jäi C2-vyöhykkeellä Suomen pienimmäksi.

Asiaa on selitetty sillä, että EU:n cap-järjestelmä keskisatoperusteisena vaatisi näin tekemään. On myös väitetty, että alueiden välisiä kannattavuuseroja ei tukipolitiikalla saa muuttaa vuoden 1994 tilanteesta. Tällaista pykälää ei ole ollut koskaan olemassa. C1- ja C4-tukialueiden ns. pohjoisen tuen osalta on EU-sopimuksessa tuoteittain määritelty yhteinen enimmäisraja sekä kokonaisrahamäärän että yksikkötuen suhteen. Kun näin oli, miksi 141-tukea ei annettu myös C-alueille? On syytä muistaa, että tukea eivät saa tukialueet vaan yksittäiset maatilat. Tämä meidän on syytä pitää joka hetki mielessä, kun tukialueista keskustelemme.

On myös todettava, että rehuviljan pohjoinen tuki lopetettiin ns. ylituotantosyistä vuonna 94. Tilanne on tästä edelleen näillä alueilla pahentunut. Nyt näyttää siltä, että tätä vääristymää aiotaan myös 141-tuen avulla pahentaa ja että hallituksen tarkoituksena on kuihduttaa C-alueiden viljanviljely ja viljapohjaisten kotieläintuotteiden tuotanto niin, että EU:n ankara pääsääntö tuotannon suuntaamisessa parhaille alueille toteutuu, sillä Etelä-Suomi-painotteiset cap-, ympäristö- ja lf-tuet eivät olekaan nyt niin selkeän leikkauksen kohteena, kuin ehkä kuitenkin tämä pohjoinen tukialue on.

Arvoisa rouva puhemies! Haluan vielä kiinnittää pariin asiaan huomiota tässä budjetin palauttekeskustelussa ja ottaa esille maatalouden kannalta erään tärkeän kasvin, rahakasvin, erityisesti ajatellen myös Pohjanmaata, mutta muutakin osaa maata eli perunantuotannon tulevaisuuden.

Peruna-alalla keskeisimmät keskustelunaiheet ovat tällä hetkellä tärkkelyskiintiö, ruokateollisuustuotteiden kasvava tuonti ja ruokaperunamarkkinoiden hallitsematon hintakehitys. Tärkkelysperunasato oli tänä vuonna erittäin hyvä. Kiintiöt ylitettiin reilulla 10 prosentilla. Suomen kiintiöhän on 55 miljoonaa tärkkelyskiiloa. Kotimaisuusaste suomalaisen paperiteolli-

suden käyttämästä tärkkelyksestä on tällä hetkellä vain 50 prosenttia. Toisaalta tärkkelyksen kulutus on vahvassa kasvussa, sillä kolme uutta paperitehdasta lisäävät tärkkelyksen kulutusta merkittävästi.

EU-säännösten mukaan maakohtainen kiintiö on mahdollisuus ylittää 5 prosentilla. Siihen määrään tuotteita teollisuus saa vielä täydet tuet. Samalla ylityksillä tosin syödään seuraavan sato-kauden kiintiöitä. Tärkeä tavoite onkin nyt nostaa tärkkelyskiintiötä 15 miljoonalla kilolla eli 70 miljoonaan kiloon. Tämä loisi mahdollisuuksia tärkkelysteollisuuden käyttöasteen nostoon sekä erityisesti perunan tuotannon lisäämiseen niillä alueilla maassa, missä siihen on parhaimmat edellytykset ja mahdollisuudet.

Ruokaperunan teollinen jatkojalostus on ollut odotusten mukaisesti yksi vaikeimmista sektoreista sopeuduttaessa EU:n yhteismarkkinoille. Erityisesti perustuotteiden, kuten hampurilaisketjujen ranskanperunoiden, markkinat on jo lähes täysin tällä hetkellä menetetty. Seuraava kilpailu käydään pakastettujen ns. uunivalmiiden ranskalaisten markkinoinnista. Viime markkinointikauden aikana ovat ilmestyneet ensimmäiset selkeästi ulkomaisilla tunnuksilla markkinoitavat tuotteet ruokakauppojen pakastealtaisiin. Nyt näiden tuotteiden rinnalle ovat tulleet myös tunnetun suomalaisen valmistajan uunivalmiit ranskanperunat, joiden myyntipäilyksessä on valmistajan nimikkeen sijasta maininta ”maahantuojaa”.

EU onkin parhaillaan valmistelemassa muutoksia ruokaperunasektorille. Pakaste- ja ranskanperunoita kulutetaan meillä noin 22 miljoonaa kiloa vuodessa. Vuonna 94 ranskanperunan tuontimäärä oli noin 3 miljoonaa kiloa, mutta tänä vuonna se noussee reilusti yli 10 miljoonaan kiloon. Halpa tuontitavara uhkaakin syrjäyttää kokonaan kotimaisen tuotannon.

Myös EU:n suunnitelmat voivat vaikuttaa ratkaisevasti suomalaisen ruokateollisuuden tulevaisuuteen. Jos nyt esillä oleva ruokaperunan markkinointiorganisaatio menee läpi, suomalaisen perunateollisuuden raaka-aineiden hintakilpailukyky heikkenee ratkaisevasti. Perunan tuotannon kansallisen tuen sovittiin neuvotteluissa olevan voimassa siihen asti, kun EU saa valmiiksi suunnitelmissa olleen markkinajärjestelmän perunan tuotannolle. On arvioitu, että raaka-aineen tuottajat menettäisivät tässä yhteydessä, tämä on arvio, noin 2 600 markkaa per hehtaari, jos menetys lasketaan tämän vuoden tukitasojen mukaan. Lisäksi tuen poisto nostaisi välillisesti

myös tuotantokustannuksia, kun siemenperunan hintaan kohdistuisi noin 10 pennin nostopaine. Tällä hetkellä ruokateollisuuden raaka-ainekustannukset ovat oleellisesti korkeammat meillä kuin tärkeimmässä tuontimaissa.

Hallituksen onkin nyt tehtävä jotain radikaalia suomalaisen ruokateollisuusperunan tuotannon turvaamiseksi. Ensimmäinen tehtävä on vakavan markkinahäiriön aiheuttaman tuonnin katkaiseminen tavalla tai toisella, ja tämä tulisi tehdä välittömästi. Mielestäni maan hallituksella on tähän valtuudet. Sovittiinhan jäsenyysneuvotteluissa vakavien vaikeuksien tuesta. Nyt, jos koskaan, vakavaksi luokiteltavat ongelmat ovat perunapuolella aivan kouriintuntuvia. Tuonti korvaa jo lähes 30 miljoonaa kiloa suomalaisesta perunaraaka-aineesta eli noin 1 000 peltohehtaarin tuotannon verran. Jokainen voi tästä laskea, miten merkittävä perunan tuotanto on yhtenä meidän perusmaataloutemme osana. Nyt tässä todella tarvittaisiin nopeita toimenpiteitä, kun vuosi pian vaihtuu ja uusi satokausi on kevään myötä koittamassa.

Arvoisa rouva puhemies! Helsingin yliopiston agroekologian professori Juha Helenius toteaa: "Luonnon kannalta kestäväntä on tuottaa ruoka siellä, missä se syödään. Jokaisen kansakunnan kannattaa kasvattaa itselleen ainakin peruselin-tarvikkeet. Kahvit ja muut erityistuotteet voidaan tuottaa mistä tahansa." Edelleen professori Helenius toteaa: "On meidän elämämme edellytys, että pystymme turvaamaan oman maataloutemme. Jos maatalous tehdään taloudellisesti kannattamattomaksi, se on myös kansakunnan loppu." Mielestäni tämä professori on aivan oikeassa. Monta kertaahan professorit ovat oikeassa, ovat ehkä jolloinkin olleet väärässäkin, mutta eivät tässä asiassa. Myös varmasti, jos tohtori Pulliainen on samaa mieltä, hän on oikeassa, ja näin asia on.

Kun tähän totean edelleen, että kun nälkä kasvaa päivä päivältä, tulisi meidän erityisesti tämä professori Heleniuksen teotamus muistaa ja ymmärtää kansallisuella tasolla. Ei muistikaan auta tässä, vaan nimenomaan ymmärtäminen, ja toimenpiteet tarvitaan sen jälkeen. Tämän vuoksi maatalousväestön aseman heikentäminen tulisi lopettaa, samoin myös ikävä politikointi maataloudella. Täytyy avoimesti sanoa, että nämä kaksi Euroopan unionin vuotta ovat kyllä muuttaneet maatalouspoliittista keskustelua Suomessa. Siitä ei pääse mihinkään. Ei enää voi käydä samalla tavalla kuin neljä viisi vuotta sitten suomalaisten maataloustukien kimppuun.

Useissa Euroopan sivistysvaltioissa, niin kuin me hyvin tiedämme, maatalous nähdään luontevana ja oleellisena osana koko yhteiskuntaa. Milloin nähdään Suomessa? Näissä Euroopan monissa maissa todella arvostetaan ruokaa tuottavaa talonpoikaa tänäänkin. Hyvin toimiva elintarvikehuolto on näille monille maille kansallinen ylpeydenaihe. Milloin me saamme omasta elintarviketuotannostamme Suomessa kansallisen ylpeydenaiheen? Maataloustuesta on todella turha puhua, koska jokainen markka, joka siihen menee, on kuluttajan tukemista. Näyttää erittäin todennäköiseltä, että vielä tämän sukupolven aikana kaikki viljelyyn kelvollinen maa on otettava käyttöön ja peltojen kesannoinnista ja metsittämisestä on myös Suomessa luovuttava.

Arvoisa rouva puhemies! Elintarvikehuippukokous Roomassa määritteli muutama viikko sitten kolme jokaisen ihmisen perusoikeutta. Oikeudet koskevat terveen ja ravitsevan ruuan saatavuutta, ruuan riittävyyttä ja oikeutta olla näkemättä nälkää, kolme kovaa teesiä. Olemmeko me Suomessa ymmärtäneet tämän julistuksen vai katsommeko, että kun olemme Euroopan unionissa, parhaimmat alueet saavat vastata elintarviketuotannosta ja meidän on kuihduttava täällä pohjoisessa vain eurooppalaisten vapaa-ajan-viettoalueeksi?

On muistettava vielä, että kun tämä ruokakokous kesti Roomassa viisi päivää, samaan aikaan nälkään kuoli 170 000 ihmistä ja heistä lapsia 80 000. Ja Euroopassa maksetaan tällä hetkellä siitä ainakin eräillä alueilla, että kaikki talonpojat eivät viljele viljelykelpoisia peltojaan! Eikö olisi, arvoisa puhemies, jo aika meilläkin löytää kansallinen yksituumaisuus maatalous- ja elintarviketuotantopolitiikassa?

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Viimeksi mainitusta asiasta, mihin ed. Vihriälä kiinnitti huomiota, totean, että ennen kuin Suomi kävi EU-jäsenyysneuvotteluihin ja Paavo Väyrynen oli meillä ulkoministerinä, silloinen UK:n maatalousministeri totesi UM:n asiakirjojen mukaan Väyrykselle, että muistakaa sitten se, että EU:n tarkoituksena tulee olemaan maatalouden lopettaminen Suomesta ja me tuotamme teille teidän tarvitsemanne ruuan ja se on eurooppalaista työnjakoa. Tämä on dokumentoitu, kuten sanottu, UM:n arkistoon.

Sitten kiinnitän erityistä huomiota siihen aivan oikeaan havaintoon, jonka ed. Vihriälä teki pitkäkhön puheenvuoronsa alkuosassa, jossa

hän pohdiskeli rahavirtoja, toisaalta pohjoisen tuen alueella ja toisaalta A- ja B-alueella. Tämän muodostui tuskalliseksi asiaksi maatalousvaliokunnassa. Me yritimme saada selvitystä, miten rahavirrat menevät, ja ministeriöstä tuli kerta toisensa jälkeen laskelmat, joissa oli A-, B- ja C-alueet yhdistettynä. Miten ihmeellä me pysymme erottamaan ne sieltä, jos tarkoituksellisesti tilastot on sekoitettu keskenään? Tämä johti siihen, että maatalousvaliokunta antoi ministerille tehtäväksi tulevan tammikuun loppuun mennessä huolehtia, että näiden asioiden pitää olla selvitettyinä. Jos ne eivät tule sitä kautta selville, ne tulevat valtiontalouden tarkastusviraston kautta. Asia on minusta inhottava sisällöllisesti.

Ed. T u l o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vihriälä äskeisen pääluokan kohdalla mainitsi, että kun hän käyttää opetusministeriön pääluokassa puheenvuoron, niin hän käyttää sen kansakoulupoikana, ja minä uskaltaudun käyttämään nyt tällaisen vastauspuheenvuoron maatalon tyttärenä tästä pääluokasta. Toteaisin ed. Vihriälälle sen tosiseikan, että kun hän väitti, että hallitus on erityisesti maatalousvihamielinen, niin valitettavasti Suomen velka aiheuttaa sen, että jos tällä foorumilla ajatellaan, että hallitus on jonkin hallintokunnan vihollinen, niin sitten meidän täytyy valitettavasti luetella ykkösenä sosiaali- ja terveydenhuolto. Mutta en ajattele näin, vaan ajattelen sitä, että meidän tuleva sukupolvemme on sitten maksajan roolissa ja joka ainoassa hallintokunnassa leikkauksia tulee tehdä.

Samaa mieltä olen ja kannan samaa huolta kuin ed. Vihriälä metsäkeskusten työntekijöiden vähyydestä. Jos ajatellaan, että kuitenkin Suomen täytyy hoitaa kestävä metsätaloutta, jotta meidän puun tuotantomme pystytään turvaamaan, niin varmasti on niin, että metsäkeskusten rooli tulee uuden metsälain mukaan olemaan aika tärkeä asia, ja toivon, että tulevaisuudessa löydetään sellainen tie, että tämän tapaisiin rajuihin lomautuksiin kenties ei jouduta eikä vaaraneta tätä uutta hyvää metsälakia.

Ed. K o r k e a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vihriälä kiinnitti puheenvuoronsa yhdessä kohdassa huomiota Fao:n Rooman kokoukseen tai YK:n ruokahuippukokoukseen, niin kuin sitä myös nimitettiin. Kun minulla oli tilaisuus olla mukana tuossa kokouksessa, niin haluan kiinnittää huomiota todella

siihen yhteiseen päätöslauselmaan, joka kokouksessa hyväksyttiin tavoitteesta puolittaa nälkäänäkevien määrä lähimmän puolentoista vuosikymmenen aikana 800 miljoonasta 400 miljoonaan.

Jotta tähän päästäisiin, tavoitteeksi asetettiin, että meidän pitää pitää huolta ympäristöstä, meidän pitää pitää huolta väestökasvun rajoittamisesta, meidän pitää pitää huolta naisten aseman kehittämisestä, siis näistä, mistä YK:n huippukokouksissa on puhuttu. Mutta sitten pitää pitää huolta maapallon tuotantomahdollisuuksista ja niiden täysimääräisestä hyväksikäytöstä, mikä tarkoittaa sitä, että niin hyvillä kuin huonoilla tuotantoalueilla pitää kaikki mahdollisuudet käyttää hyväksi, jotta tähän tavoitteeseen päästään. Se tarkoittaa sitä, että niin pohjoisilla kuin eteläisillä alueilla maataloustuotannon tuotantokapasiteetti pitää täysimääräisesti hyödyntää. Tämä on moraalinen lähtökohta, joka velvoittaa kaikkia kansakuntia, Suomeakin, huolehtimaan siitä, että tuotamme itsellemme sen ravinnon, minkä me täällä käytämme.

Ed. L e h t o s a a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vihriälä käytti hyvin ansiokkaan puheenvuoron, niin kuin jaoston puheenjohtajan kuulukaan käyttää. Siinä oli ammattilaisen otetta ja tuntumaa tähän hyvin tärkeään aiheeseen.

Kuitenkin siinä puheessa oli eräs kohta, josta olin kyllä jossakin määrin eri mieltä. Tämä kohta liittyy siihen asiakokonaisuuteen, jossa ed. Vihriälä totesi jotenkin näin, että tämän sukupolven aikana vielä tulee valtakunnassa sellainen tilanne, että kaikki pellot tullaan ottamaan viljelyyn, niin kesantopellot kuin myös ne pellot, jotka eivät ole viljelyssä.

Mielestäni näin ei tule tapahtumaan. Ei tule tapahtumaan siksi, että jos maatalouspolitiikkaa tullaan hoitamaan samalla tavalla kuin sitä on viime vuosina hoidettu, ei ole mitään edellytyksiä viljelijöillä hyvin suuressa osassa Suomea ottaa peltota viljelyyn. Siinä ei ole kerta kaikkiaan mitään järkeä, koska tämä viljely ei tule enää tuotamaan tulosta eikä antamaan ja jättämään juuri mitään työpalkkaa.

Itäisessä Suomessa, jonka alueen ja viljelyolot tunnen varsin hyvin, on tänä päivänä varsin apaattinen mieliala. Siellä laitetaan puuntaimia peltoon. Näin ollen koko ajan peltoa siirtyä tuotavasta toiminnasta pois ja tuo tavoite, jonka ed. Vihriälä hyvässä puheenvuorossaan esitti, ei tule kyllä valitettavasti toteutumaan.

Ed. V i h r i ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Toteaisin erityisesti ed. Tuloselle sen, että kyllä tämän hallituksen toimet osoittavat juuri niitä näkemyksiä ja näkökohtia, jotka esitettiin EU-jäsenyysneuvotteluissa, kuten ed. Pulliainen toi esille, ja jotka on kirjattukin dokumenteiksi siitä, mikä osa Suomelle on elintarvikesektorissa ajateltu, toisin sanoen, että meidän tehtävänä ei ole tuottaa Euroopalle elintarvikkeita. Mielestäni hallitus noudattaa juuri tämän tapaista politiikkaa purkamalla kansallisen tukipaketin. Tämä on juuri sitä virheellistä linjaa.

Ehkä sanoin äsken huonosti ja voin sen korjata ed. Lehtosaarelle, että pitäisi ottaa, mutta olen samaa mieltä ed. Lehtosaaren kanssa siitä, että kun harjoitetaan tällaista maatalous-, maaseutuja aluepolitiikkaa, niin se on johtamassa siihen, että siihen ei enää ole mahdollisuuksia, mutta todella pitäisi ottaa, jotta voitaisiin vastata elintarvikehuollosta ja antaa oma osuutemme maailman nälkää vastaan.

Ed. V u o r e n s o l a : Arvoisa puhemies! Juuri äsken tänne astellessani suuresti kunnioittamani edustajatoveri Håkan Malm toivoi, että älä sinä nyt hyvä mies jatka tuolla sävyllä, vaan koeta nyt luoda vähän uskoakin maatalouteen ja koko elintarvikeketjuun.

Totta se niin on, että eihän yleensä minkään elinkeinon asema tai ainakaan sellaisen elinkeinon asema, joka perustuu puhtaasti yrittäjyyteen, tietystikään voi ammentaa tulevaisuuttaan siitä, että kaikki hyvät puolet jäävät kokonaan unholaan. Toki niitäkin on, mutta sattuupa tietysti olemaan hyvin usein, että tämä foorumi on sellainen foorumi, jossa puhutaan aika ongelmallaisista, ehkä jopa pääosin korostaen niitä, ehkä liikaakin korostaen niitä.

Ed. Vihriälän käyttämä puheenvuoro oli hyvin tarkka katsaus siitä, miten maatalousjaoston puitteissa on näitä asioita käsitelty, käyty hyvin tarkasti lävitse ja kuultu hyvinkin paljon asiantuntijoita. Ennen muuta pitää sanoa, että yhteistyö ministeriön ja ministerin kanssa on ollut hyvin rakentavaa.

Me olemme aika tarkkaan, niin hallituksen piirissä olevat edustajat kuin opposition edustajat, olleet selvillä siitä, mikä nykyisen ministerin seuraava siirto on. Ehkä se tekee jollakin tavalla helpommaksi maatalouspolitiikan ymmärtämisen. Se ei tarkoita sitä samaa kuin että sen hyväksyisin. Mutta ehkä sen ymmärtämisen jotenkin paremmin ymmärtää.

Ed. Pulliainen mainitsi, että aikakirjoista löytyy maininta Väyrysen ollessa ulkoministerinä siitä, että Suomen maatalous aiotaan tappaa. Olisi tietysti mielenkiintoista nähdä nämä asiakirjat. Ennen muuta olisi ollut tietysti mielenkiintoista nähdä Väyrysen naama, kun hän on sen kuullut. Mutta jos näin on, niin nyt minä aika hyvin ymmärrän sen, minkä vuoksi tohtori Väyrysen oikeastaan aika lailla teki täyskäännöksen yhdessä vaiheessa. Jos se hänelle siellä näin selvästi sanottiin, niin tuskin siinä tarvitaan edes tohtoria tai dosenttia, joka asian kyllä ymmärtää. Näin tuli tässä varmaan todistettua se, mistä syystä Väyrynen on kääntänyt näkemyksensä ja ajatuksensa, ja minä ainakin hyväksyn sen näin jälkikäteen, jos näin on, aivan täysin. Se oli aivan ns. luonnollinen selitys.

Asiassa eteenpäin. Minulla oli mahdollisuus viime viikonvaihteessa olla käymässä Brysselissä ja oli mahdollisuus myös haastatella nykyistä komissaari Liikasta ihan tästä samasta asiasta, johon ed. Pulliainen viittasi Väyrysen kohdalla. Olimme liikkeellä joukolla, jossa oli pääosin maa- ja metsätalousihmisiä, ymmärtääkseni aikamoisia asiantuntijoitakin. Mainittakoon eräs heistä, aika pitkäaikainen, sellainen henkilö kuin valtioneuvos Virolainen. Valtioneuvos Virolainen kysyi Liikaselta, onko se nyt sitten totta, että te aiotte tappaa Suomen maatalouden kertaheittolla ja ajaa sen alas. Ei syntynyt edes hetken hiljaisuutta, kun Liikanen vastasi, vaan hän kyllä vastasi aivan toisella tavalla kuin täällä juuri edellä ed. Pulliainen todisti. Kyllä Liikanen sanoi, että jokaisessa eurooppalaisessa maassa tulee olemaan maataloutta, jokaisessa maassa tulee olemaan siihen omaan peruskulutukseen nähden riittävä maatalous. Hän ei määritellyt sanaa ”riittävä” sen tarkemmin, kuinka lähellä 100 prosentin omavaraisuutta se sitten on, mutta ei hän myöskään puhunut siinä yhteydessä lainkaan siitä, että Euroopan maissa pitäisi maataloustuotteita tuottaa vain niissä maissa ja vain niitä tuotteita, jotka parhaiten kyseisissä maissa menestyvät ja täten siis myös yhteisölle parempaa tuottoa tuovat. Päinvastoin hän puhui Pohjois-Italian riisinviljelyksestä ja Kreikan tupakanviljelyksestä, jotka noin eurooppalaisessa näkökulmassa eivät taida olla kovinkaan lähellä eurooppalaista kasvustoa.

Mutta niillekin asioille ja sille viljelylle ja maataloudelle löytyy kyllä hyvät perusteet. Kun miettii, mitkä perusteet olivat, niin kyllä ne pääosin voidaan rinnastaa eräänlaiseen aluepoliittiseen ajatteluun, sellaiseen aluepoliittiseen ajatte-

luun, jossa lähtökohtana on oikeastaan aika paljon niitä samoja elementtejä, joita suomalaisessakin aluepolitiikassa on korostettu, että on voitu säilyttää ja mahdollistaa ihmisten asuminen ja työn tekeminen omilla kotikonnuillaan niin paljon kuin mahdollista.

Samoin keskustelussa Erkki Liikasen puheenvuorosta kävi ilmi, että työllisyyskysymykset Euroopassa ja Euroopan unionissa ovat tällä hetkellä takuulla päällimmäisiä asioita. Eivätkä ne ole pelkästään maatalouspääluokan kysymyksiä tai työllisyyspääluokan kysymyksiä, vaan jokaisen pääluokan kysymyksiä. Kyllä tämä peruselinkeino ja sen merkitys työllistäjänä kaiken kaikkiaan näyttää sielläkin, ainakin niiden puheiden mukaan, mitä me kuulimme, olevan hyvin keskeinen ja tärkeä. Ja kyllä ne nyt sellaisella aidolla vakaumuksella ja tunteella Erkki Liikasen puheista kävivät ilmi, että ei auta muu kuin uskoa.

Arvoisa puhemies! Kun siirryn Suomeen ja suomalaiseen maatalouspolitiikkaan ja pääluokkaan, niin en malta olla ihan ensimmäiseksi kommentoimatta ed. Pulliaisen puheita laskelmista. Olen aika pitkälti samaa mieltä hänen kanssaan, että nykyisistä laskelmista ei juuri tolkkua saa. Mutta epäilenpä, ettei niistä kovin helposti lyhyellä tähtäimellä voi saada muuta kuin koke-musperäisesti jotakin tolkkua. Luulen että aikaisin vaihe on ehkä vuoden päästä, jolloin nähdään, miten rahavirratt ovat nimenomaan lainsäädännön, tämän superpaketin, hallituksen esityksen n:o 221:n mukaan todella toteutuneet. En tiedä, onko ihan kohtuullista niitä pyytääkään etukäteen, koska ne ovat joka tapauksessa oletuksia, niihin sisältyy niin paljon oletusarvoja, että vasta sen jälkeen, kun nähdään edes yhden kokonaisen vuoden tuotanto ja siinä tapahtuneet muutokset, voidaan ruveta puhumaan myös enemmän rahavirroista.

Arvoisa puhemies! Edellisen pääluokan, jota käsitelimme, keskustelua ed. Aittoniemi mielenkiintoisella tavalla luonnehti. Minulle tuli myös mieleen maataloudesta ja maatalouspolitiikasta vähän samanlainen rinnastus kuin ed. Aittoniemi teki, eli se kieli, jota aikaisemmassa pääluokassa käytettiin, oli erinomaisen sivistynyttä ja hienoa. Se oli niin hienoa, että minäkin ajoittain siitä jonkin sanan ymmärsin. Sama oire ilmeisesti on maatalouspolitiikassa, jos tavallisille ihmisille lyödään eteen esimerkiksi niitä sanoja, joita budjetimme pitää sisällään. Puhutaan maitokiintiöstä, pakkokesannosta, velvoitekesannosta, kansallisesta tuesta, lfa:sta, pohjoisesta tuesta,

sokerijuurikaskiintiöstä tai tarkkelyskiintiöstä. Tuskin kukaan meistä voi olettaa, että tavallinen ihminen ymmärtää, mistä oikein oli kysymys. Sanat kiintiö ja tuki ehkä ymmärretään, mutta ei juuri siitä eteenpäin.

Ehkä politiikassa, koskee se nyt sitten kulttuuria, sivistystä tai maataloutta, joka sekin on kulttuuria, niin kuin tiedätte, pitäisi kiinnittää enemmän huomiota juuri siihen, että sanoma, joka sanotaan, menee läpi ja se myöskin kansalaisten keskuudessa ymmärretään. Minä erityisesti maatalousihmisenä toivon, että maataloutta ja maatalouspääluokkaa ei lueta miksiäkään menneisyyden pääluokaksi. Minä uskon, että tällä elinkeinolla, tällä agrikulttuurilla on kyllä tulevaisuutta. Kuten täällä on sanottu, niin maailman laajuisesti se kyllä ainakin, jos ei muuta niin julkilausumissa kovin hyvin ymmärretään. Sen sijaan käytännön tasolla siinä on tietysti monta kertaa, jos ei nyt muuta, niin ainakin toivomisen varaa.

Arvoisa puhemies! Eilen täällä keskusteltiin varsin paljon ja myös tasokkaasti eduskunnan roolista ja ennen muuta roolista budjettipolitiikassa ja budjettikurista. Se sopii erinomaisena esimerkkinä tähänkin pääluokkaan viitaten siihen, mitä ed. Vihriälä jo aikaisemmin totesi, että maatalousjaosto on tehnyt budjettiin nähdén poikkeamia, jotka ovat suuruusluokassa 20 miljoonaa, ja näin ollen olemme budjettikuria rikko-neet. Ed. Vihriälä kertoi, että siirtojen pääpaino oli nimenomaan metsän puolella. Minä uskon, että me olemme tässä salissa herttaisen yksimielisiä siitä, että se oli oikea linjanveto.

Eilen kun budjettikurista puhuttiin, niin siitä tuli ilmiselvästi sellainen asetelma, että osa täällä olleista edustajista tai keskustelijoista oli sitä mieltä, että politiikka on pelkkää talouspolitiikkaa. Varmaan se sitä voi olla, mutta kyllä minä ainakin koen sen enempanä ja laajempänä ja näen sen niin, että kyse on yhteiskuntapolitiikasta ja maatalouden kohdalla tietysti myös elinkeinopolitiikasta. Jos jotain suuria linjoja tässä pääluokassa 30 nyt haluaa erityisesti nostaa esille, niin minusta keskeisin asia on se, että tämän hallinnonalan piirissä, kun on supistuksia tehty, ja niitä on tehty merkittävästi, niin kyllä siinä on käymässä niin, että se elinkeinopoliittinen ote, joka budjetilla pitäisi olla positiivisessa mielessä, on ehkä kaikkein suurin arvioinnin tai arvostelun kohde, johon pitäisi kiinnittää erityisen paljon huomiota.

Maa- ja metsätalousministeriön pääluokka on tällä hetkellä niin sidottua rahaa, että vaikka ed. Rajamäki jossakin puheenvuorossa väitti, että

siellä on ilmaa, niin minä väitän, että siellä ei sitä kyllä juuri ole. Ongelmallisinta on minusta se, että kaikki raha on sidottu hyvin pitkälle siihen byrokraatiaan, joka liittyy meillä joko EU-maailman hoitamiseen tai niihin EU-säädöksiin, joita meillä on. Kun näyttää, että me olemme omaksuneet sellaisen linjan, että vaikka me kansallisista tuista täällä päätämme ja meillä on siihen EU:n antama mandaatti, niin me noudatamme täällä tapaa, jossa me myös noudatamme viimeistä piirtoa myöten EU:n asiassa antamia ohjeita, ei määryksiä. Ehkä sen voi sanoa ja uskallan sanoa, että kun minulla on jonkinlaisia kontakteja tuonne Ruotsinmaalle, en nyt tässä kerro minkälaisia, mutta kuitenkin on, niin kyllä ruotsalaisten lähtökohta näissä asioissa niin kuin omasta kannastaan lähtien lähestyä EU:ta on aivan toisen tyyppinen. Kyllä me suomalaiset ilmeisesti menemme yhä edelleen niin kuin sanotaan pankkimiehen puheille: hattu rutussa ja kovin kovin auliilla mielellä, ja se oma tahto tuppaa jäämään toiseksi.

Eihän tätä nyt niin kauheasti kannata toisaalta ihmetellä, ja toisaalta onhan tämä EU-kulttuuri, jota me olemme nyt harjoitelleet pari vuotta, vielä toki ohut eikä siitä nyt saisi mitään kauheita arvioita vielä tehdä. Kyllä minä sen kovin hyvin ymmärrän. Kun on kysymys vielä maataloudesta, joka on hyvin pitkän linjan yritystoimintaa kuitenkin, niin ei saisi tehdä kovin nopeita johtopäätöksiä. Mutta tämä sama asia

toisin päin käännettynä koskettaa tietysti myös päättäjiä, myös varmasti meitä kaikkia siinä suhteessa, että ei myöskään niin kovin nopeita johtopäätöksiä pitäisi tehdä sitten täällä päätösten tasolla, vaan antaa myös tähän sopeutumiseen aikaa.

Olisi ollut erittäin miellyttävää, jos maa- ja metsätalousministeri olisi ollut täällä paikalla, jotta hänen kanssaan olisi voitu käydä edes jossakin vaiheessa keskustelu maa- ja metsätalousministeriön pääluokasta. Minä itse olen himoinnut koko ajan sellaista keskustelua, jossa olisi voitu budjetin yhteydessä tai muutoin keskustella yhdessä tästä budjetista ja sitten hallituksen esityksestä 221, joka on se superpaketti, joka ei kuulemma ole budjettilaki, mutta jollainen se mitä suurimmassa määrin on.

P u h e m i e s : Asian käsittely keskeytetään.

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään torstaina kello 10.

Täysistunto lopetetaan torstaina 19 päivänä joulukuuta kello 0.08.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen